

Knud Skytte

Den onde lensmand

Knud skytte

Den onde lensmand

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

1. I domkirken

Julemorgen i året 1640 var smuk og stemningsfuld, som en vintermorgen i Danmark *kan* være, når naturens omskiftelige barske væsen en gang imellem afløses af stilhed og klarhed. Månens lys var ved at overstråles af det frembrydende dagskær; en let frost stivnede det tynde, skinnende snetæppe, som lå udbredt over jorden. Det var, som om dagens højtidelighed gennemtrængte selve naturlivet.

Den store kirkeklokke i forening med tvende små korklokker kaldte menigheden til froprædiken i Sankt Clemens domkirke i Århus. Majestætisk ragede den med sit slanke spir højt i vejret og trådte skarpere frem i det blegnende månelys. Gennem de rundbuede vinduer sendte kirken sit lys ud på gaden og sine højtidelige sange og orgeltoner mod himlen til ære for Guds søn, som for mange århundreder siden lod sig føde i Betlehem for at sprede lys og fred blandt menneskene.

Inde i kirken herskede en stemning, der stod i fuld samklang med tilværelsen udenfor. De mange lys, som var anbragt i lysekronerne og grupperet omkring orglet, alteret og pulpiturerne, de mægte piller, som bar kirkens hvælvinger, fra hvilke blinkende stjerner kiggede ned, den fyldige kirkesang, de dybe, rene orgeltoner, de mange knælende mænd og kvinder, som lovsyngende bad Gud om fred og nåde: alt stemte til stille andagt. Oppe i koret stod sognepræsten for alteret, og i kannikestolen sad kannikkerne, iført augustinernes domherredrag og gyldne korkåber. Sangen nærmede sig sin

slutning, og da den var endt, forlod præsten koret under orgelets sagte mellemspil og gik, efterfulgt af samtlige kannikker, ned imod den i kirkens midte anbragte prædikestol, som han besteg, mens følget sluttede en halvkreds omkring den.

Orgelet tav. Med kraftige og hjertelige ord skildrede præsten Guds barmhjertighed mod menneskeslægten, som var blevet frelst ved Kristi komme til verden, og tolkede med varme glæden over, al den gamle pagts forjættelser var gået i opfyldelse, så at vi mennesker ikke kommer til at stå uden forbøn for Guds trone.

Sognepræsten, den otte og tyveårige magister Kristen Nielsen Bonde, var en høj mand med djærve ansigtstræk og et alvorligt, men tillige mildt blik, der vidnede om et velvilligt sind og et frimodigt hjerte. Hans høje pande og skarpe næse røbede kløgt og bestemthed og gav ham sammen med det mørke skæg, der prydede hans underansigt, et smukt og mandigt udseende. Som han stod der på prædikestolen og med ildfuld veltalenhed skildrede den store kraft, som ligger i en trofast og inderlig kærlighed, strejfede hans blik ofte en ung kvinde, som sad nede i en af kirkestolene. Det var en fager ungmø, hvis drømmende blik, som hun med tillidsfuld inderlighed fæstede på præsten, vidnede om en dyb sjæl og om, at hun nærede mere hengivne følelser for ham end for nogen anden mand. Pigens slanke skikkelse, fint formede ansigt og små runde, bløde hænder, der uvilkårligt foldede sig om salmebogen, gav til kende, at hun var af ædel byrd. Da magister Bonde sluttede sin prædiken med en inderlig bøn om, at kærligheden, "den rene, trofast opofrende kærlighed", mere og mere måtte komme til at råde, "som i

Himlen så og på Jorden", perlede en tåre i hendes smukke øjne, og hun bøjede hovedet, som om hun i tavshed sagde ja og amen til hans ord.

Den unge pige hed Eline Mortensdatter og var datter af biskop Morten Madsen i Århus.

Under slutningen af prædikenen var en prægtigt klædt riddersmand trådt ind i kirken; han tog ikke plads i nogen af kirkestolene, men gav sig til at gå frem og tilbage i kirkens søndre gang, hvorfra han stjålent holdt øje med Eline Mortensdatter. Det var af hele hans adfærd klart, at han var kommet i Guds hus for hendes skyld og ikke for at opbygges.

Ridderen var hr. Erik Grubbe til Havreballegård, en høj, statelig skikkelse, men hvis stærkt markerede ansigtstræk bar alt for tydelige spor af onde lidenskaber og et vildt, tøjlesløst levned. Han havde en fløjlsbaret på hovedet og om halsen en hvid pibekrave, fra hvilken en gylden ordenskæde snoede sig ned over brystet. Prædikenen, som han næppe hørte et ord af, varede ham for længe, og mens han ufravendt lod sit ublu blik hvile på den skønne pige, pressede han af og til hånden mod brystet og gav sin utålmodighed luft ved at slå sine besporede hæle mod hinanden. Først da prædikenen var endt, blottede han hovedet og stillede sig op ad kirkevæggen, idet præsten, som han hilsede med et overlegent, ligegyldigt blik, steg ned fra prædikestolen og, ledsaget af de gejstlige, atter gik op i koret. Den sidste i følget var kirkens klokker, Hans Skaaning, en lille, vims mand med et uroligt lurende blik og et snigende, katteagtigt udtryk både i åsyn og bevægelser. Han var iført en slags talar, der nåede helt ned til hans med sølvspænder

prydede sko; på hovedet bar han en kalot, under hvilken grå hårtjavser strittede frem.

Hans Skaaning var en ilde anset, men kløgtig mand og en snu menneskekender. Han havde ufravendt iagttaget Erik Grubbe fra det øjeblik, da denne trådte ind i kirken.

Idet han nu gik forbi ridderen, søgte han at henlede dennes opmærksomhed på sig; men Erik Grubbe var alt for optaget af sine egne tanker og iagttagelser til at give agt på en så ubetydelig persons hemmelige vink.

Slutningssalmen istemtes, og da den var endt, stod kirkegængerne op og forlod kirken under orgelets efterspil.

Ridderen ilede nedad gangen for at tilbyde jomfru Eline sin ledsagelse til bispegården; men da han nåede den lukkede stol, hvor hun havde haft plads, var den tom og den smukke bispedatter borte. Forbitret kvalte han en ed mellem tænderne og løftede hovedet for at få øje på hende blandt vrimlen. I det samme fornam han et sagte tryk på sin arm, og da han vendte sig om, stod Hans Skaanings krybende skikkelse for ham.

"Højgunstige herre!" begyndte klokkeren, "vredes ej over, at en ringe kirkens tjener vover at tiltale eder på dette hellige sted ..."

"Hvad vil I mig?" afbrød ridderen ham barsk.

"Ifald eders nåde tillader, ville jeg blot ydmygeligst gøre eders nåde opmærksom på, at den, I søgte, smuttede bort og forstak sig blandt mængden, lige som eders nåde gik forbi opgangen til prædikestolen og pillen der – se! der går hun ... hen imod den søndre udgang ...!"

Erik Grubbe kastede hurtigt blikket i den betegnede retning og så just et glimt af Eline, lige som hun nærmede sig døren,

gennem hvilken hun forsvandt. At ile efter hende ville være forgæves, eftersom hendes hjem lå lige over for kirken på den modsatte side af gaden. Han stampede forbitret i gulvet og vendte sig atter til klokkeren.

"Fordømte klerk!" råbte han og rynkede panden – "hvor tør I vove at udspejde min færd?"

"Ak, højgunstige herre!" svarede kannikken med krybende underdanighed og bukkede dybt, "det er visselig meget formasteligt af en så ringe orm som mig at gætte eders nådes ønsker, – men det skete alene for muligvis at være eder til nytte," tilføjede han dristigere og så ridderen op i ansigtet med sine urolige, stikkende øjne.

"Og *hvorfor* vil I være det, Hans Skaaning?" spurgte Erik Grubbe i en mistænksom tone og sendte ham et gennemborende blik.

"Fordi jeg hader bispen og hele hans slæng!" hviskede klokkeren ivrigt og så sig forsigtigt omkring.

"Ah, jeg gætter årsagen!" udbrød ridderen og nikkede, "og det bæres mig for, at jeg kan stole på jer. I hader, og jeg elsker – ha! vi bør slå følge med hinanden! – Hvad har I ellers at sige mig?" vedblev han og lod en vægtig mønt glide ned i klokkerens hånd.

"Hvis I så tillader, højgunstige herre, skilles vi for denne sinde – brødrene giver agt på os!" svarede klokkeren med et sky blik i retning af koret, hvor nogle af de gejstlige herrer endnu tøvede, "men eders nåde skal til enhver tid finde mig rede i min ringe bolig. Måske kunne den usselige mus tjene den ædle løve."

"Vi tales nærmere ved siden; men ve eder, om I farer med tant og umager mig uden årsag!" sagde ridderen koldt og i en truende tone, idet han vendte sig fra ham og gik bort.

"Har ingen nød, højbårne skabhals!" mumlede klokkeren mellem tænderne og sendte ham et listigt blik, "han skal få mere at vide, end han skøtter om, og jeg skal gøre ham så ildvorn som et ondt år! Eja, det bliver evige løjer, når højvelbårenheden og højærværdigheden kommer i hårene på hinanden om et lidet lam! Nemt at gætte for resten, hvem der går af med sejren … lensmanden er den stærkeste … og Hans Skaaning får hævn, hævn, hævn!"

2. Den onde lensmand

Efter reformationens indførelse blev Århus stift inddelt i 8 amter, hvert med sin lensmand, og et af disse var Havreballegårds amt eller len, som styredes af hr. Erik Grubbe, som vi i forrige kapitel har gjort bekendtskab med.

Ærkebisperne og bisperne havde tidligere udøvet den højeste myndighed i stifterne; efter kirkeforbedringen gik den over til superintendenterne for gejstlige sagers vedkommende og til særligt ansatte lens- eller stiftsbefalingsmænd i verdslige forhold. Dog havde lensmanden i visse henseender myndighed over de gejstlige i lenet, ja endog over superintendenten – eller, som han snart igen kaldtes: biskoppen – der f. eks. måtte hæve både sin egen og sine undergivnes lønning hos lensmanden.

Lensmand Erik Grubbe boede på "Kongens Gård" eller, som den også kaldtes, "Århusgård", i Århus by, til hvilken der hørte en større sædegård, som under navn af Havreballegård lå og endnu ligger en fjerdingvej syd for Århus. Århusgård med tilhørende Havreballegårds len havde før reformationen været bispeembedets største og ældste gods med sit eget birketing; men efter den store kirkeforbedring gik gården, som de katolske bisper tidligere havde boet på, og lenet over til kongen, der fra 1536 til 1661 ved sin lensmand hævede indtægterne ved disse ejendomme. Da enevælden var blevet indført her i landet, solgte kongen Havreballegård til en adelsmand, Gabriel Marselis, som deraf oprettede baroniet Marselisborg, mens lenet dog i mange år efter den tid beholdt sit gamle navn.

Ved nærværende fortællings begyndelse var Havreballegård kun en forpagtergård, der af lensmanden benyttedes som en slags lyststed og til beboelse for hans familie og øvrige husstand. Den lå som sagt ved Århus og i en yndig egn. Skove og frugtbare marker strakte sig mod nord omtrent lige ind til Århus by og mod syd til Skumstrup, en lille bondeby, hvis hartkorn senere samlede under ét til det oprindelige grundlag, baroniet Vilhelmsborg blev oprettet på. Øst for Havreballegård gik den almindelige landevej til Århus mellem den såkaldte Ladegårdsskov og Århus-bugten, mens der lidt vestligere gik en mindre bivej, som førte fra Havreballegård til samme by.

Det smukke vejr, som julemorgen havde begunstiget kirkegangen i Sankt Clements domkirke, var op på formiddagen blevet afløst af en bidende nordenvind, der fejede sneen hen ad landevejen og over de åbne marker.

Lensmanden og hans svend – ridderen forrest og svenden i behørig afstand bagefter – kom ridende i skarpt trav ud fra Århus by og slog ind på den nys nævnte bivej, som var den nærmeste til Havreballegård.

De var ikke kommet ret langt, før de mødte en løjerligt udseende ældre kvinde, som lensmanden godt kendte, og som almindeligvis gik under det sære navn "Skipper Ingeborg". Hun havde en drabelig vandringsstav i hånden, en lodden mandshue uden skygge på hovedet og midt om livet et bredt bælte, hvori der stak en lang kniv i en sort læderskede; for øvrigt var hun klædt i en grå vadmels trøje med blanke metalknapper og et kort skørt af samme stof og farve, havde træskostøvler på benene og et stort, uldent tørklæde viklet om halsen, så at hun unægtelig mere lignede en mand end en kvinde.

Det var for øvrigt både i sind og skind, at det mandfolkeagtige væsen gjorde sig gældende hos hende. Som ganske ung pige havde hun iført sig karleklæder og ladet sig forhyre som sømand. Efter i en del år at have faret til søs og på sine rejser besøgt fremmede lande og verdensdele, blev hun hvervet af en orlogsmand, kom i krig og svang sig op til bådsmand, men "opdagedes" omsider derved, at "bådsmanden" blev "uskikket til tjeneste", hvorefter hun hjemsendtes og fik bopæl i en lille, ensom hytte, der lå nede ved stranden, omtrent midtvejs mellem Århus og Havreballegård. Her fik hun et barn – en pige, vi senere skal stifte bekendtskab med – og her havde hun nu boet i over tyve år. Søvæsenet havde hun helt slået sig fra, siden det gik hende så uheldigt, hvorimod hun ernærede sig ved skov- og markarbejde – for kvindelige sysler i hjemmet havde hun aldrig haft gaver til – samt ved at "spå", og den sidste forretning var måske hendes mest indbringende. Som "heks" og spåkvinde havde hun erhvervet sig stor navnkundighed både i by og på land. Hun ansås almindeligt for at være mere "god" end "ond", og almuen troede om hende, at hun helst brugte sin "videnskab" til at hjælpe sine venner, og hvem hun overhovedet kunne lide, men at hun også kunne bringe fortræd og ulykke over dem, der havde vakt hendes vrede og kaldt "det onde" til live i hende. Skipper Ingeborg havde ellers i mange henseender sit frisprog og kunne sige og foretage sig ting, som enhver anden ville komme galt fra. Øjenvidner forsikrede, at lensmanden ikke så sjældent mødte hende, når hun kom dragende med et stort knippe brænde, som hun havde hentet i Ladegårdsskoven, og at han aldrig sagde så meget som et ord til hende for det. Fiskeri i den nærmest tilgrænsende del af

Aarhusbugten var en "herlighed", som lensmanden havde forbeholdt sig selv alene og måtte ikke øves af andre uden hans tilladelse og imod en fastsat afgift til ham. Skipper Ingeborg havde aldrig erhvervet nogen sådan tilladelse; men ikke desto mindre ejede hun en mindre båd, som lå ophalet i havstokken neden for hendes hytte, og hun fiskede i bugten, så ofte det behagede hende, uden at der nogen sinde gjordes indsigelse imod det fra lensmandens side.

At den ellers så strenge herre var så tålsom overfor hende fremfor mod sine andre undergivne, havde ikke sin grund i menneskekærlig skånsomhed, men i frygt. Han vidste godt, at spåkvinden ikke regnede ham blandt sine venner, men betragtede ham som sin og andre småfolks arge fjende, og da han i højeste grad delte sin tids store overtro og fuldt og fast troede, at hun var en mægtig "heks", anså han det for klogest at lade hende være i fred, da han ellers var bange for, at hun skulle hævne sig ved at påføre ham en eller anden skrækkelig ulykke. Men var lensmanden ræd for "heksen", så var hun ikke i mindste måde bange for ham eller for nogen. Denne hendes uforfærdethed havde dog ikke alene sin grund i bevidstheden om den oversanselige magt, der tillagdes hende, men for en væsentlig del også i tilliden til de svære legemskræfter, hun besad, og som hun til gavns forstod at bruge. I nævekamp turde hun binde an med hvem som helst, og blev hun vidne til, at nogen af hendes venner skete legemlig overlast, så smøgede Skipper Ingeborg ganske roligt ærmerne op til over albuerne og fremviste et par arme så senestærke, at de uvilkårligt indgød respekt, og var fjenden ikke tilfreds med dette syn, så kunne hun slå så proper en næve som den bedste matros. Kniven, som

hun altid bar i bæltet, blev derimod aldrig brugt undtagen i yderste nødsfald.

Men der var endnu en mærkelighed ved Skipper Ingeborg.

For et par år siden overraskede hun almenheden med, at vuggen atter kom i gang på hendes gulv, det vil da sige, det overraskende bestod i, at der lå et lille spædt barn i den. I førstningen troede folk, at det var hendes eget, skønt ingen vidste noget om, at hun havde "været syg"; men da man spurgte hende om det, svarede hun, at det var et hittebarn, der var blevet bragt hende ved nattetid af et ukendt sendebud, og hvem dets forældre var, vidste hun ikke. Af kristelig barmhjertighed havde hun taget imod det og besluttet at pleje og opdrage den lille som sit eget barn. De fleste rystede på hovedet ad den tale, og der var næppe mange, som fæstede lid til den. Hendes datter, der nu var en voksen pige, styrede huset for en enkemand inde i byen, og der kom snart et rygte i omløb om, at barnet var hendes og hendes husbonds, at det var født i smug, og at historien om "hittebarnet" var lutter opdigt for at skjule datterens fejltrin. Både hun og Skipper Ingeborg kom i forhør; men den sidste stod fast på sin påstand, at det var et hittebarn, og der kom intet ud af forhøret, som kunne bringe lys i sagen. Den vedblev at være en gåde for omverdenen, sladderen døde omsider hen, og man kom lidt efter lidt til den erkendelse, at Skipper Ingeborgs forklaring måtte være rigtig. Folk fortrød næsten, at de havde mistænkt "den gode spåkvinde", og gaverne strømmede rigeligere ind til hende end nogensinde, fordi hun nu i den første tid var nødt til at holde sig hjemme for barnets skyld og ikke kunne komme ud og "være om sig". Den første søndag efter barnets ankomst blev det kristendøbt i Frue Kirke i

Århus, hvor Skipper Ingeborg selv holdt det over dåben og gav det navnet Ingeborg Koldsdatter. Der var intet, som spåkvinden holdt mere af end at være på farten; men det skal siges til hendes ros, at nu forsagede hun denne tilbøjelighed, og at hun blev hjemme og plejede barnet med en moders opofrende kærlighed.

Imidlertid var Ingeborg Koldsdatter ikke blevet mange måneder gammel, inden nok et godt og kærligt hjerte åbnede sig for hende. Spåkvindens datter fandt nemlig, at hendes plejesøster var "en allersødeste unge", for hvis skyld hun besøgte strandhytten langt hyppigere end før. Hun længtes ordentlig efter den lille smilende glut og forlangte ofte at måtte tage hende med sig hjem og beholde hende en dags tid eller to, og da hendes husbond også – som han udtrykte sig – "var en stor nar efter småbørn", kom det snart i gænge, at moder og datter delte barnets pleje imellem sig. Således kunne lille Ingeborg, som rige folk nu til dags, skiftevis "ligge på landet" og "bo i byen"; hun havde to hjem og favnedes af kærlige arme i dem begge. For Skipper Ingeborg var denne ordning unægtelig en lettelse, for hun behøvede nu ikke at være mere bundet, end hun selv ville, men kunne tage sig "en bitte tur", så ofte hun ønskede det og følte trang til det.

For nogle dage siden havde datteren været ude at hente sin søster; nu var det moderen, der følte længsel, og da hun mødtes med lensmanden, agtede hun sig just til Århus for at aflægge sine døtre et julebesøg.

Hun kom rokkende ganske sindigt frem ad vejen og så godt, hvem det var, der kom ridende, men veg ikke så meget som et hanefjed til siden for at lade ham passere, hvorimod

lensmanden uvilkårligt drejede ind på agrene for at komme hende forbi. Han var dog ærgerlig til mode over dette møde, som han anså for et ondt varsel; forbitret mumlede han en ed mellem tænderne og satte af sted i vild galop; men pludselig standsede han, og efter at have befalet svenden at blive holdende, vendte han om og red tilbage igen.

Skipper Ingeborg hørte hovslagene; men hun vedblev uforstyrret sin gang og vendte sig ikke om, før han havde nået hende.

"Halløj, Ingeborg!" råbte lensmanden, "jeg vil snakke med jer!"

"Hvad godt, bitte Jerrik?" svarede hun og standsede.

"I skal spå mig," sagde han, "jeg ønsker at vide min skæbne. Her er min hånd – kan I tyde dens linjer?"

"Labben behøves ikke, bitte Jerrik!" svarede hun og så ham dristigt op i øjnene, "jeg læser alt i eders højadelige fjæs!"

"Uforskammede kvind!" råbte han opfarende, men betvang sig hurtigt, og idet han lod en sølvmønt glimte mellem fingrene, vedblev han i en indsmigrende tone:

"Gør mig nu til tykke, Ingeborg! Ingenlunde skal I gøre det for intet."

"Velan!" sagde hun og stak skillingen i lommen, "men jeg må tale sanden, hvad enten I lønner mig med godt eller ondt. Ej se! Det er Eline Mortensdatter, eders hu stander til, og I tænker at fange lykken ved at bringe hende i eders vold, dåre, som I er! Men denne eders skamfærd skal plat mislykkes. Forsmædelse og spot og forbandelse og hjertekvide skal I høste af al eders forgæves umage, og I fortjener intet bedre, eftersom I ved, at Maren Juel, eders ædelbårne hustru, sidder hjemme på

Havreballegård som en fange i bur, forkuet og pint af hjerteve, al den stund at I, hendes ægtehusbond, går på jagt efter andre kvindfolk og stunder efter at forlokke et uskyldigt barn ..."

"Fordømte heks!" skreg ridderen rasende opbragt og lagde hånden på sværdfæstet – "vil I fluks tie, eller jeg døder jer på stedet!"

"Nej, bitte Jerrik! Eders første bud lød på, at jeg skulle tale, og det retter jeg mig efter. Havde I været løs og ledig, så I kunne bejle i tugt og ære, så havde det været en anden sag, skønt hun er meget for god til jer, hun! Og vil I vide mere endnu, så er Eline Mortensdatter en anden mands fæstemø; han og hendes frænder skal vel vide at værge hende, og eders slegfredviv vorder hun så vist aldrig!"

"En andens fæstemø? Det er løgn, I siger, fule kvind!"

"Det er sanden, og I vil snart få troen i hænde; inden det ad åre kimer til julefest igen, er hun hans ægteviede hustru – se kuns til!"

At jomfru Eline var blevet trolovet, havde Erik Grubbe hidtil ikke erfaret det ringeste om, men uagtet han derfor snarest troede, at det var lutter skadefro opdigt af kællingen, var efterretningen ham dog i højeste grad ubehagelig, da den blotte tanke om, at jomfruen *måske* kunne tilhøre en anden, var nok til at gøre ham opbragt. Han knugede hånden om sværdfæstet, så at knoerne blev hvide, men bandt dog for det vredesudbrud, der svævede ham på læberne, og sagde med kunstlet ligegyldighed:

"I fabler om ting, som I ikke kender, Ingeborg! Men hvad går den sag for resten mig an? For mig kan den jomfru gifte sig, med hvem hun lyster – endog det kunne være mig ret kuriøst at vide, hvem manden monne være?"

"Hå, hå!" lo spåkvinden, "slap det derud? Nej, ved I hvad, bitte Jerrik! At tale er sølv, men at tie kan stundom være guld – og jeg hover det sidste bedst. Jeg står ellers og tænker på: hvor mon I har gemt Ka' Broks, den kønne bondetøs, som blev borte forgangen år?"

"Vil I tie, forbandede hamphegle!" råbte ridderen med et nyt opblussende vredesudbrud.

"Jeg tier og taler, netop som mig lyster, bitte Jerrik!" svarede hun trygt, "og ej lader jeg mig skræmme af rynkerne i eders højvelbårne pande. Men min tid er knap, og derfor vil jeg endnu kun sige jer dette: Ka' Broks skal blive fundet og udfriet, hvad enten I skjuler hende her eller der, og hvad Eline Mortensdatter angår, da kan I vel begribe, at den kære herre Gud aldrig tilsteder, at slig en engel prisgives en adelig bandskrop og liderlig djævel, som I er!"

Disse dristige ord bragte ridderens vredesbæger til at skumme over.

"En Helvedes natugle er I, og galen er jeg, at jeg holder her og hører på eders giftige skvalder!" råbte han fnysende og red ind på hende, "af vejen, kvind, eller jeg lader min hest trampe jer til døde!"

Men uden at vige så meget som en tomme greb Skipper Ingeborg med kraftig hånd fat i bidslet og satte dyret tilbage, så det stejlede og nær havde kastet rytteren af. "Hyt jer, bitte Jerrik!" sagde hun hvast, "det står I jer bedst ved; for det er ikke rådeligt at spøge med sin overmand."

Efter at hun derpå havde tegnet nogle sære figurer i luften med sin stok og fremmumlet en utydelig ordremse, der af

ridderen opfattedes som en kraftig besværgelse, vendte hun sig fra ham og gik roligt sin vej.

Ridderen blev holdende en stund og stirrede efter hende. Det kogte i ham, og han havde den vildeste lyst til at galopere efter hende og hugge hende ned; men han turde ikke. Han var vis på, at det ville bekomme ham ilde, om han prøvede på en sådan "leg med sin overmand".

"Hun spår mig heller aldrig andet end ondt, den fordømte pulverheks!" mumlede han med skummel forbitrelse, "og fortjente ikke bedre en at kastes på bålet for sin fule munds skyld, hvis ..."

Han talte ikke ud, men vendte straks hesten og travede tilbage til sin svend, der trolig hold og ventede på ham, mens han gjorde sig allehånde tanker om, hvad hans herre kunne have at tale med heksen om så længe.

Den næste, de mødte, var en bondemand, en fattig husmand fra Ladegårdsskoven, der var kendt under navnet Gamle Bent; han kom gående og agtede sig til gudstjeneste i sognekirken. Han havde en kæp i hånden og en salmebog, omhyggeligt indsvøbt i et linklæde, under armen; et stort, strikket uldklæde hade han viklet flere gange om sin hals, og huen, som han bar på hovedet, var trukket langt ned over ørerne for at beskytte dem mod den bidende vinterkulde. Vinden var imod, og den fine sne piskede ham ind i øjnene, og da han tilmed var så indpakket og gik i sin egen trummerum, nynnende på en salmemelodi, var det meget forklarligt, at han ikke i tide blev opmærksom på de tvende ryttere, der kom ham i møde, især da det tynde snelag dæmpede lyden af hestenes hovslag. Følgen var, at den stakkels bonde gjorde sig skyldig i den store brøde:

ikke at blotte sit hoved for lensmanden, hvilket atter havde til følge, at denne, der jo i forvejen var i et glubende lune, red ind på ham og gav ham et heftigt slag med ridepisken tværs over ansigtet, idet han råbte:

"Jeg skal lære dit trældyr at vise dit herskab skyldig ærbødighed! Har du måske lyst til at prøve et ridt på træhesten, din hund?"

Den bestyrtede bonde våndede sig af smerte, men fik dog i en fart huen af hovedet og begyndte at stamme: "Nådige herre!" mens han skottede efter sin bøddel, der, fulgt af ridesvenden, allerede var langt borte.

"Å, å!" stønnede den stakkels mishandlede mand, idet han bukkede sig ned og tog en håndfuld sne for at vaske blodet af sit sårede ansigt med det. "Ja vel så. Vi ved det jo nok, hr. Erik, at I har svøben og en djævelsk lyst til at bruge den. Hård og streng er I som en ulykke, det må vi arme bønder bekende, ok ja! Men den kære Gud i Himmelen lever endnu, og I får vel nok en gang vederlag for alt det bødleri, I øver imod os!"

Under denne enetale var manden blevet færdig med at pleje sin skramme. Salmebogen, som han havde lagt fra sig, fik han atter under armen og stokken i hånden, og efter at have bundet uldklædet lidt fastere om halsen og trykket huen bedre ned over ørerne, fortsatte han stønnende sin vandring ad Århus til.

3. Den skamløse bejlen

Mens dette gik for sig, havde Erik Grubbe nået jernporten, som dannede indkørslen til Havreballegård. Ladefogeden åbnede den for ham og gav hesten til rideknægten, hvorefter lensmanden steg op ad stentrappen til indgangsdøren og gik ind i hovedbygningen.

Havreballegårds stuehus var en ret anselig bygning med en eneste indgang, over hvilken var anbragt Århusgårds våben: tre liggende årer i et åbent hus, der støttedes af to vildmænd, én på hver side. Øst for stuehuset lå en anden bygning, opført af røde mursten, der var indrettet dels til stald, vogn- og materialhus, og dels til beboelse for ladefogeden og det øvrige tjenerskab. På den anden side af stuehuset lå en endnu større bygning, som udelukkende var til brug som lade. Bag ved denne fandtes en temmelig stor dam, som strakte sig ind i den sønden for gården liggende lyst- og frugthave, der kun ved en lille bom var adskilt fra den store Ladegårdsskov.

Stuehuset havde kun ét stokværk, hvis hovedside vendte ud mod den førnævnte bivej til Århus. Midtvejs omtrent mellem hoved- og ladebygningen og ligeløbende med disse var der anbragt et højt, massivt jerngitter, hvis portåbning dannedes af to stenfigurer og blev bevogtet af to store lænkehunde. Mellem gitteret og hovedbygningen var der en rummelig, brolagt plads, en slags borggård, fra hvis midte et højt kastanjetræ udbredte sin mægtige krone. –

Erik Grubbe var endnu en mand på en 30-40 år, men af et meget ældre udseende. Ansigtet var groft og stærkt furet, næsen stor og flad og læberne tykke og sanselige. To dybe rynker i panden og et mindre ar på højre kind – hvilket var et vidne om, at han havde været med i våbenleg – gav, i forbindelse med et par grove, stærkt fremtrædende, rullende øjne under tætte, buskede bryn, mandens i det hele temmelig uskønne ansigt et råt, ulveagtigt udtryk, der end yderligere forøgedes ved et kort, rødligt hår og et mundskæg af samme farve. På grund af sine betydelige godser, sine store rigdomme og sin mægtige slægt, der tillige var af ældgammel æt, var hr. Erik Grubbe til Tjele, Gammelgård og Vingegård i året 1637 blevet kongens befalingsmand på Århusgård og i Havreballegårds len, så at han altså ved denne fortællings begyndelse havde beklædt stillingen i 3 år. I dette korte tidsrum havde han indlagt sig såre liden ære som lenets administrator, men høstet desto flere forbandelser af lenets borgere og bønder. Disse blev udpint med høje afgifter og svær hoveritjeneste, der blev endnu pinligere ved Rasmus Ridefogeds tjenstivrige hjælp; for denne samvittighedsløse øjentjener anvendte træhest, hundehul og andre torturredskaber på den mest hensynsløse og uvilkårlige måde, og klagede nogen over denne bøddels grusomhed, blev følgen kun, at "straffen" gentoges.

Lensmanden havde fattet en heftig lidenskab for jomfru Eline, biskop Morten Madsens datter i Århus. Han havde hyppigt forretninger at afgøre med doktor Morten, kom ofte i bispegården og var der, blændet af den unge piges skønhed, blevet optændt af begær efter at eje og besidde hende. I stedet

for med mandig vilje og sædelig kraft at bekæmpe sin lidenskab i dens første opblussen, nærede han den tværtimod stadig med den mest hensynsløse selviskhed, indtil den blev ham overmægtig og til sidst skæbnesvanger for ham selv.

Hjemkommen fra sin eventyrlige kirkefærd på første juledag 1640 – da vor fortælling begyndte – begav lensmanden sig straks til sit lønkammer, smækkede døren hårdt i, kastede sig på løjbænken og lod blikket glide udtryksløst hen over de gamle malerier, der ham på væggen, billeder af Jens Juel, Folmer Rosenkrantz, Erik Lykke, Knud Brahe, Jørgen Kaas og Laurids Lindenov, der alle havde været lensmænd i Havreballegårds len før Erik Grubbe.

Ridder Erik var mørk i hu. Han blev længe siddende og gennemgik i tankerne, hvor uheldig han hidtil havde været i sit elskovsanliggende. Først og sidst dvælede han ved den omstændighed, som Eline under hans første frierforsøg havde mindet ham om, "at han var gift". For en stund siden havde spåkvinden mindet ham om det samme. Denne fatale omstændighed måtte altså være den væsentlige hindring, han havde at overvinde for at nå sit mål – for nå det måtte og ville han! I denne beslutning vaklede han ikke et øjeblik, og da han ikke betænkte sig på at bruge selv de laveste midler for at kunne tilfredsstille sin attrå, blev han til sidst enig med sig selv om at rette sine bestræbelser på at blive sin hustru kvit.

Foreløbig måtte hun bort, langt bort fra Havreballegård og Aarhusegnen. Hvilke følger der kunne flyde af denne beslutnings gennemførelse, var ikke godt at vide, og udeblev følgerne, kunne der altid tages bestemmelse om, hvad der videre skulle foretages med hensyn til hende.

I stærk bevægelse rejste han sig op fra løjbænken, spændte kården af og kastede den raslende hen i krogen. Han blev stående en stund og mumlede halvhøjt:

"Ja, så må det være! Fru Maren må bort herfra og gemmes vel, og når hun ikke længere er til hinder, da skal Eline Mortensdatter og jeg atter tales ved – om ikke før!"

Han havde jo tidligere hyppigt lejlighed til at se og tale med Eline, der stedse havde vist ham den sømmelige opmærksomhed, som han ifølge sin høje byrd og stand kunne gøre krav på, men uden i mindste måde at give ham lejlighed eller anledning til en fortroligere tilnærmelse. Når Erik Grubbe talte beundrende om hendes forstand og skønhed, følte hun sig måske vel smigret, men tillige ubehageligt berørt derved, fordi der i hans blik og tone var noget, der uvilkårligt sårede hendes fine, jomfruelige følelse, omend hun i sin uerfarenhed ikke klart kunne gøre sig rede for, hvad det var. Hun gjorde sig længe flid for at opfatte hans adfærd som udtryk for ridderlig artighed, og når hendes ansigt stundom blussede, mens hun måtte høre på hans evindelige lovtaler over hendes person, var det den jomfruelige, hartad barnlige undseelse, der jog blodet op i hendes kinder.

Det kunne vel være hen ved et års tid siden, da det traf sig en dag, at hun et øjeblik var ene sammen med ham i sin faders lønkammer, hvor han just havde udfærdiget et embedsbrev. På hans anmodning havde hun bragt ham lys og voks til brevets forsegling; men idet hun derpå atter ville fjerne sig, stillede han sig pludselig i vejen for hende og greb hendes hånd, idet han sagde:

"Bliv ej vred, jomfru Eline, og ræddes ej for et lidet ord! I har vel tidligere formærket, hvor såre kær I er mig ...!"

"Hr. ridder ... slip mig!" afbrød den unge pige ham og var færdig at synke i jorden af skræk og blusel.

"Nej, nej, min hjerte!" vedblev han og holdt hende fast – "jeg *kan* og *vil* ej slippe jer! Jeg elsker eder af mit ganske hjerte, og I skal elske mig igen, jomfru Eline, hører I? Min kærlighed til eder er så unævnelig stor, at den hartad gør mig vanvittig, og uden eder kan jeg ikke leve!"

"Betænk dog, hr. ridder, hvor forsmædelig eders bejlen monne være!" svarede Eline, hos hvem harmen nu vandt sejr over skrækken, så at hun genvandt sin fatning. "Blues dog, og tænk på eders hustru, som end lever, og hvem I har svoret troskab for Herrens alter!"

"Ja, hun lever end, men hvor længe? Min hustru går på gravens rand, og når hun er borte – da, jomfru Eline, skal I og ingen anden indtage hendes plads ved min side! Derom turde jeg ej tie, af frygt for at I skulle trolove jer med en anden. Skænk mig eders kærlighed, hjerte jomfru! Jeg skal gøre eder til en af Danmarks stolteste adelsfruer! Hør mig, svar mig, Eline Mortensdatter!" råbte han og slyngede armen om hendes liv.

Men hun viklede sig løs af hans favn og stødte ham fra sig med en kraft, som han næppe havde tiltroet den unge pige. Harmen og forbitrelsen gav hende mod. Med kækt løftet hoved og glødende kinder så hun ham fast ind i øjnene og udbrød med dirrende læber: "I er en skændsel for den stand, I tilhører, og aldrig kunne jeg skænke slig æreløs mand min tro, var I end ti gange frank og fri!"

Efter at have slynget ham disse ord lige i ansigtet vendte hun sig stolt fra ham og forlod hurtigt lønkammeret.

Ridderen blev en stund stående og så sig omkring med en forvirret mine, som om han ville overtyde sig om, at ingen havde været vidne til det foragtelige afslag, han havde modtaget. Han følte sig næsten som en ydmyget og slagen mand. Den djærve måde, jomfruen havde vist ham til rette på og værget for sin uskyld, havde fuldstændig imponeret ham og fået hans mund til at gå i baglås; men hendes ligefremme og djærve afslag dæmpede ingenlunde hans lidenskab; tværtimod gav det hende en langt større tiltrækning for ham, end de mest ubegrænsede indrømmelser ville have været i stand til; han var vant til at sejre hurtigt og let, og denne modstand gød kun olie på hans flamme. Hendes beskyldning for, at "han var en skændsel for sin stand", følte han vel et øjeblik som et piskeslag i ansigtet, men lidenskaben, der beherskede ham, overdøvede fuldstændig enhver anden røst i hans indre, og han var fast besluttet på at nå sit mål, det koste hvad det ville.

Det forefaldne optrin havde den gang gjort et højst modbydeligt og pinligt indtryk på Eline. Efter at have forladt lønkammeret, var hun straks ilet til sit eget værelse, hvor hun kastede sig på løjbænken og brast i heftig gråd. Hun blev længe siddende således, og da hendes sind var blevet roligere og gråden var standset, gav hun sig til at overveje, hvorledes hun nu skulle forholde sig. Først tænkte hun på at betro sin moder alt; men efter nøjere overvejelse besluttede hun dog at lade være for ikke at ængste sine forældre til ingen nytte. Hun var glad ved, at hun havde fået mod til at vise den skamløse bejler så kraftigt tilbage, og hun forestillede sig, at han nu, efter det svar,

hun havde givet ham, selvfølgelig nok ville lade hende være i fred; det måtte altså være det rigtigste, at hun var ene om at bære den stygge hemmelighed.

Men hun fik senere årsag til at forandre både sin beslutning og sin mening om lensmanden. Det gudfrygtige, stille og noget klosterlige liv, der førtes i bispegården, havde ført det med sig, at rygtets dom over Erik Grubbe hidtil så godt som var gået hendes øre forbi; men fra nu af blev hun mere lydhør i denne ene retning og lyttede opmærksomt til de mange røster, der med fuld enstemmighed gav ham det vidnesbyrd, at han var et lastefuldt, i bund og grund fordærvet, råt og yderst hævngerrigt menneske. Der måtte vel være i det mindste *nogen* sandhed i denne almindelige dom om manden, og Eline skjalv, så ofte hun så ham, og undgik med flid enhver lejlighed til, at han kunne mødes med hende i enrum.

Skipper Ingeborg havde fri adgang til bispegårdens køkken, hvor hun regelmæssigt mødte et par gange om ugen for at hente sig en krukke mad, og den omstændighed, at spåkvinden så frit kunne gå ind og ud i bispegården, havde sikkert bidraget sit til den fordelagtige mening, almuen nærede om hende, "at hun var mere god end ond". Folk vidste, at jomfru Eline holdt meget af hende, og at Skipper Ingeborg hovedsagelig kunne takke den unge pige for alt det gode, hun nød fra biskoppens hus. Det hed sig også, at doktor Morten Madsen en gang havde kaldt heksen ind til sig i sit lønkammer og "taget hende i forhør", det vil sige, forelagt hende en række spørgsmål med hensyn til hendes saligheds sag, og at biskoppen ved denne lejlighed var blevet fuldstændig overtydet om, at hun hverken

havde frasvoret sig sin dåb og kristendom eller sluttet pagt med den Onde.

Et par dage efter det nys beskrevne optrin mellem jomfru Eline og ridderen var Skipper Ingeborg kommet rokkende ind i bispegården med kæppen i den ene hånd og krukken i den anden; hun gik som sædvanlig ind i køkkenet.

"Er jomfru Eline til stede?" spurgte hun, efter at have sat krukken fra sig på køkkenbordet.

"Ja," svarede en af pigerne, "hun er da hjemme, om det er *det*, I mener; men I kan godt få jeres krukke fyldt uden at ulejlige hende."

"Godt nok, bitte Marie, men jeg lystes efter at se hendes kære ansigt og høre hendes rare velsignede røst, inden jeg går min vej igen; det er en synderlig trøst og glæde for mig at se og tale med den gode jomfru en stund imellem."

Pigen fjernede sig, og kort efter trådte jomfru Eline ind i køkkenet.

"Guds fred og god dag, Ingeborg!" sagde hun venligt og rakte hende hånden, "hvorlunde har I det?"

"Gud signe jomfruen, jeg lider godt og vel og allerbedst, når jeg skuer ind i eders klare øjne; men jeg har ellers noget synderligt at tale med jer om i dag – om I da vil tale med mig i enrum?"

"Kom da med til mit kammer," svarede Eline.

Spåkvinden satte stokken op til væggen, aftog sine træskostøvler og satte dem på gulvet ved siden af stakken, hvorpå hun i de bare strømpefødder fulgte efter jomfruen til dennes eget værelse. Eline lukkede døren efter dem, skikkede sin sælsomme gæst til sæde på løjbænken, tog selv plads ved

siden af hende og sagde: "Sig kun dristigt frem, hvad I har på hjerte, Ingeborg; her kan vi tale uforstyrret."

"Ja, hos eder føler jeg mig altid tryg, Gud velsigne jer!" sagde spåkvinden, "ræk mig eders hånd, og lad mig tyde dens linjer."

"Fy, Ingeborg!" udbrød den unge pige uvilligt og trak hånden til sig. "Hvi vil I bedrøve mig med sligt forlangende, da I ved, at jeg ingenlunde tror på eders spåkunst?"

"Ak, hjerte jomfru, vredes ikke!" svarede heksen med angerfuld mine, "men jeg er så vant til at give mine råd på denne vis, at ordene slap mig ud af munden helt uforvarendes – jeg forhuskede mig bare."

"I tilstår altså, at I ej kan spå?"

"Ak ja! Overfor eder stryger jeg gerne flag og overgiver mig på nåde og unåde. Min kunst, som man kalder det, er kun tant og gøgl; men den gemene mængde tror mig bedst, når jeg siger min mening på spåkvinders vis, fremfor at tale lige ud, uden tegns udlæggelse og anden hokuspokus."

"Ja, men så bedrager I jo folk?"

"Nej, min hjerte, det gør jeg min tro ikke; for jeg følger altid sandheden og taler aldrig, uden at jeg er vis i min sag. Jeg har oplevet meget i mine dage og er bleven klog på menneskene og deres færd, jeg har altid øjne og øren med mig og ser og hører mangt og meget, som de fleste ikke ænser, og ved at lægge det ene sammen med det andet får jeg indsigt i adskilligt, som er en lukket bog for de uerfarne – der har I hele min hemmelighed, hjerte jomfru!"

"Ja, jeg tror, I mener det godt, og vil derfor ikke gå i rette med eder," svarede Eline, "men hvad har I ellers at sige mig?"

"Aleneste dette, Eline Mortensdatter, at I skal vogte jer for en rødskægget ridder!"

Eline skiftede farve og så hastigt på spåkvinden. "Hvad ved I om det, I taler om?" spurgte hun åndeløs.

"Han er en pirat og fører falsk flag," svarede Skipper Ingeborg, der undertiden slog over i sømandssproget, "og hans skammelige blik lurer på eder, ligervis som den grimmige ulvs øjne lurer på det uskyldige lam – det ved jeg, for det har jeg selv set, og derfor siger jeg: vogt eder!"

"I have tak for eders advarsel," sagde Eline alvorligt, idet hun foldede sine hænder som i en bøn. "I forstår at læse menneskenes tanker ud af deres blotte øjekast, skønner jeg, og jeg begynder at fatte, at en kvinde som I kan komme i ry for spådomsgave."

Spåkvinden nikkede.

"Hvor lider ellers eders kære forældre?" spurgte hun.

"Tak, gode Ingeborg! De er begge ved helsen og glade i hu."

"Gud have lov! End den gode hr. Kristen, som kommer her så jævnligt?"

Dette spørgsmål var jomfru Eline helt uforberedt på, og var hun før blevet bleg om kind, da heksen nævnede "den rødskæggede ridder", så blev hun nu så rød som en rose og svarede helt forvirret: "Ikke ved jeg bedre, end at han lider vel!"

Skipper Ingeborg var snild nok til at lade, som om hun aldeles ikke lagde mærke til den unge piges forvirring, og hun satte med flid et helt enfoldigt ansigt op, idet hun sagde: "Lutter gode tidender, jeg hører af eders mund, jomfrulille! og det glæder mit gamle hjerte. Men jeg snakker for længe og glemmer, at tiden lider. I må have Guds fred og farvel, Eline

Mortensdatter, og tusind tak for denne sinde! Husk nu endelig min advarsel!"

Med disse ord stod hun op og forlod kammerset.

Men da hun nogle minutter senere rokkede ud fra bispegården og hen ad gaden med sin velfyldte madkrukke i hånden, nikkede hun gentagende på en særdeles tilfreds og udtryksfuld måde med sit gamle kabudsklædte hoved og mumlede for sig selv: "Ja, sådan skal det være! Eline Mortensdatter og den gode magister! Et herligt par i sandhed, og jeg siger af hjertet held og lykke! Der fanger magisteren en elskelig hustru og jomfruen en god og mandelig ægteherre – Gud holde sin hånd over dem og lade den fæles anslag blive til intet!"

Eline lagde sig den modtagne velmente advarsel på sinde og undgik med den største flid ethvert forsøg på tilnærmelse fra ridderens side, og det lykkedes hende så godt, at der hengik flere måneder, uden at han fandt lejlighed til at være ene sammen med hende; men at han håbede på og søgte en slig lejlighed var tydeligt nok for Eline. Han lod aldeles, som om der ingen ting var hændet, og vedblev som før at komme i bispegården, ikke blot når han havde embedsforretninger at afgøre med magister Morten, men mange gange også under et eller andet tomt påskud. Det kunne altså ikke undgås, at Eline jo nu og da traf sammen med ham, når hendes forældre eller andre var til stede; men hans nærværelse var hende i højeste grad pinlig, og så ofte deres blik mødtes, kom hun uvilkårligt til at tænke på "den grimmige ulvs grådige øjne", som Skipper Ingeborg havde sagt, så det var klart nok for hende, hvad han fremdeles førte i sit skjold, og at hun havde årsag til at tage sig i

agt. Hun valgte da gerne den udvej at trække sig tilbage til sit eget værelse, så snart han lod sig til syne; men da det havde gentaget sig nogle gange, og det blev ham klart, at hun undveg ham forsætligt, harmede det ham i højeste grad, og han besluttede at tage sin tilflugt til svig for at overraske hende.

4. Det sidste forsøg

Omsider var vinteren svundet, og våren kommet, uden at der var hændet noget usædvanligt. I en uges tid havde lensmanden mod sædvane ikke været i bispegården, og da Eline hørte sig om, erfarede hun, at han var rejst til Tjele og ikke ventedes tilbage før om en måned, en efterretning hun hilste med glæde; nu kunne hun altså ånde frit *så* længe.

Så var det en dag, at jomfru Eline var gået ud i bispegårdens have og havde sat sig ind i en løvhytte med sin lut, som hun sad og legede på. Det var i slutningen af maj måned, naturen havde nylig iført sig sin fagreste vårdragt, solen skinnede, og fuglene sang og kvidrede i træernes løvrige kroner; alt var så vårfrisk og velsignet, og mens Eline lod sine hvide fingre løbe legende over instrumentets strenge, hensank hun i stille tilbedelse af den algode skaber, som havde frembragt al den dejlighed, der omgav hende, til glæde for menneskenes hjerter. Det var jo også jo også et sandt Eden, hun befandt sig i. Hun havde for nogle dage siden haft en lille venskabelig ordstrid med magister Kristen, der påstod, at der gaves intet Eden her på jorden uden slange, det var en regel, som altid holdt stik, mente han, mens hun tværtimod forfægtede, at der gaves ingen regel uden undtagelse, og at undtagelsen fra hans regel om et jordisk Eden vel også måtte kunne findes, når man altid var opmærksom på det – her var undtagelsen, tænkte hun ved sig selv, slangen var jo langt borte, og hun kunne uforstyrret nyde sit Eden – bare magisteren ville komme og dele det med hende; hun skulle da

ikke glemme at drille ham, fordi han havde villet være klogere, end han virkelig var.

Så vidt var hun kommet i sine drømmerier, da indgangen til løvhytten pludselig formørkedes, og idet hun vendte sig om for at erfare årsagen, undslap der hende uvilkårligt et skrig, for ikke den fromme magister, men netop "slangen" stod der for hende i ridder Eriks forhadte skikkelse.

Hun rejste sig hurtigt og udbrød: "I her, hr. Erik! Hvad vil I?"

"Ej, ej, jomfru Eline!" svarede han med et underfundigt smil; "I kan da vel fatte, at jeg ikke er kommet hid for at stjæle blomster i haven, fast I ser mig an, som var jeg en skælm og røver ..."

"Hvad vil I mig?" gentog Eline i stor angst; for han var blevet stående i indgangen til løvhytten og hindrede hende i at komme bort.

"Jeg var inde for at tale med eders fader, men traf ham ej," vedblev han, "og da jeg hørte strengeleg i abildgården, ilede jeg hid, draget af elskovens søde anelser, og dobbelt må jeg prise min lykke, at jeg træffer eder alene."

Han gjorde mine til at ville gribe hendes hånd; men hun slog ham over fingrene med strengelegen og råbte: "Rør mig ej, ridder Erik, eller jeg skriger om hjælp!"

"Nej, denne sinde skal eders knibskhed intet hjælpe eder, og I skal snart blive ved et andet sind," svarede han, idet han sprang ind på hende, slyngede sine arme om hendes liv og – holdt hende et lidet sølv-hovedvandsæg under næsen. Denne gang havde den overtroiske ridder nemlig taget sin tilflugt til en slags trolddom, som "en klog mand" havde lært ham: på sit bare bryst bar han en hugormetand, gemt i hjertet af en hejre, sine

hænder havde han vædet med saften af jernurt. Hovedvandsægget var fyldt med ulvemarv, blandet med aske af brændt ambra og løvetand, og når han så bare én gang lod hende lugte til dette tryllemiddel, havde troldmanden sagt, og derefter tog et kys fra hende, ville genstanden for hans attrå ufejlbarligt skifte sind og skænke ham sin elskov. Jomfru Eline blev, trods den angst hun var i, højlig forbavset over ridderens sære adfærd og kunne ikke begribe, hvad hovedvandsægget skulle gøre godt for; men da han dernæst lagde sin arm om hendes hals, og ville aftvinge hende et kys, søgte hun at befri sig for ham, og han fornam snart, at den høje, slanke pigeskikkelse var i besiddelse af langt større legemlige kræfter, end han havde gjort regning på. Hun kæmpede en fortvivlet kamp med ridderen, der dækkede hendes mund med sin ene hånd for at hindre hende i at skrige, og uden at det en eneste gang var lykkedes ham at berøre hendes læber med sine, vristede hun sig til sidst ud af hans frække favntag, hvorpå hun med et lydeligt skrig styrtede ud af løvhytten, op ad hovedgangen og ind i huset.

Eline tøvede nu ikke med at betro sine forældre, hvorledes det stod til med lensmanden, og hvor æreløst og uforskammet han begge gange havde opført sig imod hende. Ingen af dem havde haft den fjerneste anelse om, at sådant var på færde, eller at deres datter kunne være udsat for slig brutal og fordømmelig adfærd af en mand som ridder Erik, og de blev i højeste grad bestyrtede ved at høre det forskræmte barns meddelelse. Biskoppen blev højlig forbitret på den frække æreskænder. Han ilede straks ud i haven, og da han ikke fandt genstanden for sin billige harme der, begav han sig på stående fod til Århusgård,

hvor han traf sammen med lensmanden, og der fandt da et heftigt optrin sted imellem de tvende høje embedsmænd. Erik Grubbe var nemlig ikke den mand, der ville erkende sin uret, endsige gøre afbigt og love bod og bedring, dertil var en adelsmand i hine tider alt for stolt og stiv i nakken. Den vrede biskop forlod ham langt mere fortørnet, end han var kommet, og følte sig overtydet om, at den mægtige lensmand fra nu af var hans og hans families svorne fjende.

Det ellers så stille og fredelige liv i bispegården syntes helt forstyrret, skønt ingen af dens brave og gudfrygtige beboere følte sig trøsteløse eller mistvivlede om en lykkelig udgang af denne hjemsøgelse; de vidste, på hvilken side uretten var, og satte så trøstigt deres lid til ham, der kender menneskenes lønligste planer og veje, og som selv har sagt, de fromme til håb og trøst: "Kald på mig i din nød, og jeg vil udfri dig, og du skal prise mig!"

Fra nu af følte jomfru Eline sig mindre ængstelig og mere tryg, siden hun havde betroet sig til sine forældre – og til magister Kristen Nielsen Bonde med, kan vi lige så godt sige – og det blev hende lettere at undgå lensmandens efterstræbelser, nu da hun ikke var ene over for den truende fare, men havde flere til at hjælpe sig at stå vagt og undgå den. Magisteren havde nylig anholdt om hendes hånd, og efter at have "rådført sig med Gud i Himmelen, dernæst med sit eget hjertelag, siden også med slægt og venner," gav hun ham sit ja af et fuldt og lykkeligt hjerte. Denne trolovelse, der havde alle parters fulde samtykke, var en stor glæde under modgangen; men under de ellers forhåndenværende ugunstige omstændigheder enedes alle vedkommende om at holde den hemmelig, indtil brylluppet

kunne blive holdt, for at undgå at ægge den samvittighedsløse vellystning til at benytte sig af en eller anden voldsom fremgangsmåde.

I vore dage ville det tage sig lidt underligt ud, at man gik så varsomt til værks i en så ærlig sag, men i hine tider kunne det vel ofte være nødvendigt, at den værgeløse "due" holdtes under lås og lukke, for mangen velbyrdig mand var jo, som det hedder i folkevisen, "en rovgrisk høg", og de havde magten. Som følge af den nævnte familiebeslutning var der altså ingen, og lensmanden allermindst, der fik noget at vide om magister Bondes og jomfru Elines trolovelse. En undtagelse dannede Skipper Ingeborg, der med sit skarpe blik havde gennemtrængt hemmelighedens slør og set, hvad der var bagved; men derved var ingen skade sket, og læseren har jo allerede set en prøve på, til hvis fordel hun udnyttede sin kundskab. Der var endnu en anden, som længere hen blev lige så klog som Skipper Ingeborg; hvem denne anden var, har læseren vel allerede gættet. Ad hvilke veje han var kommet til kundskab om, hvad ingen havde meddelt ham, og på hvad måde han udnyttede den, skal senere blive fortalt.

5. Klokkeren og ridderen

Sommeren var gået. Det blev efterår og vinter, julen var kommet, og i al den tid var jomfru Eline blevet vogtet så omhyggeligt både af sig selv og andre, at lensmanden ikke havde fundet lejlighed til at veksle så meget som et ord med hende, siden den mislykkede trolddomsprøve fandt sted i løvhytten.

Efter dette flygtige overblik over det forløbne års hændelser optager vi atter tråden og skal nu aflægge et besøg hos klokker Hans Skaaning, der havde sin bolig i det tidligere såkaldte Marianer-konvent på Brobjærg, den nuværende Frederiksgade.

Hans Skaaning havde siden 1617 været klokker og nederste kannik ved domkirken, og med denne stilling, hvori han aldrig havde vundet hverken sine foresattes eller andre folks agtelse, forbandt han en slags bogtrykkeri, fra hvilket der udgik en del som oftest af ham selv skrevne satiriske småskrifter, der alle var af en temmelig løgnagtig karakter. Det bekendteste af disse var et episk skrift på vers: *"Kattenes Rettergang med Musene"*, hvori samtiden troede at finde stiklerier imod bispen og hans familie. Hans litterære frembringelser blev senere af den lærde Peder Syv betegnede som "mådelige og umodne skrifter, der røber en skødesløs og unøjagtig autor."

Klokkeren var en egennyttig og pengegrisk mand, der nu gik i sit 63. år, og da han tidligere havde ført et meget omflakkende liv og lidt megen nød, var hans retsfølelse, der aldrig havde været synderlig udviklet, blevet sløvet, og ikke så sjældent skete

det, at han gik på akkord med sin samvittighed, når han bare kunne se sin fordel ved det. Han tjente den, der betalte bedst, og var hensynsløs og hævngerrig mod enhver, der stod ham i vejen eller krydsede hans planer.

Til biskop Morten Madsen og magister Bonde, der var hans gejstlige overordnede, og for hvem han stadig hyklede den oprigtigste hengivenhed, var han for nogen tid siden kommet i et temmelig spændt forhold. Domkirkens tag skulle istandsættes, og i den anledning var en stor mængde bly blevet henlagt på kirkeloftet og betroet til Hans Skaanings varetægt, da han tillige var kapitlets notarius. Ved et foretaget eftersyn viste det sig imidlertid, at blyet, hvis værdi beløb sig til flere hundrede mark sølv, var forsvundet rub og stub, og da man mistænkte klokkeren for at have solgt det og puttet pengene i sin egen lomme, blev der indledet sag mod ham ved provsteretten; men han befriede sig for anklagen ved at aflægge ed, så at han ikke alene beholdt sit embede, men også blev fri for at betale skadeserstatning for de forsvundne kirkelige ejendele.

Skønt mandens samvittighed ikke var videre ømtålig, mente han sig dog berettiget til at have en slags æresfølelse, og han følte sig højligt forbitret over den "tort", der var overgået ham. Eden havde ingenlunde renset ham i hans foresattes eller andres øjne, og navnlig biskoppen og magisteren røbede tydeligt ved den kulde, de stadig viste ham, at han for bestandig havde tabt deres agtelse, og da det tilmed var disse hans overordnede, der havde sørget for, at sagen var blevet indledet, var han fra den tid yderst hadefuld på dem, og han pønsede stadig på at hævne sig. Hidtil havde han forgæves brudt sit

hoved med at udfinde, hvorledes han skulle tilfredsstille sin hævnfølelse; men mens han under froprædiken i St. Clemens domkirke sad og studerede lensmandens ansigt og iagttog de flammende blikke, som denne ufravendt sendte biskoppens datter, var der pludselig "gået et lys op for ham", og der havde uformodet åbnet sig en udsigt for ham til at gennemføre sin skumle hensigt. Hverken han eller nogen anden udenforstående havde erfaret det mindste om den efterstræbelse, jomfru Eline var genstand for fra lensmandens side, eller hvad der var forefaldet mellem dem; men klokkeren kendte godt, at Erik Grubbe var en stor vellystning, det var ham lige så vitterligt, hvor hensynsløs og hårdnakket den mægtige lensmand var, når det kom an på at tilfredsstille sine tilbøjeligheder, og da han jo nu, som ved et "lykkeligt" tilfælde, havde opdaget, hvilken lidenskab, der for tiden beherskede ham, og hvem der var genstand for hans attrå, vil det altså kunne forstås, med hvilken ond glæde den hjerteløse nidding skyndte sig at gribe det middel til at gennemføre sin hævn, som tilfældet syntes at have lagt lige for hans fod.

Og mens Erik Grubbe sad pønsende og grublende i sit lønkammer på Havreballegård, lå Hans Skaaning på en gammel løjbænk hjemme i sin bolig, glad sysselsat med atter og atter at betragte den fuldvægtige sølvkrone, som lensmanden havde kastet til ham i kirken.

"Det gik, det gik, ja det gik sandeligen!" mumlede han smilende med ond tilfredshed, "og det skal gå, blive ved at gå og gå godt fremdeles! Tåben er i min hånd, stunden til at bruge ham kommer – og så, doktor Morten og magister Kristen, skal I nok få at fornemme, at Hans Skaaning endnu har en brod! Ha,

ha, ha! og jeg får penge oven i købet," vedblev han og betragtede mønten med tindrende øjne – "flere penge af den forlibte nar, mange penge, hæ, hæ, hi!"

Han rejste sig og åbnede et gammelt udskåret hængeskab, der havde sin plads på væggen, fremtog af dette en fedtet læderpung, hvori han gemte mønten, og efter at han derpå omhyggeligt havde tilsnøret pungen og lagt den på sin plads igen, aflåsede han skabet, stak nøglen i lommen og tog atter plads på løjbænken.

"Men," fortsatte han sin enetale – "vil han komme? Vil han efter dette flygtige vink fra en så ubetydelig person komme til mig her i min ringe bolig? Det skulle gerne være i aften, da jeg tror mig i stand til, hvis han lader sig lede af mig, al gyde en liden dråbe olie til hans flamme. Vel er det i så fald ikke første gang, han har pløjet med min kalv; men jeg fik ham jo ikke sagt, at han just skulle komme i aften – jeg frygter sandeligen for, at han kommer ikke!"

Resultatet af denne dybsindige overvejelse blev, at klokkeren hen over middag iførte sig en gammel, luvslidt vadmelskappe og forlod huset, og efter at han omhyggeligt havde aflåset gadedøren, begav han sig på vandring sydpå igennem byen og tog vejen til Havreballegård.

Da han nærmede sig jernporten, lød der hestetrampen, hundeglam og piskesmæld inde fra borggården. Lensmandens yndlingshest var blevet "forfangen" efter det heftige ridt fra Århus, og den skulle nu traves. Rideknægten førte den ved grimen og løb i kreds med den uden om det store kastanjetræ, ridder Erik selv stod oppe på et af de murede hundehuse inden for indkørslen, iført pelsværkskappe og en kørepisk i hånden,

med hvilken han uafladelig slog smæld i smæld for at fremskynde det syge dyrs løb, og porthundene stod på spring yderst i lænkerne og halsede så voldsomt, at den gamle klokker var nær ved at finde koncerten utålelig.

Mens han stod og ventede på, at nogen skulle blive opmærksom på ham og lukke ham ind, lød der piskesmæld og bjældeklang bag ved ham. Klokkeren sprang så hurtigt til side, at han nær var faldet omkuld. En prægtig kane, hvis karm var prydet med et adeligt våben, kørte i fuldt firspring op efter jernporten, der nu åbnede sig som af sig selv, og kanen svingede igennem og kørte for døren, hvor lensmanden, der hurtigt havde forladt sit stade på hundehuset, modtog sin gæst, en ældre adelig herre, der ved en tjeners hjælp steg ud af karmen og op ad trappen. Hans Skaaning var smuttet ind i borggården, inden porten atter lukkedes. Han fulgte tøvende og med blottet hoved i kanens spor hen efter "den store dør" og nærmede sig lensmanden, idet denne steg op ad stentrappen efter sin gæst.

"Tilgiv, eders nåde!" begyndte klokkeren og bøjede sig næsten til jorden – "et ord, eders nåde! Blot et eneste ord, hvis det er eders nåde belejligt ..."

"Helvedes ubelejligt, Hans Skaaning," svarede lensmanden og standsede; "men lige meget – hvad vil I mig?" vedblev han og steg ned ad trappen igen, så at han kom til at stå ansigt til ansigt med klokkeren; "er det noget som angår *hende*?"

"Ja vel, eders nåde! Og hvis det ellers var eders højhed belejligt at komme til byen i aften, så kunne jeg måske bevise eders nåde en ringe tjeneste."

"Får jeg hende at se?"

"Ja vel! Ja vel!"

"Jeg kommer!"

Med disse ord vendte lensmanden hurtigt klokkeren ryggen og ilede skyndsomt op ad trappen og ind i huset.

"Også det gik godt!" mumlede kannikken, idet han med en tilfreds mine vendte sig om og gik hen over gårdspladsen; "tåben er fuldstændig i min vold, og jeg kan svøbe ham om finger!"

En tjener lukkede ham ud gennem porten, og i en oprømt stemning forlod han gården og traskede tilbage ad vejen til Århus.

Det er aften. Hans Skaaning sider hjemme i sin ensomme bolig på Brobjærg og venter. Stormen buldrer i skorstenen og stryger susende langs vinduerne, af hvis små, blyindfattede ruder enkelte sidder løse, så at de klirrer og klaprer for de skiftende vindstød, mens flammen fra det søvnige tællelys, der står midt på bordet, flimrer og bøjer sig hid og did for trækvinden, som de utætte døre og vinduer ikke formår at holde ude. Klokkeren har en opslået Bibel liggende foran sig på det umalede fyrretræs bord; men det er kun for et syns eller et skins skyld, at den ligger der, for han læser ikke et ord i den. Han sidder derimod og overvejer, hvorledes han heldigst skal spille sin rolle, når lensmanden kommer. Rollen er ellers færdig og indstuderet for længe siden, og klokkeren begynder at blive utålmodig, for tårnuret på St. Clemens har meldt seks slæt, og endnu har den ventede gæst ikke indfundet sig.

Pludselig blev der banket stærkt på gadedøren, der indvendig var aflukket ved hjælp af en kluntet jernstang.

"Jeg kommer, jeg kommer!" råbte klokkeren og skyndte sig ud i den snævre forstue – "vent blot et øjeblik!"

"Luk op, i djævels skind og ben!" lød en rå stemme i en dæmpet hviskende tone tæt uden for døren – "skynd jer! hvad i Helvede nøler I efter?"

Med rystende hænder fratog klokkeren jernstangen, åbnede varsomt døren på klem og kiggede ud; men den utålmodige lensmand – for det var ganske rigtigt ham – stødte med magt døren op på vid gab og trådte ind i stuen, og da han havde overtydet sig om, at klokkeren var alene, aftog han sin kappe og slængte den fra sig på en træstol.

"Hvad Pokker skal det betyde, at I stænger mig ude – og det i sligt hundevejr?" begyndte han i en myndig tone.

"Ak, eders nåde!" svarede klokkeren og bukkede dybt, "det er bare en forsigtighed, som jeg altid bruger. Jeg sidder aldrig for åbne døre. Hvad skulle jeg værgeløse stakkel gøre, om en røver fik i sinde at trænge ind til mig?"

"Å!" sagde ridderen med et foragteligt skuldertræk, "jeres grunker er så godt dækkede med pjalter og spindelvæv, at lås og lukke er overflødige. Men føj for den lede pestilense!" vedblev han og så sig om – "hvor kan I dog udholde at bo i dette skidne hul, Hans Skaaning? Lader I aldrig gøre rent hos jer?"

"Ak, eders nåde!" svarede den tiltalte med nok et krybende buk, "fattigmand må tage lejligheden, som den byder sig, og ringe har jeg råd til at betale en tvættekvinde."

"Der løj I, Hans Skaaning! Men I er en nærig hund og vil ej af med pengene; I ruger nok over sølvtøjet som en drage, mens støv og snavs er ved at kvæle jer."

"Det er svare beskyldninger, I rejser imod mig, højgunstige velynder og strenge hr. ridder!" genmælede klokkeren og gjorde et endnu dybere buk, "men eders ord i ære, og ingenlunde djærves jeg at disputere med så højbåren en mand som jer. Hvormed formår jeg ringe mand ellers at gengælde æren af dette smigrende besøg af eders nåde?"

"Satan i vold med æren!" svarede lensmanden barsk; "I må vel ellers let vide mit ærinde, eftersom I selv har stævnet mig hid?"

Den snedige klokker tøvede et øjeblik, inden han svarede, som om det var nødvendigt først at tænke sig om. "Ja, det er sandt – nu mindes jeg det!" sagde han endelig og slog sig for panden med den flade hånd. "Tilgiv, eders nåde!" vedblev han med et fromt blik på den opslåede Bibel; "jeg havde i min ensomhed således fordybet mig i denne hellige bog, at alt andet var gået mig af glemme; men nu, da eders nåde minder mig om det, står alting atter klart for mig. Jeg er en gammel mand og føler grant alderens tryk. Synet slår mig fejl, og mit hoved er ingenlunde så klart som tidligere – ak nej!"

Begge tav en stund. Der spillede et foragteligt smil om ridderens mund, og han betragtede sin modpart med et lurende blik, mens klokkeren ivrigt gav sig i færd med at brede et klæde over den pjaltede løjbænk. "Vil eders nåde ikke tage plads?" sagde han, "det falder umagsomt at tale således."

"Ej vil jeg røre ved så meget som en tråd eller trævl i dette forbandede hundehul!" råbte gæsten utålmodigt – "til sagen, mand, og husk på, hvad I lovede mig! Betalingen har I fået, I skylder mig vederlaget – og jeg vil have det!"

"Gid jeg var blevet hjemme og havde holdt min syndige mund!" sagde klokkeren, "hør, hvor stormen tuder, og sneen

pisker mod ruderne! Afstå fra eders forsæt, ædle herre! Det er silde, og vejret er såre ugunstigt!"

"I er en fabels karl, Hans Skaaning!" fo'r lensmanden op, "men det skal I vide, at eders hals er forloren, om I vover at lege gæk med mig!"

"Ingenlunde har jeg været så formastelig at vove sligt, eders nåde! Eders vilje er mig en lov, og siden det ej kan være anderledes ... Jeg lovede eder, at I skulle få skønjomfruen at se?"

"Og jeg vil med alle djævle se hende!"

"Endnu i denne sildige aftenstund? I dette Guds vejr? Det kan ej opsættes til en belejligere og heldigere tid?" sagde Hans Skaaning med et lurende blik på ridderen.

"Ingen udflugter, mand!" råbte Erik Grubbe koldt, "ej agter jeg at forlade eder, førend I har opfyldt, hvad I lovede mig!"

"Ja," sagde klokkeren eftertænksomt, "det er rigtignok en hemmelighed, som jeg helst burde være ene om; men jeg stoler trygt på, at jeg intet vover ved at delagtiggøre eders nåde i den. I må da vide, at der gives et lønligt skjul, hvor jeg selv har stået så mangen aftenstund og iagttaget, hvad der foregik i bispegården – aleneste til tidsfordriv, forstår sig! Det er rigtignok en farlig vej og ingenlunde magsom for en så højadelig herre; men skjult vil den føre jer til at se skønjomfruen, endog i hendes eget jomfrubur."

Erik Grubbes øjne flammede.

"Hvor er det?" spurgte han hurtigt.

"Hvor det er, eders nåde?" svarede klokkeren med nok et lurende blik, "har I virkelig mod til at vove færden, på denne tid og i et sådant formaledidet vejr, så vil jeg åbenbare eder stedet og beskrive eder vejen ganske nøje?"

"Beskrive! nej, spar eders beskrivelse, Hans Skaaning; følg selv med og vis mig vejen, i stedet for at spilde tiden med unyttig snak!"

"Ak, eders nåde, spar mig for den vandring, og husk på, hvor gammel og svag jeg er! Aldrig tilforn har jeg vovet mig did så sent på aftenen eller i så grueligt et uvejr! Jeg vil låne jer nøglerne og en blændlygte, og I kan selv lukke jer ind i domkirken ..."

"Domkirken!" afbrød ridderen ham forbavset og med en let gysen, hvilket ikke undgik den snedige klokkers opmærksomhed – "skal vi ind i domkirken?"

"Ja vel, eders nåde! Og op på hvælvingerne – hvis nådigherren da ikke ræddes."

"Fordømte klerk!" mumlede lensmanden og var nu næsten til sinds at opgive eventyret; men den dulgte spot, der lå i klokkerens sidste ord, og udsigten til at få skøn Eline at se, "endog i hendes jomfrubur", som klokkeren havde udtrykt sig, var alt for lokkende, og han besluttede at trodse sin spøgelsesfrygt.

"Velan!" sagde han, idet han svøbte sin kappe om sig og vendte sig til klokkeren, "jeg følger jer til Helvede, om det skal være, og did skal I vel en gang alligevel. Er I rede?"

"Ak, lad mig være fri for denne færd, strenge hr. ridder, og gak hellere alene! I kan ikke tage fejl af vejen."

"I *skal* gå med, jeg *byder* det!" bød lensmanden.

"Der er desuden en anden ting, som eders nåde bør betænke," indvendte Hans Skaaning med hyklet fromhed og korsede sig. "Som jeg vist allerede har bemærket, sad jeg just og læste i den hellige skrift ligesom i kom, og det var min agt at blive hjemme

og anvende de højhellige aftenstunder på bedre vis, nemlig til at afbede mine synder og forlige mig med Gud, som det rettelig sømmer sig på denne aften for en god kristen og ringe kirkens tjener."

"Kanske at kirkeblyet tyngede for hårdt på eders usle samvittighed? Nej, det mummespil må I helst lade fare over for mig – kom, usling!"

Hentydningen til det forsvundne kirkebly virkede svært på klokkeren; i det mindste gjorde han ikke flere skinindvendinger, men hentede og iførte sig sin udgangskappe, og efter at han derpå havde fremtaget en blændlygte og et stort knippe nøgler og gemt disse genstande i sine lommer, forlod de tvende kappeklædte forbundsfæller huset og begav sig på vandring.

"Nordøsten", der havde rejst sig om morgenen og pustet jævnt hele dagen, var i løbet af aftenen gået over til en hylende storm, der stadig tiltog i styrke og voldsomhed. Månen skjulte sit ansigt bag sorte, drivende skyer, natten var mørk, og vandringsmændene, der havde stormen imod sig, fik den faldende fine frostsne pisket lige ind i ansigtet, hvor bed som tusinde hvasse nåle. Ridderen, der var den skrappeste fodgænger, bøjede sig forover og ilede af sted langt forud for klokkeren, der kom travende bagefter. Forpustet og yderlig udaset nåede den gamle mand endelig hovedindgangen til domkirken, hvor ridder Erik stod og ventede på ham.

"Hvad nu?" spurgte Erik Grubbe dæmpet, "er det også nødvendigt at komme gennem kirken?"

"Giv stunder, eders nåde!" svarede Hans Skaaning gispende. – "Å, sikket Herrens vejr! Jeg har fast løbet ånden fra mig. Ja, vel

skal vi ind i kirken; ellers får vi ingen ting at se."

"Skynd jer da, og vis mig det syn, I lovede mig!" hviskede lensmanden med en kendelig skælven i stemmen; "ej vil jeg stå her og vente som en gæk!"

Opmuntret af denne venlig tiltale hev klokkeren omsider nøgleknippet frem af kappelommen, stak den svære nøgle i låsen og åbnede den jernbundne egetræsdør, hvorpå de fulgtes ad ind i våbenhuset.

"I er ikke bange, mandhaftige hr. ridder?" spurgte klokkeren. – "I tror da ikke på spøgelser og gengangere?"

"Ti stille med slig tosset snak!" svarede ridderen hastigt og trykkede sig tæt op ad sin ledsager.

"Tilgiv, eders nåde!" sagde skælmen; "det var kanske dumt af mig at spørge således; jeg tænkte, at ifald eders nåde endnu syntes bedre om at vende tilbage ..."

"Nej, for hede ... lad os komme fremad – skynd jer!"

Klokkeren tav og lukkede varsomt døren efter dem, og efter at have tændt blændlygten ved hjælp af fyrtøj og en svovlpind fandt han hurtigt den rette nøgle og åbnede døren ind til kirken. Da blændlygten kastede sit skær ind i den høje, hvælvede kirkes store skib og dunkelt belyste de gamle epitafier, mens stormen fo'r susende mod vinduerne, og de vandrendes fodtrin gav genlyd under de mægtige hvælvinger, blev den overtroiske ridder højst uhyggelig til mode; men han søgte at dølge sin lønlige uro ved at sige:

"I går for tungvindt, Hans Skaaning! Vi må skynde os! Hører I ej, at tårnklokken alt slår otte?"

Kannikken tav og førte sin ledsager langs ad kirkens midtergang, drejede af til højre i korskirken foran indgangen til

koret og blev ved at gå, indtil han havde nået en liden dør inden for kirkens søndre indgang; her standsede han, og efter at have stødt døren op, trådte han til side, som om han ville indbyde ridderen til at gå først.

"Hvad er det for et Helvedes hul, I fører mig ind i?" brummede Erik Grubbe efter at have kigget ind i det snævre rum og fået øje på nogle løse murbrokker og de ødelagte trappetrin, der kun svagt belystes af skinnet fra lygten. "Skal vi didop?"

"Ja, vel skal vi didop, eders nåde; denne trappe fører op på hvælvingerne."

Ridderen gjorde tøvende et par skridt fremad, men standsede pludselig og trådte tilbage.

"Nej, gå I hellere foran, og vis mig vejen," sagde han.

Klokkeren fulgte opfordringen og begyndte at stige op ad vindeltrappen, efterfulgt af lensmanden. "Forpestede hul!" bandede denne, "det er også usselt, som den lygte lyser! Hvor mange trin er der, Hans?"

"Omtrent et halvt hundrede; men så er der hvælvingerne tilbage," svarede vejviseren, der ilede så rask op ad den ham nøje bekendte trappegang, at ridder Erik havde ondt ved at følge ham. Hvert øjeblik fo'r han sammen og stirrede skræmt omkring sig, og flere gange gled han og faldt på de halvt ødelagte, fugtige trappetrin. Efter en møjsommelig opstigning nåede de endelig hvælvingerne, hvor de i nogen frastand øjnede en luge, gennem hvilken heftige vindstød trængte ind til dem og bragte friskere luft. Hans Skaaning bukkede sig ned, og ved at bruge den ene hånd som en tredje fod, mens han holdt lygten i den anden, satte han sig straks i en kravlende gang hen over

de ujævne hvælvinger, hvorimod lensmanden, der fulgte efter, troede at kunne gå oprejst, når han brugte sit sværd som støttestav; men han trådte snart fejl og snublede. I faldet greb han frem for sig, fik derved fat i klokkeren, der fik et heftigt ryk, lige som han var ved at krybe ned ad en af hvælvingernes skråning, så han tabte fodfæstet og rullede med et stønnende skrig ned i en af de fordybninger, som adskiller den ene hvælving fra den anden.

"Åh nej, å nej!" jamrede klokkeren under nedfarten – "jeg ... jeg ... tabte lygten!" Den faldt i det samme og slukkedes øjeblikkelig. "Å, å, å!"

"Hold dog jer hals, og skrig ej, som var I galen!" udbrød ridderen skrækslagen med dæmpet stemme; "men skynd jer at få lygten tændt igen!"

"Å, å, å, nej!" jamrede den gamle kannik i en smertelig tone, for han havde slået sig i faldet. "Jeg har ikke flere svovlpinde, og ej er det muligt at tænde lygten ved fyrtønderet alene. Hvad ville vi også her oppe slig tid aftens, strenge herre! Jeg tænkte det nok, at hellig Oluf ville straffe os for vor ugudelige færd! Å, ja, ja!"

"Bliv mig fra livet med jer hellig Oluf og jert gudelige vås!" svarede lensmanden bistert, "og kom, og vis vej hen til lugen, for jeg fatter nu helt vel, at det er der, I plejer at stå på lur. Op med jer!"

"Ve mig! Hvad skal jeg gøre, jeg syndige mand!" vedblev klokkeren i en modløs, klynkende tone, "jeg har så vist forvredet mit ene håndled og lammet mit højre knæ! Nådige herre! Ræk mig en finger, og hjælp mig op af dette pinested!"

Ridderen kravlede varsomt ned ad skråningen og tog et forbitret, hårdt tag i klokkeren, der dog straks med et nyt smertenshyl sank sammen igen og faldt tilbage.

"Bliv så liggende, fordømte skrighals!" snerrede ridderen og vendte sig fra ham, hvorpå han, ledsaget af kannikkens jamren, fortsatte sin besværlige vandring hen over hvælvingerne, indtil han havde nået den omtalte luge.

Århus domkirke er vel endnu den samme som dengang, men dens udseende og navnlig dens omgivelser er i tidens løb undergået meget væsentlige forandringer.

På kirken nordre side, dér hvor nu rådhuset, stiftsprovsteboligen og sprøjtehusene ligger, lå den gang en tre stokværk høj bygning, nemlig den såkaldte "Kongens Gård" eller "Århusgård", lensmandens embedsbolig. Vest for kirken lå det gamle rådhus, der for en del år siden blev revet net, hvorved såvel domkirken som Storetorv har fået et mere anseligt udseende, mens tidligere rådhusbygningen forhindrede, at kirkens mægtige facade og det dengang 340 alen høje tårn trådte frem i al deres imponerende storhed. På den søndre side af kirken lå en af to stokværk bestående bygning, der stedse har været de lutherske biskoppers embedsbolig, indtil nu, da den er revet net. Og endelig øst for St. Clemens kirke lå der en ligeledes forsvunden bygning, Karteuserklosteret, der havde været beboet af brødrene af St. Bruno-ordenen, indtil de 1528, da lutherdommen begyndte at vinde indgang her, forlod byen og landet og drog til Køln. Dette kloster har senere måttet vige pladsen for rektorboligen og latinskolen.

På den omhandlede første juledag om aftenen fandt der en festlig sammenkomst sted i biskoppens hus. Vinduerne i

bispegårdens øverste stokværk var stærkt oplyste, og der lød salmesang ud på gaden. Inde i værelserne var der liv og røre.

Doktor Morten Madsen plejede regelmæssig hvert år på denne festaften at samle sine nærmeste og en del af byens fattige i bispegården for at glæde dem alle ved sammenkomsten og ved gaver af forskellig art og derved bidrage til julens festligholdelse for de mange, der ellers ikke havde megen glæde.

Blandt de tilstedeværende voksne lægger vi først mærke til magister Nielsen Bonde og Eline Mortensdatter, der nu, mens hun sorgløst står og støtter sig til sin trolovedes arm og glædestrålende iagttager alle de muntre, legende børn, ganske synes at have glemt, at der er en mand til, som hedder Erik Grubbe.

Doktor Morten, en mand på hen ved de halvtreds, med et stort, gråt skæg og med regelrette, men storslåede ansigtstræk, går og samtaler med latinskolens rektor, hr. doktor Jakob Knudsen, en middelhøj skikkelse med et ualmindelig smukt og mildt ansigt.

Fru Kirsten Johansdatter, biskoppens hustru, går rolig omkring og taler med sine gæster. Snart opmuntrer hun en af småpigerne, der måske forekommer hende lidt frygtsom og undselig, til at tage del i legen, og snart løfter hun en lille dreng op til sig. – Blandt børnene, der var til stede i en alder af fra 6 til 15 år, er der især en dreng, som vi ikke kan undgå særlig at lægge mærke til. Han er slankt bygget, har store, blå, livlige øjne, et stærkt kruset, blondt hår og er iført en sort fløjls trøje med en nedfaldende bred, hvid krave, der slutter tæt om halsen. Hans knæbenklæder, der er kantede med hvide blonder, sidder i

folder til ned over knæet, mens benene for øvrigt er prydede med broderede silkestrømper. På hans sko glimrer et par store sølvspænder, som han hvert øjeblik betragter med synlig glæde, mens han muntert svinger rundt i "Kringel-Rosenkrans" med tvende småpiger.

Denne dreng er Elines yngste broder, Oluf hedder han, og han er 3 år yngre end sin 17-årige broder Martin, der både i sind og skind er væsentlig forskellig fra ham. Martin, der er bestemt for den gejstlige stand, er en høj, kraftig yngling med kulsort hår og brune, drømmende øjne; af væsen er han ordknap, stille og meget alvorlig. Han går roligt omkring og søger at hjælpe de små.

Efter dette flygtige blik på bispefamilien og dens julegæster vender vi tilbage til ridderen og klokkeren.

Erik Grubbe var nået helt frem til den åbne kirkeluge. Fra den lige overfor liggende bispegård skinnede lysene ham i møde, og børnenes muntre stemmer og højrøstede latter nåede hans lyttende øren; men forgæves spejdede han efter at få øje på skøn Eline, skønt han kunne se lige ned i salen og alle de andre oplyste værelser, hvis vinduer vendte ud mod kirken. Han spyede den ene afmægtige forbandelse over imod bispegården efter den anden, og da han på den måde havde givet sin oprørte sindsstemning luft i nogen tid, vendte han sig om og kaldte på klokkeren. Hans Skaaning, der imidlertid var blevet klog på, at hans ømme, værkende lemmer hverken var forvredne eller i stykker, havde allerede på ny sat sig en kravlende bevægelse hen mod lugen.

"Her er jeg, strenge herre!" svarede han klynkende, "men tag jer endelig i agt for at styrte ud af gabet, for muren er lidt

skrøbelig her, og nogle af murstenene, I står på, er løse. Også af anden grund er det urådeligt at komme for langt frem; lysskæret falder stærkt på jert ansigt, og folk på gaden kunne let få øje på jer og genkende eders nåde."

Erik Grubbe trak sig et skridt tilbage.

"Hvad betyder al den ståhej derovre?" spurgte han mørk.

"Der er julegilde," svarede Hans Skaaning.

"Nej, Fanden heller! Det vidste jeg ej noget om. Hvem monstro der er med til det gilde?"

"Lutter fattigfolk og børn, eders nåde! Biskoppen har jo altid haft en svær lyst til at være rundhåndet mod de fattige og lefle med pakket. Gud ved, *hvor* han får pengene fra? For han øser jo ud med begge hænder."

Det svarede ridderen ikke på; men efter et øjebliks tavshed, under hvilken han ufravendt havde stirret på den legende, dansende ungdom bag salens oplyste vinduer, spurgte han:

"Var det ikkun denne flok gøglende purke og piger, I ville vise mig, Hans Skaaning?"

Der klang noget truende i lensmandens ord.

"Tålmodighed, herre! Barestens et øjebliks tålmodighed – hun kommer nok!" svarede klokkeren. "Hvad ødsles der ikke bort til sligt unyttigt traktement?" vedblev han, forfølgende sin egen tankegang. "Eders nåde ser kun en del af julegæsterne. Der er fuldt hus i den gamle gård, må I vide, og mens der fjantes og hoppes hist ovre i salen, sidder mænd og kvinder fra fattighusene bænkede ved lange borde nedenunder i stegerset og tyendets værelser og stopper sig med julegrød og søler i juleøl. De unge har allerede været til bords og fyldt sig; derfor er de så støjende og orker at bruge benene så gesvindt. Men ej kan

jeg vide, om det båder stort, at de får vommen fyldt én gang om julen, når Smalhans ellers er køgemester det ganske år. Det vækker kun et ondt begær og avler sær misundelse mod dem, der har nok at æde og drikke året rundt, og derfor mener jeg, de penge er skammeligt spildt, ja mere end spild! De er som en sæd, der lægges i en dårlig ager og spirer til en ond høst ..."

"Fanden i vold med jert præk!" afbrød ridderen den skønne betragtning over menneskelig godgørenhed. "Bedre var det, I meldte mig, hvor jomfruens kammer er."

"Der, eders nåde!" svarede kannikken og pegede på et mørkt vindue ved siden af de oplyste værelser; "men der bliver næppe tændt lys før sengetid."

"Da vil I og jeg tiere følges ad herop, Hans Skaaning!" sagde lensmanden tilfreds; "I kan jo ligge og hvile jer der inde på hvælvingerne, mens jeg tager stade her. I grunden er vandringen ikke så farlig, når man først har prøvet den."

"Og vi bare passer på at holde lygten tændt," indskød klokkeren.

"Ja vel, Hans Skaaning! Næste gang må I forsyne jer bedre med svovlpinde. Men det kunne være mig en gammen at vide, om der virkelig er noget til af den slags, som kaldes kirkevætter og gengangere? I er jo en gejstlig mand og må altså kende det?"

"Lutter dum overtro og ammestuesnak og kun nyttig til at kyse den uvittige mængde!" svarede klokkeren, "og en mandhaftig ridder som I haver ej årsag at kere jer om sligt ... Men brug nu jeres øjne, herre!" sagde han pludselig afbrydende; "jert syn er bedre end mit, men jeg fejler dog næppe i, at den høje, slanke pigegestalt, der lige nu trådte ind i salen, jo monne være Eline Mortensdatter!"

"Ha!" udbrød lensmanden med funklende øjne; "mener I, at sligt syn er til at tage fejl af? Se, hvor let hun træder dansen, og hvor stolt hun bærer det skønne hoved! Aldrig så jeg fagrere mø end hende – og min skal hun ved alle magter vorde, om så al verdens sortkjoler sætter sig derimod!"

Denne heftige hjerteudgydelse var rigtig vand på klokkerens mølle; han gned sig fornøjet i hænderne og sagde opmuntrende: "Ja, så bør det være, og sikkert må det og være Himlens vilje! I og hun er ganske som skabte for hinanden, det er let nok at se. Hvem er det, der danser med hende?"

"Det er jomfruens broder, Oluf Mortensen, magister Bonde ser jeg ikke noget til, hvilket også er heldigt nok; for der er noget ved den sortkjole, som jeg ej kan fordrage, og synet af ham er mig ganske imod."

"Og dette er sandelig ej uden årsag!" svarede klokkeren ivrig; "men han må sikkert være der, og vi skal tænkelig få øje på ham om en liden stund."

"Hun er borte!" udbrød ridderen mut. "Nys slap hun sin broders hånd og ilede ud af salen!"

"Hun kommer vel igen," trøstede Hans Skaaning, "og gerne skulle I se, hvordan hun senere vil te sig."

Som om disse ord havde tryllet hende frem, lod Eline sig næsten i samme nu atter til syne, idet hun trådte ind i sin moders bedekammer, der var oplyst af en kandelaber med tre lys i, og hvis vindue ligeledes vendte ud mod domkirken; men hun var ikke alene, magisteren var hos hende, og ved synet af ham udstødte lensmanden et forbitret råb, der lød som et dæmpet brøl.

"Ser I dem, strenge herre?" hviskede klokkeren.

"Ja, jeg ser dem!" svarede ridderen med hæs røst.

De trolovede havde stillet sig således, at lyset fra kandelaberen faldt klart på deres ansigter, og den øverste del af begges skikkelser kunne ses med fuld tydelighed af de tvende spejdere i kirkelugen. En stund blev de stående overfor hinanden som fordybede i en ivrig samtale, under hvilken de samtidig benyttede sig af nok et sprog, det nemlig, som en af vore digtere senere har kaldt "kragemål med øjnene", og det var navnlig samtalen i dette de elskendes udtryksfulde tunge- eller egentlig øjemål, der harmede ridderen, hvilket var rimeligt nok; for den kunne han følge med øjnene, mens hans øre selvfølgelig var ude af stand til at opfange de ord, der udtaltes med læberne. Det var mest Eline, der førte ordet i den mundtlige del af samtalen, så det ud til, for hun bevægede læberne uophørligt, mens magisteren i tavshed stod og hørte på hende og kun indskød en kort bemærkning eller et spørgsmål nu og da. Noget særdeles behageligt og interessant måde det være, hun havde at sige ham, for da hun omsider var færdig, slog han hænderne sammen og brød ud i en hjertelig latter, mens hun, leende lige så fornøjet, tilføjede nogle ord som en slags munter slutbemærkning.

Erik Grubbe var færdig at briste af harme! Men det blev dog værre endnu; for sammenkomsten endte med, at magisteren lagde sin arm om jomfruens liv og hun begge sine om hans hals, og de kyssede hinanden nok så hjerteligt som et par rigtig forelskede og kælne duer, hvorpå de fulgtes ad ud af bedekammeret og kunne ikke mere ses af de spejdende.

Erik Grubbe udstødte nogle dybe, frådende brum og gjorde pludselig et spring længere frem i lugeåbningen.

"Hvad gør I, herre?" skreg klokkeren og greb ham i armen. "Har I da ganske glemt, hvor I er? Eller vil I døde jer selv?"

Dette tilråb bragte for så vidt ridderen til besindelse, at han atter trak sig tilbage fra den farlige åbning, men uden at sige et ord, og i flere minutter blev han stående tavs og ubevægelig.

Klokkeren dristede sig omsider til at bryde tavsheden.

"Eders nåde talte i grunden alt for mildt," begyndte han, "da I for lidt siden sagde, at synet af magisteren var jer ganske imod; men havde I sagt, at I havde grund til at hade ham af eders ganske hjerte, så var I kommet sandheden nærmere. Ja, det er at undres over, at I *tåler* en sådan adfærd af ham, den formastelige!"

"Tåler!" gentog lensmanden med indædt forbitrelse – "hvem har sagt jer, at den skal tåles? Men sig mig en gang, Hans Skaaning! Har I nogen sinde før set noget til den slags mellem jomfruen og ... og ... den forbandede sortkjole?"

"Å jo, eders nåde!" svarede klokkeren med forstilt troskyldighed, "det er såmænd ikke første gang, at *mine* øjne har måttet udholde dette ... dejlige syn!" lagde han til med en lille latter, der skulle klinge ironisk.

"Hvi Fanden har I da ej sagt mig et eneste ord derom?" fo'r lensmanden op.

"Er det muligt, eders nåde!" udbrød Hans Skaaning med påtaget forbavselse. "Hvor kunne jeg tænke, at eders nåde gik med bind for øjnene og ikke så, hvad mine gamle øjne har set så længe? Jeg troede så sandelig, at I var fuldt så vidende som jeg, ellers skulle eders ringe tjener vel have taget bladet fra munden!"

"Å, Fanden i vold med jer, Hans Skaaning!" snerrede ridderen i en arrig tone; "I lovede at være mig til tjeneste, og i det sted er jeg nær ved at tro, at I bare ville plage og ærgre mig!"

"Ak nej, eders nåde! I gør mig uret, storlig uret!" indvendte kannikken højlig forbløffet; "det er tværtimod mit inderligste ønske at være jer til nytte, strenge herre! og derfor vover jeg at tilbyde at hjælpe jer ud af kviden og det netop på den vis, som eders hjerte begærer og inderligt attrår! Husk på, at magisteren har hende ingenlunde endnu, og at vi lettelig kan spille ham et Fandens puds!"

Disse vel beregnede ord fandt genklang i lensmandens hjerte, så han på ny begyndte at fange håb og vinde tillid til den gamle Skaanings forslagne hoved.

"Kanske at I hitter en udvej?" sagde han hurtigt; "kan hænde, I har en plan på rede hånd?"

"Ja vel, eders nåde!" svarede klokkeren ivrigt, "og hvis I værdiger mig at lytte til *mit* råd ..."

"Lad fare med råd her – hellere tales ved om den sag på et andet og bedre sted," afbrød ridderen ham. "Jeg fryser allerede, så det knager i alle mine ledemod. Lad os komme bort herfra!"

"Ja, også jeg er så forfrossen, som om kolden var faret mig i kroppen; men for eders nådes skyld tåler jeg gerne alt, kulde så vel som anden ulempe."

De begyndte den besværlige tilbagegang, dobbelt besværlig, fordi de nu måtte færdes hele vejen i bælgmørke, og der var ikke andet for, end at lensmanden nu måtte følge klokkerens eksempel og krybe på alle fire; han holdt sig tæt i hælene på denne sin vejkendte, værdige fører og rådgiver, så at han af og til kunne gribe ham i foden og forvisse sig om, at de ikke kom

fra hinanden, men fulgtes kønt og broderligt ad. Efter en lang og møjsommelig kravlen "op ad bakker og ned i dale" nåede de endelig trappen og stod snart i god behold på kirkens gulv.

En lille stund senere træffer vi dem siddende over for hinanden i lensmandens lønkammer på Århusgård. En tændt voksstabel, en vinkande og tvende sølvbægere stod på det lille bord, ved hvilket de havde taget plads, ridderen i en magelig højrygget armstol på den ene og klokkeren på et ringere sæde lige over for på den anden side. Vinduesskodderne var skudt for, og en lystig ild flammede i kaminen – her var anderledes hyggeligt end oppe ved den åbne kirkeluge.

Efter at have varmet og styrket sig med et bæger god vin, åbnede lensmanden forhandlingerne med at sige:

"Nu taler I rent ud, Hans Skaaning, og Fanden annamme jer, om I ej kommer med noget, der er mening i!"

"Eders ord i ære, strenge herre og højgunstige velynder!" svarede kannikken med et listigt smil til ridderen og et ømt blik til vinkanden; "jeg vil da stile min tale hen imod, at I annammer jomfruen, inden hun ved kirkens uløselige bånd knyttes til magisteren, for at ikke den slemme gejst, I nævnede, skal annamme mig syndige stakkel, hi, hi, hi!"

"Til sagen, klerk, og kom med noget, som bedre forslår!" sagde lensmanden koldt; "der skal andet til end talemåder og omsvøb, om knuden skal løses!"

"Vel, hr. ridder! Jeg mener ej heller, at knuden skal løses, men at det er langt magsommere at hugge den over."

Ridderen nikkede.

"Ej vil vi regne den vanskelighed for noget," vedblev klokkeren, "at jomfru Eline har trolovet sig med magisteren ..."

"Gid han må styrte og brække sin hals, den sortkjole!" råbte lensmanden heftigt og flyttede sig utålmodigt i sædet.

"Næppelig vil sådant ske," sagde rådgiveren; "men ej heller betyder det stort, om han styrter eller stander, og doktor Morten formår og ingenlunde at drive eders nåde tilbage, hvor det lyster eder at gå frem – så liden tue vælter næppelig Erik Grubbes brudevogn! Ej skønner jeg ligere, end at fru Maren, eders ægtehustru, er den slemmeste, men og i grunden den eneste hinder, som er værd at regne for noget."

Lensmanden fo'r op. "Hvi Pokker sidder I der og spilder tiden med at fortælle mig sligt, som ingen kender bedre end jeg!" råbte han.

"Tålmodighed, strenge herre!" vedblev Hans Skaaning. "Vi tvinges dog til at begynde med det, som er, om vi agter at nå frem til det, som skal vorde, og næppelig fejler jeg, når jeg formoder, at eders nåde er til sinds at gifte eder med den ædelige jomfru, frem for at gøre hende til eders slegfredviv?"

"Hvi kalder I hende 'ædelig'? I ved vel ellers, at det kun er ringe bevendt med slægtens adelskab!" bemærkede ridderen med et hånligt smil.

"Ja vel, eders nåde! Jeg har ingenlunde glemt, at jomfruen hedder kun slet og ret Eline Mortensdatter, hvilket klinger såre simpelt og borgerligt ved siden af et så højadeligt navn som Erik Grubbe; men desværre har I kun liden udsigt til at vinde skønjomfruen, når ej I vil nedværdige jer til at ægte hende. Se, havde eders nåde nu været hedning eller tyrk og boet i et andet og mere frit land, så ville sagen have været lettere at gennemføre; men da I tværtimod er en god kristen og dansk

adelsmand, og både Guds og kongens lov byder og forordner, at kun én mand og en kvinde ..."

Et blik på ridderen tvang den snaksomme rådgiver til at holde inde. Erik Grubbe, der sad og kom i tanker om, at kannikken talte ironisk og ville holde ham for nar, var under den sidste replik blevet blussende rød i ansigtet, årerne i hans pande svulmede, og øjnene flammede vildt, så at Hans Skaaning ordentlig blev bange og kom til at ryste.

"Er I galen!" råbte lensmanden fnysende, "dersom I ikke straks holder kæft med eders forbandede udenomssladder og rykker ud med, hvad I mener, der skal gøres – *hvad der skal gøres,* forstår I? – så skal der times jer en ulykke! Med vielsesformularen behøver vi vel ej at tage det så nøje, når jeg blot vinder frem til målet, og bruden vorder min!" lagde han til med en hånlig mine.

"Min ringe mening er," skyndte rådgiveren sig at sige, "at I bør sende fru Maren bort fra Havreballegård."

Denne gang svarede ridderen med et særdeles bifaldende nik; for rådgiverens "mening" faldt jo fuldstændig sammen med hans egen. Forbundsfællerne begyndte at forstå hinanden.

"Og helst må hun skikkes *langt* bort herfra – til Tjele for eksempel?"

Ved at høre disse ord lagde der sig noget, der lignede et smil, over lensmandens ansigt. Havde han ikke selv for et halvt døgn siden undfanget just den selv samme tanke og gjort skridt til at gennemføre den ved at tilkendegive fru Maren sit *ønske,* at hun skulle gøre sig rejsefærdig og hurtigst muligt drage til Tjele? Nu foreslog klokkeren nøjagtig det samme, hans råd måtte altså være det rigtige.

"I mener vist og, at der ej bør tøves med dette?" sagde Erik Grubbe, "men, at jo før hun kommer afsted, desto bedre?"

"Netop hvad jeg lige havde på munden og ville have sagt til eders nåde."

"Nu er der mening i eders snak, Hans Skaaning, og alt dette går jeg ind på," sagde lensmanden, "men hvad så? End er vi endda lige vidt, tykkes mig?"

"Fru Maren er ikke stærk af helsen," genmælede klokkeren. "Folk vil vide, at hun skranter og hoster meget som et menneske, der går og drages med svindsot og lakker mod gravens bred. Måske er det Himlens vilje, at døden snart skal løse båndet, som forener eder og hende, og da er eders hånd fri, ridder Erik!"

Atter et særdeles bifaldende nik fra ridderen. Det var dog forunderligt, hvor nøje rådgiverens tanker faldt sammen med hans egne!

"Alligevel tør jeg ingenlunde tilråde, at vi bygger alt for fast på en sådan mulighed," vedblev rådgiveren, "og ej må vi glemme, at ingen af os ved, hvor snart magisteren og jomfru Eline bliver til sinds at holde bryllup."

Der begyndte på ny at vise sig rynker på lensmandens pande. "Ha! Dertil må det ingenlunde komme!" råbte han.

"Nej, ganske vist, eders nåde, dertil må det aldrig komme!" svarede rådgiveren ivrigt. "Og nu skal jeg sige eders nåde, hvorledes jeg har tænkt, at tiden burde benyttes, mens fru Maren er borte, og inden magisteren bliver færdig med sin brudefærd. På en fiffig måde må vi se at få det maget så, at I og ej magisteren bliver brudgommen."

Lensmanden var lutter øre. "Hvorledes skulle det vel gå til, Hans Skaaning?" spurgte han brat. "Tiden turde blive alt for kort til at iværksætte ..."

"Der er langt til Tjele," afbrød den snedige rådgiver, "men dog ingenlunde længere, end at der lettelig kan *spørges tidender* derfra. Om de er sande eller falske, gør mindre til sagen, hver mand tror dem alligevel; og så såre det er blevet almindelig bekendt, at fru Maren er død – der er jo intet til hinder for, at eders nåde foretager en rejse og er borte en tid – så er det tid at handle, og da kan en bortførelse og en præst gøre resten. På denne vis snapper vi brud og brudeskammel bort fra magisteren, ja betager ham plat ud lysten til at holde bryllup med den stolte bispedatter!"

"Dette råd gefalder mig ganske," sagde lensmanden vel tilfreds og skænkede i bægrene. "I er en snu mand, Hans Skaaning, og ej fortryder det mig, at jeg indlod mig med eder. Skål, klerk! Vi drikker på en heldig gennemførelse af eders anslag."

De stødte bægrene mod hinanden og drak ud til bunds.

"Men," sagde lensmanden efter en lille pause, "det rinder mig dog i hu, at vi vanskelig formår nogen præst til at forrette vielsen ved et tvungent giftermål?"

"Ser I da ej den mand, der sidder for eder?" svarede kannikken.

"I, Hans Skaaning!" råbte ridderen, "er I præst og har brev på at smede folk til hobe?"

"Hvad gør det til sagen, eders nåde, at brevet mangler, når jeg desuden forretter vielsen og bruger de rette ord?" svarede kannikken, "bagefter må vi støtte os til, at sket er sket, og gjort

gerning står ej til at ændre. Vel er jeg den, der udsætter mig mest, og ingenlunde har jeg glemt, al jeg overskrider grænsen for min embedsmyndighed ved at udføre en slig kirkelig handling; men jeg stoler på, at I er en mægtig mand, herre, og vil holde eders beskyttende hånd over mig."

"Ja, det skal have gode veje!" forsikrede lensmanden; "ingen skal få lov at krumme et hår på eders hoved, og tilmed skal I vorde rundt og rigelig belønnet, såfremt I kan sætte igennem, hvad I har lovet."

Det, mente den snilde rådgiver, ville være en såre let sag, og efter at de endnu en stund havde siddet sammen og yderligere drøftet den lagte snedige plan, skiltes forbundsfællerne i gensidig god forståelse, idet klokkeren tog afsked og vandrede hjem til sin egen bopæl i Marianer-konventet.

6. Tårngemmeren på Tjele

Hovedgården Tjele, et par mil nordøst for Viborg, omtales allerede under Kristoffer af Bayern som tilhørende en adelsmand ved navn Eskild Ipssøn, der for øvrigt ikke er videre historisk bekendt. Senere gik den over i Løvenbalk'ernes og Skram'ernes besiddelse, og efter at skipper Klements vilde oprørsbander under reformationsfejderne havde stukket ild på den, så at den for en del nedbrændte, lod rigsråden Jørgen Skram den atter opbygge, hvorom følgende indskrift over indgangsdøren til hovedbygningen noksom vidner:

Vi bygger huse og store fæste,
enddog vi er kun fremmede gæste;
Gud unde os så at bygge og bo,
at vi kunne nå den evige ro.

Anno 1585 lod Jørgen Skram til Tjele og hans hustru fru Hilleborg Daa opføre dette hus.

Af den ældre borggård blev kun den søndre længe tilbage, og det smukke, slanke spir, som ragede højt op over de øvrige bygninger og viste vej til borgens gæstmilde hal, er nu forsvundet og ombyttet med en skorsten. Tjeles hovedgård er dog den dag i dag et smukt minde om middelalderlig bygningskunst.

Efter at flere slægtled af Skram'erne var døde bort, og det sidste uden at efterlade sig arvinger, gik gård og gods over til en sidelinje, hvis repræsentant var Henrik Belov til Spøttrup, og en

efterkommer af ham solgte i året 1630 gård og gods til Erik Grubbe, der i forvejen var ejer af Gammelgård. Den nu ejer søgte at samle det spredte bøndergods så meget som muligt, hvilket da også lykkedes så vel for ham, at der i 1641 hørte flere store hovedgårde under Tjele, nemlig Vinge, Nørrebæk og Trinderup.

Der var for tiden fred i landet. Adelsmændene påførte ikke hinanden fejder med ild og sværd for at afgøre ejendomstrætter og æressager, for dels havde de nok at gøre med at oprette de tab, som Wallensteins plyndrende horder havde tilføjet dem på deres ejendomme, og dels kastede de sig med iver over dyrkningen af herregårdsjorderne, som de udvidede ved at nedlægge bøndergårde og inddrage jorden, og det var dengang ikke ualmindeligt, at en herremand kunne staldfodre 200 par stude og 30 par heste.

Under disse forhold var der ingen grund til hverken at befæste Tjele eller at have stort folkehold på gården. Foruden det til avlingens drift fornødne tyende beboedes Tjele hovedgård kun af ridefogeden Frands Mogensen, der udskrev hoveri og pligtarbejde, førte regnskabet og bestemte ægtkørselen; ladefogeden Svend Hansen, der sørgede for jordernes drift; skytten Claus Wenzel, hvis bestilling var at passe skovene og vildtet; og vægteren Kold, hvem det pålå at våge om natten i tårnkammeret, fra hvis udkigshuller han vogtede gården mod overfald. Ridefogedens kone Sidsel styrede det indre husvæsen, hvortil hun havde hjælp af en ung bondepige ved navn Karen.

Det var en aften i halvhelligdagene mellem jul og nytår 1640. Vejret var barskt og uroligt. Stormen susede i trætoppene og

slængte de bøjede og halvt løsrevne grene med voldsom magt næsten helt ned til jorden, tagstenene på bygningerne blev revet løs og raslede ned i gårdsrummet, porte og døre hvinede på deres hængsler, og heftige vindstød fo'r som en flok hylende ånder ned gennem skorstenene og pustede røgen ind i værelserne. Af og til stilnede vejret af, men kun for et øjeblik, og med fornyet kraft fo'r stormen atter hen over gården og omegnen, spredende ødelæggelse til alle sider.

Oppe i det lille firkantede tårnkammer stod vægteren Kold, en kraftigt bygget ældre mand, klædt i en lammeskinds pels, med en bjørneskindshue på hovedet og et bredt med jernringe beslået læderbælte om livet. I bæltet hang på hans højre hofte en blank, skarpsleben økse og på venstre side et stort knippe nøgler. Om benene havde han viklet lodne skind, der var fastbundet med læderremme. Kold, der tidligere havde faret til søs, var nu en mand på 50 år. De mange dybe furer i panden og en ofte tilbagevendende krampetrækning ved mundvigene, der hver gang afpressede ham et dæmpet suk og gav hele ansigtet et lidende udtryk, samt det lange, næsten kridhvide hår og skæg vidnede tilsammen tydeligt om, at vægteren var en mand, livets kampe og hårdt, legemligt arbejde havde efterladt deres blivende spor på.

På en bænk i kammerset sad Sidsel Ridefogeds hjælperske Karen, en ung kvinde med kulsort hår, mørkladen hudfarve og store, mørke øjne, der ofte funklede med en uhyggelig glans. Hun støttede hagen i den hule hånd, som én, der sidder og grubler over et eller andet, mens hun af og til ligesom vågnede op af sine grublerier og lod blikket fare vildt omkring i kammeret, og når et voldsomt vindstød ruskede i tårnets fløj og

fo'r hylende langs murene, knugede hun hænderne mod brystet og rejste sig nogle gange hurtigt op, som om hun var til sinds at udføre et eller andet fortvivlet forsæt; men et blik fra Kolds milde øjne var hver gang tilstrækkeligt til at tæmme hendes vilde heftighed, så hun vendte tilbage til bænken og satte sig igen. De havde i løbet af det sidste kvarters tid ikke vekslet et ord, hver for sig var de sysselsatte med deres egne tanker og betragtninger. Vægteren stod med en stor råber i hånden og kiggede ud igennem ruden.

Pludselig stod Karen op; Kold vendte sig om og så som før mildt og alvorligt på hende; men denne gang trodsede hun hans blik, og idet hun greb ham hårdt om armen, sagde hun med vild heftighed:

"Ved I hvad, Kold? Jeg har lyst til at brænde Tjele af i aften!"

"Og hvorfor just i aften, bitte Karen?" spurgte han rolig.

"Jo, for i aften bruger nordvesten sin store blæsebælg, og vi behøver ej at puste til ilden," svarede hun vildt. "Sikket bål der ville blive, når Tjele hovedgård stod i flammer! Ka' hænde sig, det ville lovte Note 1) så højt, at den røde ridder kunne skimte det helt til Aars!"

"Kommer du nu på de tanker igen?" sagde han og rystede medlidende på sit gamle hoved. "Du taler i vildelse, bitte Karen, og som du rent havde mistet samlingen. Du lovede mig endda for en tid siden, at du ej ville tænke på hævn – har du rent glemt det?"

Det svarede hun ikke på, men pressede hænderne hårdt mod panden og mumlede for sig selv: "Han siger, at jeg er fra min samling!"

"Ja, for det er enhver, som gemmer på hævntanker, andet mente jeg ikke," sagde gamle Kold, der fortrød, at hint ord var sluppet ham ud af munden. "Hævnlyst er ej andet end oprør mod den kære Gud; for 'hævnen hører mig til, og jeg vil betale, siger herren!' Rådeligst derfor, bitte Karen, at du lader de onde tanker fare, at du ej ved ugudelig trods skal nedkalde Himlens vrede over dit eget hoved. Nu skal jeg synge aftensalmen for dig."

Og han sang med from og inderlig andagt følgende gamle salme udenad:

Den lyse dag forgangen er,
og natten den hænger os på,
o Jesu Christ, vor Herre kær,
du altid hos os blive må.
Glæde os Gud i Himmerig!

Du est det evige guddomslys,
det tro vi og bekende,
kom til os i vort hjertes hus,
med din nåde os optænde!
Glæde os Gud i Himmerig!

Du est vor vægter tryg og tro,
du vil os aldrig undfalde,
på dig så ville vi bygge og bo,
i al vor nød dig påkalde.
Glæde os Gud i Himmerig!

Dagen er skabt til arbejd' og umag,
det kan enhver hos sig mærke,
men natten er skabt til ro og mag,
de trætte lemmer at stærke.
Glæde os Gud i Himmerig!

Bevar os, Gud, i denne nat
fra Djævelens listige pile,
i alskens fare du med os stat,
giv rolighed og god hvile!
Glæde os Gud i himmerig!

Vi os befale i Jesu vold,
når vi vore øjne tillukke,
Gud være vort værn, vor klippe og skjold
mod alt ondt, som os kan trykke!
Glæde os Gud i Himmerig!

Giv os en rolig nat og god,
lad os i synden ej sovne,
lad os ej gøre det, dig er imod,
ej heller i sorgen opvågne.
Glæde os Gud i Himmerig!

Så vil vi i morgen love dig,
din godhed gerne bekende,
og siden altid i Himmerig
dig prise foruden al ende.
Glæde os Gud i Himmerig!

Karens adfærd under salmesangen var højst besynderlig. Først rev hun sin hue af og gav sig til at slå sine lange, fyldige

hårlokker med hånden, som om det var hør, hun skættede, hvorefter hun bandt det i knude bag på hovedet, bandt atter huen på og gav sig til at hoppe rundt på gulvet i strømpefødderne i en sælsom trippende dans. Omsider gik hun atter hen og tog plads på bænken, hvor hun sad og stirrede sært omkring sig, men uden, som det syntes, at høre et ord af sangen. Da salmen var sunget til ende, vendte sangeren sig om imod hende og sagde med mild og kærlig røst:

"Gå til dit kammers, bitte Karen, og put dig i sengen! Det er silde og du trænger til hvile. Gak, mit barn, og befal dig Gud i vold!"

Men hun blev siddende ubevægelig og uden at ænse hans ord. Efter et par minutters tavshed sagde hun trodsig:

"Hvi kommer I altid med jeres skriftlærdom og salmesang, når jeg snakker om den røde ridder og min ret til at vedergælde ham, den djævelskrop? Eders skriftsprog lyder i mine ører som spegloser, og min hjertekvide er for stor til at synges bort. Intet nytter det at præke og synge for mig!"

Kold lagde råberen fra sig og gik hen og satte sig på bænken ved siden af hende, og idet han tog hendes hånd og så hende kærligt ind i ansigtet, sagde han mildt:

"Du er jo rent af lave i aften, bitte Karen! Fortrøst dig ganske til mig og lad mig kende årsagen til al din ve og kvide; det letter altid sorgen noget at dele den med en oprigtig ven."

Han kendte godt hendes sørgelige historie og havde ofte hørt den af hendes egen mund; men han lod hende altid fortælle den på ny, hver gang kummer og fortvivlelse truede med at få overhånd hos hende; for han vidste jo, at "det lettede".

"Hvor er det, du er fra, bitte Karen?" sagde han videre, da hun ikke syntes at agte på hans opfordring til hende om at fortælle.

"Fra Havreballe skov," svarede hun, "det ved I jo godt, det har jeg vel sagt jer tit nok."

"Ja, men det er sådan et svært navn at huske, bitte Karen! Havreballe skov siger du; i udkanten af denne skov ligger et bitte hus, og i det er du og din broder født – hvad er det nu, han hedder?"

"Min broder? Han hedder Povl – *hed*, skulle jeg sige," tilføjede hun med et dybt suk, "for han er vist død nu, så vist jeg aldrig hører fra ham."

"Der var vist pænt ved dit hjem – var der ikke?"

"Åk jo!" svarede hun med vågnende interesse, "især om sommeren, når skoven var grøn og havet blåt som den klare himmel! Mens Povl og jeg var små, plejede vi om våren at kappes om, hvem af os der kunne hitte den første grønne bøgekvist; vi bar den så hjem og stak den op ved bjælken, for så vidste vi, at fader blev glad, når han om aftenen kom hjem fra gården, hvor han gik på arbejde."

"Blev din moder ikke også glad?"

"Min moder? Hun døde jo samme dag, som jeg blev født, og hende har jeg aldrig set – har I glemt det? Og jeg har endda sagt jer det så tit."

"Ja, det er jo også sandt! Men din fader? Han døde jo også fra dig?"

"Ak ja!" svarede hun grædende og med foldede hænder. "Ridefogeden blev gal på ham en dag og dømte ham til træhesten, og det blev hans død. Povl og jeg stod ved ham hele dagen og græd så såre og turde ikke hjælpe ham, og da det så

blev aften, og de tog ham ned, kunne han hverken stø' eller stå. De bar ham så hjem og lagde ham på sengen; men han rejste sig aldrig mere! Jeg var 10 år den gang og Povl 12," tilføjede hun hulkgrædende.

"Græd kun, bitte Karen!" sagde Kold bevæget, "gråden gør godt. Hvordan gik det jer så, I to sølle fader- og moderløse?"

"Det gik os sådan," vedblev hun og tørrede sine øjne, "at vi var meget ulykkelige og følte os så ganske forladte ..."

"Ikke af Vorherre, ikke af den kære Gud i Himlen!" afbrød vægteren hende mildt.

"Nej, ikke af ham," indrømmede hun, "og heller ikke af gode naboer og jævnkristne. Vi fik lov til at blive i hytten, og skikkelige folk hjalp os med, hvad de evnede. Povl og jeg gjorde det gavn, vi kunne, og således voksede vi op, indtil ... indtil jeg blev atten år."

Her holdt hun inde, og et udtryk af den dybeste kummer lagde sig over hendes ansigt.

"Bliv kun ved, bitte Karen!" sagde den kærlige gamle, "for, som jeg sagde nyssen, det letter altid at tale ud til sin ven og se ulykken lige i øjnene. Hvad så mere?"

"Så var det, at den røde ridder blev lensmand i Århus," fortsatte hun. "Han så mig – og siden den stund har der ikke været fred og glæde i mit sind! Jeg sagde min broder, at den onde ridder stadig forfulgte mig, og spurgte ham, om vi skulle rømme langt bort med hinanden? Men han svarede, at jeg bare skulle være fast og vise ham af, så blev han nok ked af at forfølge mig og lod mig være i fred. Det samme tænkte jeg også selv; vi var jo unge og uerfarne, Povl og jeg, og endskønt vi havde hørt meget om junkerens vold og ondskab, kendte vi dog

ingenlunde, hvor vidt den kunne gå. En aften kom der et par grimme karle til os i hytten og begærede, at jeg skulle følge med dem. Jeg sagde nej, og da de så ville føre mig bort med magt, satte Povl og jeg os til modværge; men vi var for svage og kunne ikke værge os. Povl blev slagen ubarmhjertig og smidt ud af hytten, og mig kneblede og bandt de og slæbte af sted med mig! Jeg slog min pande til blods på de grumme karles våben; men de grinede kun ad mig, og al min fortvivlede modstand nyttede intet. De førte mig til Erik Grubbes lønkammer på Århusgård, og der forlod de mig, og jeg var ene. Jeg ville fly; men døren var lukket i lås udvendig fra. Så ilede jeg til vinduet og sled i skodden for at få den fra; men inden jeg blev færdig, greb et par stærke arme mig bag fra og drog mig bort fra vinduet. Det var den røde ridder, som var trådt ind ad en skjult dør. Han sagde, at han havde ladet mig hente, fordi han holdt så meget af mig, og forlangte, at jeg skulle holde af ham igen. Jeg svarede med at slå ham lige i ansigtet med min knyttede hånd, og jeg skreg, at jeg ville bort og hjem til min stakkels broder, som den røde ridder hans håndlangere havde slaget til døde, var jeg ræd for; men alt mit råb og skælderi nyttede mig intet, ingen hørte mine angstfulde veråb, ingen kom og frelste mig arme pige, og ..."

Hun standsede et øjeblik, som om det kostede hende alt for megen overvindelse at vedblive.

"Tal kun ud, bitte Karen!" tilskyndede den trofaste ven og så deltagende på hende med sine ærlige øjne.

"Den nat ville jeg gerne glemme, hvis jeg kunne," fortsatte hun omsider med stille gråd; "jeg har også prøvet på det så mangen gang, men jeg kan ikke, og jeg glemmer den aldrig, førend jeg lægges i den sorte jord! I to måneder beholdt han

mig hos sig – to måneder, der tykkedes mig lange som hundrede år, for tiden lider kun langsomt for en stakkels fange med kvidefuldt hjerte. Før havde jeg været fro og glad og sunget omkap med de kvidrende fugle i Havreballe skov; men nu blev mit sind ondt og hævngerrigt, min eneste lise var de salte tårer, og gråden har siden hin tid været min bedste trøst og tidskort i ensomme stunder. Hvorlunde det siden er gået mig, al jeg blev sendt hid for at holdes skjult, at jeg nær havde mistet forstanden, da der kom tidende hertil om min broders død, og at jeg bragte et dødt barn til verden og nu arbejder som trælkvinde under Sidsel Ridefogeds, det kender I alt sammen!"

Her overvældede gråden hende, og hun bøjede sig hulkende til den gamle mands bryst.

Den stakkels kvinde, som havde fortalt alt dette, var ellers til daglig ordknap og tavs, og folkene var vant til at betragte hende som halvfjollet, skønt hun ved sin flid og ved at synge kæmpeviser i borgestuen, når hun var i lune til det, havde erhvervet sig en vis anseelse bland dem og var genstand for deres velvilje; men hendes ofte forstyrrede udseende og heftige, frastødende væsen, i forbindelse med de gådefulde, smertelige udbrud, som erindringen om hende tilføjede, himmelråbende uret stundom aflokkede hende, havde på den anden side haft til følge, at de stadig omgikkes hende med sky og ængstelse. Som sagt, Kold vidste god besked om alt det, hun nys havde fortalt ham, og kendte hendes lidelseshistorie udenad; men han vidste, at genfortællingen af den var den sikreste vej til grådens dulmende kilde, så ofte fortvivlelsens feberild flammede i hendes øjne, og det bedste middel til atter at gyde en lille stråle af lys og fred i hendes forpinte hjerte, når hun ravede i mulm og

mørke og sorgen knugede hende i sin jættefavn, mens forrykte hævntanker gennemkrydsede hendes sygeligt ophidsede og febervilde indbildningskraft, som lokkende lygtemænd i en bælgmørk og vildsom uvejrsnat.

"Ja, din sorg er stor, bitte Karen!" sagde den faderlige ven og klappede hende kærligt på kinden, "og vel har du årsag til at græde; men gråden plejer at lindre – har du det ikke lidt bedre, stakkels barn?"

"Jo, nu har jeg det bedre," svarede hun og så taknemmeligt på ham, "det hjælper altid, når jeg kan få mod til at græde ud. Å, ja, sikken sølle stakkel jeg er! Men I har været mig en trofast ven i det par år, jeg har været her, det ved jeg vel og skønner på det, og ej må I vredes på mig og tro, at jeg er en utaknemmelig og trodsig skælder, om også jeg er sær iblandt og taler eder til med umilde ord. Aldrig skal jeg glemme det gode, I gør mig!"

"Ak, mit hjerte barn, tal intet om mig!" sagde han med from ydmyghed, "hvad er jeg andet end en unyttig tjener, der ikkun stræber at gøre sin kristne pligt og skyldighed! Jeg forlanger ingen tak, men kun, at du giver dig til tåls og lader de onde hævntanker fare; for de er vederstyggelige for Herren, din frelser!"

"Ej skal jeg mere tænke på hævn," svarede hun.

"Og så ville jeg meget bede og inderligt ønske," vedblev han indtrængende, "at du kunne lære at slå din lid til Gud og lægge din sag i hans alfaderlige hånd. Skulle han, som har set din nedtrykkelse, ej også være til sinds at løfte dig op i sin belejlige tid?"

"Jeg har så længe vandret i fortvivlelse," sagde hun tvivlende, "at jeg hartad har forlist min tro på en almægtig og faderlig

Gud, alligevel eders ord om ham lyder godt i mit øre og synes fulde af trøst. Tror I, han vil forbarme sig over et udskud som mig?"

"Ja, jeg tror! Han vil forvandle din sorg til glæde og give dig en lykkelig udgang af al din elende!"

"Tænker I?"

"Ja, jeg mere end tænker det; jeg tror det og er fuldelig forvisset derom!"

"Gud give, det var så vel!" sagde hun og foldede hænderne, "jeg vil da prøve på at komme til hvile i sådan tro."

I det samme skingrede et horn ude fra vejen, og Kold ilede til vinduet og kiggede ud. Natten var mørk, og han kunne intet se; men lyden af en utålmodig stampende hest sagde ham, at der holdt en rytter uden for porten og ønskede at indlades.

Vægteren åbnede vinduet, satte råberen for munden og råbte ud i natten: "Hvo er I? Og hvad tidende bringer I i et sådant Herrens vejr?"

"Jeg er ridder Eriks svend," råbte rytteren tilbage, "og hurtigt må I lade mig ind, al den stund jeg bringer tidende om, at fru Maren, lensmandens hustru, ligger syg og vanmægtig i en liden øde hytte på denne side Vinge og kanske drages med døden!"

"Porten skal fluks blive åbnet!" svarede Kold. "Sørgelig tidende, den!" vedblev han, henvendt til Karen. "Skynd dig, barn, at vare ridefogeden!"

"Ej for intet bares det mig hele tiden for, at vi i aften ville spørge sære tidender!" mumlede hun, idet hun ilede ned ad tårntrappen for at bringe efterretningen videre.

Note 1:

Lovte: Tage sig ud også på afstand. *Red.anm.*

7. Lensmandens frue

Lensmand Erik Grubbe var alt for ridderlig en herre til at fremkomme med *befalinger* over for sin hustru; han tilkendegav hende kun sine ønsker, og sin lykønskning til hende juledags formiddag ledsagede han, under et eller andet påskud, med en udtalelse af, at han særdeles meget ønskede, at hun ufortøvet begav sig på vej til Tjele med sine børn og *jomfruer*. Hvad et ønske i *hans* mund betød for hende, var hun helt fortrolig med, og da hun var lige så vant til uden ringeste indvending at bøje sig for hans jernhårde vilje som for en ufravigelig lov, adlød hun som sædvanlig også ved denne lejlighed med en slavindes viljeløse føjelighed sin husbonds hensynsløse befaling og var allerede samme dags eftermiddag rede til med sit lille følge at tiltræde den besværlige og på en sådan årstid ikke ufarlige rejse. I tvende døgn havde hun været på vejen; men den møjsommelige, anstrengende rejse ad ubanede veje i et barskt og stormfuldt vejrlag havde været for meget for hendes i forvejen nedbrudte helbred. Hendes kræfter udtømtes, og da hun nåede den omtalte hytte mellem Vinge og Tjele, hvor vejen på ny spærredes af store snedriver, kunne hun ikke mere, men segnede afmægtig om i vognen, hvorefter hun med varsomhed blev båret ind i hytten.

Fru Maren Juel var omtrent 30 år gammel og havde i en kort årrække været lensmandens hustru. Hun var datter af Iver Axel Juel til Villestrup og hustru Ingeborg Parsberg fra Sødal. Faderen var lensmand på Bøvling; men under krigen 1627

nødsagedes han til at flygte til Norge, hvor han døde 23. november samme år. Maren Juel elskede sin fader inderligt, og hans bratte død af en sygdom, han havde pådraget sig som følge af allehånde savn og anstrengelser under den farefuld flugt, var en modgang, der ramte hende så føleligt, at hun kastedes på sygelejet og i nogen tid svævede mellem liv og død. Vel kom hun sig igen, men tabet af den elskede fader havde dog gennemrystet hende således, at hendes tunge lammedes, så hun blev stum i nogle år, og da denne sygdom endelig hævedes, blev hendes tale et udtryk for det tungsind og den skyhed for mennesker, som hin tunge modgang havde fremkaldt, og som, på en kort afbrydelse nær, fulgte hende i hele hendes senere liv.

I legemlig henseende havde naturen ikke været karrig imod Maren Juel. Hendes slanke skikkelse, velformede ansigtstræk og rige brunlige hårfylde gjorde et vindende indtryk på enhver, som havde et åbent blik for kvindelig skønhed, og da det tungsindige udtryk blev afløst af liv i hendes smukke, klare øjne, stod hun i indtagende ynde over de fleste. Denne heldige forandring bragte hende atter sammen med hendes jævnlige, hun begyndte at blive som andre datidens adelige ungmøer, og da hendes tunge skæbne var kendt af alle, blev hun modtaget overalt, hvor hun trådte frem, med uskrømtet venlighed og varm deltagelse. Livets lyssider og fornøjelige idrætter frydede hendes hjerte: hun jagede, sejlede, dansede og gav sig helt hen i kæmpeviserne – dem hun sang og nynnede på både ude og inde – og da hun var tre og tyve år gammel, gik elskovens søde anelser for første gang igennem hendes rene, jomfruelige hjerte.

På Gammelgård boede hr. Laurids Grubbe, Erik Grubbes fader. Han holdt mange gilder og fester, til hvilke Maren Juel og mange andre fribårne kvinder kom med. Erik var jo den gang en yngre mand, vel noget vild og rå i sæder som de fleste af den tids adelsmænd, men på den anden side en mand, der havde bedrifter at opvise og en række af ypperlige ætmænd at rose sig af, hvortil kommer at han stod i ry for at besidde gode åndelige evner. Indsmigrende i sin tale, som altid drejede sig om livlige emner, høvisk i adfærd og væsen, når han opholdt sig i en riddersal, opmærksom mod kvinder, som han ville tækkes, og for øvrigt rådig over de sædvanlige dårende og lokkende midler, der har været en snare for mangen uerfaren evadatter – således var unge Erik Grubbe beskaffen, da han kårede Maren Juel til sin fæstemø. Hun var, som han, af en stor og anset slægt, synet af hendes fagre skikkelse gjorde indtryk på ham, og han bejlede til hendes hånd. Den unge pige gjorde sig ikke mange betænkeligheder ved dette forslag; for hun elskede ham allerede, fulgte altså sit hjertes tilskyndelse og gav ham sit jaord – kun lidet anende, at hans senere vandel skulle kaste hende tilbage i det tungsindets mørke, hvori hun var vokset op, og hvoraf hun for så kort tid siden var blevet udløst. Trods den heldige forvandling, der var foregået med hendes hele sjælelige tilstand siden hun blev voksen, var hun fremdeles af naturen lidt sky og ængstelig af sig, men da hendes varme og oprigtige kærlighed til den unge ridder gav hende det støttepunkt, hun trængte til, gav hun sig fuldt og uden forbehold hen til sin fæstemand. Hendes svaghed var i en vist forstand hendes styrke: med ham følte hun sig tryg og stærk, men svigtede støtten, ja da ville det være ude med hende. En skuffelse i dette

dyre hjerteanliggende, som *han* var årsag til, kunne hun ikke bære uden tillige at tabe troen på alt godt i livet. Hos hende var barnets frejdighed og glæde blevet ødelagt ved det knugende indtryk, hendes ridderlige faders bratte og sørgelig død havde efterlad, og skete det nu, at hendes første varme kærlighedsfølelse skulle ende i bitter skuffelse, så ville dermed hele hendes livs bedste forhåbninger være knust for stedse.

Med stor pomp og pragt blev brylluppet fejret, Maren Juel blev Erik Grubbes hustru – og dermed havde den stakkels godtroende kvinde uigenkaldelig viet sit liv til modgang og sorger af den bitreste art.

– I udkanten af Vinge mark, en halv mils vej fra Tjele, lå en lille af ler sammenklinet hytte, i hvis tynde strå- eller lyngtag stormen havde dannet så mange gabende åbninger, at de ormædte bøgerafter, der gjorde det ud for lægter, flere steder kom til syne. Inde i hyttens yderst forfaldne og vinterkolde stue, der kun sparsomt oplystes af en flimrende lysepind, hvilede en næsten bevidstløs kvinde på et halmknippe og med et stort skindtæppe bredt over sig. Tvende småpiger på fire og tre år lå grædende og rystende af kulde ved siden af moderens usle leje, mens et par voksne piger var sysselsatte med at tildække deres afkræftede, syge frue og væde hendes pande med brændevin. Det var Erik Grubbes hustru og børn, Marie og Cæcilie, som vi træffer her i denne stormfulde vinteraften, liggende henslængte på et usselt stråleje i et fattigt lerskur og uden anden beskyttelse end nogle rå, ufølsomme lejesvende, som deres herre havde medgivet hende til ledsagelse. I disse sørgelige omgivelser finder vi den mægtige og rige lensmands hustru kæmpende for livet til det yderste, åndelig og legemlig

mishandlet af ham, til hvem hun med hele sit rige hjertes fulde hengivelse havde klynget sig med håb og tillid som den svage, bøjelige ranke til den stærke eg. Som hun ligger der, iført sin sorte med mårskind kantede fløjlskjole, det brune hår opløst og i uorden, hænderne krampagtigt knugede mod barmen og stirrende stift hen for sig med et usigeligt lidende udtryk i blik og miner, er hun et rystende billede på et af skuffelser, tungsind og tærende hjertesorg ødelagt menneskeliv – en skærende parodi på en "højadelig ridders fribårne ægtehustru".

Natten sneg sig tungt og langsomt hen, og først hen på morgenen den følgende dag var den syge frue for så vidt kommet til kræfter, at hun kunne tåle at flyttes og udholde den korte rejse til Tjele, hvorhen hun og børnene så endelig nåede for at overgives til Karens og Sidsel Ridefogeds pleje og varetægt.

8. Øltapperens bod

Fra Tjele vender vi atter tilbage til Århus.

I den såkaldte Fiskergyde, som forbinder Ågade med Fiskergade, lå der på den østre side af gyden, tre små huse, og på det midterste af disse var der over indgangsdøren malet med store røde bogstaver på grøn bund:

TROELS ØLTAPPERS BOD

Det lille hus i midten havde et pynteligere og mere velstående udseende end dets to nærmeste naboer. Det var opført af solidt bindingsværk, væggestolperne var grønmalede, vinduesruderne indfattede i bly og taget lagt med røde teglsten.

Ejeren, Troels Øltapper, var efter sin tid en ret velstående mand, der, ikke alene af den grund, men også som følge af sin redelighed og krigerske fortid, nød stor anseelse blandt sine medborgere. Han havde altid et godt råd og en hjælpsom hånd at yde dem, der søgte hans bistand, hvilket vel også gjorde sit til, at kunderne gerne strømmede til hans bod, hvor Troels tappede hamborger og rostocker øl, Viborg skald, Randers burøl, mjød og sød vin fra kvæld til sengetid, drak sine gæster helt villigt til og tjente gode penge.

Troels Øltappers bod var delt i tvende stuer, der vel ikke udmærkede sig ved deres størrelse, men var dog så rummelige, at der var plads til en snes gæster i hver. I det forreste af disse værelser stod en disk, bag hvilken øl-, mjød- og vinankrene, forsynede med blanke tinhaner, lå i rad på en lav hylde, og i et

gammelt, udskåret hængeskab, der havde plads på væggen over ankrene, og om hvilket Troels med stolthed fortalte, at det havde hængt i kahytten i Kristian den Fjerdes skib *Viktor*, og at kongen selv havde foræret ham det, stod flasker og glas opstillet i velordnede rækker som officerer og menige i en slagfærdig hær. Dette lokale var den egentlige ølstue, hvor stamgæsterne sad samlede om aftenen efter endt dagværk, og hvor de jævne borgere gik ind og ud til daglig brug. Inden for denne stue fandtes et andet og mere pynteligt værelse, en slags fredlyst helligdom, hvor det ikke tillodes nogen af de dagligdags kunder at komme, og hvis dør kun åbnedes for mere fornemme gæster, undtagen på markedsdage og ved andre slige lejligheder, når tallet af de besøgende nødvendiggjorde, at begge stuerne toges i brug.

Troels var enkemand, og tjenestepigen Mette, der ikke var nogen anden end Skipper Ingeborgs datter, styrede hans husvæsen og sørgede punktligt for, at gæsterne forlod ølstuen til rette sengetid, som stadsretten bød. Fik en eller anden en tår over tørsten, hvad jo af og til hændte, fattedes Mette hverken mod eller kræfter til at sætte ham uden for døren, ligesom hun heller ikke glemte at skose og skamfutte ham for hans fylderi, når han næste gang indfandt sig i ølboden. Denne husskik og hurtige retspleje fandt kunderne sig i reglen villigt i, og almindelig havde de stor respekt for Troels' håndfaste husholderske, der holdt huset og alt dets tilbehør rent og pænt og stedse i påkommende tilfælde havde et krus tysk øl at tylle i bysvenden, så at han lukkede øjnene for en eller anden overstadig borgers vel saftige og salige tilstand.

En aften hen imod midten af februar 1641 sad Troels i sin ølstue omgivet af en flok stamgæster, og medes ølkrusene gik flittigt rund, førtes både det ene og det andet på tale.

"Monstro at lensmanden nu har i sinde at gifte sig igen?" henkastede værten og lod blikket glide om i kredsen, hvilket godt kunne betyde, at han vidste bedre besked end nogen af de andre.

"Folk mener ja, og at han allerede har fået kig på den, han vil fæste," sagde Morten Skriver, en ældre ugift borgermand, der havde plads ved bordet lige over for Troels, "men var alle vore ungmøer sindede som jeg, så gav de ham nej alle til hobe, den kvindebøddel han er!"

"Sindede som I, Morten Skriver!" udbrød Mette Skippers, der havde plads på en træstol indenfor disken, "I er da ikke så uvittig at bilde jer ind, at lensmanden kunne få den galenskab i sinde at kåre jer til sin brud?"

En skraldende latter fra hele selskabet, Morten Skriver undtagen, lønnede denne vittighed.

"Ja ja, Morten!" sagde Troels, stadig leende, "vi fatter jo vel jeres mening, og den kan være god nok; men tag jer i agt for Mette, for hun har mintro ørerne med sig og skal nok snedløbe os, om vi ikke holder tungen lige i hovedet – ha, ha, ha!"

Morten Skriver tog sig en slurk af kruset, drejede sig langsomt om til pigen og sagde:

"Næsten skulle én tro, at du selv er forgabet i ridder Erik, siden du tager dig hans sag så heftig an? Men lyd mit råd og sig plat ud nej, om han bejler! Han kunne blive ked af dig og skikke dig til Tjele og lade dig forkomme på vejen –" hvorpå Morten

Skriver så sig om i kredsen med en tilfreds mine, som om han ville sige: var det for meget til hende?

"Den tid den sorg!" svarede Mette Skippers og slog med nakken, "men for resten er jeg sådan til sinds, at jeg hellere ville være lensmandens plovhors end hans fæstemø, om han så ville klæde mig i silke og damask og give mig en guldkaret at køre i – og jeg er endda kun en ufri kvinde."

"Det bæres mig næsten for nu," bemærkede en anden gæst, ved navn Søren Lime, "at Morten Skriver og Mette Skippers er ved at blive enige; men," vedblev han mere alvorlig, "mon der også er sandhed i den tidende, at Maren Juel er død og lensmanden enkemand? Der føres så megen klaffer og bysnak, at én ej så lige ved, hvad én skal tro."

"Jo, det kan I godt forlade jer på," forsikrede unge Karsten Enevold, bysvend hos den rige købmand Hartvig i Studsgade; "jeg har hørt det af flere og nyssen af klokker Hans Skaaning, der sagde, at det var visselig sandt. Klokkeren lod til at vide god besked, og han fortalte også, at ridder Erik, der for et par uger siden kom hjem fra en rejse, havde været på Tjele og fået fru Maren jordfæstet."

"Ja, så må det vel være sandt," sagde værten, "endskønt det godt kunne være løgn, fordi Hans Skaaning, den sprager og æreskælder, har sagt det, og i så fald er det ej første gang, at han har mænget en løgnagtig krønike sammen og givet den ud for sandhed; men hvad skulle bevæge manden til at lyve fru Maren død? Og når jeg skal sige, hvad jeg mener, så har jeg også erfaret tidenden fra flere sider – den *må* være sand! Og derfor var det, jeg sagde før, om ridder Erik snart skulle til at giftes igen? For vi kender jo alle, hvor kvindekær og lidet sømmelig han er i sin

færd, skønt Fanden og ikke jeg forstår, hvordan han kan tænke på giftermål så rede, al den stund at fru Maren allenfals knap kan være kold i sin grav endnu, og siden han jo selv ..." Troels holdt inde et øjeblik, mens han så sig forsigtig om til alle sider, – "siden han selv på en måde *er skyld i hendes død!*" lagde han til i en dæmpet, næsten hviskende tone.

"Han er så, det er rele nok," istemte Morten Skriver, der gerne ville give sig mine af at være lige så godt underrettet som Troels. "Hvad sagde jeg nyssen til Mette Skippers om at skikke kvindfolk til Tjele? Kan I nu forstå, hvor jeg havde mine tanker?"

"Og hvorfor," sagde Mette Skippers, "hvorfor kommer denne tidende listende så stilfærdig på os, så folk knap ved, om de skal tro den eller ej? Kan nogen sige mig grunden til det? For ellers kan jeg selv!"

Med disse ord tog husholdersken atter plads på stolen og kneb læberne sammen med en mine, som om der nu var sat lås for hendes hemmelige tanker.

"Sagen er jo klar nok," tog værten atter ordet, "og jeg får vel at sige rent ud, hvad Mette kun slog på – mellem gode venner og kendtfolk måtte skam gå med lås for munden! Ser I, godtfolk: han har jo slået ihjel på hende med sorgs og genvordigheds langsomt dræbendes gift i alle de år, hun var hans hustru, hvorover hun på sidstningen var blevet ynkelig blegsottig og overhånds skrantevorn – og i sådan lidendes forfatning får han pludselig i sinde mellem jul og nytår at jage hende til Tjele midt i den mest forrygendes storm og kulde. Og nu spørger jeg barestens," sluttede øltapperen, "når så den stakkels frue lægger sig til at dø lige oven på sådan en rejse: hvad skal vi så kalde det, folkens?"

"Han fortjente ikke bedre end at klæde hjul og stejle, sådan et rakkerens bæst!" var den almindelige mening.

"Jeg spørger barestens, hvad skal vi kalde det, folkens?" spurgte øltapperen endnu en gang og så sig om i kredsen med en ubarmhjertig dommers ubøjelige strenghed i blikket.

"Vel ved vi, hvad sligt bør kaldes, om det skal have sit rette navn," svarede Morten Skriver, "men lidet nytter det, at vi sidder og prater; sådan en karl kan gøre, hvad han vil – Erik Grubbe er en mægtig mand."

På væggen mellem vinduerne hang der et godt kobberstukket billede af kongen i glas og ramme, og når øltapperen disputerede med sine gæster om sådanne ting som lov og rettergang, forsømte han aldrig nu og da at blinke til denne sin kongelige krigskammerat, som om han ville sige: "Ikke sandt Eders Nåde? Disse hersens bodsvende, skindere og skrivere vil også have en mening; men hvad forstår de i grunden?" og fjerde Kristian, hvis store, kloge øjne altid mødte spørgerens øjne med et strengt, retfærdigt blik, besvarede enhver sådan henvendelse til ham – således forekom det øltapperen i det mindste – ved at nikke nådigt bag sit glas og sige i pantomimens tavse sprog: "Å, lad dem bare snakke, min gode, brave Troels! Du og jeg forstår os dog langt bedre på de dele!".

"I må sige, hvad I vil, Morten Skriver," svarede værten med hævet røst, efter at have rådført sig med det kongelige orakel på væggen, – "kommer sagen frem på rette sted, og der bliver pirret rettelig op i den og adskilligt andet, så går det min sjæl og tro lensmanden ilde, nu kan I tro mig, om I vil!"

"Han har mægtige venner i rigens råd," indvendte Morten og rystede på hovedet.

"Kan hænde sig, det hjælper ikke endda," fortsatte Troels. "Husker I, hvorlunde det gik Kristoffer Rosenkrans, der blev overbevist om falsk? Og hvem var det, der overbeviste ham? Alle de andre var stærblinde til hobe, men fjerde Kristians øje var åbent som altid" – her blinkede kongen og øltapperen atter til hinanden – "og han opdagede fiffet, da ingen anden kunne! Og går vi til landloven, hvad siger så den? At drab og vold er halsløs gerning! Til med skal jeg sige jer en anden tings, folkens! Kongen er meget imod de adelige, som piner os købstadsborgere så skammeligt ud. De vil have magten, men det vil kongen med, og det har han ret til at forlange, efter mit begreb. Jo, jeg har set og hørt adskilligt i mine dage," vedblev han og så sig om i den lyttende kreds med en stolt mine, "og ej glemmer jeg så rede, hvorlunde Hans Nåde talte de adelige til på herredagen i København, da de ville lade hånt om jydernes kæremål. Det er elleve år siden, men jeg mindes grangivelig den dag i dag, at han gav dem godt ind at gumle på."

"Og hvad hjalp det?" tillod Morten Skriver sig endnu at indvende.

"Hvad det hjalp?" råbte øltapperen fortrydelig og blev rød i hovedet – "begribeligvis ingen ting ... at sige *den* gang. Men holder vi borgere sammen, skal vi nok vinde retten til uddrag. Hvad det hjalp, siger I? Nå, det hjalp da så meget, at vi fik at høre, at Hans Nåde var velmenendes med os borgerfolk. De adelige skalke og bondeplagere," vedblev han efter nok et blik på fjerde Kristian, "de har nu også altid gjort landet skam og fortræd, melet deres egen kage og væltet byrderne over på os borgere og bønder. Øksenhandel og sildefiskeriet tilholder de sig ganske alene, ridder Erik skriver falske toldsedler på den

vin, han selv og hans adelige makkere drikker sig svirendes i, og sådan kunne jeg blive ved at himle op til sengetid og endda ikke komme listen igennem. Men hvordan i al verden skal konge og rige holde stand, når slig skamfærd uhæmmet skal have sin gænge? Derfor siger jeg af hjertens grund: til rakkeren med dem, det højnæsede kram! Gid Hans Nåde kongen snart måtte få has på dem og blandt andet give den røde ridder på Havreballe en sådan kindhest, at han skulle glemme at sige: om igen! Lad os tømme et krus på det, folkens!"

Med en vis højtidelige mine og et fortroligt blink til fjerde Kristian førte den veltalende øltapper kruset til sine læber og drak ud til sidste dråbe. Alle de andre fulgte eksemplet, samtlige ølkrus "slog gavlen i vejret" og sattes atter på bordet med en fast, hamrende lyd.

Efter denne veludførte bedrift påfulgte et øjebliks højtidelig tavshed, som øltapperen benyttede til at lade blikket vandre spørgende om fra gæst til gæst, og da de forstod ham lige godt, hvad enten han talte med munden eller øjnene, blev følgen af denne manøvre, at det ene krus efter det andet blev langet over på disken, hvorefter Mette Skippers skyndte sig at bringe dem skummende tilbage.

"Ja, siden vi nu," tog unge Karsten Enevold ordet, "har drukket på hele adelens undergang, stævnet lensmanden for herredagen og dømt og hængt og stejlet ham, uden at det rimelig får mere at betyde end det samme, monstro vi så ikke helst må tage fat igen, hvor vi begyndte, og se at få ham gift? Det blev vi nok ikke færdige med, så vidt jeg mindes."

"Det er også sandt," sagde værten. "Vi stoppede Morten Skriver i farten, da han var på vej til at sige os, hvem der skal

være salig fru Marens efterfølgerske. Tal ikkuns rent ud af posen, Morten! Vi er alle gode venner og uden for denne bod så tætte som jydepotter – nå?"

"Ja, ikke mine ord igen," svarede Morten med en vigtig mine, "men der hviskes om, at jomfru Eline, doktor Mortens væne datter, har fundet nåde for lensmandens øjne, og at hun skal være ganske villig."

Troels Øltapper vekslede hurtigt et blik med sin husholderske og sagde derpå i en noget fortrydelig tone:

"Aleneste dette at tale om slig utænkelig tilhobeføjelse er hartad en beklikkelse for en så højagtet og dydsiret jomfru! Hvilken dyvel i menneskeskikkelse har tudet jer den i øret, Morten?"

"Sålunde har jeg hørt af bysens folk," svarede skriveren, "og dermed får I at lade jer nøje; en skælm måtte jeg være, om jeg gav mere ud, end jeg har."

"Såmænd, Morten, det kan der være mening i; men jeres krønike om lensmanden og jomfru Eline er ganske forloren, det kan I godt be' den slemme ta'e jer ved næsen på! Jeg er nær ved at tro, at det må være den hundsvottige kimer, der sætter slig falsk mønt i omløb for at beklikke bispen; for det er jo en kendt sag, at siden doktor Morten gav ham det smeltede kirkebly i den gale hals, har kimeren, den Lucifers dækmantel, aldrig haft et godt ord at sige hverken om bispen eller hans familie, men spraget og sprudet ad dem som en edderspændt snog. Nej, bispedatteren skal jeg holde fri, og har I ikke andre på listen, Morten Skriver, så vil vi knap få lensmanden gift hverken i aften eller i morgen aften."

"Hæ, hæ, hæ!" lød det i det samme fra en umådelig sværlemmet øldrikker, der gik under navnet "Stærken Jørgen", og som havde plads ved det det ene hjørne af bordet med ryggen mod disken og hidtil ikke havde åbnet sin mund, undtagen når han drak.

"Hvad griner I ad, Stærken Jørgen?" sagde Mette Skippers og gav ham et puf i ryggen.

"Ho, ho, ho!" gentog Stærken Jørgen med hul røst som fra en tønde, men uden at agte hverken på spørgsmålet eller det vækkende puf, der ledsagede det.

"Dersom jeg ikke kendte jer bedre," sagde husholdersken i en dadlende tone, "måtte jeg næsten tro, at I sad og havde hele selskabet til bedste!"

"Hå, hå, hå!"

"Giv stunder, Mette!" sagde hendes husbond, "og lad ham først blive færdig med at grine – det kommer nok, kender jeg ellers Jørgen ret."

"Ha, ha, ha!" lo Stærken Jørgen endnu en gang og missede med sine små, dybt liggende øjne. "Å nej, å nej! Det var ganske kuriøst, hvad I nyssen sagde, Troels, at vi ej blev færdige med at få lensmanden gift hverken i aften eller i morgen aften, al den stund I ventelig vil blive af en anden mening, når i morgen aften er gået – ha, ha, ha!"

Den før så tavse gæst, som hidtil ingen havde brudt sig det ringeste om, havde pludselig ved denne gådefulde profeti gjort sig til genstand for hele selskabets spændte opmærksomhed.

"Hvorlunde er det at forstå?" spurgte værten; alle stirrede på profeten i tavs forventning.

"Ja, det bliver min sag og ikke jeres – førend bagefter!" svarede Stærken Jørgen. "Hvad jeg ved, tør jeg ingenlunde sige, da jeg har svoret at holde ren mund, indtil alt er overstået – måske har jeg allerede sagt for meget," brummede han og kløede sig bag øret med en betænkelig mine.

Efter at have afgivet denne lidet tilfredsstillende forklaring, faldt Stærken Jørgen atter tilbage i sin forrige sløve ro og stirrede udtryksløst frem for sig over bordet.

"Har I sagt A, må I og sige B," sagde Karsten Enevold, "ellers har I jo spændt os alle på pinebænken til ingen nytte."

Denne opfordring agtede Stærken Jørgen ikke det ringeste på, men vedblev at se tilknappet og dum ud som en østers.

"Jeg giver en anden omgang, hvis I da vil forbarme jer over os," sagde Morten Skriver med tykt mæle, "der skal smørelse til vognen, ellers går den i stå – Mett' Skippers, fyld os krusene end en gang!"

"Jert øl kan I selv beholde og drikke det, om I har lyst," svarede den gådefulde gæst, uden at forandre en mine, "jeg siger ikke et muk mere, end jeg alt har sagt, og hvis I ej lader af med jer dumme fritten, så går jeg min vej."

"Fyld os krusene, Mett' Skippers!" gentog Morten Skriver og ravede op fra stolen.

"Nej, Stærken Jørgen har ret," svarede husholdersken i en afgørende tone, "I har alt fået mere, end I vel kan tåle, og desuden er det borgerlig sengetid nu."

"Ja, det er nok blevet sengetid," istemte værten, "det havde jeg mintro nær glemt."

Dermed var signalet givet til opbrud, og da der ikke var håb om at få mere ud af Stærken Jørgen, stod gæsterne op, betalte

deres fortæring og gik hver til sit.

Kun Morten Skriver var ikke så hurtig til at komme af sted som de øvrige. Han satte sig op på kanten af bordet og begyndte at synge en vise, der begyndte således:

Når hver bær ild og ingen vand
får ilden snarlig overhand ...

Trods denne lovende begyndelse fik sangeren ikke lov at fortsætte, men blev afbrudt af Mette Skippers, der, iført sin pæne, blåstribede hvergarnskjole og skinnende hvide lærredsforklæde med smække helt op i halsen, stillede sig foran ham og bydende råbte:

"Er I da rent galen at skråle således op slig tid aftens, når bysvendene er i gyden! Gå nu hjem, Morten Skriver, og kom i jer seng; den passer jeg bedst."

"Ja, vil du så give mig et godnatkys, min søde snut?" sagde Morten, idet han dumpede ned fra bordet og ravede hen mod hende med udbredte arme – "ellers bliver jeg, hvor jeg er!"

Men hun puffede ham fra sig og råbte fornærmet: "I skal ej umage jer, Morten Skriver! For hellere kysser jeg vor nabos gedebuk end slig gammel, vindtør penneslikker, som I est! Men nu skal I få jert traktemente!"

Med disse ord åbnede hun døren og tog dernæst synderen i nakken, og med en lidet kvindelig, men hurtig og særdeles formålstjenlig bevægelse med foden satte hun ham på døren og råbte efter ham: "Nu kan I gå hen til Spjatcilie i Rullegyden og lade hende kysse jert gustne fjæs!"

Mette Skippers slog døren i, så det sang i huset, og hun skældte og smældede og beklagede sig over, at hun skulle være

nødt til at finde sig i alt muligt uden ringeste bistand af sin magelige husbond.

Troels havde imidlertid fordybet si i en alvorlig underholdning med det kongelige orakel på væggen, og slutningsscenen mellem Morten og Mette var fuldstændig undgået hans opmærksomhed; men husholderskens højrøstede tiltale vækkede ham dog nu af hans grublerier; han vendte sig om imod hende og sagde:

"Vi må se at komme til bunds i Stærken Jørgen."

"Ja, i morgen," svarede hun; "men nu vil jeg sove."

Med disse ord forlod hun ham og gik ind i sit eget sengekammer.

9. Stærken Jørgen

Stærken Jørgen bar sit tilnavn med rette; for han var en kæmpe af kræfter. Når han opholdt sig i Århus, hvor han var barnefødt og hjemmehørende, boede han i et lille værelse oven trappen hos Troels Øltapper og fik tillige kosten hos ham. Men det var kun sjældent, han var hjemme; for han havde gjort en næringsvej ud af sine kæmpekræfter og tog sig ikke andet for end at drage omkring i landet fra by til by, fra marked til marked og indgå væddemål, der altid gik ud på styrkeprøver, og i hvilke han stadig var den vindende part. Et lille bord, ved hvilket en halv snes personer kunne sidde og drikke, kunne han gribe fat i kanten med sine tænder og bære omkring, uden at det lod til at anstrenge ham det mindste, uden at det lod til at anstrenge ham det mindste. At tage en ko på nakken, som om det kun var en lille slagtekalv, og bære den frem og tilbage over markedspladsen, regnede han kun for småting, og sådanne kunster som f. eks. at vride et tinkrus sammen som en karklud, kaldte han ikke for andet end børneværk. Han kunne bære tolv karle på sine arme og skuldre, trække til væds med en hest og udføre mange andre lignende kunststykker; men der var dog intet kunststykke, han holdt mere af at udføre, end at tage en sølvmønt mellem tommel- og pegefinger og bøje den sammen som i en filskrue, og når han var til marked, havde han altid en mængde sølvpenge på sig, som han havde vundet på den måde, og som han gik og ringlede med i trøjelommen og rettede lige igen med fingrene, mens han slentrede omkring og spurgte,

"om der ellers var nogen, som havde lyst til at prøve styrke med den stærke mand?" Han tjente gode penge ved den forretning; men de gik som oftest igen lige så glat, som de var kommet, dels til drik – for Stærken Jørgen var en tørstig sjæl – og dels ved dobbel og spil, hvori han ikke var nær så heldig som med kraftprøverne, da han var temmelig fattig på begreb og havde kun ringe omløb i hovedet, så det var en let sag at snyde ham. Af sindelag var han så enfoldig og fredelig som et barn, i høj grad godtroende og så tjenstvillig, at han gjorde alt, hvad folk forlangte af ham, især når han kunne få betaling for det.

"Du må se at komme til bunds i Stærken Jørgen," gentog Troels Øltapper, da han og Mette den følgende morgen mødtes i dagligstuen; "det bæres mig for, at han har noget inde, som det ville lønne sig at lirke ud af ham. Er han kommet op?"

"Nej, han ligger jo altid og snuer til midt op på formiddagen, det murmeldyr!" svarede husholdersken vrippent, hun gik med fjervingen og støvede af, "og når han er hjemme, skal jeg altid holde øllebrødet varmt et par stunder længere for hans skyld, fordi han ej kan stå op og spise davre med andre folk; men jeg skal nok få ud af ham, hvad han sad og havde ondt af i aftes."

En times tid senere havde kæmpen endelig fået udsovet, hvorefter han stod op og kom i klæderne og gik ned i ølstuen, hvor Mette Skippers havde vasket bord og disk, fejet gulv og strøet sand, og nu stod slagvinduet åbent, øldunsterne strømmede ud og den friske luft ind.

Stærken Jørgen tog plads ved bordet, på hvilket husholdersken fremsatte en stor skålfuld øllebrød og en spegesild, rengjort og skåret i "penger", på en brun lertallerken, og kæmpen gav sig til at hold davre.

"Hubav, hvor her er koldt i denne morgenstund!" sagde han og gned sig i hænderne.

"Fryser I, Stærken Jørgen?" spurgte hun.

"Jeg er nær ved det. Luk vinduet, Mett' Skippers! Ej kan jeg tåle sådan træk."

Deri føjede hun ham og satte sig så med en strikkestrømpe mellem hænderne på sin vante plads indenfor skænken.

"Ja, frosten er hård i denne tid," sagde hun; "men brændslet er dyrt, og intet lønner det sig at fyre i ovnen så tidlig dags, al den stund vi aldrig får siddendes gæster før om aftenen."

Den passiar brød kæmpen sig ikke det mindste om, han passede sin mad og mælede ikke et ord.

"Skal I snart på farten igen, Stærken Jørgen?" spurgte hun efter et par minutters tavshed.

"Å nej," svarede han gumlende med munden fuld; "du bliver mig ikke kvit førend om en anden uges tid; der er ingen markeder og ingen kildedage forinden."

"Ja, mig lige meget, bliv kun, Stærken Jørgen, så længe I lyster," sagde hun. "Sankt Oluf må vide, om det så bliver til alvor i aften?"

"Hvad med?" spurgte han hurtigt og vendte sig om imod hende, "forsnakkede jeg mig i aftes kanske?"

"Ikke det *jeg* hørte," svarede hun, "men det var ellers lensmanden, jeg tænkte på, lensmanden og ..." vedblev Mette Skippers i den ligegyldigste tone af verden, men holdt pludselig inde og bøjede sig bedre ned over sit bindetøj for at finde en maske, hun havde tabt.

"Og jomfru Eline?" fuldendte Stærken Jørgen uvilkårligt og så forskende på hende.

"Ja, det var dem, jeg mente," svarede hun ligegyldigt.

Kæmpen gav sig atter i færd med øllebrødet og spegesilden og spiste med en iver, så sveden stod ham i store dråber på hans lave pande. Først da han var færdig og havde tømt både skålen og tallerkenen, vendte han sig atter om imod hende og spurgte i en urolig, ængstelig tone:

"Hvad ved du, Mett' Skippers? Jeg frygter meget for, at jeg alligevel snakkede over mig i aftes; jeg havde tømt adskillige krus, og du ved jo nok, hvordan det går imellem stunder: når øllet går ind, så går viddet ud – det bæres mig visselig for, at der slap mig nogle ord af munden, som jeg helst burde have slået lås for. Hvad sagde jeg, Mett' Skippers? Du kan ganske fortro dig til mig."

"Jeg svær' jer til ved Guds moder!" råbte pigen, der knap kunne holde sig for at le, "at I sagde plat ud intet, som nogen kunne blive klog på."

"Hvordan ved du det så?"

"Å, Stærken Jørgen! Tror I, at I er den eneste person, der kan gemme en hemmelighed?" svarede hun med et skælmsk blink i øjet.

Kæmpen våndede sig og vidste aldrig, hvad han skulle tro.

"Men hvem har da sagt dig det?" råbte han utålmodigt.

"Jeg har det fra min moder," svarede pigen roligt, "og I ved jo, at hende kan folk ingen ting holde gedulgt for. Hun havde for resten hørt det af ... ja, hvem var det nu?" vedblev hun eftertænksom, "jeg tror det var kimeren."

"Hans Skaaning?"

"Ja, det var ham – nu husker jeg det grant."

"Den fabels karl!" udbrød Stærken Jørgen og slog i bordet, "han lod mig sværge en dyr ed på, at jeg ville holde det hele ganske hemmeligt, indtil det var sket – og så går han selv hen og bavler det ud til Skipper Ingeborg! Ved Troels noget?" vedblev han dæmpet og skottede til dagligstuedøren, der stod på klem – "har du sagt ham det?"

"Nej, ikke et ord! Han ved intet!"

"Sig ham så heller intet, hverken i dag eller i aften; i morgen må du for *min* skyld tie og tale, akkurat som dig lyster."

Mette Skippers nikkede og så på sit bindetøj for ikke at forråde, hvor højlig hans meddelelser interesserede hende.

Stærken Jørgen lagde sin lave pande i rynker og gav sig til at overveje; men efter en tre-fire minutters tavshed, der forekom Mette Skippers at vare lige så mange timer, tog han atter til orde og sagde:

"Jeg sidder og kommer i tanker om, at jeg kanske gjorde kimeren uret, da jeg for en stund siden skældte ham ud for en bavler og fabels karl. Din moder skal nemlig på en måde være med i spillet, jeg mener … hun skal i grunden være udenfor det; men alligevel …"

"Jeg fatter helt vel jeres mening," afbrød Skipper Ingeborgs datter, "det kunne ikke så godt undgås at sige hende det?"

"Netop, hvad jeg mener, Mette Skippers, og når vi ser os ret for, er der jo ingen ting i stykker, skønt din moder havde allenfals gjort lige så klogt i at lade sagen være uvitterlig for dig."

"Å hvad? Hendes egen datter?" sagde husholdersken og satte et troskyldigt ansigt op.

"Ja, lige meget, bitte Mette, når du barestens kan tie! For resten må jeg sige, at jeg ingenlunde ville have haft det mindste med tingen at gøre, dersom jeg ej havde været vis på, at jomfruen holder af lensmanden og er inderlig forliebet udi hannem – ja, for det er hun, så kan Troels og alle de andre sige, hvad de vil! Kimeren er lensmandens højre hånd i den sag, kan du nok forstå, og han viste mig en hel håndfuld breve, som jomfruen havde skrevet til Erik Grubbe, og som ridderen havde lånt ham – ventelig for at han desbedre kunne overtyde mig – og han læste da også et par stykker op for mig, og de var rene, kan du tro! Ak, du Guds moder, hvor det pigebarn er forliebet! Det var hende plat umuligt at vente, til sørgeåret var omme, og derfor foreslog hun lensmanden, at han skulle bortføre hende, da hun var ræd for, at bispen, hendes fader, dersom de begærede hans samtykke med det gode, skulle modsætte sig vielsen så brat efter fru Marens død."

"Ja, for så kan de jo bagefter trøste sig med, at sket er sket, og gjort gerning er halvt forsvaret?" indskød Mette Skippers.

"Sådan hænger det sammen, bitte Mette, og lensmanden får de fleste utak – om der vanker nogen – og han er mand for at bære dem."

"Nu gælder det om, at det bliver sat godt i værk, at det ej skal mislykkes," henkastede husholdersken.

"Jo, det tvivler jeg ingenlunde om," svarede han overlegent, "hen imod aften, når det begynder at blive mørkt, skal der sendes bud til bispegården, om jomfruen ikke vil komme ud og se til Skipper Ingeborg i strandhytten, formedelst at hun ligger farlig syg og længes svarlig efter hende ..."

Men her faldt Mette pludselig ud af sin rolle og råbte heftigt: "Så skulle I da også times en ufærd, vil I lyve moder krank, og hun er endda ganske sund og vel!"

"Så meget desto bedre for hende, da det kun er et påfund for at give jomfruen noget at gå efter," svarede kæmpen lidt forundret.

"Nå, på den vis," mumlede Mette Skippers, glad over, al han ikke anede uråd.

"Jomfru Eline begiver sig på vandring ned igennem byen og ud efter hytten, og ved det lav hun kommer der, er det blevet ganske mørkt, og så møder hun én – hvem tænker du vel?"

"Ridder Erik begribeligvis."

"Å, kvindfolk har da heller ingen hoved til at fatte nogen ting! Nej, hun møder *mig*, Mett' Skippers!"

"Jer, Stærken Jørgen?"

"Ja, det forstår sig! Det er jo mig, der skal bortføre hende og bære hende til Havreballegård, fordi jeg har kræfter til 'et og kunne bære hende helt til Horsens, om det forlangtes, og for at hun bagefter kan sværge på, at hun blev bortført med magt! Kan du nu få det ind i dit kyllingehoved, Mett' Skippers? Og jeg skal have penge, svære penge for det stykke legearbejde."

"Og dem gør I også lige for; det vil blive svært at bære et voksent menneske så langt et stykke vej."

"Fra strandhytten til Havreballegård? Det er jo slet ikke langt, og den smule fjer kan jo aldrig tynge det mindste. Nu sidder jeg rigtignok og kommer i tanker om, at jomfruen kanske næppe bliver fri for ledsagelse, da det er om aftenen, hendes brødre vil ventelig tilbyde at gå med hende, og det kan hun ikke godt sige nej til; men lige meget! Jeg hitter vel på udvej."

"Hvad vil I hitte på, Stærken Jørgen?"

"Å, jeg kan jo bare lade falde et ord om, at jeg har noget at sige jomfruen, som ingen må høre, om de ikke vil gå lidt afsides så længe? Og dernæst snapper jeg skønjomfruen og kiler af sted med hende til Havreballegård, hvor præst og brudgom venter."

"Nej, det påhit duer ej, Stærken Jørgen!" indvendte husholdersken ivrigt, "drengene vil fatte mistanke og ingenlunde tro jer!"

"Pokker i hvik'!" sagde kæmpen og rejste sig, "så giver jeg dem en bitte lussing hver, så de dratter og dåner en kende, og inden de får den tørret af sig igen, er Jørgen borte og fuglen fløjten."

"Ja, men I må endelig passe på, at I ej slår for hårdt. I kunne gå hen og døde dem, så stærk I er!"

"Å, en bitte dask på siden af kassen dør de ingenlunde af," svarede kæmpen, "jeg skal vel tage mig i agt, at jeg ej slår for hårdt. Hvor er Troels?"

"Jeg ved det ej; men han er tænkelig gået i byen, siden vi intet mærker til ham."

"Ja, lad ham være, hvor han vil, baresten han intet får at mærke – nu holder du ren mund, Mett' Skippers!"

"Å, I kan da vel begribe, jeg er ingen papegøje! Jeg tror, jeg kan tie lige så godt som I, Stærken Jørgen!"

Kæmpen var alt for tykhovedet til at fange finten i hendes sidste ord. Han sagde ikke mere, men forlod værelset og gik op på sit eget kammer. Så snart han var ude af døren, faldt strikketøjet ud af hænderne på Mette Skippers; hun drog et dybt, lettende suk, knugede hænderne i hinanden og udbrød for sig selv: "Du frelsende Gud og fader, hvad har jeg hørt! Det surrer og snurrer gennem mit arme hoved, så jeg knap ved rede

på mine tanker!" Hun blev siddende ubevægelig og stirrede frem for sig, mens hun lyttede efter kæmpens langsomme slæbende fjed op ad trappen, hans tunge trin på loftet over hendes hoved og endelig støjen af kammerdøren, som han åbnede og igen lukkede efter sig med et bulder, så det drønede i hele huset.

Dagligstuedøren gik lydløst op, og Troels' røde ansigt og skaldede isse kom til syne i døråbningen.

"Det var jo ham, der gik?" spurgte øltapperen.

"Jeg troede, I hørte kanonskuddet, der meldte, at elefanten var gangen i bur," svarede Mette, "jeg har sagt ham det tit nok, at han skal drage døren lempelig til og ej hugge den i, så kalken drysser fra væggene – men lige meget hjælper det! Hørte I, hvad han fortalte?"

"Ja, hvert evige ord, Mette! Jeg sad hele tiden på en stol lige inden for døren, som jeg havde ladet stå på klem. Du er et knoppens kvindemenneske, Mett' Skippers, og du lirkede det af ham, den dromedarius, så net og glat, som jeg henter en styver op af min vestelomme. Der kan vi se, et menneskes dumhed er stundom godt for noget, og der kan imellem stunder være held ved at have utætte kar i huset. Nu er vi *så* kloge, Mette, og noget må der gøres, men *hvad*? Jeg tror, jeg er mand for at drikke ham så fuld, at han triller på gulvet og hverken evner at gå eller stå?"

"Nej, det kunne blive opdaget og en anden valgt i hans sted," indvendte den smilende husholderske efter et øjebliks overvejelse; "men jeg har en anden plan i hovedet, som er ganske simpel, men sikkerlig bedre end jeres: jeg vil gå til bispegården og advare jomfruen, at hun skal holde sig hjemme

i aften, og dermed vil hele det skammelige anslag være gjort til intet."

"Ja, hvis Stærken Jørgen ej skal fatte mistanke, når du er borte, og fritte mig ud om, hvor du er henne."

"Det dovendyr!" udbrød hun foragtelig; "tror I, han har vid til at fatte mistanke eller til at fritte nogen ud? Og desuden er det jo hans vane, så tit han er hjemme, at ligge og række sig på sengen, så lang dagen er, og kun komme ned til måltiderne – han vil min tro aldrig savne mig!"

"Nå ja, det er da også sandt," sagde Troels; "gør, som du vil, bitte Mette! Jeg er vis på, at du ej render avet om."

10. Bortførelsen

Et par timer over middag tog Mette Skippers sin kyse, sit store vadmelssjal og sine helligdagstøfler på og gik, ikke til bispegården, men ud til strandhytten, da hun imidlertid var kommet i tanker om, at hun helst måtte rådføre sig med sin moder, inden hun tog sig for at handle på egen hånd.

Store Ingeborg og bitte Ingeborg sad og underholdt hinanden med at "snakke efter dyrene", da Mette trådte ind. Efter at have givet den lille et par hjertelige kys, fortalte hun i hast, hvad Stærken Jørgen i sin tossevorenhed havde forrådt til hende – "og tykkes I nu ikke, det er bedst, moder," sluttede hun, "at jeg går ind og fortæller jomfruen det hele? Jeg ville ikke gøre det, inden jeg havde spurgt jer."

"Det var ellers en net historie!" udbrød den gamle forbitret, "men det ligner dem godt nok, det lumperhaftige dyvelspak!"

"Ej nytter det, moder, at spilde tiden til skælderi!" sagde datteren utålmodigt, "og langt bedre tykkes det mig at handle, og helst mens tid er! Hvad skal jeg gøre? Skal jeg gå ind og tale med bispedatteren?"

"Hvad du skal gøre, min pige? Ikke andet end kønt gå hjem igen."

"Men så vil I selv advare hende, moder?"

"Mig om det," sagde den gamle, "når jeg skal have med sådan noget at skøtte, så fortæller jeg ingen, ej en gang min datter, hvad jeg vil gøre, eller hvad jeg ikke vil gøre. Tag den bitte med

dig, og skynd dig hjem til Troels igen. Tiden lider, og det kan snart begynde at lakke mod aften."

Mette Skippers var ikke helt tilfreds med, at moderen slet intet ville sige hende om, hvad hun agtede at foretage sig; men hun kendte hende jo og vidste, at det ville være spildt ulejlighed at fritte hende ud, og da hun var lige så overtydet om, at den skændige plan nu nok skulle blive forpurret, så vidt det stod i menneskelig magt, var der altså ikke videre ved sagen at gøre for hendes vedkommmende.

"Gud ske lov, at jeg får dig med, mit søde, velsignede lam!" sagde hun glad, idet hun svøbte sit varme uldklæde om barnet og løftede det op til sig. "Så et bitte 'nys' til moder og sig, at du kommer aldrig igen mere!"

"Hvad skal sølle moder da blive til?" sagde Skipper Ingeborg og lod, som hun var grædefærdig.

Den lille så tvivlrådig fra den ene til den anden. "Mo'r ikke græde for bitt' Ingeborg!" trøstede hun; "bitt' Ingeborg ind til Troels at drikk' mjød og spis' sukker og så komm' hjem igen med godt til rare mo'r!"

"Å, der søde Guds engel, du er!" sagde "rare mo'r" og kyssede den lille sladdermund. "Se så, bitte børn, nu må I ikke tøve."

Mette sagde farvel, og med barnet på armen skyndte hun sig tilbage til ølboden i Fiskergyde.

Et par timer senere, ved solbjærgslag, træffer vi Stærken Jørgen i den nordre udkant af Havreballe skov, hvor han, skjult bag et stort træ, står og holder øje med, hvem der færdes på vejen mellem Århus og strandhytten.

Jorden var bar for sne, men det frøs hårdt, og kulden øgedes af den bidende nordenvind, der stod kæmpen lige i ansigtet og fik hans lemmer til at ryste, mens tænderne klaprede ham i munden, som om hans hoved var et tomt hakkeværk, der blev holdt i gang af en skjult mekanisme og ikke kunne standses. Da han forgæves havde ventet en halv times tid, begyndte han at blive ked af det. Der var så godt som ingen fodgængere på vejen den aften, det var ikke vejr at være ude i for lyst, og hvem der ikke havde noget at færdes efter, foretrak at blive hjemme. Kun et par enlige skikkelser så han at vandre skyndsomt frem ad vejen, den ene en fem minutters gang efter den anden; men de gik begge nord på ad Århus til, og det var desuden mandfolk. De svandt hurtigt for hans stirrende blik, og nu var der ikke et levende væsen at øjne på vejen.

Solen sank bag de vestlige højder, mørke skyer trak op og dækkede himlen, men endnu var det så lyst, at han uden vanskelighed kunne overse det vejstykke, han holdt øje med. Tårnurene fra St. Clemens og Frue kirker meldte "fem slet", de langsomme, dybe malmtoner lød alvorsfuldt og højtideligt hen over byen og dens nærmeste omegn i den ellers så tavse, frostkolde vinteraften, og vinden bar klokketonerne over mod skoven, så at de ordentlig rungede i kæmpens øren; men der var den fejl ved de samme øren, at øresundene ikke var åbne for *den* slags røster, og derfor svarede han St. Clemens og Vor Frue med at udstøde en bister ed, ledsaget af ønsket om, at "kimeren og alle hans forliebede jomfruer sad ...!" Han fik ikke tid til at bestemme, hvor de skulle sidde, for inden han nåede så vidt, viste der sig et mørkt punkt på vejen inde ved byen, og det kom hurtigt nærmere.

"Der har jeg hende endelig!" mumlede Stærken Jørgen og bankede sine valne hænder mod kroppen ved at slå armene over kors – "alligevel det *kunne* gerne slå fejl endnu, besynderlig da hun kommer så sent og uden ledsagelse. Det bæres mig for, at bispens datter ej havde fået lov at gå alene til strandhytten slig tid aftens; men nu vil det jo vise sig. En kvinde er det da – medmindre det skulle være et skørteklædt karlfolk? Men hvis skulle sligt et særsyn vise sig på denne vej og justement i aften? Nu vil jeg dog bie og se, om hun går forbi eller ej; for er det den rigtige alligevel, så kan jeg lige så godt vente, til hun er færdig i hytten og vil hjem igen – til Havreballe. Der er et godt flyttetøj under hende – se, hvor hun haler ud! Og hun er høj – og rank – og, så vidt jeg kan se, er hun i sort kåbe og har kyse på – det må grangivelig være hende – hun kan jo godt have stjålet sig af sted, endskønt ... jo, ved Samson og hans asenskæft, drejer hun ikke af og går ned til hytten! Og nu gik hun ind ad døren! Så slog det dog lige til alligevel, og ej behøver jeg at stå her og gabe længere i slig en hundekulde."

Han forlod sit skjulested og fulgte skovbrynet ned til stranden, hvorfra han varsomt nærmede sig hytten, der på den side, som vendte ud til Århusbugten, var forsynet med et lidet vindue, gennem hvilken en tændt tællepràs sendte sit søvnige lysskær ud på et forfaldent jorddige, der dannede hegnet om Skipper Ingeborgs lille kålhave. Stærken Jørgen ville liste sig hen og kigge ind ad de uklare ruder for at prøve på, om han kunne opdage, hvem der var i stuen; men inden han kom nær nok, blev der hængt et lagen for vinduet, og nu kunne han ikke se andet end det søvnige lys, der aftegnede sig midt på lagenet som et stort gloende øje. Kæmpen var eller lidt ræd for "heksen";

men da han "gik i sit lovlige ærinde", turde han vel nok gå hen og stå på lur ved hendes hus. Det gjorde han, og han dristede sig endog til at lægge øret tæt til ruden og lytte. Der lød stemmer derinde, men så dæmpet, at han umuligt kunne skelne, hvor mange der var, eller hvad der blev sagt. Den stilling blev han så hurtigt ked af og gik om til forsiden, hvor han stillede sig på post ved det ene hushjørne og ventede. Mulmet rugede over sø og land, og det var næsten bælgmørkt. Århusbugten var tillagt og "jamrede" sig over den stærke kulde, når isen bragede og slog lange revner, der lød som dybe hjertesuk fra havets isbundne bryst. Stundom hørtes højt oppe i luften hurtige, ilende vingeslag fra en flok vildænder, der søgte ind i landet for at finde åbent vand i bække og utilfrosne vældgunger; ræven skreg på marken, ulven hylede dybt inde i skoven, og Stærken Jørgen stod ved Skipper Ingeborgs hushjørne og frøs som en hund.

Omsider åbnedes døren, og kæmpen, hvis øjne jo nu havde vænnet sig til mørket, kunne dunkelt skelne omridset af en sortklædt kvindeskikkelse, der trådte ud og tøvende gik hen efter landevejen.

"Æ'hem!" sagde Stærken Jørgen og begyndte at sætte sig i bevægelse.

Den høje, mørke skikkelse udstødte et dæmpet skrig, standsede et øjeblik og syntes først at ville komme ham i møde; men pludselig betænkte den sig, vendte om og ilede, næsten flygtede ned ad landevejen efter Århus, så hurtigt som muligt.

Kæmpen tog kæmpeskridt, og i løbet af nogle få sekunder havde han indhentet flygtningen.

"Ej, ej, bitte jomfru!" sagde han og greb hende i armen. "Did går ikke vejen til Havreballegård – eller fanger I kanske griller i afgørelsens stund og ræddes for at vove springet? Inte forknyt, skøn jomfru! Men giv jeg kun Gud i vold og lad jer dumpe!"

Mens han sagde dette, havde han taget den skønne byrde i sine stærke arme og begyndt sin vandring ad Havreballegård til. Hun havde en hætte på hovedet, og den var trukket så tæt for ansigtet, at han ikke kunne have set et glimt af dette, selv om det havde været højlys dag; på hænderne havde hun skindhandsker, og kåben, hun var iført, var blød at føle på, som fint klæde. Hun gjorde intet forsøg på at rive sig løs og slippe bort; men ud fra den tilsnørede hætte hørtes en klukkende lyd, der lød som en kvalt hulken.

Det eneste, kæmpen undrede sig over, var byrdens tyngde – han havde aldrig tænkt sig, at den fine, ranke ungmø kunne veje så tungt! Men lige meget: vægten generede ham ikke det ringeste alligevel, og, som han havde sagt til Mette Skippers, han kunne have båret hende lige til Horsens, i fald det var blevet ham pålagt.

"Denne klynken og snøvsen huer mig kuns grumme ringe, skøn jomfru!" sagde han formanende, mens han travede afsted med hende, "og ej begriber jeg, hvad I kan have at tude for, al den stund det er eders egen begæring at komme til Havreballe og vorde forenet med ridder Erik, eders hjertes udkårne, i hvis mægtige arme ... mægtige på en anden vis end mine ... I om en liden stund skal hvile eder og glemme al eders kvide og hjerteve. Men kanske det er eders kær' moder og fromme fader, I ræddes for? Såmænd, de vil kanske støje en smule i førstningen, og doktor Morten vil ventelig holde en lille

prædiken for jer og spørge, om I alt haver glemt jeres katekismus? Men dermed er de så overstået, og de vil slå sig til tåls med, at ... gerningen er gjort og sket ... og sket er helt forsvaret ... eller hvordan det nu var, hun lagde det ud for mig, Mett' Skippers ... hm! sludder og vrøvl, det var ikke *det*, jeg ville have sagt. Men ved i hvad, jomfru Line? Det var kanske ingenlunde skadeligt, at I rev og sled lidt i mig og stødte og sparkede mig en kende; for det er allenfals godt at have samvittigheden fri, så at både I og jeg, om det forlanges, kan sværge på, at I ej med jeres gode vilje lod jer bortføre, men at I gjorde al det spræl og den modstand, I evnede. Skån mig ikke, men brug kun jeres pusselanker og jeres fine jomfruhænder, så godt I formår – mig gør I ingen skade."

Den skønne lod sig ikke sige dette to gange – og atter fik kæmpen årsag til at forundre sig; for hun bearbejdede hans ribben så kraftigt med hænder og hæle, at hvis det ikke heldigvis havde været kæmperibben, ville hun ufejlbarlig have knækket dem. Som det var, gjorde puffene og stødene vel temmelig ondt, men Stærken Jørgen tog ellers ingen skade, og han beholdt alle sine ribben hele. Han klagede ikke, og om han så havde været en hest eller et æsel, kunne han ikke med større tålmod have fundet sig i sin rytterskes mishandlinger; for hun holdt ikke et øjeblik op med at slå og sparke ham, og hvis vi ikke vidste bedre, måtte vi næsten tro, at hun var utilfreds med farten og kun havde til hensigt at "spore" sin tobenede ganger til at skridte bedre ud, hvilket han i hvert gjorde, og det med så god vilje, at han, trods den skærende kulde, til sidst kom til at dampe og pruste som en svedig ganger.

Efter en halv times travende gang nåede han Havreballegård, og jernporten åbnede sig for ham som af sig selv.

"Er det Jørgen?" spurgte en stemme dæmpet.

"Vel, Eders Nåde!" svarede kæmpen og satte sin levende byrde fra sig på stenbroen.

"Og det er hende?"

"Vel, Eders Nåde, og uden mén eller bræk – hun er ganske vel ved magt."

Den formummede skønne gav sig til at hulke og græde, men sagde ikke et ord.

"Græd ej, min kæreste ven!" sagde ridderen, "men fortro jer ganske til mig!"

Han bød hende armen, og de begyndte at gå hen imod hovedtrappen.

"Æ'hem, æ'hem!" lød det fra kæmpen, der fulgte efter dem.

"Å, det er sandt, ham glemte jeg ganske!" udbrød ridder Erik, idet han vendte sig om og stak Stærken Jørgen en vægtig pengepung i næven, hvorover den godmodige kæmpe blev så blød om hjertet, at han gav sig til at fremstamme en ydmyg taksigelse til ridderen og en venlig afskedshilsen til den tavse skønne; men inden han vel fik begyndt, havde parret vendt ham ryg og forladt ham, og han stod ene tilbage på stenbroen.

"Held og lykke med brudevielsen og hele værkeriet!" sagde kæmpen med oprigtig alvor.

Med disse ord, som ingen hørte, løftede han på hatten og forlod gården, og jernporten lukkede sig efter ham.

Inden han nåede Århus, var Stærken Jørgen blevet enig med sig selv om, at han ville gøre skøn Eline en tjeneste.

Han gik ikke først hjem, men lige til bispegården og ind i køkkenet.

"Jeg ønsker at stedes for doktor Morten eller fru Kirsten, dersom det lader sig gøre slig tid aftens," sagde han til pigerne; "jeg har en flittig hilsen til dem fra en kær ven, som er i gode hænder og lider vel."

"Den hilsen kunne jeg kanske overbringe?" lød i det samme en munter kvinderøst bag ved ham.

Kæmpen vendte sig om – og var nær sunket i knæ! For det var jomfru Eline selv, der var trådt ind ad døren lige bagefter ham og nu stod for ham.

"Er I syg, Stærken Jørgen?" sagde jomfruen med et venligt udtryk i sine smukke øjne; "I ryster jo og skælver, som kolden havde tag i jer, og jert ansigt er så hvidt som væggen!"

Kæmpen stirrede på pigen som på et genfærd og trak sig længere og længere tilbage fra hende.

"Er … det … virkelig … jer selv …, skøn jomfru?" stammede han skælvende.

"Ej, ej, Stærken Jørgen!" lo hun og blev stående; "kender I intet bysens folk? Sig mig, hvad jert ærinde er, eller hvad I ønsker?"

"Aleneste dette … skøn jomfru, at … I vil gå fra døren … og lade mig komme … ud!"

Hun slog en munter latter op og trådte til side, hvorpå kæmpen fo'r ud ad døren og ilede til sit hjem i Fiskergyde, alt hvad hans ben kunne føre ham.

Vi skynder os tilbage til Havreballegård.

Ridderen førte sin fange op ad hovedtrappen til våningshuset og ind i et stort værelse, hvor tvende vidner og Hans Skaaning med alterbogen i hånden stod og ventede. Værelset var kun sparsomt oplyst af et enkelt vokslys, der stod på et lille bord midt i salen. Den kåbe- og hætteklædte høje kvindeskikkelse bøjede sig stærkt forover og fulgte kun modstræbende ridderen ind i lyskredsen, som vokslyset dannede omkring det lille bord, og hun græd og hulkede, som om hendes hjerte skulle briste.

"Vredes ej, skøn jomfru!" sagde ridder Erik med feberagtig hast, "fordi min overvættes store kærlighed og eders egen modstand haver nødsaget mig til at føre eder hid med magt. Min hustru er gangen af live, som I vel har hørt, mit hjertelag for eder kender I, og hvis I nu vil som jeg, så lader vi straks denne kirkens tjener forene os med ægteskabets bånd?"

Skikkelsen svarede ikke, men vedblev at hulke.

"Den, der tier, samtykker!" sagde ridderen med et flygtigt blik til vidnerne og greb hendes hånd. "Træd frem, Hans Skaaning, og gør jer pligt!"

Klokkeren nærmede sig og tog plads foran parret, således at kun det lille bord var imellem dem og ham. Først kastede han et blik på brudgommen, hvis lemmer skælvede, som om han havde feber; men da han dernæst lod sine uroligt spejdende glide over på bruden, og han så hendes store, behandskede hænder, vaktes hans mistanke. Han lagde bogen fra sig, gik om til brudgommen og sagde dæmpet:

"Førend vi skrider til at fuldbyrde akten, strenge hr. ridder, vover jeg at foreslå, at bruden blotter sit ansigt. Jeg frygter såre for, at vi ej har fanget den rette!"

"Klask!" sagde brudens vægtige højre, der i det samme faldt så eftertrykkeligt på kimerens skindmagre kæbe, at han tumlede langt tilbage og nær var faldet om.

"Ha, hvad er dette!" råbte brudgommen. Med et voldsomt ryk rev han hætten af brudens hoved – og Skipper Ingeborgs gennemborende, kloge øjne og gamle rynkede ansigt kom til syne!

Alle de andre stod som lynslåede; men "heksen" tabte ikke et øjeblik fatningen.

"Kom, bitte Jerrik!" sagde hun, "og ræk mig eders højadelige hånd, at vi kan vorde tilhobeføjede, som I jo så inderligt ønsker, og jeg intet mindre end I. Vi er jo ganske enige, og intet er til hinder – for det skulle vel aldrig være skammelig løgn, at I er enkemand, som I siger? Fra min side er der allenfals intet i vejen; jeg er en ungmø på fem og fyrre, frank og fri og rådig over min person i alle måder. Vel havde jeg besluttet at leve og dø i ugift stand, men siden Eders Nådes elskov til mig er så overvættes stor, at I af pur længsel efter mig lader mig voldelig bortføre og bringe hid, og der er gjort anstalter til, at vi kan vorde ægteviede straks, så ...!"

"Rejs til Helvede, hvor I hører hjemme, skinbarlige hundjævel!" hvæste ridderen bleg om kind.

"Hvad! begynder I alt at fortryde jert ord, troløse ridder?" vedblev hun tirrende, "godt så, at folk har hørt, hvad I sagde nyssens. Jeg kræver jer til vidne," sagde hun og vendte sig til de tvende mænd ved døren, "at ridder Erik har kåret mig til sin brud og lovet mig ægteskab! Har I hørt det?"

"Grib hende, den fordømte heks, og smid hende i fangehullet!" råbte ridderen rasende og pegede på hende.

Ved at høre disse ord trak Skipper Ingeborg ganske roligt handskerne af og stak dem i kåbelommen, smøgede ærmerne op og knyttede næverne.

"Lad dem bare komme an!" råbte hun, "prøv, om I tør røre mig, nogen af jer, som her er til stede, og jeg skal lade jer føle, hvad et par ægte sømandsnæver duer til! Jeg er "karl" for at rydde hele bulen og så endda æde grød til! Nå, har I lyst, I lumperhaftige kvinderøvere?"

Vidnerne, der begge var lensmandens svende, rørte sig ikke af pletten, men stirrede på hende i navnløs rædsel. Havde de ikke nylig stået og set på, at den "rette" brud var forsvundet for deres øjne, og "heksen" trådt i hendes sted? Nej, de skulle nok hytte sig.

"Og nu, bitte Jerrik, det lader til, vi er færdige med hinanden for i alten," sagde spåkvinden og vendte sig til ridderen, "for vel kan jeg skønne, at I har fortrudt de fagre ord, I nyssens sagde mig, og at der ikke bliver noget af brylluppet denne sinde – men gemt er ej glemt, og vi kan jo siden tales ved, jeg har jo nu vidner på jer mund. Og jer, mester Hans, som står der og hænger med mulen som en sølle svabergast, der nylig har fået kat, jer vil jeg give den formaning, at I ej mænger jer i den slags sager så rede igen, nu har I set, hvordan I kommer fra 'et. Og hyt jer for kirkelugen!" vedblev hun, idet hun ganske roligt tog sin kyse på og knyttede båndene under hagen, "I kunne gå hen og falde ned og bryde jert nakkeben. Fals slår sin egen herre på hals, og den, der vil gå imellem bark og træ, får let sin næse i klemme!"

Lensmanden og klokkeren stirrede forbavsede på hinanden, mens spåkvinden, uden at værdige dem et blik mere, roligt

åbnede døren og gik sin vej. Hun vidste også besked om kirkelugen – var hun da alvidende?

Kort efter at Mette Skippers havde sagt sin moder farvel og var gået hjem, forlod den gamle ligeledes hytten og gik til bispegården. Jomfru Eline blev højlig overrasket ved synet af spåkvinden; for hun havde nylig fået bud om, at Ingeborg lå farlig syg, og hun og hendes brødre stod just i begreb med at spadsere ud til strandhytten for at se til patienten, da denne i det samme kom rokkende ind i gården og så både sund og frisk ud. Ingeborg fortalte så jomfruen, hvem der havde "spundet *den* ende", bad hende indstændigt om at blive hjemme og lånte en kåbe, en hætte og et par gamle skindhandsker af hende, og iført disse klædningsstykker vandrede "heksen" så i skumringen tilbage til strandhytten. Da hun nok kunne vide, at kæmpen stod på lur et eller andet sted og iagttog hende, søgte hun end yderligere at skuffe ham ved at rette sig rank i vejret og, så godt hun kunne, at efterligne den unge piges lette, svævende gang. Så snart hun var kommet hjem, skyndte hun sig at få tændt lys og lagnet hængt for vinduet, og kort efter, at hun var blevet færdig med disse forberedelser, hørte hun kæmpen bumre mod væggen, idet han lagde øret til ruden for at lytte. Der var ingen andre i stuen end hun; men hun skuffede lureren ved at lade munden gå, så det lød, som om nogen samtalede med hende. Resten kender læseren.

Skipper Ingeborg besad en egenskab, som ellers påstås at være sjælden blandt hendes køn: hun forstod til gavns at tie. Sine øjne og øren brugte hun godt; men hvad hun så og hørte, gemte hun omhyggeligt hos sig selv – til brug ved lejlighed. At

tie og tale i rette tid var hendes grundsætning, og den overholdt hun med stor strenghed. Som følge deraf omtalte hun ikke til et eneste menneske, hvad hun havde oplevet på Havreballegård, den aften hun lod sig bortføre i jomfruens sted, og Mette Skippers og Troels Øltapper fik ikke at vide før længe efter, hvorledes hun havde båret sig ad med at tilintetgøre den skammelige plan.

Men hvordan det nu kan være: en begivenhed som den ovenfor skildrede er det næsten en umulighed helt at skjule. Skipper Ingeborg og bispefamilien sladrede ikke af skole, lensmanden og klokkeren tav selvfølgelig også og det af gode grunde, og de tvende vidner, hvem deres herre havde truet med gruelige pinsler, ifald de sagde så meget som et muk, var villige til at sværge på, at de havde været så tavse som graven, så man skulle jo synes, at tingen var så forsvarlig gemt som en fange bag lås og tykke mure; men desuagtet sprængte hemmeligheden både låsen og de tykke mure og ilede til Århus på rygtets vinger, hvor den i de nærmest følgende dage gik fra mund til mund blandt de gode borgere, ikke i sin sande skikkelse, men under de sælsomste og mest fantastiske forklædninger.

Snart hed det sig, at fru Marens genfærd var kommet til Havreballegård og havde i de strengeste udtryk foreholdt ridderen hans utroskab og øvrige slette opførsel imod hende, mens hun levede, hvilket – påstod somme – havde gjort et så skrækkeligt indtryk på ham, "at han næppe blev menneske mere." Så hed det igen fra den anden side, at det ikke var fru Marens lyse ånd, men "den lede Djævel", der havde aflagt lensmanden et besøg for at minde ham om en pagt, de havde

indgået med hinanden, og som ikke var blevet holdt punktligt nok fra ridderens side. Klokkeren havde skrevet kontrakten, men udeladt nogle ord i den, for hvilket snyderi Fanden havde straffet ham ved at give ham en kindhest og sparke ham med sin hestefod. Andre påstod derimod, at der ikke var et sandt ord i alt dette, men at den gådefulde besøgende var en dommer, som kongen havde sendt fra København for i al hemmelighed at hjælpe lensmanden at holde forhør over klokkeren angående det forsvundne kirkebly, og at den snilde københavner endelig havde afnødt ham en tilståelse, hvorefter Hans Skåning dog altså var skyldig alligevel, skulle være blevet så rasende opbragt, at han havde grebet synderen i nakken og kastet ham på døren med ordene: "Til Helvede med jer, Hans Skåning! I er en ærkeskælm og lumpen gavtyv, og ingensinde mere vil jeg stole på jer i nogen handel!" Ja, det var sælsomme rygter, der var i omløb, men hvor meget de end modsagde hinanden, stemte de dog alle overens deri, at disse ord var blevet udtalt med lensmandens røst omtrent klokken otte om aftenen, og at flere af gårdens folk havde hørt dem. Hermed stemmede også godt nok et andet rygte, som fortalte, at den følgende dags morgen i dagningen skulle klokkeren være blevet set komme traskende ind til byen fra Århus mark, træt og forkommen, og man mente da, at han var faret vild, da han om aftenen ville gå hjem fra Havreballegård, og at han, pint og jaget af sin onde samvittighed, havde gået og vandret omkring hele natten, indtil dagskæret kom, så han kunne finde sig til rette og se, hvor han var. Så meget ansås i hvert fald for afgjort, at hin gådefulde begivenhed havde været uheldsvanger for kimeren, og at han var faldet i unåde hos lensmanden, hvilket man undte ham så

hjertelig godt, da han var genstand for de flestes uvilje og næppe afholdt af et eneste menneske. For lensmandens vedkommende vedblev rygterne fremdeles at være modsigende, undtagen for så vidt, at snakken om genfærdet omsider forstummede, da der nemlig kom aldeles tilforladelig efterretning fra Tjele om, at fru Maren fremdeles var i live.

Stærken Jørgen kunne have klaret gåden, i fald han havde villet; men det ville han netop ikke, og for ikke at falde i hænderne på den snedige husholderske nok en gang, forlod han byen og egnen morgenen efter eventyret, og vendte ikke tilbage før om efteråret. Næst efter ham var Troels og Mette Skippers dem, der vidste bedst besked om den rette sammenhæng; men de forrådte ikke, hvad de vidste, og talte kun åbent om sagen med hinanden, når de var ene.

For øvrigt var begivenheden en ren indtægtskilde for Troels Øltapper, for den trak kunderne til huset med magnetisk kraft, og mens rygterne fortaltes, drøftedes og prøvedes med alle rimelige og urimelige grund både for og imod, flød øllet i strømme, værten tjente penge, og Troels var fremdeles den samme gemytlige, brave gamle fyr med det overlegne smil, der underholdt sine gæster på den fornøjeligst måde, blinkede til fjerde Kristian og vidste bedre besked end nogen af de andre.

11. Mødet i skoven

Går man ud af Mindeport i Århus og følger vejen forbi den såkaldte "Jægergård", som ligger på højre hånd, kommer man til en på samme side beliggende temmelig høj bakke. Nu har denne vel for en væsentlig del mistet sit daværende udseende; men den vil dog sikkert falde de vejfarende i øje, og har man tid til at undersøge den nøjere, vil man finde spor af, at den i tidligere dage har været befæstet. Under Trediveårskrigen brød Wallenstein med sine horder ind i Jylland, indtog uden synderlig modstand så godt som hele halvøen og anlagde fæstningsværker på flere steder. På den omtalte bakke blev der opkastet en forskansning, fra hvilken Wallenstein agtede at beskyde de krigsskibe, der mulig søgte ind i Århus havn. Store volde blev opkastet, løbegrave anlagt og kanoner stillet op; men den kejserlige general fik ikke lejlighed til at udrette synderligt her, og snart måtte han drage bort igen fra sine mange til ingen nytte anlagte fæstningsværker og atter forlade den jyske halvø.

Ved foden af denne bakke begyndte den store Ladegårdsskov, der hørte til Havreballegård og strakte sig omtrent en mil imod syd til hen imod Skumstrup by. Ladegårdsskoven, som man den gang kaldte den, var i hine tider en meget gammel og tæt sammenvokset skov, fuldstændig urørt af forstmandens plejende hånd. Den var et lunt hjem for vilde dyr, af hvilke denne såvel som andre skove husede en talrig mængde, deriblandt også vildsvin og ulve. Det var kun sjældent, at der færdedes mennesker her, undtagen i skovhugstens tid, for da

skoven på de fleste steder var ufremkommelig, og de enkelte vejspor, som førte igennem den, næsten var udslettede og overgroede, valgte folk, der skulle til eller fra Århus, hellere at følge den almindelige, men noget længere landevej, der øst for skoven løb langs med havstranden.

I slutningen af september måned 1641 havde Ladegårdsskoven på flere steder fået et andet udseende, og der sporedes liv og travl virksomhed i den. Øksen fældede det ene træ efter det andet, småpurlet blev ryddet bort, og hist og her banede solstrålerne sig vej til skovbunden og kyssede liv i tusinde småplanter, der kæmpede for livet og havde sukket efter lys og varme under de store ege- og bøgetræers løvtætte, mægtige kroner.

Skovhuggerne færdedes i skovens østlige del; nogle fældede træer, andre raserede underskoven, og atter andre var sysselsatte med at planere og anlægge stier og veje, alt under ledelse af ridefogeden på Havreballegård, Rasmus Duus, der spankede brysk omkring med en stav i den ene hånd og en hundepisk i den anden hånd. I hans bælte stak en stor rytterpistol, over skulderen bar han en jagtbøsse, og et par glubske hunde fulgte ham i hælene. Således udrustet kunne han både regere arbejderne og værge sig imod de vilde dyr, hvis de skulle vove at anfalde ham.

For øjeblikket var folkene dog fri for hans vakre selskab; han var gået hjem på gården for at spise mellemmad, mens de havde lejret sig på skovbunden og holdt måltid i ly af et par store, bredkronede bøgetræer. Kosten var simpel og tarvelig, kun ost og brød og tyndt øl; men sulten krydrede den, hvilen var sød og kvægende, og – frem for alt – ridefogeden var ikke til

stede. Selskabet befandt sig altså "efter omstændighederne" særdeles vel.

Skytten var kommet til og stod og passiarede med dem. Det var en "tør", men sjælden godmodig, gammel fyr, venlig og omgængelig over for alle og derfor i høj grad vel lidt af bønderne, hvem slige herregårdstjenere ellers i reglen var vante til at ringeagte og se ned på med hån og foragt. Han var væbnet med en stor jagtkniv i skede, og en dobbeltløbet flintbøsse, der hang i en rem over skulderen.

De fleste af arbejderne var færdige med at spise. Den sidste mundfuld skyllede de ned med en slurk porseøl af dunken, lukkede madskræppen i med et smæk og strakte sig på ryggen hen ad den med vissent løv blødt dækkede skovbund, idet stille håb, at Ras Duus ville blive borte en god stund endnu.

Povl Brok, en ung, kraftig bondegut, var af en mere livlig natur end de fleste og ville nytte friheden til noget mere fornøjeligt end at ligge og strække sig i løvet.

Han rejste sig op med en jævn håndsten i næven og sagde til Anders Skytte:

"Har I noget i skyderen?"

"Ja, hvad nyttede det ellers at gå med den?" svarede Anders, "der er rævehagl i det ene løb og harehagl i det andet."

"Kan I ramme denne sten i luften, når jeg smider den op?" spurgte Povl.

"Ellers måtte jeg være en dårlig skytte!"

"Å, lad os se da!"

Povl lagde sig tilbage og slyngede stenen med kraft hen over toppene på en klynge risbøge, så den fløj bort som en fugl.

Skytten snappede bøssen fra skulderen, lagde den til kinden og pegede, men lod den straks synke igen uden at have rørt ved aftrækkeren.

"Jeg fik den ej i sigte," sagde han med et tørt smil.

Den anden, tredje og fjerde sten fløj over risbøgene, men stadig med samme udfald. Skytten pegede, men kunne ikke få den i sigte.

Gamle Bent, som vi kender fra en tidligere lejlighed, var også til stede. Han ville have sig "et bitte sug" oven på mellemmaden og sad og stoppede sin korte kridtpibe af en stor "rulledåse", som han havde syet sig af et stykke brokskind, og mens han stoppede og tændte, morede han sig med at give agt på legen mellem Povl og skytten. Da han var færdig, rejste han sig og sagde:

"Da var det bandsat! Lad så mig prøve en gang at smide min dåse [Note 2)] op!"

Som sagt så gjort, og dåsen røg samme vej som håndstenene.

Men det var just Gamle Bents tobaksdåse, skytten hele tiden havde haft et lumsk øje til, og som var skyld i, at han ikke kunne ramme stenene; men den kunne han få i sigte. I en fart fik han geværet til kinden og gav den først det ene og derpå det andet løb, så den blev hængende i laser og pjalter oppe i toppen af risbøgene.

Hele forsamlingen brød ud i en rungende latter – å ja, hvor det var morsomt!

Gamle Bent kunne heller ikke bare sig for at stemme i med, men kløede sig dog med en lidt betænkelig mine under kabudsen, idet han sagde: "Da skal jeg love for, I lavede mig den til, Anders Skytte! Det værste er, at nu har jeg ingen dåse mere!"

"Ja, ja, Bent!" svarede skytten leende, "men nu må I heller ikke græde for så lidt, I skaffede dog jere kammerater en sund og munter latter oven på mellemmaden, og en stump grævlingeskind bliver der vel råd til igen."

"Det skal I have tak for, Anders!" sagde Bent, "I har altid været nem at komme til rette med."

Skytten var imidlertid blevet færdig med at komme frisk ladning i løbene, og med et venligt "Gud i vold, folkens!" slængte han atter bøssen over skuldrene og gik sin vej.

"En gæv mand, den Anders Skytte," sagde en af arbejderne, "gid alle herregårdsfolk var som han, da fik bønderne kronede dage!"

"Å ja, vel må du sige det," istemte en anden, "men det er, Gud bedre det, langt fra, og går vi nu til Ras Duus, vil jeg sige, så er der jo en adskel, bitte børn, som mellem dag og nat. Han gumler ellers længe på mellemmaden i dag!"

"Længes du kanske efter ham?" spurgte Bent.

"Gud fri os, nej!" lød svaret, "du mener da vel ej, at jeg er blevet småtovlig? Intet skulle jeg have imod, at han fik mellemmaden i den gale hals og blev kvalt på stedet – om det ellers var Guds nådige vilje," lagde han til.

"Den djævelskrop!" udbrød Povl Brok, der nu havde slængt sig på jorden hos de øvrige, "at æde og drikke sig ihjel ville være alt for god en død til ham, der intet bedre er værd end at sparkes for panden og dø som en hund!"

"Du bliver altid gal i koppen, Povl," sagde Bent, "så såre der er snak om, hvorlunde Ras Duus burde dø; urådeligt tykkes det mig, om du selv har i sinde at døde ham?"

"Jeg siger ingen ting," svarede Povl mørk, "men vel kunne jeg have årsag til sligt, om så var!"

Her blev samtalen afbrudt; for nu kom fogeden, og han var høj i kammen.

"Når jen snakker om fanden, er han altid nærmest," sagde arbejderne dæmpet til hverandre, idet de rejste sig.

"Hej, herop med jer, og det i en flyvendes fart, I grødhoveder!" råbte Rasmus Duus og smældede med hundepisken, "det er rivegalt, så længe I bliver liggende! Hvem var det, der skød hernede?"

"Det var Anders Skytte," blev der svaret, "men han lod fuglen blive hængende oppe i toppen af risbøgene."

"Hvad er det for en fugl?" spurgte fogeden og gloede dumt i den betegnede retning, mens bønderne gottede sig og lo i skægget.

"Når jeg skal sige sandhed," sagde Bent, "så er det ingen fugl, men min tobaksdåse, som Anders skød til måls efter."

Rasmus Duus begreb nu, at de havde haft ham til bedste, og det blev han opbragt over. "Gå op, og hent den!" befalede han Bent i en arrig tone.

"Å, lad mig være fri for den rejse, bitte Rasmus!" bad den gamle mand, "jeg er for stiv i rygstykkerne nu til at klavre i risbøgene efter sådant narreværk, og jeg kunne gå hen og falde ned."

"Gå, og hent den!" gentog fogeden truende, "jeg vil se, hvad det er!"

"Ja, det er rigtignok hårdt!" sukkede Bent, "men der er vel intet andet for."

Han spyttede i næverne og gav sig til at entre op ad en smækker risbøg.

"Er I da galen, Bent!" udbrød Povl Brok, "at sætte jert helbred og kanske jert liv i vove for sligt tåvligt påhits skyld? Det er harmligt, at vi skal tåle sligt!"

"Va'r din mund, din næsvise bondekøter!" råbte fogeden glubsk og knaldede med hundepisken lige for næsen af ham.

Derpå gik han nærmere hen til risbøgen, og med munden opspilet på vid gab stod han og gloede efter Bent. Denne nåede endelig målet for sin besværlige rejse, og mens han forsigtigt tog fodfæste på et par tynde kviste og holdt fast om stammen med venstre hånd, langede han ud med den højre og fik fat på dåsen, som han derpå kastede ned; men uheldigvis tog han ikke sigte – eller han sigtede kanske alt for godt? Nok er det, den pjaltede dåse ramte fogeden lige i hans glubske, røde fjæs, og resterne af tobakssmuldet trængte ind i hans sanseredskaber, så at det sved i hans øjne, og han nyste og spyttede og spragede, som om han skulle blive rent borte i det.

Hvis folkene nu havde ladet sig led af klogskabshensyn, var de gået deres vej og havde taget fat på arbejdet igen, med hvilket det desuden hastede, for det gjaldt om inden aften at blive færdig med gennemhugningerne og få vejene banede og gange og stier gjort ryddelige, de der skulle være stor jagt i skoven næste dag; men i "trælletiden" var folk anderledes sindet end nu om stunder, da gjaldt de frem for alt om at benytte enhver lejlighed, selv den ubetydeligste, til at skulke fra arbejdet så meget som muligt, og noget så urimeligt som at tage hensyn til herremandens eller hans tyranniske fogeds ønsker, var der selvfølgelig hverken tanke eller tale om.

Som følge af denne herskende tænkemåde fik folkene ved nærværende lejlighed ikke af vejen for det næste udbrud, men blev roligt stående og morede sig kosteligt over mandens pudsige krumninger og vridninger under hans anstrengelser for at blive færdig med den voldsomme "pris", han havde fået. Bent var for længe siden og i god behold kommet ned af træet, og ikke engang han gik sin vej, men blev stående hos de øvrige.

"Hvor blev dåsen af?" spurgte Rasmus Duus, da han omsider var kommet så vidt, at han kunne tale nogenlunde forståeligt.

Bent tog den op og holdt den frem. "Her er den, strenge foged!" sagde han, "og sølle ser den ud, må jeg bekende – den duer aldrig mer."

"Fanden hvilket!" snærrede Rasmus og snappede den fra ham. "Hvorfor smed du den i hovedet på mig? Svar, din elendige træl!"

"Ak, strenge hr. foged!" sagde den gamle mand ydmygt, "vredes ikke på mig, jeg gjorde det ikke med vilje."

"Det er løgn i din hals, din rævepels!" råbte fogeden bistert, "og du kan være vis på hundehullet for den komedie! Men hvad!" vedblev han, idet han nøje betragtede de pjaltede rester af dåsen – "det er jo grævlingeskind, hvor har du fået det fra?"

"Anders Skytte har givet mig det," svarede den gamle nok så frit.

"Ja, bild mig det ind, om du kan!" sagde fogeden med et uhyggeligt grin og løftede pisken, "nej, nu skal jeg sige dig, hvor du har fået det fra – du har stjålet det, tyvstjålet både skindet og hele dyret! Bekend, din hund!"

"I skulle nødig tyvte en ærlig mand, Ras Duus!" råbte Bent med hævet røst og rettede sin gamle ryg.

"I gør ham visselig uret," tog en af de andre arbejdere ordet: "Bent og Anders er gode venner, og skytten lovede ham skind til en ny dåse i stedet for denne, som blev skamferet – det kan vi alle bevidne."

"Å, hold du din kæve, til du bliver spurgt!" brølede fogeden, der *ville* have sin krig frem og stadig blev mere hidsig, "Djævelen i jer hals, I rakkerhunde! Nogle Helvedes løgnhalse er I alle til hobe! Og du, Bent, du har gjort nar ad din foged, og nu skal du få vederlag for din kostelige fugl!"

Med disse ord løftede han pisken og gav sig til at prygle ubarmhjertigt løs på den gamle mands ryg.

De andre arbejdere, der stod i kreds omkring dem, så til hverandre og knyttede uvilkårligt næverne, men ingen havde mod til at komme deres betrængte kammerat til hjælp. Den, der nærmest skulle vove det, var Povl Brok, den stærkeste og modigste i hele flokken; men det skulle komme vidt, inden mandsmodet, selv hos den djærveste, brød trællesjælens forkuethed, og arbejderne ventede forgæves på signalet fra deres unge høvding. At det kogte i Povl, var let at se; uden måske selv at vide det trådte han stadig nærmere, de andre fulgte efter, og kredsen blev snart så trang, at fogeden ikke havde plads at svinge pisken.

"Af vejen, pak," brølede han, "hvad skal den opførsel betyde?"

"Å, det kan snart være nok med det bødleri!" svarede Povl, bleg og dirrende af harme.

Et *sådant* sprog var alt for utilgivelig dristigt af en trælbonde over for en ridefoged, og Rasmus Duus vendte sig nu med hele sin frådende forbitrelse mod Povl.

"Uforskammede bæst!" hvæsede han. "Søn af en hund, der kreperede på træhesten! Broder til en forløben rakkertøs ...!" Og han gav knøsen et heftigt slag med pisken tværs over ansigtet.

Povl gjorde et skridt til siden for at undgå det næste slag, og fogeden snurrede rundt som en top; men modparten var ham for hurtig og uberegnelig i sine smidige, snilde bevægelser, og inden Rasmus Duus blev færdig med vendingen, fornam han et heftigt ryk i skulderen. Bøsseremmen sprang, og da han fik gjort helt omkring, stod den unge bonde, der var sprunget et par skridt tilbage, med hans skyder i hånden og spændte hanen.

Fogeden blev stående som en støtte og gloede forstenet på ham, målløs af indædt forbitrelse.

Povl havde, trods den medfart, han havde lidt, endnu ikke helt mistet samlingen, men tænkte på, at han ville gå for vidt, og at følgerne ville ramme ham selv på det føleligste, ifald han gav efter for sin billige harme og forgreb sig på sin bøddel af foresatte.

"Det bliver vist til en hel krig nu, bitte Rasmus!" sagde han mørk, men med tilkæmpet fatning; "vi er begge to forsvarligt væbnede, I med svøben og pistolen, og jeg med bøssen, men denne her er dog den bedste," tilføjede han og klappede på geværløbet. "Skal vi snart begynde?"

Fogeden stirrede på ham, men uden at sige et ord.

"I svarer intet," vedblev Povl; "men jeg tykkes, det står at læse i jert fjæs, at I holder mest af fred lige for tiden; det gør jeg ... i grunden ikke over for *jer*! Men vil I være skikkelig og ikke mere slå Gamle Bent, så skal I allyvl få lov at slippe – *den* gang."

Han tog muskedonneren i venstre hånd, holdt den i vejret og nærmede sig fogeden, som om han ville give ham dem; men idet Rasmus Duus rakte hånden ud efter bøssen, skød Povl den af i luften og snappede i det samme pistolen fra hans bælte og afskød også den.

"Der har I nu begge jeres skydere," sagde han og smed dem for fødderne af ham; "lige på stunden gør de ingen ulykker."

Men denne ny forhånelse af den fogedlige værdighed var alt for grov til, at den kunne gå ustraffet hen, og nu, da modstanderen ikke længere var væbnet, var Duus atter krigsmand, og det lige ud til fingerspidserne. Endnu havde han både pisken og hundene, der ved lyden af skuddene kom halsende frem af buskene og så deres herre spørgende op i øjnene, mens modstanderen ikke havde andre våben end de bare næver.

"Storm! Holdfast! Puds ham, puds ham!" råbte Duus og pegede på karlen, og de glubske hunde fo'r rasende ind på ham; men en resolut kammerat svang sin spade og knuste med et velrettet slag panden på den ene hund. Povl selv greb med et vældigt tag den anden i struben, og idet han råbte: "Da skulle Dælen regere jer, Ras Bøddel, var det sådan ment!" slyngede han med voldsom kraft det glubende bæst i hovedet på ridefogeden, så at han tumlede over ende og udstødte et ræddeligt vræl, mens hunden gispede og hostede, som om den havde fået knøsens stærke næve i den gale hals.

Gamle Bent gik hen til Povl Brok, lagde hånden på hans skælvende arm og sagde mildt: "Jeg tror, at alting vil i hovedet på Ras Duus i dag; men lad ham nu være fri for *den* gang, og forgrib dig ikke!"

"Jeg gi'er ham pokker, den hund!" svarede knøsen mørk og knyttede næverne. "Lad ham bare hytte sig! Mit blod er i kog, og ret nu sparer jeg ingen ting!"

Ridefogeden var atter kravlet op og stod og stirrede vildt omkring sig.

Bent var bange for, at harmen skulle føre hans unge kammerat for vidt og forlede ham til at begå en voldsom udåd, der ville føre ulykke både over ham selv og de andre, ifald striden ikke blev bilagt. Han gik derfor hen til fogeden og sagde:

"Hør et alvorsord af en gammel mand, strenge foged! Vi er kommet lidt på tværs af hinanden i dag, og vi spilder tiden med skælderi og slagsmål i stedet for at passe vort arbejde; men lad det nu være jævnet, at der ej skal ske ting, som vi hårdelig vil angre, og som ingen af os kan gøre ugjort! Hører I, strenge foged! Styr jert sind, og lad os gå til vort arbejde!"

Men fogeden, der var blevet helt tummelumsk efter det voldsomme fald, havde nu endelig fået kig på sin modstander.

"Nå, der står du og glor, din rakkerunge!" råbte han i sin ustyrlige harme, idet han skubbede Bent til side og fo'r ind på Povl med pisken løftet til slag – den faldt med et svirp lige i knøsens ansigt.

"Å, Gud nåde os!" jamrede Bent, "nu sker der så sandt en ulykke! "

Ja, det måtte han nok sige!

Med et hæst hyl satte Povl ind på sin grusomme modstander, greb ham i kværken med den ene hånd og i underlivet med den anden, løftede ham højt over hovedet og råbte: "Ryk nu i rebet, Rasmus! ellers droner katten Note 3)!" hvorpå han med

kæmpekraft kastede ham til jorden, så at han blev liggende ubevægelig, og blodet flød ham ud af munden.

De andre bønder, som havde været vidner til optrinnet, slog kors for sig og ønskede, at dette aldrig var sket, og forfærdelse stod malet i alles ansigter, mens de i uhyggelig tavshed stirrede på ridefogeden, der lå som død for sin overvinders fødder. Straffen, der ville følge, var døden eller, hvad der var endnu værre, det forfærdelige ridt på træhesten og andre ulidelige pinsler af lignende art. Intet under derfor, at de gruede for følgerne af det skete og vred deres hænder i fortvivlelse.

Adelsmændene, og altså også lensmændene, havde den såkaldte "hals- og håndsret" over bønderne, der som oftest blev behandlet mere lig dyr end mennesker, og der gaves ingen instans, hvor de kunne klage over de utrolige uretfærdigheder og mishandlinger, som deres herrer øvede imod dem; i hvert fald var adgangen til at forebringe klage og kæremål for højre myndigheder end fogeden så besværlig, at den stakkels vornede var så godt som ude af stand til at benytte den. Bønderne følte deres egen afmagt, og de følte den dobbelt, fordi de vidste, at ikke engang kongen selv kunne værne dem mod overgreb. Det var derfor ingenlunde sjældent, at de i deres nød greb til den udvej at tage sig selv til rette, og som oftest gik da forbitrelsen ud over de samvittighedsløse håndlangere, der dannede mellemleddet mellem herremanden og bonden. Dennes værste fjende og avindsmand var ridefogeden, ikke alene fordi han pinte den sidste skilling ud af böndernes lommer, eller fordi han så jævnligt hjalp dem til bekendtskab med datidens torturredskaber, men navnlig også fordi han – udgået af deres egen midte, ved smiger, ved at være herremandens spion og ved

i alle måder at stille sig på dennes side – var blevet forræder mod sin egen stand.

Blandt de ved den omhandlede lejlighed tilstedeværende trælbønder var der flere, som ofte havde måttet finde sig i Rasmus Ridefogeds tyranniske mishandlinger, og længe havde de luret på en lejlighed til at tilfredsstille deres indgroede had til ham; men nu, da han bevidstløs og blodig lå henslængt på den nybanede, ujævne vej, glemte de hadet og hævntørsten og tænkte kun på straffen. Den ene så på den anden; rådvilde stod de der med deres spader og hakker i hænderne, mens efterårssolen tittede ned på kamppladsen gennem træernes tætte bladhang og nedlod sig endog til at lade en af sine lyseste stråler kysse Rasmus Duus midt på hans tykke, knudrede pande.

"Gud nåde os! Hvad skal enden blive?" klagede de stakkels vornede.

Povl Brok var vel anset blandt de andre bønder, dels fordi han var en brav kammerat og tro hjælper, der ved flere lejligheder med held havde beskyttet sine jævnlige mod lensmandens og hans ridefogeds grusomme adfærd, dels også fordi han havde lært mere end sine standsfæller, og dels endelig på grund af, at hans store, mandige skikkelse med sit vederhæftige præg uvilkårlig indgød tillid og vakte deres beundring.

"Hvad skal vi nu gøre?" spurgte omsider Gamle Bent, rystende og bævende, og vendte sig til Povl, på hvem alles øjne vogtede.

Povl drog et dybt suk og rettede sig i vejret.

"Det er mig næsten lige kært, hvordan det går," sagde han, "og ingenlunde fortryder jeg, hvad jeg har gjort. Ham dér kender vi

alle, men næppelig har han ramt nogen af jer så hårdt som mig. Det var ham, der med sin hundepisk lemlæstede min fader, da han sidste gang var til hove, og bagefter lod ham ride sig til døde på træhesten – husker I det, folkens? For jeg glemmer det aldrig!"

"Ja, vel husker vi det," svarede Gamle Bent sagtmodig; "men alligevel, Povl, det er en farlig sag at tage sig selv til rette! Hvad i Himlens navn skal vi gribe til nu? Jeg ved aldrig mit levende råd!"

"Og det var endelig også ham," vedblev Povl med stigende forbitrelse, uden at agte på sin gamle vens modløse klage, "det var også ham, siger jeg, som i forening med en anden bøddelknægt overfaldt min stakkels søster Karen og mig i vort fattige hjem og bragte hende i lensmandens vold. Ha!" vedblev han og fremviste sine stærke arme, "havde jeg den gang haft marv i knoklerne, som jeg nu har, da skulle jeg vel have værget os og kanske været mand for dem begge; men jeg var for grøn, de slog mig neder og slæbte af sted med min ulykkelige søster lige for mine øjne! Hvordan det er gået hende, eller hvor hun holdes i skjul – om hun ellers lever – har jeg aldrig været i stand til at opspørge; men hævn har jeg svoret de skændige uslinger, der bragte al den ulykke og vanære over mig og min slægt!"

Hans stemme dirrede af harme og bevægelse, og hans øjne stod fulde af tårer.

"Men jeg vil være ene om skylden og straffen," vedblev han, "og ej skal I se på, at jeg dræber ham og kaster hans ådsel i Ulvemosen hist henne – gå jeres vej så længe!"

Bønderne blev stående og rørte ikke en fod. Aldrig havde de set Povl således, og de vovede ikke at modsige ham, for hans ord

var bestemte, og de vidste, at hans vilje var urokkelig; men gå deres vej og lade deres kammerat, som vreden og ophidselsen næsten havde gjort afsindig, blive tilbage med sit ulykkelige offer, forbød deres samvittighed dem. Gamle Bent, der var den ældste og sindigste i flokken, ville atter til at prøve, hvad et godt og forsonligt ord kunne udrette, men fik det ikke udtalt, for i det samme lød der piskesmæld og hestetrav, bønderne vendte sig om og udbrød i munden på hinanden: "Lensmanden kommer!" hvorpå de skyndsomt trak sig bort fra skuepladsen for den voldsomme scene, de havde været vidne til, og gav sig ivrigt i færd med deres arbejde.

Erik Grubbe var samme dag vendt tilbage til Havreballegård efter et par ugers fraværelse på Tjele, og var just gået ud i haven for at se efter, hvor vidt podemesteren var kommet med at klippe hække og rive gange, da der pludselig drønede et skud, efterfulgt af et mindre lydeligt knald. "Hvad nu!" udbrød han studsende – "det kunne ligne ridefogedens bøsse og pistol! Skulle pakket have vovet at angribe ham?"

Som en stormvind fo'r han om i gården og udråbte sine ordrer, og ti minutter senere sprængte han og seks væbnede svende ud igennem porten og ad skoven til.

Da de andre bønder gav sig i færd med arbejdet, blev Povl Brok stående ubevægelig og stirrede vildt og trodsigt på lensmanden, der kom galoperende hid i spidsen for sine ridende svende.

Et blik på karlens forstyrrede udseende og den dødlignende skikkelse, der lå ved hans fødder, var tilstrækkeligt til at sige Erik Grubbe, at hans anelse havde været rigtig.

"Har din djævels karl vovet at lægge hånd på min foged?" råbte han og drog sit sværd.

"Det kan I vel se!" svarede karlen med fortvivlet trods. "Hvad har I gjort med min søster Karen?"

"I jern med den vanvittige hund!" tordnede lensmanden og vendte sig til sine ryttere. "I hullet med ham og til Århus med de andre!"

"Nåde, nåde, strenge hr. lensmand!" råbte bønderne i kor; "fogeden var uretfærdig og pryglede Bent og Povl uden skellig årsag – nåde!"

Men ridderen sad som en støtte og ænsede ikke deres klageråb.

De seks svende omringede Povl, der havde grebet ridefogedens bøsse og brugte den som en kølle; men efter en fortvivlet kamp måtte han omsider bukke under for overmagten, hvorefter han blev afvæbnet og fastbundet mellem tvende heste. En af svendene havde stukket ham i armen med sin lanse, og såret blødt stærkt. Blodtabet og den hidsige kamp i forbindelse med den voldsomme sindsbevægelse, han så længe havde været i, havde nu udtømt hans kræfter, han slingrede frem og tilbage og ville upåtvivlelig være segnet om, hvis ikke hans hænder havde været bundet til sadelremmene. De to ryttere svang sig i sadlen og sprængte af sted, og det var en ynk at se, hvorledes den stakkels sårede og udmattede knøs måtte bruge ben og følge med over stok og sten i flyvende fart.

Lensmanden blev tilbage med de fire andre ryttere og fik forklaring over, hvad der var forefaldet. Ridefogeden, der imidlertid havde givet livstegn fra sig ved at rejse sig over ende, blev lagt i en vogn, som hans herre havde ladet hente til dette

brug, og derefter kørt hjem til Havreballegård, mens arbejderne, som lensmanden havde mistænkt for overfaldet på fogeden, blev sammenkoblede og drevet foran de fire ryttere til Århusgård for at indespærres i fangehullerne og for siden at kunne blive forhørt og straffet.

Note 2:

Dåse: En tobakspung hedder i jysk landsmål "en dåse".

Note 3:

Ellers droner katten: Jysk talemåde, som betyder: Tag dig i agt! Der er fare på færde. Droner = drukner.

12. Gildet på Havreballegård

I Ladegårdsskoven var der klapjagt den følgende dag, hvortil lensmanden havde indbudt en stor del af sine standsfæller, og der anrettedes et blodigt nederlag på vildtet, som jo den gang var til stede i langt rigeligere mængde end nu om stunder.

Det var aften, jagten var endt, og jægerne var draget til Havreballegård, hvor der skulle være gilde oven på de farer og anstrengelser, dagen havde ført med sig.

Jagtfølget holdt inden for indkørslen til gården, og jagtudbyttet lå henslængt på vejen og i vejgrøfterne. De mange bønder, som havde deltaget i jagten som klappere, stod i klynge omkring de ridende jægere og ventede på at få at vide, om de skulle møde igen næste dag. Nogle var iført en hvid og andre en blågrå vadmelstrøje med store knapper, benklæderne var af ufarvet skætteblårs-lærred, og hovedtøjet var bredskyggede, opkrammede filthatte eller uldne huer, dels strikkede og dels syede af vadmel. Bønder trællede alle under lensmanden, og da det ofte hændte, at de måtte møde til klapjagt flere dage i rad, turde de ikke gå hjem til deres eget, inden ordren var givet. De, der havde en lang vej hjem, foretrak da ved slige lejligheder at blive natten over. Kunne de få lov til det af ladefogeden, eller de uden tilladelse kunne snige sig til det, så sov de på høstænget, i laden eller i en tom kobås; men det kunne også hænde, at de måtte tage til takke med et natteleje i en lun og tør grøft eller under et træ i skoven, hvor de så lå og fortærede deres medbragte tarvelig og hårde tørkost, inden de faldt i søvn. Man

kan altså tænke sig, hvor glade og overraskede de blev ved denne lejlighed, da lensmanden med et glimt af velvilje vendte sig til dem og sagde:

"Der skal ikke jages mere denne gang, og I er fri; men i aften er her gilde i gårde, og inden i går hjem, kan I gå ned i borgestuen og sætte jer et livfuld øl og mad, og glem så ikke at tømme et krus på eders husbonds held og lykke!"

"Tusind tak, mangfoldig tak, nådigherre!" svarede de forsultne klappere i munden på hinanden.

"Og nu, ædle riddere," sagde ridder Erik og vendte sig til jagtfølget – "vinen og maden venter os!"

Dermed sprængte han og de øvrige herrer op til hovedindgangen, mens bønderne gav sig i færd med under deres ven Anders Skyttes tilsyn at indbære de skudte dyr, hvorefter de gik ind i borgestuen og spiste og drak, så længe de orkede. Det var et gilde for dem, de stakler, og de befandt sig så vel ved det, at de først hen ad midnat blev færdige med at "drikke skåler" og til at forlade borgestuen og begive sig på vandring til deres eget fattige hjem.

I den store og vel vedligeholdte sal på Havreballegård var der dækket lange borde til herrerne, og da de havde taget sæde, kom retterne frem. Erik Grubbe var en mand, der forstod at dække et bord, som kunne tilfredsstille den tids overdådighed, og det var derfor ganske naturligt, at han ikke havde vanskeligt ved at finde gæster; men disse var rigtignok i reglen kun folk, som i ætstorhed stod langt tilbage for deres vært. Denne aftens gæster var alle yngre mænd, der ikke kunne rose sig af det bedste rygte. Hans Rosborg fra Haraldsmark, Ejler Bjelke fra Kærbygård, Svend Podevald fra Lyngbygård og Peder Lykke fra

Stadsgård var alle bekendte for at spille, jage og svire og for at drive alle hånde udskejelser; men netop sådanne folk søgte lensmanden på Havreballegård omgang med.

Maden kom ind i flere anretninger, og retterne bestod af vinsuppe, postejer, stege – deriblandt to stegte grise med frugter i munden – flere slags fisk, både kogte og stegte, dernæst bagværk, forestillende alle hånde dyreskikkelser, og endelig dertil øl og vin og andre stærke drikkevarer.

"Velkommen, I herrer!" bød lensmanden, da gæsterne havde taget plads – "I kan nu tilfredsstille jeres tomme maver og tørre struber; men først vælger vi en mand, der kan sætte bødegæld for dem, som kigger dybest i kruset, og formedelst slig nidkærhed må kastes på løjbænken. Jeg mener, vi vælger Hans Rosborg."

"Han er for nidkær, lensmand!" sagde en tykmavet, rødkindet jæger med skiddengråt, stridt og studset hår, "allenfals når det gælder kruset, og jeg holder for, at den, der skal sætte bødegæld for andre, må ej selv ligge under først. Hans Rosborg er ej mand for at stå sig mod mig eller de fleste andre ædle riddere, som her er bænket. Tilmed har han i den sidste tid jaget svært efter de Ørumgårds piger, og det tager på kræfterne."

Hele selskabet slog en høj latter op; men Hans Rosborg rejste sig brat og slog i bordet, så den kogte lever fløj ud af et stort, gabende geddehoved, idet han råbte:

"Der fo'r du med løgn, dit fidtede vinfad, og jeg skal vise, at jeg er mand for at drikke til måls med jer alle! Og nu, lensmand, en skål med jer og siden med hele selskabet, den ene efter den anden hele bordet rundt, om det så skal være med selve røveren

fra Boller!" tilføjede han grinende og pegede på den lille, tykke jæger.

De stødte bæger mod bæger og tømte dem til bunds, og derefter tog værten atter ordet og sagde i en spørgende, men dog afgørende tone:

"Altså er det afgjort, at Hans Rosborg er kåret til dommer?"

"Ja, ja!" råbte alle undtagen den tykke.

"Men sig mig en gang," vedblev Erik Grubbe, henvendt til dommeren, "hvifor I kaldte vor trivelige ven dér røveren fra Boller?"

"Ej taler vi om slig kilden sag nu," svarede Hans Rosborg med et polisk grin; "men skal I en gang på pigejagt, lensmand, da kan I sikkert stole på Iver Lindenov, for han ..."

"Om I taler ud," afbrød Iver ham, glødende af vin og harme, "da gælder det eders liv, Hans Rosborg!"

"Ej, ej!" råbte Ejler Bjelke, en høj, sværlemmet karl med rødt skæg og tæt afskåret hår, "tør ej Hans tale ud, da tør ved alle Helvedes ildkugler jeg! Ser I, hæderlige mænd og berømmelige riddere, da Hans Nåde kongen havde givet fru Kirsten Munk sin nådige velsignelse og bedt hende drage tusinde djævle i vold og skikket hende til Boller, så hændte det, at vor sprænglærde bisp i Års sendte sin datter, den underskønne jomfru Eline, ud at besøge hende. Jomfruen opholdt sig der i nogle uger, og enten det nu var fru Kirsten Munk eller bispedatteren, der var skyld i det, så er det vist, at mange snushaner fik travlt med at luske omkring dem. Ja, jeg var selv med, trods mine dyder og strenge sæder, som I alle kender, og derfor kan jeg tale af erfaring; men min lykke var kun tynd. I kender kanske bispedatteren?"

henvendte han sig med et smørret grin til lensmanden, "hun er såre fager, må jeg sige ..."

"Kun videre," sagde lensmanden hurtigt.

"Nuvel!" fortsatte Ejler leende – "vor tykke ven, hr. Iver, havde ej lykken med sig heller; for slig overskåren kæmpe faldt ej i jomfruens smag. Da han ej kunne få sin vilje med det gode, brød han om natten ind til tøsen, bandt et tykt klæde for hendes rosenmund, for at hindre hende i at skrige, og skulle just til at bortføre det yndige lamsel, da fru Kirsten, der imidlertid havde mærket uråd, kom til med nogle svende, udfriede jomfruen af røverens vold og lod ham prygle ganske artig af. Se, der har I årsagen, hvifor vi kalder tykkerten røveren fra Boller. Men det grinagtigste ved historien er ellers, at det var skønjomfruens *terne*, og ingenlunde hende selv, han bortførte. Ha, ha, ha!"

Under forsamlingens stormende latter sprang Iver op og styrtede ind på Ejler, men fik af Svend Podevald et krus øl i ansigtet, hvilket havde til følge, at han ravede, tumlede, faldt og blev båret ud af et par kertesvende.

Under al denne larm og støj så ingen det rasende udtryk, der gennemglødede værtens røde ansigt, da spotteren sluttede med historien om den bortførte terne.

Spisningen var endt, men drikkeriet fortsattes, lystigheden blev stadig vildere, og den store sal genlød af støjende latter, smudsige vittigheder og allehånde kåde ytringer.

"Peder Lykke!" råbte værten, "I plejer at kunne fortælle historier, og I har jo i eders yngre dage været ved hove og må kunne mindes adskilligt fra den tid."

Den tiltalte, en halvgammel mand med et ret jovialt ansigt og ikke blottet for ridderlig holdning, rettede sig i sædet og tog til

orde:

"Som I vil, herre, og jeg skal da fortælle jer en historie om eders egen slægtning, hr. Sigvard Grubbe, der samtidig med mig var hofsinde hos Hans Nåde kongen. I kender jo alle hr. Enevold Kruse, der for nogle åringer siden var kongens skatmester?"

"Ja, ja!" svarede de alle.

"Det vil sige, vi *har* kendt ham, for nu er han død," bemærkede Ejler Bjelke, "Fanden tog ham, efter hvad der sige, for han holdt så godt hus med kongens midler, at der til sidst ej var mønt i skatkammeret til at betale arbejdsløn med."

"Der lyver I ham på," genmælede Peder Lykke, "om jeg ellers kender ham ret. Men lige meget: samme skatmester forstod allenfals at drikke Hans Nåde godt til, som I nu skal høre. En aften holdt han drikkegilde; Sigvard Grubbe, jeg og nogle andre var i Hans Nåde kongens følge til stede hos ham, Hans Nåde drak så vældigt, som om han ville drikke Enevold læns, og da vi gik, lå også skatmesteren under bordet, mens kongen, Sigvard og jeg knap kunne stå på benene. Da vi kom til Højbro, spurgte Hans Nåde: 'Hvor bor du, Sigvard? For vi har i sinde at besøge dig i dit hjem og se, om du har en smuk værtinde og kønne piger i huset.'

'Å,' svarede Sigvard, 'min værtinde er så runken som et hengemt vinteræble, men pigebørnene er som roser, der nylig har udfoldet bladene. Og desuden har jeg i huset en ganske herlig drik, Eders Nåde, som kaldes *Rose di sole*.'

'Hilledød!' råbte kongen – 'den må vi smage.'

Vi fulgtes da ad op til Sigvards, værtinden skældte ud for den støj vi gjorde, men bægrene kom frem, og vi drak, som vi var

galne.

'Det smager godt,' sagde kongen. 'Det er ej akvavit, men en drik, som må være brygget af solgudinden selv. Din Hilleborgs skål, Sigvard!'

Vi drak da, så længe vi kunne se. Først tumlede jeg under bordet og derefter Sigvard; men Hans Nåde kongen var ingenlunde ringere, end at han både kunne gå og stå, og han tumlede ud af døren og hjem; men da han kom forbi Kristen Barnekows hus, fik han i sinde at besøge ham. Døren var lukket, Hans Nåde slog da en rude ind og ville krybe ind ad vinduet, som han åbnede, men Sigvards vin var gået ham til hovedet, han tabte ligevægten og faldt ud på gaden igen og hentede sig en stor skramme over øjet. Da han kom hjem, fik han en artig gardinprædiken af Hendes Nåde, der skældte ham ud og siden også gav Hilleborg en ganske varm kindhest, idet hun sagde: 'Din Sigvard skal få skam for, som han haver trakteret min herre!'"

Et rabalder ved bordenden afbrød fortællingen – det var Svend Podevald, der faldt af stolen ned på gulvet, hvor han blev liggende og snorksov.

"Tyve mark sølv i bøde!" råbte Hans Rosborg – "herut med ham!"

Tjenerne bar den berusede ridder ud af salen, og han ledsagedes af bægerklang, højrøstet latter og samtale fra de tilbageblivende, halvdrukne gæster, der ikke lagde mærke til, at en lille mand i en lang, sort kjole var trådt ind og havde taget plads indenfor døren. Da han så, at ingen iagttog ham, sneg han sig hen til lensmanden, men i det samme blev Ejler Bjelke ham va'r og råbte:

"Ved Helvedes skytspatron, har vi ikke der den grinagtige klokker fra Års – ham med kirkeblyhatten! Ha, ha, ha!"

Hele selskabet fik nu øje på Hans Skaaning, der følte sig synlig forlegen over alle de forbavsede blikke, der stirrede ham i møde.

"Ak, nådige herre og højgunstige velynder!" tog han til orde og krummede sin ryg – "I regner mig det intet til onde, at jeg vovede at komme hid i denne ..."

Længere kom han ikke; thi jægerne slog en latter op og udslyngede allehånde bemærkninger over klokkerens ynkelige skikkelse.

"I ser ud, som havde I nylig søbet af fad sammen med en heks!" råbte Hans Rosborg.

"Og I puster, som om I havde redet kapløb på en vildorne!" skraldede Ejler Bjelke.

"Kom, skal I få en dans!" trallede Mogens Galt, en lystig ung fyr, der med disse ord tog den forbløffede klokker om livet og svingede rundt med ham, indtil han fik ham rigtig i slyng – så slap han pludselig, og den gamle mand faldt om og rullede hen ad gulvet. Tilskuerne lo, så det rystede.

Den sølle klokker rejste sig med besvær og nærmede sig atter Erik Grubbe.

"Det er en skønne omgængelse, jeg får hos eder, hr. lensmand!" sagde han, dirrende af harme, og sendte Mogens Galt et giftigt blik. "I skulle dog ingenlunde forglemme, ædle riddere," vedblev han med mere fatning og gjorde et mislykket forsøg på at optræde med værdighed. "at jeg er en gejstlig mand og Herrens tjener, og at jeg haver magt til at forbande som til at velsigne!"

"Hvad vil I, Hans Skaaning?" sagde lensmanden barsk. "Jeg vidste ellers ej bedre, end at I og jeg var ganske færdige med hinanden? Har I glemt, hvad jeg sagde jer sidst?"

"Ak nej, højgunstige velynder og strenge herre!" begyndte klokkeren og gjorde det ene buk dybere end det andet, "men brændendes nidkærhed for Eders Nådes vel tillod ikke, at jeg slog mig ganske til ro, og derfor vovede jeg mig hid, skønt ... der er så mange til stede, hr. ridder, og dersom I gunstigt ville tillade ..."

"Ej rører jeg mig af flækken for eders skyld!" afbrød lensmanden ham utålmodigt og blev siddende, "og I kan intet have at sige mig, som disse ædle riddere ej må høre på; men er I kommet for at give mig nyt råd i den sag, I ved nok, da vil jeg ej høre et ord, for eders råd duer plat ud intet!"

"Nej, intet råd, Eders Nåde, men kuns en efterretning. Det er det yderste øjeblik, nådige herre! De har brat holdt bryllup i dag, jeg gik som i feber og kunne ej fatte, hvifor der intet skete fra Eders Nådes side, og derfor ..."

"Hille kronedød, har de haft bryllup!" udbrød ridderen højt og skød stolen heftigt tilbage; men han fattede sig hurtigt, lagde ansigtet i smilende folder og sagde i en påtaget rolig tone til klokkeren: "Og I er altså gået her ud af enkom for at sige mig denne nyhed! Ja, ja, det kan jeg godt lide, og kanske at I alligevel er mig tro og mener mig det godt?"

"Hvor er der bryllup?" spurgte flere af gæsterne i munden på hverandre og fniste – "dog vel aldrig hos den fromme bispefader i Års?"

"Jo, det slår lige til!" råbte Svend Podevald og blinkede til de andre, "den lange magister har holdt bryllup i dag med jomfru

Eline, og, som det lader, er vor ædelige vært ej ganske tilfreds med, at de har glemt at indbyde ham."

Skønt tilsyneladende rolig og fattet, befandt Erik Grubbe sig i den største ophidselse og ænsede næppe, at han var genstand for sine gæsters skadefro og lystige bemærkninger.

"Men hvorfor har I tiet med dette indtil nu?" spurgte han klokkeren i en barsk tone og rynkede panden.

"Ak, højgunstige velynder, jeg har været her daglig i den sidste tid, men uden at træffe jer hjemme."

"Ha, det er sandt!" mumlede ridderen og stampede, for skønt han forfulgte sin egen tankegang og ikke hørte efter jægernes mundkåde ytringer, skønnede han dog nok, at han var "opdaget", og at han forgæves gjorde sig flid for at skjule sin sande stemning for dem.

"Jeg var her også i går," vedblev klokkeren, "da erfarede jeg, at I var hjemkommen, men det blev sagt, at I havde så meget at tage vare, og at jeg desårsag ej kunne få Eders Nåde i tale. 'Ja, ja!' tænkte jeg så, 'Hans Højhed er så uden al tvivl vidende om, hvad der forestår, og siden han er vendt tilbage, må det sikkert være hans agt at bruge den belejlige tid' ..."

"Den munkeprat bliver for lang!" råbte Hans Rosborg, "og hellere lyster det mig at høre, hr. ridder, om I har mod til at byde jer selv til bryllup endnu i aften skønt I tænkelig ej er så forvoven som Iver Lindenov, der brød ind og fangede ternen, ha, ha, ha"

"Og tænkelig ræddes han for at dele Iver Lindenovs vanskæbne!" lo Ejler Bjelke.

"Hvo vover at skælde mig for at ræddes for noget?" råbte ridder Erik og sendte spottefuglen et lynende blik. Men

pludselig gennemfo'r en dristig tanke hans hoved, hans ansigt skiftede udtryk, og han så sig smilende om i den drukne kreds, idet han vedblev: "Tag mig på ordet, ædle riddere, og lad det komme an på en prøve, om jeg ræddes og holder mig tilbage, når det kommer an på udførelsen af et galant lille eventyr! Velan, jeg byder mig selv til gæst i bispegården endnu i aften, og kun betinger jeg mig, at I alle er med, og ræddes I intet for at se til og stå mig bi, så vil jeg være mand for at snappe bruden ud lige for magisterens næse!"

"Ja, ja, ja!" brølede den drukne hob, "I har kun at befale over os! Af sted til Års! Det skal blive fremsatte løjer!"

Den eneste, der gjorde indvendinger, var Peder Lykke fra Stadsgård, den mindst overstadige i hele selskabet, måske med undtagelse af værten; men da han overstemtes af alle de øvrige kumpaner, havde han dog ingen lyst til at gå ene mod strømmen.

"Det er altså besluttet," sagde Erik Grubbe oprømt. "Og nu ingen krogveje mere, intet maksammen af kortsynede munke, dumme gøglere og snedige hekse! Nej, lige frem ad landevejen og med mit gode sværd i hånd vil jeg vinde det unge, skønne liv, og jeg lover eder dyrt, at det denne gang skal blive hende selv og ej hendes terne! Men tiden iler, ædle riddere!" tilføjede han sluttelig. "Jeg mener ellers, om vi ej skulle prøve terningerne, inden vi bryder op!"

Terningerne kom frem.

"Begynd kun spillet, I herrer!" sagde lensmanden; "den, der får højest øjne, skal binde magisteren!"

"Så bliver det mig!" råbte Hans Rosborg, og fremviste tolv øjne.

Atter rullede terningerne.

"Jeg bryder halsen på klokkeren!" brummede Ejler Bjelke og fremviste, hvor mange øjne han havde slået.

"Det kan I lige så godt besørge straks!" skogrede Mogens Galt; "men I kan jo oven i købet kildre bispen en smule med odden af jert gode sværd!"

"Velan, og jeg skal omfavne den ærværdige fader så vel, at han skal vorde tyndere end det stegespid, som står der!" råbte Ejler og pegede på Hans Skaaning, som ængstelig havde søgt ly bag lensmandens ryg.

Således fortsattes spillet, indtil enhver havde fået sin mand. Lystigheden gik over til vildhed, bægre og krus stødtes voldsomt mod hinanden og kastedes til sidst halvt tømte hen ad gulvet, og de drukne kumpaner skiftedes til at danse trallende omkring med klokkeren på det tilsølede gulv mellem ølkrus og vinbægre, over hvilke hindringer de nu og da snublede, mens klokkeren kæmpede fortvivlelsens kamp for at vikle sig løs af de ublide favntag.

13. Voldsdåden

På gårdspladsen holdt stalddrengene med de opsadlede heste, ventende på de adelige herrer, der drev deres uvæsen i salen, hvor gårdens piger til slut var blevet indkaldt for at lade sig kysse af ridderne og deltage i den vilde dans.

Bønderne var ikke færdige med deres gilde endnu, men for øjeblikket havde de alle forladt borgestuen og samlet sig i en klynge udenfor jerngitteret, hvor de stod og udtømte sig i gætninger over, hvad i al verden der dog skulle gå for sig i denne smukke aftenstund; for det lå ligesom i luften, at der ville ske noget usædvanligt.

Omsider trådte lensmanden og hans gæster ud, alle iført lange kapper og stålhuer med nedslåede gitre, og under eder og støj svang de sig ravende i sadlerne.

"Nu bringer vi magisteren i Års vor brudehilsen!" mumlede lensmanden.

Rytterskaren susede af sted ned ad vejen til Århus og var snart forsvundet.

Bønderne gik ind og satte sig til bords igen, og de tømte mangt et krus på ønsket om "held og lykke for det nådige herskab!" inden de brød op og gik hjem.

Vi vil nu med rytterne forlade Havreballegård; men vi iler forud for dem og skal i korthed berette, hvorledes det imidlertid stod til i bispegården.

På St. Michaels dag i året 1641 – samme dag som den store jagt holdtes i Havreballeskov – var hele Århus by kommet i

bevægelse, for biskoppens datter, den skønne og almenelskede jomfru Eline, fejrede den dag sit bryllup med sin fæstemand, magister Kristen Nielsen Bonde.

Brud og brudgom med følge var i kirken, og mens vielsen fandt sted, ventede en talrig mængde af byens borgere og borgerinder udenfor domkirken for endnu en gang at hilse det unge brudepar og det anselige følge, som ledsagede det. Til brudefærden var der indbudt mange ansete riddersmænd og prælater med deres fruer, der nu, når de par og par forlod kirken, nøje skulle tages i øjesyn af den forsamlede mængde, som begyndte at blive utålmodig, fordi det varede den for længe.

Endelig bruste orglets toner og blandede sig med trompeters og basuners lyd, og der blev røre og trængsel blandt mængden, da brudefølget nærmede sig udgangsdøren.

Forrest i det lange tog kom magister Kristen Nielsen Bonde i ornat og med sin unge brud ved hånden, ledsaget af tolv hvidklædte brudemøer. Dernæst fulgte en middelhøj mand med store, kloge øjne, og hvis underansigt var prydet med et stort skæg, som næsten dækkede den store pibekrave. Denne mand, der førte brudens moder, var Sjællands biskop, den navnkundige doktor Jesper Brochmand, biskop Morten Madsens ordensbroder. Brudens fader gik side om side med en mand, hvis ydre vidnede om høj stand og ædel byrd. Han havde en ridders holdning og var iført en sort fløjlsjakke med brede guldbræmmer; en stor, hvid krave, kantet med kostbare kniplinger, faldt ud over hans skuldre, og en massiv ordenskæde hang i gyldne led omkring hans hals; et kort sværd med guldhæfte, besporede støvler med nedhængende kraver og

et par korte silkebenklæder fuldendte påklædningen. Denne mand, der med et alvorligt, næsten lidende udtryk skred frem ved bispens side, var den for sin lærdom og sit retsind højagtede Holger Rosenkrans til Rosenholm. Skønt han ikke var nogen gejstlig viet mand, og hans religiøse mening var afgjort asketisk, og uagtet han ikke var langt fra at dele den romersk-katolske tro på egne gode gerninger, blev han dog på den tid agtet som kirkens frivillige tilsynsmand. I brudefølget så man fremdeles Fyns bisp, doktor Hans Mikkelsen, Ålborg bisp, doktor Anders Andersen, og Viborg bisp, magister Frands Rosenberg; endvidere brudens unge brødre, den alvorlige Martin og den livlige Oluf, latinskolens rektor, doktor Jakob Knudsen, øverste kapellan, magister Svend Hansen Arrebo med sin hustru Helle Jensdatter, amanuensis hos bispen magister Niels Nielsen Krag, konrektor, magister Kristen Melkiorsen Borchgreving, nederste kapellan Johan Hansen Lønborg med sin hustru Kristence Jensdatter, byens borgmester og råd og endelig klokker Hans Skaaning, efterfulgt af flere kannikker. Klokken var 5 om eftermiddagen, da følget modtoges i bispegårdens store sal, der allerede var stærkt oplyst, hvilket fremhævede virkningen af det rige flor af blomster og grønt, som dækkede de med flamske tapeter overtrukne vægge. der tillige var prydet med flag og allegoriske billeder, af hvilke det største forestillede den hellige Nikolaus, Århus bys skytspatron.

Den unge brud ved siden af den alvorlige, men lykkelige brudgom, var et tiltalende syn, der fremkaldte beundring hos alle, ikke alene fordi de var et ualmindelig smukt brudepar, men også og især fordi det måtte være klart for enhver, som iagttog

dem, om end kun nok så flygtigt, at det var gensidig kærlighed, der forenede dem, og at de holdt inderlig meget af hinanden.

Bruden var iført en hvid atlaskes kjole, nedringet og sluttende tæt om livet, hvorved hendes ranke figur og yppige former trådte end mere frem; hendes rige, blonde hår hang skønt sammenslynget ned ad nakken, og på hovedet bar hun efter hin tids mode et guldbrokades sæt, der bidrog til at give hendes statelige skikkelse et mere imponerende, næsten majestætisk udseende. De øvrige gifte kvinder bar hovedsæt af indtil halvanden alens højde og om halsen store, opstående pibekraver, præsterne var alle i ornat, og de enkelte adelsmænd, som var til stede, glimrede i pragtfulde dragter, hvortil den klædelige og brugelige krave, som vi altid ser på billeder af kong Kristian den Fjerde, passede særdeles vel.

Efterhånden som følget kom ned i bispegårdens værelser, blandede gæsterne sig mellem hinanden og førte livlig samtale.

I en af stuerne stod der en massiv såkaldt brudebænk af egetræ, dækket af et grønt, broderet silketæppe. På denne stod de talrige og værdifulde brudegaver, der bestod dels af sølvkander, sølvskåle og guldmønter samt vævede sølv- og guldmorstæpper og forhæng. En stor, vægtig, sølvforgyldt syvarmet lysestage, i hvilken lysene var tændte, tildrog sig særlig alles opmærksomhed. På hver sin side af denne stage var bruds og brudgoms navnetræk indgraverede og midt imellem et lam med en fane til tegn på fred og fromhed. Denne stage var en gave fra hr. Holger Rosenkrands og skulle være en efterligning af den syvarmede guldlysestage i Jerusalems tempel. Ved siden af den lå en stor i fløjl indbundet bønnebog, i hvis hjørner hovederne af de fire evangelister var anbragt i sølv

og i midten et gyldent kors. Den var Jesper Brochmands brudeskænk. En rig samling af mindre sølvgenstande samt guldpenge, såsom rosenobler, portugalesere, pistoletter osv. dækkede brudebænken.

I den ene ende af værelset stod Hans Skaaning med kannikerne og kastede nidske blikke hen til den rigt besatte bænk og harmede sig over al den rige pragt, der herskede.

"Det strider ganske imod Hans Nåde kongens ordinans at føre slig overdådighed," mumlede han dæmpet til sin sidemand, en ung kannik – "hvad mener I?"

"Ej tilkommer det os at dømme om sligt," svarede kannikken.

"Ja, da er jeg i mening om, at det hører Djævelens væsen og gerninger til," vedblev klokkeren, "og at det sker Gud den almægtige til megen bespottelse; men hvad står der skrevet? 'Farer ikke vild! Gud lader sig ikke spotte; for hvad et menneske sår, skal han og høste.' I skal se, at dette vil ende med forfærdelse."

"Hvad mener I dermed, Hans Skaaning?" spurgte kannikken højt og vendte sig hastigt om imod ham.

"Tys!" hviskede klokkeren, "jeg mener ikkun dette, at Vorherre har sine øjne overalt, og at synden ..."

Her blev samtalen afbrudt, idet døren lukkedes op på vid gab, og gæsterne med spillemændene foran parvis gik ind i spisesalen, hvor bordet bugnede under vægten af allehånde kostelige retter. Da de havde taget plads, tav musikken, og efter at en af kannikkerne havde fremsagt en kort bordbøn, begyndte spisningen. Samtalen kom atter i gang, og alle hengav sig til den glade stemning, der herskede. Midt for bordet og under en sølvbroderet tronhimmel af fløjl havde brudeparret plads, og

lige overfor dem sad doktor Jesper Brochmand og fru Kirsten, doktor Morten og Holger Rosenkrands og således fremdeles, de ældre bisper øverst, de yngre næstefter og efter dem igen de underordnede prælater, ridderne og Århus bys borgmester og råd. Jesper Brochmand slog til lyd, hvorpå han rejste sig og ønskede brud og brudgom en god og lykkelig fremtid samt formanede dem til troskab mod Guds hellige ord og mod kirken og kongen, og efter at hele selskabet havde rejst sig, nedbad han Himlens velsignelse over de nys formælede. Den alvorsfulde og højtidelige andagt, hvormed dette skete, gjorde et dybt indtryk på alle, og fjernede for nogle øjeblikke den glade lystighed, som ellers herskede, så at der blev helt stille i salen. Men de afbrudte samtaler kom snart i gang igen, og efterhånden kom der liv i gæsterne. De blankpolerede sølvkrus fyldtes, og trods nærværelsen af de tvende høje gejstlige herrer fra Sjælland og Rosenholm, der begge var i ry for streng afholdenhed, tog de andre gejstlige så vel som alle de øvrige gæster helt flittigt til krus og kander, og de højrøstede samtaler og de muntre latterudbrud, der hørtes længere nede ned bordet, vidnede til fulde om, at vinen ikke var uden virkning på gæsternes stemning.

Efter endt måltid rejste byens borgmester, en lille, uanselig mand, sig og frembar på rådets og borgernes vegne sin lykønskning, hvorpå musikanterne istemte en march, under hvilken gæsterne stod fra bords; de yngre gik ned i salen igen, hvor der imidlertid var gjort ryddeligt til dans, mens de ældre fordelte sig i andre værelser og forslog tiden med brætspil og samtale. Musikken spillede op, dansen begyndte, og den gik helt muntert.

Holger Rosenkrans og den fynske bisp Hans Mikkelsen sad i et tilstødende værelse og legede skaktavl, mens bisperne fra Ålborg og Viborg fordybede sig i samtale. Helle Jensdatter, Kristence Jensdatter og flere ældre kvinder havde taget plads inde i salen, hvor de sad og så på dansen, doktor Morten og hans ven doktor Jakob Knudsen stod i en vinduesfordybning og samtalede ivrigt om et eller andet videnskabeligt emne, mens fru Kirsten sad og underholdt sig med Sjællands lærde bisp. Samtlige kannikker havde gjort deres reverens for de høje gejstlige for i rette tid at møde efter ordenens regler i kannikegårdene. Den eneste af dem der blev tilbage, var Hans Skaaning, som gik og luskede omkring, dels for at opfange en eller anden ytring, som han ved lejlighed kunne benytte sig af, og dels for at vogte på brudeparret, og alt imellem kastede han stjålne blikke ned i gården og ud på gaden, som om han stadig, men forgæves, ventede på nogen. Det var blevet mørkt ude, og da uret fra domkirkens tårn havde meldt 8 slet, kom der pludselig en travl uro over ham; thi hurtigt nærmede han sig bispen og bød godnat, og efter at han dernæst på samme skyndsomme måde havde bukket for brud og brudgom og ønsket dem godnat, forlod han ilsomt salen.

"Lagde du mærke til, med hvilken hast klokkeren gik sin vej?" spurgte Eline sin husbond, da de efter en dans stod og samtalede i en vinduesfordybning.

"Den karl huer mig kun lidet," svarede han og rystede på hovedet, "og kunne han tilføje os noget ondt, så gjorde han det visselig; men nu kan han da ikke mere skille os, skønt han sikkert har umaget sig for det."

"Du gør mig ganske bange!" svarede hans unge hustru frygtsomt og klyngede sig til ham – "hvad skulle han vel gøre og foretage sig mod os? Jeg ved da, at min kære fader, og at du, min kære husbond, har gjort ham meget godt, ja endog været overbærende mod ham i henseende til hans uredelige omgang med kirkens ejendele."

"Netop derfor, min elskede hustru," svarede præsten, "vil han allersnarest være til sinds at gøre os fortræd. Hans Skaaning er et slet menneske af den slags, der forhærder sig og bliver vore fjender, når vi gør dem godt. Men ej videre derom i aften, min hjerte!" vedblev han og trykkede et kys på hendes pande, "lad Hans Skaaning være den, han vil, og ej vil vi ræddes for den gamle snog. Vi har megen årsag til at være glade og føle os lykkelige."

"Ja, det har vi – og nu er han jo også borte," sagde hun og stirrede tankefuldt frem for sig, "og dog tykkes det mig, at jeg alle vegne møder hans lurende blik. Sært nok for resten, at jeg, der ellers ser alt fra den lyseste side, skal plages af slige tanker den lykkeligste dag i mit liv!"

"Min kære veninde!" sagde han og drog hende ind til sig, "således plejer du jo ikke at være. Tro på lykken, du har i hænde, og ræddes intet for den trold, som ikkun er et gøglebillede af din egen indbildning. Kom, og lad os træde en dans med hinanden!"

Dansen gik stadig med liv og munterhed; snart var det en stiv menuet, hvori også de ældre deltog, og snart en lystig, overgiven runddans, der opførtes, og tiden led fornøjeligt, den ene time efter den anden.

Der skete et lidet ophold. Jesper Brochmand og Holger Rosenkrands tog nemlig afsked og fulgtes til dørs af doktor Morten og flere andre gejstlige herrer; en gammeldags karosse, forspændt med fire vælige heste, holdt for døren, og i den steg de op og kørte til Rosenholm, hvor den lærde bisp ville slå sig til ro i nogle dage.

Trompeter, fløjter og violiner kaldte atter til dans, en ung ridder trådte frem og bød fru Eline op til en menuet, og idet hun lagde sin arm i hans, sagde magisteren spøgende til ham:

"Ja, i eders hånd er hun tryg, hr. ridder! men pas dog vel på, at ingen tager hende fra mig!"

Fru Eline trådte menuetten med sin ridderlige kavaler, hvis gyldne sporer klirrede for hvert trin han tog. Musikken lød stærkt og livligt, for spillemændene vidste, at denne dans skulle være den sidste for aftenen, og det var de glade over, mens de unge, der snarere var bedrøvede over det, færdedes på gulvet med et liv og en udholdenhed, som om de aldrig kunne trættes, men ville nyde dansens glæde lige til det sidste. De eneste, der begyndte at blive søvnige, var lysene, af hvilke flere var brændt ned i stagerne og nu kun mægtede at kaste et mat skær hen over salen og de dansende.

Man havde just begyndt på den sidste tur af menuetten, da en af tjenerne kom farende ind i salen og hæsblæsende sagde til magisteren:

"Der kommer nogle sære fremmede hen over gårdspladsen, og de stævner vist lige hid ..."

Han havde endnu ikke fået udtalt, da dørene pludselig blev revet op, og flere kappeklædte mænd stormede ind med sværd i hånd og gjorde skinangreb på de studsende gæster.

Den forreste af de formummede skikkelser så sig ivrigt omkring, men fik aldrig så snart øje på bruden, førend han uden videre banede sig vej hen til hende.

Den unge ridder havde draget sit sværd og ville værge sin dame; men de fleste af de kappeklædte trængte ind på ham og Eline, mens resten i et nu slukkede alle lysene og derpå fo'r tumlende omkring mellem bryllupsgæsterne, så at der opstod en forfærdelig støj med råben og skrigen. Ridderen, der ikke ret turde bruge sit sværd i blinde, gjorde et forsøg på at gennembryde de angribendes kreds; men en af dem, der var bagved, spændte i det samme begge sine hænder om hans hals og holdt ham så fast som i en skrue, det svimlede for ham, tusinde ildgnister fo'r ham ud af øjnene, og han fornam, at hans arm lammedes, at bruden gled fra ham, og ... og ...

Med råbet: "Tilbage, frække røver!" var magister Bonde i mørket tumlet mod en af voldsmændene, men fik et så voldsomt slag i hovedet af modstanderens knytnæve, at han styrtede sanseløs til gulvet. Doktor Morten råbte, at man skulle spærre udgangene og tænde lysene; men støjen og kvindernes skrig overdøvede hans stemme, og da der endelig kom lys, var der ikke en eneste af de formummede skikkelser tilbage i salen, og – bruden var også forsvundet!

Den nylig så festlige bryllupssal frembød nu et sørgeligt skue. Blomster og grankviste så henslængte på gulvet mellem splintrede møbler, lysstumper og andre genstande. Fru Kirsten og flere kvinder var faldet i afmagt, og biskop Morten Madsen gik håndervridende omkring og klagede: "Hvilken uhørt niddingsdåd! Gud se i nåde til os og lade straffen falde tungt på de frække røvere!" Hans ældste søn Martin stod ligbleg hos sin

syge moder og kaldte hende med de ømmeste navne for at vække hende til bevidsthed, mens den heftigste forbitrelse stod at læse i broderen Olufs kække åsyn, og han stod på spring ud af døren, men blev holdt tilbage af faderen. Den unge mand, som sidst havde danset med bruden, var hurtigt kommet på benene igen, og han og de øvrige tilstedeværende riddere var med sværd i hånd ilet ud af værelset for at forfølge voldsmændene; men da disse havde fået så langt et forspring, og forfølgerne alle var fortumlede og rådvilde og næppe havde anelse om, hvem hovedmanden for kvinderanet og hans hjælpere havde været, kunne der ikke være synderligt håb om, at deres bestræbelser ville krones med held.

Magister Bonde rejste sig vaklende op og stirrede vildt omkring sig, mens han støttede sig til doktor Jakob Knudsen og biskoppen fra Ålborg, der begge var ilet ham til hjælp, og på hvis ansigter forfærdelse og den dybeste harme stod malet.

"Hvor er min hustru?" spurgte brudgommen i den mest pinefulde uro. "Gud nåde mig, hvor er Eline? Ak, nu husker jeg det hele!" vedblev han og pressede hænderne mod panden; "det var niddingen fra Havreballegård og hans staldbrødre – de har bortført hende!"

Med disse ord på læberne rev han sig løs og styrtede ud af døren, og efter at have snappet en kappe og den første den bedste hat i gangen ilede han af sted ned i gården og ud igennem porten.

Magisteren var ikke et øjeblik i tvivl om, hvad vej han skulle tage.

14. Mellem håb og frygt

Skipper Ingeborg havde "været med" hele dagen, først blandt mængden, der var stimlet sammen på gaden mellem bispegården og domkirken for at se på brudefærden, og siden havde hun opholdt sig i stegerset og nydt gildelevninger sammen med piger og tjenere. Under dansen var hun uden videre gået hen og havde taget plads i døren til salen for at se på de dansende; de fremmede havde i førstningen set forbavsede på den sære skikkelse med kabuds, mandstrøje og skørter på; men da de så, hvor venligt bruden tiltalte hende, skønnede de nok, at det måtte være én, som havde sit frisprog, og ingen brød sig så videre om den kæmpestore mandinde. Også hun lagde mærke til den uro, der var over klokkeren, og da han skyndsomt forlod salen og gik hende forbi, sagde hun til ham:

"Sikket jav det har med jer, Hans Skaaning! I skal da vel aldrig hen og vie et par så silde aftens?"

"Nej, gode Ingeborg!" svarede han med foldede hænder og fromme øjne; "jeg går hjem til min ensomme bolig for at opsende nogle bønner for de nyformæledes fremtidslykke."

"Det er skamfærd løgn i hans hals, det skinhellige bæst!" mumlede spåkvinden, "og jeg vil snarere tro, at han har en eller anden lumperhaftig gavtyvestreg for."

Hun gjorde sig alle hånde tanker om klokkerens påfaldende adfærd.

Ved sengetid nikkede hun god nat til sin kære unge frue og forlod derefter bispegården for at gå hjem.

Idet hun nærmede sig udkanten af byen, mødte hun en lille skare mørke skikkelser til hest, der red hende forbi i skarpt trav, og da dette kom hende noget underligt for, vendte hun om og gik tilbage: men inden hun nåede bispegården, mødte hun atter de kappeklædte ryttere, der nu fo'r af sted i susende galop i den modsatte retning. Ingen af dem mælede et ord, og deres hele færd havde noget fordægtigt ved sig. Hun blev stående et øjeblik og overvejede, hvad hun skulle gøre, men bestemte sig hurtigt for at ile bagefter rytterne. Inden hun var nået ret langt, blev hun indhentet af en fodgænger, der kom farende efter hende i retning af Mindeport.

"Hvem er I? og hvad render I sådan efter den tid aftens?" spurgte hun.

"Gud hjælpe mig nådig og vel!" svarede fodgængeren forpustet; "er nogen kommet jer forbi, gode Ingeborg?"

"Er det jer, magister Kristen?" udbrød hun forbavset. "Ja, der red en flok sorte spøgelser forbi lige nyssen. Er der sket noget?"

"Ja, en svar ulykke! Ridder Erik brød ind i salen med sine svende, eller hvem det var, og ranede min unge brud!"

"Så gid også Djævelen annamme ham!" udbrød spåkvinden forbitret og skridtede ud ved siden af magisteren. "Var jeg endda blevet et øjeblik længere, at jeg kunne have værget det uskyldige lam! Men lad os nu se! Vi får ham kanske i tale i aften endnu en gang, og så skal han se sig vel for, om han kan hytte sig, den røde hund!"

De nåede Havreballegård. "Luk op!" råbte Skipper Ingeborg og bankede på jernporten med sin tunge vandringsstav.

Der var mørkt i hovedbygningen; men der færdedes folk med lygte i staldene, og en mand kom gående hen over den brolagte

gårdsplads inden for gitteret. Det var ladefogeden.

"Hvem der?" råbte han.

"Det er magister Bonde fra Års," svarede præsten. "Skynd jer at få porten åbnet! Jeg må straks tale med lensmanden."

"Hans Nåde er ikke hjemme," sagde ladefogeden.

"Hvad kan det nytte at stå her og prate med sådan en løgnhals!" mumlede spåkvinden utålmodig. "Jeg ser, der er lys i skyttens kammer endnu; lad os gå over og adspørge ham, han er det eneste menneske her på gården, som der er sandhed skabt i!"

Hun skråede over pladsen til den østre bygning og bankede på en dør, mens præsten holdt sig lidt tilbage. Døren var aflåset; men Anders Skytte, der havde været med til sviren med bønderne og nu lige var ved at gå i seng, hørte støjen, åbnede vinduet og spurgte: "Er der nogen ved døren?"

"Ja, det er såmænd ikke andre end mig, bitte Anders," sagde Skipper Ingeborg og trådte nærmere, "jeg skal nødvendig snakke med lensmanden, og nu siger ladefogeden, den løgnhals, at han ikke er hjemme. Sig mig sanden, bitte Anders! I lyver ikke, og jer kan jeg stole på."

"Han er ikke hjemme, så vidt jeg ved," svarede skytten.

"Da var det bandsat! Hvor mon han lander?"

"Ja, det er mere end jeg kan sige jer, Ingeborg. For en god stund siden red han af gårde med de fremmede skytter, som var med på jagten i dag. De er kommet tilbage og er kanske gået i seng; men nådigherren var ikke med."

"Det var en kyvsom streg i regningen," sagde hun til magisteren; "hvor Fanden kan han da være blevet af, det rødskæggede bæst? Han skulle da vel aldrig være blevet på

Århusgård, mens de andre kumpaner red hid for at lede os på vildspor?"

Magisteren vred sine hænder og stønnede fortvivlet.

"Vi må vist lige så godt vende tilbage til Års, magister Kristen," vedblev hans energiske ledsagerske, "eller det er kanske bedre, at I går alene, mens jeg bliver her og passer på, om spøgelset vender tilbage? Noget må der gøres, og ej nytter det at spilde tiden med klynkeri!"

De fulgtes ad ud fra gården; for Skipper Ingeborg var ikke på det rene med, om hun skulle blive eller gå med til Århus.

"Gud i Himlen hjælpe os og lade os vælge den rette vej!" sukkede magisteren og knugede hænderne i hinanden. "Lensmanden er snu som en ræv, og jeg frygter såre for, at vi ej kan hitte sporet, så vel har han skjult sine veje for os!"

"Den klagen og klynken huer mig kun ringe!" sagde spåkvinden, der kun tænkte på "det uskyldige lam" og var nær ved at være harm på magisteren, fordi han ej havde værget hende bedre. "I ved jo da godt," vedblev hun, "at der aldrig er den så klog, at der ikke er den, der er klogere. Men hvorfor slog I ikke fra jer, mens tid var, bitte fa'r, og lærte ham at holde sine fingre hos sig selv? Havde jeg bare været til stede, jeg skulle have givet ham en trykseksten ind for hjertekulen, så han skuld' ha' skvat' som en sild ...!"

"Tys!" sagde magisteren, der næppe havde hørt et ord af, hvad hun sagde, – "jeg hørte sandelig en hest, der prustede!"

Et par bøsseskud nedenfor gården løb der en ensporvej fra til venstre, mens den egentlige vej blev ved lige ud til Århus. Til dette sted var de kommet, da magisteren troede at høre den prustende hest.

Skipper Ingeborg tog sin kabuds af, lagde øret til jorden og lyttede.

"Ja, der kommer en rytter i skridtgang ad Viby-vejen," sagde hun og rejste sig, "og ventelig er det ham, vi søger. Lad os træde lidt til side og skjule os bag træerne og ikke give os til kende, førend vi ser, hvem han er, og om han er alene på hesten."

Magisteren blev stående; men Skipper Ingeborg tog ham ved armen og trak ham med om bag den nærmeste busk.

Rytteren nærmede sig, stadig i skridtgang og de hørte tydeligt hestens taktrette hovslag på vejen. Månen stod ren og klar lige over åbningen, som vejen dannede, og de kunne skimte rytterens skikkelse mellem træerne, et stykke førend han nåede stedet, hvor de havde skjult sig. Det var ganske rigtigt lensmanden, og han var helt alene. Den mørke kappe havde han endnu om sig; men stålhuen hang ved sadelknappen, og han var let kendelig på fløjlsbaretten og det røde mundskæg.

Da rytteren var kommet så nær, at de kunne se, hvem det var, holdt spåkvinden igen med præsten, der straks var rede til at gå lige løs på fjenden. "Vær endelig stille, fa'r!" hviskede hun ivrigt og rykkede ham i armen; "bliv her, og lad mig gå ud og snakke lidt med ham – I fordærver spillet!" Men han sled sig fra hende, sprang frem og stillede sig midt på vejen, og Skipper Ingeborg fulgte med, nu da hun så, at "spillet" alligevel var ødelagt.

"Hvor har I gjort af min hustru, ridder Erik?" råbte præsten, dirrende af harme.

"Ja, sig os, hvor I har gemt hende, bitte Jerrik! Ellers får I med mig at bestille!" istemte "heksen" og løftede stokken højt over sit hoved.

De havde nær kyst livet både af hest og rytter. Hesten stejlede og gik baglæns, og rytteren blev så forskrækket, især ved synet af "heksen", at han satte sporerne i gangerens sider og fo'r ind mellem træerne for ad en omvej at komme forbi, og den eneste hævn, de fik over ham, var, at Skipper Ingeborg gav hesten et sådant rap over bagdelen med sin vældige stok, at den slog bagud og nær havde kastet rytteren af. De hørte det knase i løvet og rasle mellem buskene, han kom ud på vejen igen lidt længere oppe, og et øjeblik senere hørte de ham galopere ind i gården, som om en ulykke var i hælene på ham.

"Vi må efter ham, inden porten bliver lukket!" udbrød magisteren ivrigt og begyndte at gå.

"Det nytter intet," sagde Skipper Ingeborg og blev stående, "og det er ej ad den kant, vi skal søge efter Eline Mortensdatter – han må have gemt hende et steds mellem her og Års. Kom, bitte magister! Vi må hen og se, om vi kan hitte hende; spøgelset har jo selv vist os, hvad vej vi skal søge."

Med disse ord vendte hun sig om og begyndte at skridte ud hen ad vejen, som lensmanden nylig var kommen, og magisteren, der havde tillid til hendes kløgt, betænkte sig ikke længe på at følge hende.

15. Nød og frelse

Så snart det under tumulten i bryllupssalen var lykkedes Erik Grubbe at bemægtige sig den ulykkelige brud, bar han hende ved sine håndlangeres hjælp ned i gården, og efter at have hyllet hende ind i en stor kappe og navnlig indpakket hendes hoved således, at hun ikke kunne skrige, førte de hende uden for porten, hvor et par rideknægte ventede med hestene; de løftede hende op på lensmandens hest, i et nu var alle mand i sadlen, og som en stormvind fo'r de gennem gaderne og ud af byen, mens bryllupsgæsterne endnu ravede skrigende og råbende omkring imellem hinanden i den mørke sal, og forvirringen der var på sit højeste.

Det kunne ikke godt falde hverken magisteren eller Skipper Ingeborg ind, at lensmanden, for at skuffe og vildlede sine forfølgere, ifald han havde sådanne efter sig, var redet ad Skanderborgvejen om ad landsbyen Viby, mens han lod sine hjælpere blive ved lige frem ad vejen til Havreballegård.

Under det voldsomme ridt havde kappen løsnet sig og var faldet til jorden, og den unge brud hvilede bevidstløs og ligbleg i sin bøddels arme, uden anden påklædning end den prægtige brudedragt. Først da han nåede Ladegårdsskovens vestlige udkant med hende, kom hun til sig selv og slog øjnene op. Hun strakte hænderne op mod den stjernesåede himmel som i en tavs og inderlig bøn.

Med bevidstheden vendte selvopholdelsesdriften og til dels kræfterne tilbage, og hun kæmpede fortvivlet for at slide sig løs

af den jernarm, der ubarmhjertigt spændte sig om hende og holdt hende fast.

Hun ville skrige om hjælp; men så ofte hun forsøgte på det, holdt han hende for munden og tvang hende på den måde til at være tavs.

Bevidstløsheden begyndte atter at indtræde, just da det vælige dyr, der bar dem, skræmt af en hjort, som lynsnar fo'r hen over vejen, gjorde et heftigt sidespring; derved vågnede hun op af den begyndende dvale, og med et fortvivlet ryk sled hun sig ud af rytterens arm, styrtede med et lydeligt skrig ned på den hårde vej og blev liggende. Erik Grubbe sprang af hesten; med tøjlen på armen knælede han ned ved den stakkels lidende kvindes side, og mens han tavs iagttog hende, gik der, for første gang i lange tider, en følelse af anger igennem hans ellers så hårde og udeltagende hjerte. Det var en stille, måneklar efterårsnat, og den skønne, unge frue lå med opadvendt åsyn, lukkede øjne, bleg og ubevægelig som en dødning. I førstningen frygtede han virkelig for, at hun havde slået sig ihjel i faldet; men ved at lægge hånden på hendes hjerte fornam han, at det slog stærkt og hurtigt. Hun havde slået sig et lidet sår i panden, fra hvilken blodet piblede frem og randt ned over hendes ansigt.

Lensmanden rejste sig omsider op fra den knælende stilling og stod som forstenet, stirrende rådvild frem for sig.

Der foregik en kamp i mandens rå og trodsige sind; han strøg sig med hånden over panden, læberne bevægede sig, og de stirrende, grå øjne fik et mildere udtryk, der forjog fra hans ansigt det grumhedens præg, som ellers virkede så frastødende og afskrækkende. Den dybe fred og ro, der herskede i naturen,

forfærdede ham, og samvittigheden ængstede ham; han så sig frygtsomt omkring, og da hans blik atter faldt på den ulykkelige kvinde, der fremdeles lå stille og ubevægelig, steg et svagt suk op fra hans bryst, og han mumlede: "Dette måtte nok hellere være ugjort!"

Der skal imidlertid mere end et suk og et ønske til at bøde på følgerne af ens brøde og misgerninger; men dette "mere" – modet til at erkende sig skyldig og lide straffen derfor og til selv at fremkalde menneskenes dom over sig – besad Erik Grubbe ikke, og den stemme, der i dette øjeblik tilhviskede ham et "vend om!" hverken kunne eller ville han følge.

Han knælede atter ned ved siden af Eline. Hendes læber bevægede sig, hun sukkede og trak vejret dybt, og lidt efter åbnede hun øjnene, rejste sig op i en siddende stilling og stirrede forundret omkring sig; men idet hendes blik faldt på Erik Grubbes forhadte ansigt, stod alt igen klart for hende, og hun gjorde en forfærdet bevægelse med hånden.

"Eline Mortensdatter!" hviskede lensmanden, "vær ej ræd, men rejs eder, om I kan; jeg skal hjælpe eder og føre eder did, hvor I kan være tryg, og der skal omhyggelig pleje og, om fornødent, badskærens kunst snart styrke eder."

Med disse ord løftede han hende op på sine arme, og, trækkende hesten efter sig ved bidslet, bar han hende til Bents skovhytte, der lå et lille stykke fra vejen i udkanten af skoven. Han sparkede hårdt på døren med sin fod og råbte "luk op!" og et øjeblik efter kom Bent tumlende søvndrukken ud af hytten; men ved et kraftigt tag af lensmandens hånd blev han snart fuldstændig vågen.

"Her er en syg kvinde," sagde Erik Grubbe, "hende må du yde husly og pleje, indtil hun atter vorder karsk; men intet menneske uden dig og din kælling må se hende eller tale med hende, forstår du? Og om I lader hende slippe fra jer uden mit vidende, skal det koste jert liv! Hold ved min hest, mens jeg hjælper hende indenfor!"

Fru Eline fangede håb ved at høre, at hun foreløbig skulle holdes fangen i hytten, og for at han ikke skulle forandre denne ny beslutning, anstillede hun sig ringere, end hun virkelig var, og lod, som om hun atter skulle til at besvime. Bents hustru Inger havde imidlertid kastet nogle klædningsstykker om sig og skyndte sig at få lys tændt, og lensmanden bar sin fange ind i den fattige stue og lagde hende varsomt på en stor slagbænk. Eline lukkede øjnene og rørte ikke et lem.

Den skikkelige gamle kone slog hænderne sammen i forfærdelse og stirrede på den syge kvinde, men uden at forråde, at hun kendte hende.

"Forbarmende Guds moder!" mumlede hun deltagende og lagde en pude under den syges hoved; "hun bløder, stakkel, og ser ud, som hun skulle til at dø!"

"Du fjæler hende omhyggeligt og plejer hende vel," sagde lensmanden, "og ej skal du gøre det for intet," vedblev han og lagde en sølvmønt på bordet; "jeg har sagt din mand besked, og at det skal være halsløs gerning at slippe hende ud af huset, inden jeg kommer og henter hende!"

Med disse ord gik han ud og satte sig til hest. "Nu ved du, hvad du har at rette dig efter!" sagde han barsk til Bent, idet han red bort.

Bent var vel alt andet end glad ved den modtagne ordre; men at gøre indvendinger var aldrig at tænke på, og der var ikke andet for end at tie og lyde.

Da han kom ind i stuen og havde kastet et blik på den skønne, sårede kvinde, der lå på slagbænken, udbrød han forbavset: "Jeg er nær ved at tro, at det er bispens datter af Års!"

I det samme rejste Eline sig og sagde:

"Ja, I har ret, jeg er biskop Morten Madsens datter, og ej er det med min gode vilje, at jeg befinder mig her, det må I visselig tro, I gode mennesker, al den stund jeg har haft bryllup med magister Kristen Nielsen i dag, og I ser, at jeg end har brudedragten på!"

"Du frelsende Gud!" udbrød Inger og foldede hænderne, "hænger det sådan sammen. Ja, jeg tænkte nok – ridder Erik er en grum mand!"

"Er han borte?" spurgte Eline – "han kommer da ikke tilbage?"

"Han red bort ad vejen til Havreballegård," svarede Bent, "og ej er det rimeligt, at han kommer her mere i nat."

"Jeg hørte hvert ord, han talede til jer begge," vedblev hun; "men I kan da ikke bringe det over jert sind at holde mig tilbage med magt, og jeg bønfalder eder om at lade mig vende tilbage til min fæstemand og mine kære forældre?"

Bent så til sin kone; hun satte sig ned på sengekanten og gav sig til at græde.

"Vi er lensmandens trælle," sagde manden, "og I hørte jo, hvad han lovede os, ifald vi forsømmer at adlyde ham."

Inger tog forklædet fra ansigtet, så med tårefyldte øjne på Eline og sagde:

"I er jo desuden syg og dårlig, stakkels frue, og kan ej holde ud at gå til Års i nat – bliv hellere til i morgen tidlig!"

"Nej, nej!" udbrød Eline ivrigt, "jeg må af sted straks, og jeg føler mig helt vel, siden jeg er sluppet ud af den onde lensmands vold!"

Hun havde rejst sig og nærmede sig døren.

"Og jeres stakkels pande bløder," vedblev den godlidende kone; "lad mig gå ud til brønden og hente en skål vand, at I kan få jert ansigt toet."

"O, det betyder intet," svarede fange', og tørrede med sit lommetørklæde det størknede blod af sin sårede pande, der nu havde holdt op at bløde.

"Ved du, hvad jeg tykkes, bitte Bent?" sagde Inger. "Det ville være skammeligt at holde hende tilbage og hjælpe lensmanden med det, *han* har for! Gud fri os fra alt det, som ondt er!"

"Ja, jeg sidder og tænker på, bitte mo'r," svarede manden, "om vi ikke skulle rømme hytten med hverandre alle tre og følges ad til Års, al den stund vi kan ikke lade fruen gå alene sådan midt om natten. Bispen tager nok godt imod os ..."

"O ja, det gør han!" udbrød fangen bevæget og trykkede den ærlige mands hånd – "ja, det gør han sandelig! Han vil aldrig glemme det, men lønne jer for det til jeres dødsdag!"

"Men det er en dårlig mus, der ikkun har et hul," vedblev Bent med et godmodigt smil; "vi kan siden gå til hr. Holger på Rosenholm og fortælle ham, hvorlunde det har sig med os, han tager os nok i sit brød, og med ham tør lensmanden næppe fejde."

"I Guds navn, Bent," svarede konen, der allerede havde givet sig i færd med at pakke deres få ejendele sammen, "lad os

komme af sted, så såre vi kan. En god gerning lønner Vorherre altid, og det bæres mig for, at vi ville få dårlig løn af lensmanden, om vi blev og gjorde, som han bød os."

"Hun mener, at han ville gøre det slemme ved os," bemærkede Bent til fangen, der atter havde taget plads på slagbænken, mens ægtefolkene gjorde sig færdige.

"Ville han slå jer, I gamle stakler?" spurgte hun deltagende.

"Værre end det, bitte frue! Hug er ikkun jævn hverdagskost for os; men til dem, der er ham i vejen, og som han vil lukke munden på, for at de ej skal optræde som vidner imod ham – til sådanne har han andre retter, som nok skal få dem til at glemme at snakke over sig."

"De stakkels bønder!" sagde den unge frue og foldede sine hænder.

"Ja, nu er jeg færdig, og der er alt, hvad vi ejer," sagde Inger og lagde en stor tværsæk, fyldt med tøj, på gulvet.

"I Guds navn, lad os så komme af sted!" sagde Bent, idet han smed tværsækken over skulderen og tog sin langøkse på armen.

Den unge frue stod med hånden på klinken; men Inger blev et øjeblik stående midt på gulvet og så sig om med et bedrøvet blik.

"Det er alligevel så sært," sagde hun, idet hun åbnede døren, og de alle tre forlod hytten sammen; "her har vi boet, Bent og jeg, i tyve år og delt godt og ondt med hinanden i kærlighed og enighed – og nu er det sidste gang, vi ser vort fattige hjem. Jeg kan ikke gøre for det, men jeg tykkes, at vi er ligesom et par gamle træer, der styrtes om af stormen og brat vil gå ud, fordi vi ej kan tåle at flyttes!"

Hun tørrede sine øjne.

"Græd ej, gamle mo'r!" trøstede Eline og klappede hende venligt på kinden. "Det er for min skyld, at I gør dette, og så vidt det står i menneskers magt, skal I aldrig komme til at angre det, men få et hjem, som er langt bedre og blive plejet og hæget på jeres gamle dage."

De fulgtes ad arm i arm bagefter Bent, der gik foran med tværsækken over skulderen og langøksen på armen.

"Tænk på Lots hustru, bitte Inger!" sagde manden dæmpet; "se dig ej tilbage, og brug ej heller knævveren for højt, men husk på, hvad det gælder for os alle tre!"

De vedblev at gå fremad, og en stund var der ingen, der sagde noget.

"Dette stykke vej er det værste," mumlede Bent dæmpet for sig selv, "og må vi bare være i fred et bitte kvarter, så tænker jeg, vi er ved skovstien, der løber ud til Skanderborg-vejen, og så kan lensmanden komme, når han har lyst; for på den snævre sti skal han nok lade være at følge os, ifald han er til hest, og kommer han gående, så er jeg ikke ræd for ham endda!"

Således vedblev den gamle skovhugger at småsnakke med sig selv hele tiden; kvinderne kunne ikke høre eller opfatte, hvad han sagde, men deres tanker gik omtrent i samme retning som hans; for de trende flygtninge havde alle en lønlig frygt for, at lensmanden kunne komme over dem og hindre dem i flugten – og deres anelse bedrog dem ikke.

Efter det foran meddelte uventede møde med Skipper Ingeborg og magisteren galopperede Erik Grubbe op for hovedtrappen og steg af hesten, men faldt i tanker og blev stående med tøjlen i hånden; svenden, der var ilet til for at trække dyret i stalden, blev også stående og ventede på, at hans

herre skulle give tøjlerne fra sig; men det skete ikke, og i stedet derfor bød lensmanden omsider: "Luk porten op igen, og gå ikke i seng, inden jeg kommer tilbage!"

Med disse ord svang han sig atter i sadlen og fo'r som en stormvind ud af gården igen.

Det var nemlig faldet ham ind, at magisteren og den snu Skipper Ingeborg, der jo havde set, fra hvilken kant han kom, nu rimeligvis ville fortsætte deres søgen ad Viby-vejen, og da denne vej næsten gik tæt forbi Bents hus, hvor der sandsynligvis endnu var lys tændt, kunne det noget nær med vished forudses, at de ville opdage, hvor han havde skjult sin fange, og derefter var det endnu mere afgjort, at de ville udfri hende og føre hende tilbage til Århus – det måtte forhindres, og det for enhver pris!

For ikke endnu en gang at støde sammen med magisteren og hans skrækkelige ledsagerske, valgte han en anden og noget længere vej; men da han var til hest og fo'r frem i galop, håbede han alligevel at komme dem i forkøbet.

Fra huset og ned til den af Bent omtalte skovsti var der, især for en så dårlig fodgænger som Inger Bents, mindst en ti minutters gang, og hun skyndte sig, alt hvad hun orkede, for at de kunne nå den. De var nu ikke mere end et par bøsseskud fra stien, og Bent gik og mumlede den ene gang efter den anden: "Nu er vi snart hytt'!" da den unge frue, hvis hørelse var skarpere end de andres, pludselig fo'r sammen og udbrød: "Det bæres mig for, at der lyder trampen efter os!"

De standsede alle tre og lyttede.

Tramp-stamp, tramp-stamp! lød det ganske tydeligt et stykke bag efter dem.

"Hovslag af en rytters hest er det ikke," sagde Bent og rystede på hovedet, "men snarere ligner det en mands tunge fodskifte; hvad det end er, så lad os skynde os at komme af sted, det er det klogeste, vi kan gøre!"

Men de havde aldrig så snart sat sig i gang på ny, førend en lydelig stemme råbte efter dem:

"Halløj, der henne! Er det kendtfolk, så tøv en kende, og lad os snakkes ved!"

"Det er Ingeborg, min gode Ingeborg!" udbrød fru Eline glad overrasket og ilede tilbage. Bent og Inger fulgte tøvende efter hende.

Men der ventede den unge frue en ny og langt glædeligere overraskelse. Spåkvinden var ikke alene, men ledsagedes af en høj, ung mand med et mørkt skæg, og Eline kendte ham ved første øjekast; hun udstødte et højt glædesskrig og ilede i hans åbne favn: mand og hustru havde genfundet hinanden.

"Gud fader være lovet og priset for sin miskundelige nåde i al evighed! Amen!" udbrød præsten, rørt til tårer, og krystede sin unge brud i sine stærke arme.

"Min hjerte ven, min hjerte elskede husbond!" jublede hun og kyssede ham den ene gang efter den anden. "Hvilken angst og hjertekvide har jeg ikke måttet udstå! Men nu har jeg dig igen, og med Guds og Jesu hjælp skal vi aldrig mere skilles!"

Pludselig rev hun sig løs og vendte sig om.

"Jeg har ham, jeg har ham! Jeg har genfundet min husbond!" råbte hun jublende til Bent og Inger, der i det samme kom til. "Det er disse brave folk, der har frelst mig," forklarede hun sin mand og klyngede sig atter til ham. "Lensmanden lukkede mig inde i deres hus og bød dem under trussel om deres livs

fortabelse at vogte mig som en fange; men de vovede deres liv og flygtede sammen med mig!"

Bent tog til kabudsen og ville just til at udtale sin hjertelige lykønskning til brudeparret, da magisteren pludselig udbrød:

"Tys! Der går nogen inde i skoven! Jeg hører det knase i løvet!"

"Og der lyder hovslag henne på vejen – det er kanske værre!" sagde Skipper Ingeborg, der sad på en vindfælde med begge hænder om sin vandringsstav.

Næppe havde hun sagt disse ord, førend en rytter kom til syne på vejen oppe ved huset og nærmede sig i susende galop.

Eline blegnede. "Kom, lad os fly!" sagde hun og trak sin mand med sig ind under træerne, og den gamle kone fulgte dem, mens Bent og Skipper Ingeborg blev stående og stillede sig side om side midt på vejen. Men rytteren var allerede så nær, at han havde set og genkendt de flygtende.

"Stands, eller det koster livet!" råbte han med tordnende stemme.

"Ja, går det på livet løs, så er jeg til sinds at sælge mit så dyrt som muligt, nådigherre!" svarede Bent og hævede øksen.

"Vi standser jo, alt hvad vi kan, bitte Jerrik!" sagde Skipper Ingeborg, "og hvad så mere? I er så bandsat kålhøgen i aften!"

Men denne gang trodsede han "heksen", hans forbitrelse mod den stakkels livegne, der havde været ham ulydig og ladet fangen undslippe, var uden grænser og beherskede ham ganske.

"Dit elendige trældyr!" brølte han skummende, "jeg skal ...!" Raseriet i hans indre var så stærkt, at det næsten gjorde ham målløs, og han talte ikke ud.

I et nu var han af hesten, kastede tøjlen over en tjørnebusk og fo'r med draget sværd løs på den ulykkelige trælbonde. Selv Skipper Ingeborg syntes, at nu så det farligt ud; hun slog lensmanden over venstre arm med sin kæp og råbte til ham: "Dersom I døder ham, skal hans blod komme over jert eget hoved!" Han ænsede dog hverken stokken eller truslen, men huggede i blinde løs på sin formastelige modstander, der værgede for sig med øksen, så godt han kunne. Magisteren var nu også ilet til og slog efter lensmanden med en afbrudt bøgegren; men hvad formåede vel slige våben mod et slagsværd i en kraftig og øvet fægters hånd? Erik Grubbe var sine modstandere alt for overlegen i våbenfærdighed. "Så dø, din hund!" råbte han og hævede sværdet til et dræbende hug. Bent holdt sit værge i vejret for at afbøde hugget, og sværdet ramte skaftet, så at øksen fløj ham ud af hånden; men i det samme greb han sig med begge hænder til hovedet, som det tunge slagsværd også havde ramt, og med udråbet: "Gud nåde mig, Inger! nu dør jeg!" ravede han og sank til jorden.

Efter denne ridderlige bedrift vendte Erik sig mod magisteren for at give ham samme bekomst; men pludselig raslede det mellem buskene, en høj, svær karl sprang frem og kastede sig med en tigers vildhed over lensmanden, og inden denne kunne frigøre sig for den uventede angribers kraftige tag, havde karlen vristet ham sværdet ud af hånden.

"Kender I mig, lensmand?" sagde den ny modstander med ildevarslende ro, "mit navn er ellers Povl Brok, om I mindes det, og jeg har taget mig den frihed at bryde ud af jert fordømte hundehul for at give jer en tak for sidst – der har I den!"

Med disse ord løftede han sværdet for at hugge ham ned; men Skipper Ingeborg greb ham i armen og råbte: "Hvad gør du, Povl! Ved du ej, at det er halsløs gerning at bære våben mod værgeløs mand og helst mod din lovlige øvrighed?"

"I har ret, Ingeborg! Men sine tørre hug har han fortjent, og dem skal han ha'e!" sagde karlen og kastede sværdet fra sig; med et spring satte han ind på lensmanden og hug ham i jorden, kastede sig over ham med hele sin vægt og bearbejdede ham således med de bare næver, at han vrælede og skreg i vilden sky. Til sidst rev han ham dolken ud af bæltet og råbte:

"Nu siger I mig fluks, hvor I har fjælet min søster Karen, eller jeg skal kildre jer så længe med denne her, til I lukker munden op!"

"Søg hende ... på ... Tjele!" gispede lensmanden med mat stemme.

"Godt! nu begynder I at komme til meningen!" sagde den frygtelige modstander, idet han rejste sig op og slyngede dolken ind i buskene. Derpå løste han sine strømpebånd af og bandt lensmandens hænder og fødder med dem, hvilket ikke var nogen vanskelig sag; for den overvundne var så forslået og følte sig så lammet, at kun nogle halvkvalte eder og forbandelser røbede, at der endnu var liv i ham. "Se så, lensmand, nu er I tøjret til gavns!" vedblev Povl Brok og tog sin fjende om livet, bar ham bort fra vejen ind imellem træerne og smed ham ind i et tæt brombærkrat, der overalt dækkede skovbunden.

"Lig nu der!" sagde karlen – "kan være, at lejet er et bitte korn umageligt for så højsindet og fin en herre som jer; men frisk luft har I da nok af, den jeg måtte savne i jert forpestede fangehul!"

Erik Grubbe gjorde en fortvivlet anstrengelse for at sønderslide sine bånd; men det lykkedes ikke, og han stønnede med indædt forbitrelse:

"Jeg skal lade dig levende radbrække, din hund, når vi næste gang mødes!"

"Lykkeligt gensyn det!" svarede Povl, "men lad os nu sætte ved: om vi lever så længe? Kan hænde sig, at I vil få besøg af sultne gæster, inden natten er omme. Men det er bedst, I får lås for munden, at I ej skal ligge og vræle for meget; I kunne let blive trangbrystet, og ej er det værd at fortælle ulvene, hvor I ligger, så længe der er liv i jert ådsel!"

Mens han sagde dette, havde han taget sit halstørklæde af; han sprang ind til fangen og viklede det om en stump bøgegren af passende tykkelse, og efter at have givet lensmanden denne knevel i munden og bundet den fast i hans nakke forlod han ham og vendte tilbage til kamppladsen for at se til sin sårede ven.

Bent var langt borte – "i det evige land", påstod han siden – men var nu på hjemrejsen derfra. Han havde en slags dunkel bevidsthed om, at han til dels havde afpareret det dræbende hug, al den lodne kabuds også havde hjulpet til at skærme hans hoved som en læderhjelm, og at hans sår ikke var livsfarligt – eller var der kanske nogen, der hviskede ham disse tanker i øret?

Det hele stod i tåge for ham. Var der nogen, der puslede med ham, løftede hans hoved op, vaskede og forbandt det? Var det drøm eller virkelighed, at hans hustru Inger sad og græd over ham, og at hendes varme tårer vædede hans ansigt? Han greb og greb efter et vist ubestemmeligt "noget", men uden at kunne

nå det; det var som en skal, et puppehylster, han anstrengte sig for at sønderbryde, for at komme ud i den virkelige verden, men han mægtede det ikke. Til sidst var han nær ved at tro, at han var et lille barn endnu, at han var svøbt og lå i sin vugge, og at hans moder sad hos ham og vuggede ham – nej, det var ikke til at tage fejl af, han fornam jo tydeligt den gyngende bevægelse, og at gængerne slog imod lergulvet, som vuggen gik: rokke-rok, rokke-rok! Bevægelsen oplivede ham, og ved en umådelig kraftanstrengelse lykkedes det ham at åbne sine øjne – puppehylstret var sprængt! Han så himlens klare stjerner titte ned igennem skovens tætte bladhang over hans hoved, der var tungt som bly og gennemkrydsedes af en mængde forvirrede, uklare tanker og forestillinger, og den vuggende bevægelse vedblev: rokke-rok, rokke-rok!

"Jeg tror, han kommer til live; han rører sig!"

Disse ord, som han hørte helt tydeligt, gav ham et vældigt skub ind i virkelighedens verden; han så, at det var Skipper Ingeborgs stærke arme, han hvilede i, og at hun bar ham ned ad skovstien, der førte ud af tykningen til Skanderborg-vejen.

"Kom og løs mig af, Povl Brok!" sagde hun og standsede, "for vi må skynde os at komme ud på fri mark, hvor det er klart, at vi kan se, hvordan han har det."

Den sårede fornam, at han slap ud af Skipper Ingeborgs arme og over i Povls, og videre gik det: rokke-rok, rokke-rok!

"Hvor er Inger?" gispede Bent med mat, næsten uhørlig stemme.

"Hun er lige bag efter os, Bent! Vi er her alle sammen – dine venner!"

Rokke-rok, rokke-rok!

"Sagde han noget?" lød det med Ingers grådkvalte stemme lidt tilbage på stien.

"Ja, han spurgte efter jer – han lever!"

"Gud ha'e lov og tak!"

"Amen!" lød det med magisterens dybe, alvorlige stemme.

Nu svandt den sidste rest af skoven, og de havde den åbne mark for sig.

"Lad mig nu ta'e en tørn igen," sagde Skipper Ingeborg.

"Snarere falder det mig til!" tilbød præsten og nærmede sig.

Men spåkvinden havde allerede den sårede på sine arme.

"I orker for lidt, bitte magister!" svarede hun og rokkede videre. "Lad kun Povl og mig om 'et, vi skiftes jo til."

Inger gik nu ved siden af hende og holdt sin mands hånd i sin.

"Gud ske lov og evig tak, at han skærmede dit liv!" sagde hun, "det gør vel meget ondt?"

"Ja, det svier slemt oven i mit hoved, og jeg er lidt tørstig; men jeg er meget bedre nu. Hvad er det for en fin kappe, jeg har på?"

"Det er magisterens! Han tog den af og svøbte den såmænd selv om dig."

"Å, hvor Gud er god – og menneskene med!" hviskede den stakkels sårede mand med inderlig taknemmelighed.

Han lå og så på sin kone, der gjorde sit bedste for at holde skridt med den kvindelige drager. Bagefter dem gik brudeparret arm i arm, og allerbagest kom Povl Brok med tværsækken på nakken og sluttede troppen.

Da de havde nået landevejen, satte Skipper Ingeborg varsomt sin levende byrde fra sig på grøftekanten, men tog selv plads

ved hans side for at støtte ham; Inger satte sig også ned, og han lagde sit ømme hoved i hendes skød.

"Hvor bringer I mig hen?" spurgte han.

Denne gang var det fru Eline, der svarede. Hun knælede ned og så ham med taknemmelig og inderlig deltagelse ind i ansigtet, idet hun sagde:

"Give Gud, at I kan udholde at bæres til Års, til mit hjem – did agter vi at føre jer, min gode, brave redningsmand, hvem jeg skylder min frihed og kanske mit liv!"

"Å, hvor menneskene er gode!" gentog Bent, "men hvad blev der af nådigherren?" spurgte han.

"Ham har jeg tøjret sådan inde i skoven," svarede Povl hårdt, "at han ingen brask skal gøre mere i nat!"

"Så har du vel slået ham ihjel?" sagde Bent med mat stemme. "Ønskeligt da for ham, at du har gjort til gavns; for hvor strengt det er at dø, det er næsten strengere at komme til live igen, skønt jeg takker min Gud og skaber, at jeg lever!"

"Der kommer en vogn fra Viby," sagde magisteren, "og den kører ventelig til Års."

Povl Brok stod op på vejen, og da befordringen var kommet nær nok, råbte han:

"God aften, landsmand! Hvem er I, og hvor agter I jer hen?"

"Mit navn er Troels Øltapper, bosiddendes borger i Års," svarede manden på vognen; "jeg har været i Skanderborg og er på vejen hjem – ønsker I at køre med?"

"Nej, ikke jeg, men en såret kammerat af mig, som sidder hist henne på vejkanten, kunne hårdt trænge til at age; vi må ellers bære ham hele vejen herfra og til Års."

"Hvem er den sårede mand, og hvordan er han kommet for skade at blive såret?"

"Det er Bent Skovhugger fra Havreballe skov, om I kender den mand," svarede Povl, "og lensmanden har hugget ham i hovedet med sit sværd."

"Atter lensmanden!" mumlede Troels, idet han stod af vognen og bandt tømmen, "men I bønderfolk er også alt for tålmodige, I skulle melde sligt til kongen! Fjerde Kristian skulle snart lære goden lensmand, at hvo som drager sværdet, skal selv omkomme ved sværd! Ja, kom kun med jeres sårede kammerat; der er plads for ham og flere til."

Den tomme kasse havde kun et agebræt, der benyttedes af øltapperen selv. Inger stod da først op og satte sig baglæns på bunden af vognen og med ryggen mod Troels, og derefter hjalp Skipper Ingeborg og Povl hinanden at løfte Bent op, der sattes således, at han kunne hvile sit hoved i konens skød.

"Ja, I er nok en hel flok," vedblev Troels, der atter havde løst tømmen og sat sig til vogns igen, "og der er næppelig plads til jer alle; men en af jer kunne kanske klemme sig op ved siden af mig ... for eksempel den unge jomfru der? Jeg ser ikke grant om aftenen; men ... er det ikke ... jeg havde nær sagt? ... og magisteren! Er det virkelig magister Kristen, som havde bryllup i dag, og den unge jomfru ...? Jeg kørte af by i morges og har ikke været hjemme siden ..."

"God aften, Troels!" sagde magisteren, "jo, det er ganske rigtigt mig og min hustru, og I har rimelig årsag til at undre jer over at træffe os her så sent om natten efter vor bryllupsdag. Men det er en vidtløftig historie, som I vel siden får rede på. Kør nu! Vi andre følger helst efter til fods."

"Ja, nu er I jo alle hytt'," sagde Skipper Ingeborg, da køretøjet havde sat sig i bevægelse, "og jeg vil sige jer god nat."

"Tager I ikke med til Års?" spurgte fru Eline.

"Nej, jeg gør ikke, frue lille," svarede hun, "nu går jeg hjem og får mig en bitte søvn. God nat, mit lam, og Gud i vold! God nat, magister!"

"God nat, Ingeborg!" sagde præsten og rakte hende hånden. "I have mangfoldig tak fra min hustru og mig for god ledsagelse og bistand i denne uforglemmelige nat! Vi skal aldrig glemme, hvor hengiven I er os!"

Fru Eline var så bevæget, at hun ikke kunne fremføre et ord. Hun slyngede sine arme om "heksen"s hals og kyssede hende hjerteligt; efter denne stumme, men udtryksfulde afskedshilsen tørrede hun sine øjne og tog sin husbonds arm, og det unge par fulgte rask efter vognen, der allerede var noget borte.

Skipper Ingeborg plantede sin vandringsstav i jorden, lagde begge sine hænder på den og blev længe stående således, mens hun ufravendt stirrede efter de nygiftes høje, ranke skikkelser.

"Et nysseligt par! Et prægtigt par!" mumlede hun nikkende, "og de bedste mennesker, der er liv og blod i! Jeg er nær ved at tro ligesom Bent, at menneskene er gode – bare de havde frihed til at være det!"

Efter denne korte enetale vendte hun sig om og gik tilbage over marken og op ad skovstien.

"Bare jeg kunne hitte ham," mumlede hun, idet hun nåede pladsen, hvor kampen havde stået, "hans bæst er væk, ser jeg – han skulle da vel aldrig ...?"

I det samme lød der en vrinsken til venstre for vejen, og ved at gå efter lyden fandt hun snart hesten. Det tro dyr havde revet

sig løs og fundet sin herre og stod og snusede til ham, som om det ville opfordre ham til at rejse sig og stige op på dets ryg, og da "heksen" nærmede sig, gentog det kaldende sit "Hohoho! Hohoho!"

"Jeg tror så rede, at øget ville hjælpe ham, hvis det kunne," mumlede spåkvinden, "og menneskene må da ej stå tilbage for det umælende. Bare der nu er liv i ham, spøgelset; jeg tykkes, han ligger så rolig."

Hun bøjede sig ned over ham og rørte ved hans ansigt – han vrikkede med hovedet og sparkede i løvet med sine bundne fødder.

"Hvor lider I, bitte kæreste?" sagde hun og tog kneblen ud af hans mund, "det er nok skidt med jer i aften?"

"Hjælp, din Satan!" gispede han.

"Ja, det er just derfor, jeg er kommet – i nøden skal jen kende venner, ved I nok. Lov mig nu, at I herefter vil lade bispedatteren i fred og ej mere forfølge hende med jer tåbelige elskov, det uskyldige lam! Hvis ej, da sværger jeg eder dyre til, at jeg skal lade jer ligge, kneblet og bundet, som et ådsel for ulve og ræve! Nå, hvad siger I så?"

"Rejs ad Helvede til, din lede troldkvind!" hvæsede han næppe hørligt.

"Nej, lad nu den fæle banden være, bitte Jerrik, og hør et fornuftigt ord af en, der er klogere end I," vedblev hun rolig. "I skulle have fulgt mit råd, da jeg advarede jer og sagde, at Bents blod ville komme over jert eget hoved – havde jeg ej ret monstro? Og hvad fik I andet for jer vilde fremfusenhed end en mørbanket krop og en mile i munden!"

"Forbarm jer over mig, Ingeborg!"

"Sludder og vrøvl! Svar mig på, hvad jeg forlanger – ja eller nej?"

"Jeg vil give jer penge, svære penge – løs mig bare!"

"Pyt med jeres penge, dem jeg intet trænger til! Fred for bispedatteren er det eneste vilkår, og nu ingen prutten længer! Vil I, eller vil I ej?"

Hun havde begyndt at pusle ved hans håndled, der snurrede og sov og var næsten følelsesløse. Nu slap hun dem og rejste sig som for at gå.

"Velan da," sagde han, "det være, som I vil!"

"Sværg mig det til ved eders ridderlige ære?"

"Jeg sværger!"

"Godt, at vi da endelig blev enige!" sagde hun og løste hans bånd. "Se så, bitte Jerrik!" vedblev hun, "nu er I atter en fri mand, og jeg har vist, at jeg intet er bange for jer – det er anden gang i aften, at jeg har frelst jert liv, bare I nu vil skønne på det! Nu skal jeg oven i købet hjælpe jer hjem – monstro I har kræfter til at holde jer på hesten?"

"Der sidder en flaske vin i mit saddelhylster, hent mig den!" stønnede ridderen.

Hun bragte ham flasken og lettede på hans hoved, mens han drak.

"Å, hvor det gjorde godt!" sagde han.

"Tag jer en anden bitte tår, men levn lidt til mig!"

Hun holdt ham atter flasken for munden, og efter at have taget sig endnu et par vældige drag stod han op og gav sig til at række og strække sine mødige lemmer.

"Skål, bitte Jerrik, og lykke med handelen!" sagde Skipper Ingeborg og tømte flasken. "Ja, det har I min tro ret i," vedblev

hun, idet hun atter stak flasken i saddelhylsteret, "det styrker og kvæger! Men det er sandelig også en drikkelse, som det er værd at bøje sin nakke tilbage for. Kan I selv stige til hest?"

Han prøvede; men krop og lemmer var endnu for stive af pryglene og det lange, tvungne leje i de hvasse torne, og hun måtte hjælpe ham med at lette i hans ene ben og sætte fødderne til rette i stigbøjlerne.

"Hjælp mig nu ud på vejen," sagde han.

Hun gik frem og bøjede grene og buske til side, og han nåede vejen i god behold.

"Der kan I se," sagde hun, "når I og jeg holder sammen og hjælpes ad, så går det! Vi er som skabte for hinanden!"

"Mit sværd og min dolk?" sagde han pludselig og gjorde holdt.

"Å, lad det rageri blive liggende til i morgen," svarede hun, "det kan vi ikke ligge og rode efter i aften."

Det fandt han sig så modvilligt i og red videre.

"Det er sært, at I ej spørger, hvorlunde det gik med stakkels Bent?" sagde spåkvinden.

"Han døde vel?"

"Nej, han kom til live igen."

"Jeg lader ham jage ud af hytten!" råbte lensmanden med opblussende vrede, "og de skal få et ridt på træhesten, både han og hans lede kvind!"

"Så er I da og en forhærdet synder!" udbrød hun fortrydelig, "og fast angrer det mig nu, at jeg ej lod jer ligge; men næppelig får I ram til Bent og Inger tiere; for de er rømt deres vej og hytter sig vel for at komme til Havreballe mere."

"Og Povl Brok, den djævels hund, fulgte med dem, kan jeg tænke? Hvor rejste de hen?"

En hånlig latter var svaret.

Han tav en stund, og derpå spurgte han dæmpet:

"End bispedatteren og hendes lange magister – hvor er de?"

"I Århus bispegård, tænker jeg; hvor skulle de ellers være?"

Fra nu af var lensmanden tavs.

Hun fulgte ham helt til Havreballegård, og da jernporten havde åbnet sig for ham, greb hun fat i bidslet og standsede hesten, mens hun sagde:

"Lad mig nu se, I står ved aftalen; for ellers kan jeg ej blive ved at holde hånden over jer. Og lad mig så give jer endnu et godt råd: hyt jer for Hans Skaaning, det utusk, hvem Fanden vel kommer og ta'er med det første – hyt jer for ham, bitte Jerrik, mens tid er, at I ej kommer til at gøre selskab på *den* rejse!"

"Til Helvede med ham, den sorte hund!" mumlede lensmanden med indædt forbitrelse og red ind i gården.

"Hans ridderlige æresord!" sagde spåkvinden halvhøjt til sig selv, idet hun vendte sig om og gik ned ad vejen ad strandhytten til – "jo, han er en net herre med sit ridderlige æresord, er han! Og jeg måtte jo være dum som en torsk, om jeg stolede på *det*! Men lad os nu se; jeg har da venteligt jaget ham en gavnlig skræk i livet, så han hytter sig vel for det første, og allenfals har jeg gjort Povl Brok en tjeneste. Hans hals havde været ganske forloren, om hans mægtige avindsmand var blevet liggende, og ulvene havde fået snus på ham – det kan være galt nok med tærskene, han gav ham! Men dem putter Jerrik i lommen, tænker jeg, og tier med, hvad han har fået!"

"Turr!" råbte Troels Øltapper og gjorde holdt neden for Brobjerg. "Tys!" sagde han og lyttede. "Hvad skam kan der være på færde, siden alle de mennesker er oppe så silde aftens? Immervad og Lilletorv er jo myldrende sort af mennesker, og der er en summen og brummen som til et marked?"

"Det er vist ikkun fredelige borgere," mente magisteren, "kør kun videre."

"Hvem der?" råbte en kendt stemme, da vognen passerede Frederiksbro.

"God aften, Søren Lime!" sagde øltapperen, idet han atter gjorde holdt. "Hvad betyder al den ståhej så sent på natten?"

"Nå, er det jer, Troels? Og I har været af by i dag? Ja, så ved I intet om, hvad her er sket. Ved lav klokken 9 brød lensmanden med en flok drabanter ind i bryllupssalen hos bispens og bortførte bruden; magisteren satte efter ham, og han er også borte ..."

"I snakker for længe, Søren Lime!" afbrød øltapperen, "der går brud og brudgom med hinanden under armen."

"Hvor?" råbte Søren Lime og snurrede rundt som en top.

"Hist henne langs husene! Nu drejede de hjørnet forbi om efter Borgport. Jeg traf sammen med dem ude ved Viby, og vi fulgtes ad her ind til byen."

"Nå, I vil nok fiksere mig, Troels, endda sagen er alvorlig nok; men hvad jeg ville fortælle: forbitrelsen i byen er stor, og borgerne tilbød straks doktor Morten at væbne sig og drage til Havreballegård og hente fru Eline tilbage, for did må Erik Grubbe rimeligvis have ført hende; men bispen afslog tilbuddet, eftersom slig væbnet optræden var et brud på landsloven og kunne drage svare følger efter sig, både for bispefamilien og

hele byen, og ... men hvad er det for et råb omme fra Storetorv? Skulle I have ret alligevel?"

Han stak i rend ned ad Immervad og igennem Snævringen. Hele Storetorv var broget af mennesker, og de råbte med tusindfold røst: "Længe leve magister Kristen Nielsen Bonde og hans hustru! Hurra! Hurra! Hurra'a'a'a'a!"

"Her kommer en mand kørende, og det er Troels Øltapper!" råbte en. "Spænd fra, Troels, og lån os jeres vogn til æreskørsel med brudeparret!"

Dette forslag modtoges med begejstring, og atter lød jubelråbet hen over torvet.

"Der er bare det i vejen, Karsten Enevold," indvendte Troels, "at vognen er for ringe, og at jeg kører med en såret mand og hans kone – en mand, der nær var blevet slået ihjel i kampen for at værge fru Eline."

"Hurra!" – "Lad ham beholde sin plads!" – "Hvad hedder den hædersmand?" – "Han leve!" – "Hurra'a'a'a!" lød det i et forvirret kor fra mængden, der havde trængt sig sammen og dannet et levende gærde omkring brudeparret og vognen.

"Der står en karet inde i apotekerens gård, den låner vi så længe!"

"Ja ve'e'e'l!"

I en fart blev kareten hentet frem, magister Kristen og fru Eline måtte, enten de ville eller ej, stige op og tage plads, nogle unge mennesker tog fat i stjært og hammel, og af sted gik triumftoget – hen over torvet og om i bispegården under den begejstrede mængdes tordnende jubelråb.

Her var den lykkelige tidende, båren hid af jublen og hurraråbene fra det nærliggende torv, allerede gået i forvejen

og havde bragt glæde og trøst til de bedrøvede og jaget sorgen på flugt.

Dette var altså brudeparrets andet indtog i bryllupsgården i samme døgn, og det er et spørgsmål, om ikke det sidste var det lykkeligste; det var i hvert fald det mest gribende: en ubeskrivelig scene med kys og favntag, smil og tårer, råben og kalden, spørgsmål og svar – nøjagtig som man kan se det på teatret, men kun med den forskel, at intet af det hele var "kunstigt", det var alt sammen "virkeligt".

Mængden fyldte gaden mellem bispegården og domkirken og ventede tålmodigt på "slutningsakten", som det jo ville hedde i nutidssproget. Omsider viste brud og brudgom sig i et åbent vindue, omgivet af hele den bispelige familie; doktor Morten holdt en tale, der gik ud på, "at hvad ugudelige mennesker havde tænkt til det onde, havde Gud den almægtige vendt til det gode, og at alt nu var lykkeligt og vel!" hvilket de henrykte borgere besvarede med brusende hurra- og leveråb. Brudeparret trak sig tilbage, vinduet lukkedes, mængden spredte sig og gik hver til sit, og alt blev stille i gaderne.

Povl Brok tog hjem med Troels Øltapper og opslog foreløbig sit bo i Stærken Jørgens værelse, der stod tomt for tiden, da kæmpen ikke var hjemme; men Bent og Inger blev i bispegården, hvor de fik et eget værelse at bo i, og under den kærlige og omhyggelige pleje, der vistes redningsmanden, ikke alene af hans hustru, men også af bruden selv og hendes moder, bedredes han dag for dag og var snart uden al fare.

Nogle dage efter brylluppet flyttede de nygifte ind i deres egen bolig, som var blevet møbleret og udstyret af slægtninge og venner, vel på en måde, som efter nutidens smag ville være

blevet kaldt tarvelig, men som fuldt tilfredsstillede datidens mere nøjsomme krav til hygge og bekvemmelighed. En skare borgere ledsagede dem i procession fra bispegården til deres ny hjem, og således vedblev de brave borgere på flere måder at lægge for dagen, med hvilken deltagelse og hengivenhed de omfattede det så hårdt forurettede, unge, elskelige ægtepar.

Den eneste, som var højst utilfreds med begivenhedernes gang, var klokker Hans Skaaning; han så med onde øjne på det unge pars glæde og lykke og var nær ved at ærgre sig sort over den mislykkede bortførelse.

16. Krydsede planer

Om morgenen den følgende dag sås en væbnet rytter at komme ridende hen over Storebro i Århus og tage vejen nord på ad Volden og Studsgade. Ved Studsgades port gjorde han holdt, og efter at have vist pas og betalt portskat, red han ud igennem den på kampestenssokler hvilende hvælvede portbygning og videre op ad Randers-landevejen. Rytteren var Povl Brok. Han havde klaget sin nød for doktor Morten og fortalt ham, at hans søster holdtes fangen på Tjele, og at det var hans pligt at drage did for at få hende udfriet. Bispen havde billiget hans forsæt og skaffet ham et pas samt forsynet ham med klæder og penge. Hos sværdfegeren – våbensmeden – havde han tilkøbt sig sværd, daggert, panser og stålhue, og hesten, han red på, var fru Elines skænk til sin husbonds redningsmand og lensmandens overvinder. Det var en lang vej, han havde at ride, og rejsen var ikke uden farer; men han stolede på sin kraftige, rapfodede ganger og sine gode våben. Det var ham om at gøre at nå sit bestemmelsessted så hurtigt som muligt, for Troels havde fortalt ham, at ved daggry havde en af lensmandens svende gjort holdt udenfor ølboden og forlangt et krus øl, og, på Mette Skippers spørgsmål, havde han fortalt, at han skulle til Tjele. Denne meddelelse havde vakt uro hos Povl; det anede ham, at svendens sendelse måtte være foranlediget ved den tilståelse, lensmanden nødtvungent havde afgivet om Karen Broks opholdssted, og han frygtede for, at der atter forestod hans søster noget ondt. Derfor higede han så stærkt, for det

gjaldt jo om at komme først til målet, skønt svenden havde en god times forspring.

Povl rastede ikke mere, end hvad der var højst nødvendigt for hestens skyld, og selv nøjedes han nu og da med at tage sig en slurk af sin flaske og en mundfuld brød af sin madpose.

Efter et langt anstrengende ridt, der varede det meste af dagen, passerede han ud på eftermiddagen broen over Nørreå – en arm af Gudenåen, som den gang dannede den naturlige grænse mellem Sønderlyng og Middelsom herreder – og gjorde holdt udenfor Vejrum brohus, hvor der skulle betales bropenge.

I brohuset holdt brovagten udskænk og prajede stedse de rejsende om at træde indenfor og unde ham en skillings fortjeneste. Povl havde imidlertid ingen lyst til at efterkomme denne opfordring; men idet han ville ride videre, blev han opmærksom på en støjende røst, som lød derindefra:

"Nok et slag, og så må jeg af sted; der er endnu et godt stykke vej til Tjele!"

Nu steg Povl af hesten og førte den til vandtruget, og efter at have givet den et par stykker brød og bundet den ved hullet i hjørnestolpen gik han ind i huset, hvor tre karle sad og drak og spillede terninger. Han forlangte et krus øl, satte sig hen i en krog, tog et stykke brød frem af sin taske og gav sig til at spise mellemmad, uden at blande sig i samtalen mellem de trende svire- og spillebrødre.

"Hejda, kammerat!" råbte den af karlene, hvis stemme Povl havde hørt udenfor – "her hid til bordet, at du kan få et slag med!"

"Jeg sidder godt nok her," svarede Povl og blev siddende.

"Å, Fanden i hvik'!" vedblev karlen – "har du mønt på fikken, skal du intet være så umags; kom kuns hid!"

"Jeg har andet at bruge mine penge til end at doble dem væk," var Povls svar.

"Det klæder ilde at være så krus for hovedet, især på fremmed sted!" råbte den anden og gjorde et kast med terningerne, – "hvis ærind rider du?"

"Mit eget."

"Det må være Fanden til højbåren herre, den fyr står i sold hos, siden hans tjener har råd til at løfte næsen så højt!" sagde karlen med et hånligt grin til sine medspillende; "endda tør jeg nok bande på, at *min* herre er større end hans; men jeg kan lige godt omgås mine jævnkristne i skikkelighed og stikke fingeren i jorden og lugte, hvor jeg er."

"Hvem tjener du hos, og hvad hedder du?" spurgte den ene af dem.

"Min husbonds navn er Erik Grubbe, lensmand på Havreballe og Århusgård," svarede svenden og stod op, "og mit eget døbenavn er Palle – Palle Sørensen, om ellers nogen bryder sig om at vide det."

Dermed tømte han sit krus, sagde farvel til sine kammerater og forlod huset.

Povl var nu også færdig og fulgte efter ham.

"Skal du ad Viborg til?" spurgte Palle, der kom ud ad stalddøren med sin hest ved hånden.

"Nej, jeg skal til Tjele," svarede Povl og steg til hest.

"Bravt nok det!" sagde Palle, idet han ligeledes svang sig i sadlen; "jeg skal nemlig samme vej, og det er ingen skade at

være to i følge over Viskum hede." Han slingrede svært i sædet og havde ondt ved at sidde fast.

De tvende ryttere fulgtes ad hen igennem Vejrum by, op over bakkerne og fremdeles nord på efter Tjele

Da de var kommet et godt stykke ud i heden, spurgte Povl blandt andet: "Hvad budskab har du at bringe til Tjele?"

"Å småting, kammerat, småting!" svarede Palle undvigende og skottede til sin ledsager.

"Ja, for noget skal vi jo have at snakke om," sagde Povl med en ligegyldig mine.

"Småting," vedblev den anden med tykt mæle, "barestens et bitte pigebarn, der skal flyttes; hr. Erik har mange bure, og der er duer i dem alle!"

"Ja, han skal være en meget ærbar herre!"

"Ærbar? Ja, det har I mintro ret i, ha, ha, ha! Ridder Erik ærbar, hi, hi, hi!"

"Hvad mener du med, at hun skal flyttes?"

"Du er nu også bandsat nysgerrig," grinede Palle og skottede atter til sin rejsefælle.

"Ja, vi skal jo sludre om noget," genmælede Povl Brok, så rolig og ligegyldig, som han kunne.

"Ja, det kan såmænd også være mig lige meget," fortsatte svenden uopfordret, "da jeg skal være uden for det hele. Jeg har bare at bringe skytten bud om, hvad der skal ske, og så besørger han det hele."

"Da skal hun vel aldrig forsvinde?" spurgte Povl og knugede hånden om sværdfæstet.

"Ingen fritten, kammerat!" råbte karlen, der nu begyndte at blive ædru, "og hvis du ikke holder kæft med dine nysgerrige

spørgsmål, så bliver jeg gal i skallen. Hvem er du ellers?" vedblev han med et mønstrende blik på Povl – "jeg synes næsten, jeg skulle kende dig?"

"Er det kanske klæderne, der gør mig ukendelig i dag?" råbte Povl i en helt anden tone end hidtil; "men er jeg end forklædt, ej farer jeg dog i niddingsfærd som du, din elendige lejede stimand, du est! Træk fra læderet, Palle Sørensen, og forsvar dig, om du kan, for kun den ene af os kommer levende her fra stedet!"

"Povl Brok!" udbrød svenden studsende; men han fattede sig hurtigt og vedblev i en hoverende tone: "Ho, ho, bitte Povl! så du er blevet våbensvend i dag og vil standse mig i mit lovlige ærind? Det er stadsen, kan jeg tænke, der gør dig så kry i kammen; men tøv lidt, jeg skal snart ta'e pippet fra dig!"

Med disse ord fo'r han løs på sin modstander, der var ham langt underlegen i våbenfærdighed og allerede ved første sammenstød fik et par buler i stålhuen; men Povl var yngre, hurtigere, smidigere og langt stærkere end modparten, og den så længe underkuede forbitrelse øgede hans kræfter til det dobbelte. Det regnede med vældige stød og slag mod alle fægtekunstens regler ned over den ulykkelige Palle, der endnu ikke ganske havde forvundet sin rus, og han havde ondt ved at værge sig mod det rasende angreb. Hans hest blev såret i hovedet; dyret gjorde et vældigt sidespring og stejlede, rytteren vaklede i sadlen, og ...

"Det er fra min søster Karen!" råbte Povl og huggede sin modstander oven i hovedet med en sådan kraft, at randen af hjelmen sank dybt ned i panden. Med et brøl styrtede rytteren til jorden, mens blodet strømmede ned over hans pande og

ansigt. Povl stod af hesten og undersøgte den overvundnes sår, der var alvorligt nok til at overtyde ham om, at svenden foreløbig havde fået mere end nok. Han tog hjelmen af hans sårede hoved, bandt ham et tørklæde om panden og lod ham så, bevidstløs som han var, blive liggende, mens han selv steg til hest igen og red videre.

Det var imidlertid blevet aften, og månen spejlede sig i Langsøens blanke vandspejl, da han nærmede sig Tjele. Kold var på sin plads og råbte ham straks an fra tårnet; men da Povl foregav, at han bragte budskab fra lensmanden, blev porten straks åbnet for ham, og han red ind i borggården. Vægteren kom ned for at høre hans ærinde.

"Det budskab, jeg har at bringe," sagde Povl, "gælder egentlig nådigfruen, og hvis det er gørligt, ønsker jeg straks at blive stedet for hende."

"Nådigfruen!" udbrød den gamle mand og studsede. "Stakkels fru Maren! Hun lider ilde og har ord for at være forhekset, og det er allenfals ugørligt at få hende i tale."

Povl forundrede sig over dette; men da Kold havde meddelt ham, hvor folkesky og lidende den nådige frue var, indså han nok, at fra hende havde han ingen bistand at vente, hvilket han dog havde gjort regning på.

"Men det blev mig også pålagt af lensmanden," sagde han så, "at jeg skulle forhøre mig om en pige, som nok opholder sig her på gården, hun hedder Karen ... Karen Brok?"

"Hvad hun?"

"Jo, lensmanden pålagde mig at føre hende til Århus."

Den gamle mand studsede ved at høre dette og sendte karlen et langt forskende blik. Efter en kort overvejelse sagde han:

"Ej tror jeg, du taler sanden, når du foregiver at ride lensmandens ærinde – det kan jeg se på dig! Men vil du Karen vel, så fortro dig kun ganske til mig, al den stund jeg er hendes fuldtro ven og har, det lidet jeg evnede, holdt hendes mod oppe, i al den tid hun har været på Tjele."

Kold så ud til at være en ærlig mand, og der var noget trofast i hans vemodige, dybe røst, der gik lige til hjertet. Povl fattede tillid til den gamle vægter og betroede sig ganske til ham.

"Det var din lighed med Karen, som forrådte dig," sagde Kold; "men tal kun frit ud til mig, og ej skal du få årsag til at angre det. Sørg nu allerførst for din hest, og gå så ned i borgestuen, men nævn ej for nogen, for hvis skyld du er kommet, og vogt dig især for Klaus Wenzel, skytten her på gården. Han er lensmandens håndgangne mand og let kendelig – for han ligner mere en djævel end et menneske."

"Klaus Wenzel, den tyske lejesvend!" udbrød Povl, ubehageligt overrasket – "ham kender jeg helt vel fra Havreballegård; er han nu her på gården, da ser det kun ilde ud for mig."

"Derfor skal du dog ingenlunde tabe modet," trøstede Kold; "men gør nu, som jeg har sagt, så skal jeg imidlertid sige Karen, at du er her. Hun har altid troet dig død, og så hun dig nu pludselig, så kunne hun let komme for skade og røbe dig, og da var du om en hals. Vi må være snilde, og hvad jeg kan hjælpe jer, det skal jeg."

Efter at have sagt dette gik Kold op i tårnet igen, og Povl trak sin trætte ganger til stalden.

Månen skinnede klart, og da han, mismodig over de tidender, han havde hørt af Kold, kom ud af stalden igen og ville

gå hen over gårdspladsen, var han så fordybet i sine egne lidet glædelige betragtninger, at han næppe lagde mærke til en mand, der stod lænet op til væggen nogle få skridt fra ham og betragtede ham meget nøje.

Povl standsede et øjeblik og tog hjelmen af hovedet, mens han kløede sig bag øret og purrede op i sit tætte, brune hår; han udstødte et dybt suk og satte hjelmen på hovedet igen, hvorpå han gik videre op over gården i retning af borgestuen.

"Ha, ha! Velkommen til Tjele, Povl Brok!" mumlede manden for sig selv, idet han knyttede hånden og truede ad ham; "men se dig nu vel for, hvordan du kommer herfra igen."

Manden blev stående nogle øjeblikke og stirrede efter Povl, derpå vendte han sig om og drev af hen ad stenbroen i den modsatte retning.

17. Broder og søster

Hvad der især havde gjort et så nedslående indtryk på Povl Brok, var efterretningen om, at Klaus Wenzel var på Tjele, og at der ikke kunne ventes nogen bistand af fru Maren Juel. Doktor Morten Madsen havde givet ham det råd at forebringe sit kæremål for hende, og det var især på nådigfruens mellemkomst, at den brave svend havde bygget sit håb om et heldigt udfald af sin rejse. Nu var dette håb så godt som tilintetgjort, og udsigten syntes ham helt fortvivlet.

Erik Grubbes hustru havde nu i hen ved et år boet på Tjele. Hendes ophold her mildnede noget de bitre lidelser, hun ellers daglig måtte udholde; for dels var hun i denne sin forvisning fri for det stadige tyranni, hendes troløse ægtemand aldrig trættedes af at øve imod hende, og dels var hun jo her langt borte fra den egentlige tumleplads for hans skamløse færd. Men den skuffelse i hendes fremtidsforhåbninger, som han havde tilføjet hende, spredte et mørke i hendes sind, som intet kunne forjage, og hun følte, at sorgen dag for dag tærede på hendes livskraft og snart ville lægge hende i graven. Hun var fuldstændig på det rene med, at hun intet godt havde at vente mere i denne verden, hun havde opgjort sit regnskab med den og imødeså nu, træt på legeme og sjæl, den store opgørelsesdag. End ikke sine børns fremtid bekymrede hun sig synderligt om; for hun ængstedes ved tanken om at indpode dem de begreber, som hun gennem sin bitre livserfaring selv havde dannet sig om livet og menneskene. Hun havde mistet sit

eget holdepunkt; da det tyktes hende stærkt og fast, glippede det fuldstændigt for hende, og hun styrtede dybt ned i skuffelsernes hvirvlende malstrøm – hvorledes skulle hun da kunne give sine børn holdbare støttepunkter for livet? Selv kendte hun intet sådant! I den tid, hun havde boet på Tjele, havde hun ikke været udenfor borgens nærmeste omgivelser. Hun undgik så vidt muligt ethvert møde med andre mennesker og talte så godt som med ingen, og de få befalinger, hun udstedte, gav hun så korte som muligt igennem en af sine jomfruer og holdt sig næsten al tid indesluttet på sine værelser i gårdens østre fløj, der var indrettet til hendes beboelse, og hvor hun henlevede tiden ene og stille, død for alt, hvad der rørte sig omkring hende. Gårdens øvrige beboere kendte hun ikke, og folkene kunne ikke forstå hendes adfærd på anden måde, end at hun måtte være behersket af en eller anden oversanselig magt, "at hun var forhekset", som Kold havde udtrykt det. I denne anskuelse bestyrkedes de af den omstændighed, at der natten igennem skinnede lys ud fra hendes værelse, og at hun stundom, når ellers alt lå begravet i søvnens arme, kunne gå ned i borggården og vandre rastløs frem og tilbage over den brolagte gårdsplads – hvilket Kold så ofte havde iagttaget fra sin udkigspost i tårnet. Om dagen kunne hun ligeledes i timevis spadsere frem og tilbage i sit værelse, som om hun stadig længtes efter ro, men uden at kunne finde den. Hendes fordum så ranke og slanke skikkelse var holdningsløs, ansigtet blegt og indfaldent og håret hvidt. Den sorte dragt, rigt besat med kniplinger og perler, som hun altid bar, tydede på, at hun også i det ydre bar enkesorg over sin tabte ægteskabelige kærlighedslykke. De rettigheder, hun som lensmandens hustru

kunne gøre krav på at udøve, tænkte hun aldrig på, ja det faldt hende overhovedet ikke ind, at hun havde rettigheder. Som følge deraf var hun uvidende om næsten alt, hvad der foregik på Tjele, og ridefogeden, ladefogeden og skytten, der var de styrende på gården, lod hende skøtte sig selv og handlede som tidligere kun i overensstemmelse med de ordrer, de havde modtaget og fremdeles nu og da modtog fra deres fælles herre på Århusgård.

Den gamle vægter havde ret i, at det aldrig kunne nytte Povl at tænke på at henvende sig til "stakkels fru Maren".

Skytten Klaus Wenzel, som boede på Tjele, havde tidligere opholdt sig på Havreballegård, og han var højt betroet hos lensmanden, især når det gjaldt udførelsen af en eller anden dåd, som ikke så lige tålte dagens lys. Da Karen Brok blev ført fra Århusgård til Tjele, havde Erik Grubbe overdraget skytten at ledsage hende did samt at blive der og indestå for, at hun ikke løb sin vej. Det var ganske rigtigt, som Kold havde sagt, at Klaus Wenzel mere lignede en djævel end et menneske. Han havde et blodrødt, koparret bulbiderfjæs, et rustfarvet, tjavset skæg og et par fremstående, svømmende øjne, der altid skulede, og hvis blik udtrykte ondskab og underfundighed. Hans store, krumme næse med den blårøde, hårde tip var fuld af vorter og knyster, og de tykke, sanseligt glubske læber passede godt til de øvrige sjældne omgivelser. Manden var omtrent et halvt hundrede år gammel og havde, førend han kom i lensmandens tjeneste, stået som hvervet lanseknægt ved Wallensteins af alskens forsorent pak sammenskrabede røveriske hær, der i 1627 gjorde indfald i Jylland. Her forså han sig mod krigstugten, og den kejserlige generals bekendte korte dødsdom, "klyng ham op,

den hund", var allerede udtalt over ham, da han, begunstiget af tilfældet eller måske hjulpet af en eller anden venligsindet kammerat, var så heldig at slippe bort og redde sig ved flugten, hvorefter han i længere tid flakkede om i Jyllands forskellige egne og endelig kom i lensmandens brød. Det var denne mand, der havde iagttaget Povl, da han trådte ud ad stalddøren; han kendte knøsen fra sit ophold på Havreballegård og havde straks gættet hensigten med hans komme.

Imidlertid var Karen, uden anelse om at hendes broder var på Tjele, gået op i tårnet med nadver til Kold. Hun satte madfadet fra sig på bordet og tog plads på bænken, men uden at mæle et ord.

"Er du forknyt i aften, bitte Karen?" sagde Kold og gav sig i færd med mælkegrøden.

Hun svarede ikke, men stirrede vildt og åndsfraværende frem for sig, og Kold fortsatte sit måltid i tavshed. Først da han var færdig med at spise og havde stukket skeen ned ved vindueskarmen, tog han atter ordet.

"I aften skal du være glad, mit barn!" sagde han, "jeg har godt nyt at fortælle dig!"

"Hvad er det da?" spurgte hun og så tvivlende på ham.

Kold betænkte sig; han var kommet i tanker om, at det ikke gik an at meddele hende nyheden alt for pludseligt.

"I tier og har altså intet at sige mig," vedblev hun bittert; "den lykke, I har fablet om så længe, er nok intet mig beskåren, og det har ikkuns været jer hensigt at snakke for mig, som én snakker for børn – det har jeg alt længe været klog på!"

"Karen!"

"Nej, nej!" råbte hun vildt; "det nytter intet at tale til mig mere på den vis, og jeg ved kun alt for vel, hvad skæbne der venter mig både her og hisset, slig vanæret elendig kvinde jeg er! Jeg mærker forvist, at jeg er forskudt både af Gud og mennisken!"

"Karen!"

Denne gang vendte hun sig til ham, deres øjne mødtes, og den gamles milde, kærlige blik havde straks en dæmpende virkning på hendes oprørte indre. Hun fortrød sin vilde hastighed mod sin faderlige ven og sagde med tårer: "Jeg er en elendig skabning, og det onde har en svar magt over mig! Men I, fa'r Kold, er lig en helgen, og kan vente at komme i Himmerig – gid jeg var som I!"

"Ak, mit barn!" sukkede han og foldede sine hænder; "du fejler storlig på dobbelt vis og ved intet, hvad du siger; for både er jeg en arm synder som du og håber aleneste ved Gud den almægtiges faderlige nåde at frelses som en brand ud af ilden, og desligeste er og ingenlunde du forskudt hverken af Gud eller mennisken. Tværtimod tør jeg tro for vist, at Gud har begyndt at lade sin nådes sol oprinde over dig, og til bevis kan jeg fortælle dig, at din broder Povl, som du så længe troede død ..."

Han holdt inde og så forskende på hende.

"Min kære, min eneste broder!" udbrød hun spændt og knugede hænderne i hinanden – "hvad har I hørt om ham?"

"Han lever!"

"O Gud være takket og priset!" råbte hun bevæget, mens tårerne trillede ned ad hendes kinder, "hvor er han, den kære dreng? Er I også vis på, hvad I siger?"

"Han er her på gården – jeg har talt med ham, og han er kommet for at fri dig ud af din elendighed!"

Hun udstødte et højt glædesskrig og ilede til døren; men Kold greb hende fat i armen og holdt hende tilbage.

"Vær ej for hastig, mit barn!" advarede han, "vi må gå frem med varsomhed, om alt skal lykkes – husk på, at det ej er lutter venner, du og din broder har om jer her. Husk Klaus Wenzel!"

"Ja, I har ret!" sagde hun forskrækket, "jeg har alt længe mærket, at skytten vil fæste mig til sin hustru, og i dag har han sagt mig det; jeg ræddedes for ham og kaldte ham et bæst, hvorover han blev ganske rasende. Hvis Klaus Wenzel får Povl at se, vil han visselig skade ham, og mig vil han tvinge!"

"Derover skal du dog ej tabe modet," svarede vægteren, "jeg har alt varet din broder, og for at du kan være rede til at møde, hvad der måske kan komme, så tag denne – gem den godt og brug den, om det behøves."

Med disse ord overrakte han hende en lille skarpsleben dolk i læderskede; hun trak den ud og betragtede den med et sælsomt smil, hvorpå hun atter stak den i skeden og gemte den ved sin barm.

"Og nu, bitte Karen!" fortsatte han, "skal jeg sige dig endnu et større bevis på, at du ej er forladt hverken af Gud eller mennisken. Det er en ting, som jeg hidtil har skjult for dig, fordi jeg ej turde sige dig det; men når du nu har hørt, hvad det er, vil du blive så glad og lykkelig til mode, som du ej har været i lange tider."

Karen stirrede på ham med store øjne.

"Du husker jo nok," vedblev den gamle vægter, "at det var Klaus Wenzel, der bragte dig hid, og at han i førstningen passede på dig som på en fange, hvilket du jo også var – ja, det kan jo være, at du, syg og forknyt som du var, slet ikke lagde

mærke til, at han vogtede dig så nøje; men jeg så det og gjorde mig alle hånde tanker om det. Da tiden så kom, at du blev syg ..."

"O, ti med denne skrækkelige aften!" afbrød hun ham og sank skrækslagen sammen, "ej kan det glæde mig at høre jer fortælle om den uhyggeligste stund i mit liv!"

"Jo, du skal høre mig til ende," sagde han kærligt, "du kender ej alt, hvad der skete, og jeg lover dig, at du skal blive så glad, inden jeg er færdig."

Hun havde sat sig på bænken med albuerne på bordkanten og hænderne for ansigtet; kold tog plads ved siden af hende, lagde armen nm hendes skulder og vedblev:

"Da du så blev syg, var det Klaus Wenzel, der sørgede for, at Signe-Bolette, den fæle heks fra Føvlum, kom til at betjene dig. Jeg stod her oppe i tårnet, det var en klar måneskinsaften ligesom nu, jeg tænkte hele tiden på dig, mit lam, og glemte helt at holde øje med vejen, mens jeg ikke kunne få mit ansigt fra ruden ud til gårdsiden, og hvordan det nu kunne være, bares det mig hele tiden for, at der forestod dig noget ondt. Jeg så flere gange skytten komme listende langs med muren og forsvinde i ridefogedens forstue, og når han havde været borte lidt, kom han ud igen og gik samme vej tilbage; men sidste gang havde han en liden pakke i sine arme og skyndte sig af sted, ikke ned over gården, som han havde gjort de andre gange, men ud igennem porten! Jeg fattede straks, hvad det var, han gik med, og hvad han havde i sinde, hårene rejste sig på mit hoved, og jeg styrtede ud ad døren og ned ad trappen ..."

"Mit barn kom jo dødfødt til verden?" sagde Karen, idet hun tog hænderne fra ansigtet og stirrede forvildet på ham; "ville

han bære det bort og begrave det på kirkegården?"

"Nej, barnet var så levende, som noget nyfødt barn kan være," svarede Kold alvorlig; "men overhånds syg og dårlig som du var, så du vel ikke, hvad der den gang foregik omkring dig, og bagefter bildte de dig ind, at din lille pige var dødfødt."

Ved at høre dette, gik der et skrækkeligt lys op for den stakkels kvinde. Hun sprang op fra bænken og holdt hænderne frem for sig, som om hun ville værge sig mod at høre, hvad der påfulgte.

"Mit barn, mit lille, uskyldige barn!" skreg hun forfærdet.

"Trøst dig, bitte Karen, end lever dit barn og lider vel," sagde hendes trofaste ven og drog hende ind til sig; hun skælvede som et espeløv.

"Hvorledes kunne dette gå til?" råbte hun heftigt – "du sagde jo, at han ... myrdede det?"

"Tænkeligt havde han det i sinde," svarede Kold, "især når vi skal dømme efter hans adfærd, og vi husker på, at han er en rå karl, der her går og praler af, at han i Tyskland har båret levende børn på spydsodden. Men lad mig nu fortælle videre, hvorlunde det gik til, at han ved Guds alnådige beskærmelse blev hindret i at udføre sit skændige fortsæt. Da jeg var kommet ned ad trappen og stod på spring ud ad den åbne dør, gled i det samme Klaus Wenzels grimme skikkelse forbi, og jeg standsede, til han var borte, så at han ej fik mig at se. Pakken havde han ikke med sig nu, han snarere løb end gik over efter ridefogedens igen, og det kunne ligne efter, at han ville hente et eller andet, som han havde glemt; men så såre han var forsvundet inden forstuedøren, forlod jeg mit skjul og skyndte mig ud igennem porten – og der stod jeg og så og vred mine hænder! Hvorhen

skulle jeg vende mig? Til hvad side skulle jeg gå? Jeg sukkede til min Gud og skaber, og jeg tror, han hørte mig; for i det samme lød der et bitte, spædt klynk næsten tæt ved mig, og nu fandt jeg snart, hvad jeg søgte. Det lille nor var svøbt ind i et gammelt skørt, og han havde lagt det fra sig under det store elmetræ, ventelig for at komme tilbage og … gå sin vej med det. Jeg tog det i mine arme og ilede af sted, uden først at vide, hvor jeg skulle hen, og ej turde jeg skjule mig noget steds i nærheden af frygt for, at denne lille, hjælpeløse skabning skulle forråde os, når Klaus Wenzel kom tilbage. Heldigvis tøvede han så længe, at jeg fik stunder til at komme havehjørnet forbi – nu var vi hytt', den bitte pige og jeg, vi mærkede da ingen skytte til, og nu var jeg også kommet i tanker om, hvem jeg kunne henvende mig til og turde stole på. Johan Skrædder og hans kone i Vinge er et par overhånds skikkelige folk, som jeg var gode venner med, og jeg vidste, at de havde mistet deres yngste barn for et par dage siden, og at de var meget forknytte over det. Dem ville jeg så gå til og give dem dit barn i stedet for deres eget, som Vorherre havde taget. Der var langt til Vinge, og det værste var, at jeg var uøvet i at bære børn; men jeg tog så lempeligt på hende, som jeg kunne, og befalede os begge Gud i vold. Det var jo om sommeren, og vejret var mildt og godt; men da jeg alligevel var ræd for, at hun skulle fryse, det bitte lam, tog jeg min trøje af og gav hende den på foruden skørtet, og selv rendte jeg med de bare skjorteærmer og i strømpefødderne. Vi kom godt over det alt sammen og mødte ikke en sjæl undervejs, der kunne forråde os, og da jeg bankede på hos skrædder Johans, åbnede døren sig villigt nok og hjerterne med, skulle jeg sige. Vi smuttede ind i huset, uden at så meget som en hund gøede ad

os, og Ann' Skrædders, den gode sjæl, tændte lys og lagde glutten til sit bryst – og nu var hun hytt' for det første, den bitte Guds engel!"

Kold var blevet bevæget af sin egen fortælling og holdt inde et øjeblik, mens han tørrede sine øjne, og Karen sad og stirrede på ham i den største spænding.

"Du min Gud og skaber!" sukkede hun i vild bevægelse med hænderne knugede i hinanden. "Hvad så mere? Blev hun så hos disse gode mennesker og er der endnu?"

"Nej, hun er ikke, bitte Karen!" svarede vægteren; "men videre: Jeg måtte jo skynde mig tilbage, og førend jeg gik, betroede jeg skrædderen og hans kone den ganske hemmelighed, men fik dem til at love, hvilket de gjorde hellere end gerne, ej at forråde til nogen moders sjæl, hvis barn det var, og hvorlunde de havde fået det; for jeg kendte dem så nøje, at jeg vidste, at når jeg barestens havde deres ord for 'et, så behøvede jeg ikke mere. Men det var ligefrem et Herrens mirakel, så heldig jeg var den aften – jeg havde jo vovet min plads, og mere end det, ved at forlade min post ved nattetid og være borte så længe, og var der i midler god lav kommet nogen til porten, var den som altid ved nattetide lukket inden på. Men nøglen til den lille portlåge havde jeg i lommen, jeg lukkede mig selv ind og kravlede op i tårnet, og jeg mærkede siden ikke til, at nogen havde savnet mig. Jeg var mest ræd for, at skytten havde fattet mistanke til mig; men om så var, ville han have søgt mig på min plads i tårnet, mens jeg var borte, og så var der blevet en alarm om morgenen; men han så aldrig til den side, jeg var ved, da vi mødtes, og til mig var der ingen, der nævnede barnet med et ord.

Der gik en uges tid eller vel snarere to," fortsatte gamle Kold. "Så var det en morgen et par stunder over midnat, at én råbte mig an ude fra vejen. Jeg åbnede vinduet og kiggede ud. 'Er det dig, Johan?' spurgte jeg, for det bares mig for, at røsten lignede hans. 'Ja,' svarede han stille, 'kom ned til mig.' Jeg skyndte mig ned og ud til ham. 'Er den lille blevet syg?' spurgte jeg. Nej, hun var ikke, men skytten havde været inde hos skrædderens om eftermiddagen og spurgt dem ud om, hvad det var for et barn, de havde fået, for han vidste jo, at deres eget var både dødt og begravet. De havde ingen ting røbet, men sagt, som sandt var, at det var et slegfredbarn, som de havde modtaget i pleje; 'men,' havde så Ann' Skrædders føjet til for at gøre ham tryg, 'vi kan såmænd ikke have det, hverken for lidt eller meget, men vil af med det igen jo før jo hellere!' Dermed havde han så ladet sig nøje og var gået sin vej; men de frygtede såre for, at han vantænkte dem, og at barnets liv var i fare, i fald det ej blev bragt i sikkerhed et andet sted. Det samme var jeg selv ræd for. Jeg tror dog ingenlunde, at nådigherren havde givet Klaus Wenzel nogen befaling om at undlive barnet, men snarere var det skyttens eget grumme påhit, fordi han kanske mente at gøre sin herre en tjeneste dermed, og det bares mig for, at det måske var klogest at skikke bud til barnets fader, da det jo nærmest faldt ham til at sørge for dets sikkerhed; men så tænkte jeg igen, at sagen dog havde sine store vanskeligheder. Hvad ville nådigherren sige, når jeg, hans ringe tjener, vovede at sende ham slig hilsen? Var det sikkert, at han ville hjælpe? Hvor fik jeg et villigt og pålideligt bud fra til den lange rejse? Turde jeg udsætte barnet for fare i alle de dage, der ville hengå, inden buddet kom tilbage fra Års med svar? Og til sidst spurgte

jeg mig selv: hvis stunden nu var for hånden, at jeg turde sige Karen hemmeligheden, så at det stod til hende selv at sørge for barnets tryghed – mon hun da ville ty til Erik Grubbe om hjælp?"

"Nej, nej!" råbte hun med rædsel – "aldrig i verden kunne jeg gøre dette, og ingensinde, om det står til mig, skal han få at vide, at barnet lever, eller få mindste rådighed over det!"

"Det er jeg glad ved at høre," svarede Kold, "og jeg er ganske af samme mening som du; for det vil både dit barn bedst, at du beholder det for dig selv alene og opdrager det til nøjsomhed og gudsfrygt. Men lad mig nu skynde mig at blive færdig. Der måtte gøres en udvej og sørges for barnets tryghed enten på den ene eller den anden måde. Først og sidst drejede mine tanker sig om det, som den snilde Ann' Skrædders havde sagt, at de ville af med den lille stakkel, så såre de kunne; skytten ville så ventelig i de første dage gå og lure på, om det vendte tilbage til Tjele, i den tid måtte der handles, og – kort at fortælle – inden Johan gik fra mig, var vi blevet enige om, at når han kom hjem, skulle han og hans kone få en nabokone til at tage sig af deres egne børn i nogle dage, og derefter skulle de begge to give sig på vandring med dit bitte barn og blive ved, til de nåede Års. Der skulle de spørge efter en gammel pige, som jeg kender, og hvis navn jeg sagde ham, og når de havde fundet hende, skulle de hilse fra Kold på Tjele og bede hende om at tage imod barnet og passe og pleje det vel indtil videre; men de måtte på ingen vis røbe for hende, hvem barnets forældre var; de skulle bare sige, at Kold havde forbudt dem at omtale det, og at hun ikke måtte prøve på at udforske hemmeligheden, der nok en gang skulle blive opklaret, når blot hun kunne bie og tie. I en hel uge var de

borte, og jeg gik i en spænding og uro i alle de dage, der tyktes mig lange som lige så mange år. Men så kom Johan en morgenstund, før nogen var opstået, og kaldte på mig, og vi havde nok en samtale uden for porten. Alt var gået lykkeligt og vel, de havde fundet Ingeborg ..."

"Ingeborg!" afbrød Karen ham åndeløs – "hun bor i et lille hus uden for byen ved stranden? Skipper Ingeborg ...?"

"Ja, jeg tror nok, de kalder hende således."

"Og ... hun tog imod mit barn ... og beholdt det hos sig?"

"Ja, hun tog helt og vel imod det og lovede at gøre imod det som sit eget barn. Jeg havde sendt bud, at hun skulle kalde det Ingeborg Koldsdatter og sørge for at få det kristendøbt, og det lovede hun også. Ville du have haft noget imod det navn?"

"Nej, nej!" råbte hun ivrigt og trykkede hans hånd mellem begge sine; "I har jo været en fader både mod mig og barnet, Ingeborg i været dets moder, og kærere navn end Ingeborg Koldsdatter kunne I ej have givet det. Ingeborg i strandhytten er en brav kvinde; jeg kender hende helt vel og har altid holdt meget af hende. Men I, fa'r Kold, hvor har I lært at kende Skipper Ingeborg?"

"Ja, nu skal du høre, hvad 'helgen' jeg har været i min ungdom," svarede han med et vemodigt smil – "Ingeborgs voksne datter er også ... *min* datter."

"Hvad hører jeg!" råbte pigen forbavset og slog hænderne sammen.

Der er trøst i fælles modgang, siger ordsproget, og Karen var i øjeblikket nær ved at glemme sine egne sorger og glæder af lutter deltagelse for vennen i hans tidligere skæbne.

"Ja, det er en lidet glædelig historie om stakket lyst og lang anger," vedblev hendes gamle ven; "men da jeg kan se på dig, at du gerne vil høre den, så vil jeg også fortælle dig den, inden vi skilles. Du rejser jo nu med Guds hjælp til Århus og genser din datter og hendes plejemoder – det er bedst, du får alting at vide om Ingeborg og mig ... hvem ved, hvad det kan være godt for?"

Han holdt inde nogle øjeblikke og drog et dybt suk; pigen stirrede på ham med store, spørgende øjne.

"Du ved jo, at jeg har været sømand," fortalte vægter Kold, "og du har vel også hørt, at Ingeborg forklædte sig og fo'r til søs i nogle år. Det var på søen, vi lærte hinanden at kende, og til orlogs gjorde vi tjeneste om bord på samme skib. Jeg opdagede hændelsesvis, at hun var en kvinde og ikke mand, men tav med min opdagelse undtagen for hende, og enden blev, at vi ... fattede godhed for hinanden. Da hun så blev i de omstændigheder, at hun måtte afskediges som utjenstdygtig, fattede jeg det feje forsæt at unddrage mig følgerne af mit fejltrin ved at forlade hende ..."

"Ak Gud, fa'r Kold! Hvordan kunne I det?" udbrød Karen i en mildt bebrejdende tone.

"Ja, hvordan kunne jeg det, mit barn! Letsindighed og ungdomsdårskab. Men hør kuns videre. På en måde var vi jo nødt til at forlade hinanden og leve adskilte for en tid: jeg forblev i tjenesten, mens hun fik rejsepas og måtte hale skuden på land, som vi sømænd kalder det; men jeg lovede at lade høre fra mig og om muligt besøge hende for at yde hende støtte, og for at vi kunne tales ved om vor fremtid, og hvordan vi skulle komme til hobe. Det løfte holdt jeg ikke! Hun skikkede mig bud på bud og den ene hilsen efter den anden, hun lod mig vide, at

vort barn var født, og at hun somme tider savnede det tørre brød; men jeg gjorde mig hård og svarede hende ikke – jeg sveg hende, da det allerhårdest kneb!"

"Det var skammelig synd, og det havde jeg aldrig troet om jer, fa'r Kold!" sagde Karen stille; "men I angrede vel?"

"Ja, det var en stor synd og en svar uret," vedblev han, "og hårdt har jeg måttet bøde for den. I hele to år hørte hun ikke det ringeste fra mig, men måtte bære byrden ganske alene og tilmed den tunge vanskæbne at være forladt af sin eneste ven i verden! Men så lige på en gang vågnede angeren i mit bryst ..."

"Gud ske lov!" udbrød Karen.

"En tid prøvede jeg på at kue røsten i mit indre," vedblev fortælleren, "men i det sted tog den rent magten fra mig, så at jeg til sidst ej kunne udholde det længer – en mægtig længsel efter at se min ven og mit barn og efter at vinde tilgivelse for min store uret drog mig til Århus med en magt, som jeg hverken kunne eller ville modstå. Men hvad der ventede mig, kunne jeg umuligt vide. I det sidste halve års tid havde jeg hverken fået bud eller hilsen fra Ingeborg. – jeg vidste jo hverken, om hun eller barnet levede endnu, eller hvordan hun var til sinds imod mig, i fald hun var i live, og det var i stor spænding og uro, jeg nærmede mig strandhytten og bankede på.

Dog, Gud have lov, min frygt for, at det værste kunne være sket, viste sig at være ugrundet, og jeg følte mig lettet for en svar byrde, da jeg trådte over hendes tærskel og så dem både i live og ved god helsen.

Men det var ellers et såre bedrøveligt møde, vi havde, og hårdt måtte jeg bøde for min utroskab! Ingeborg er noget heftig

af sind, og da hun, formedelst min lange tavshed og hele svigagtige færd imod hende, jo heller ikke godt kunne tro andet, end at jeg var en bundfalsk og troløs person, så havde jeg aldrig så såre vist mig for hende, førend hendes blod kom i kog. Hun ville nu hverken eje eller have mig og plat ud ikke høre et ord, men viste mig døren med de hårdeste hånsord og truede med at rejse bort og skjule sig i en anden egn, hvis jeg nogensinde mere prøvede på at nærme mig til hende.

Med et tungt hjerte sagde jeg hende så farvel og forlod hytten; for jeg kendte hende så godt, at jeg vidste, at det intet kunne nytte at prøve på al overtale eller omstemme hende. Hun havde for stedse tabt tilliden til mig, og der var ej andet for end at gå min vej og lade hende have sin vilje; men midt under denne min tunge modgang følte jeg dog et lønligt håb om, at tiden skulle mildne hendes harm og at jeg på en eller anden vis skulle få held til at overtyde hende om, at hun havde dømt mig for hårdt og gjort mig uret – men mange år er siden henrundne, og det er ikke sket endnu!

Jeg var lensmandens vornede, hos ham måtte jeg melde mig, da jeg var færdig med orlogstjenesten, han gav mig denne plads som tårngemmer, og her lever jeg endnu som en gammel, ensom fugl udi bur og ønsker aleneste, at Herren, den altforbarmende, snart vil løse op for mig. Dog ville jeg inderlig gerne, at det igen kunne blive godt mellem Ingeborg og mig, inden jeg går til min sidste hvile.

Tit og ofte har jeg på en og anden vis sendt hende bud og givet hende en mindelse om hendes gamle ven; men hun har med fuldt mål gjort gengæld for *min* tavshed i fordums dage og ikke med et eneste tegn eller gentbudskab ladet mig fornemme,

at hun var blevet omsindet eller ville modtage den fremrakte hånd. Mit sidste skridt til forsoning var dit barn, som jeg sendte hende – jeg vidste i min nød ingen anden at henvende mig til; jeg håbede da også for vist, at hun ville modtage den lille, fordi hun ligegodt er ejegod i hjertelag, ser du, og har altid holdt meget af småbørn, skønt jeg skal aldrig fragå, at jeg jo var sært urolig for den lille glut, indtil Johan Skrædder vendte tilbage. Jeg blev glad ved ham, da han kom og fortalte mig, hvordan det var gået, og jeg tænkte da også, det var et godt tegn for mig, at hun havde modtaget barnet og lovet at give det mit ravn i dåben; men det var tillige en drøvelse for mig, at hun ikke lod medfølge et eneste ord som genhilsen til mig. Dog bæres mig for, at hun nu kunne mødes med mig uden vrede, og det står for mig, at hvis jeg ej var så bundet, som jeg er, men kunne gå til hende og tale med hende, da skulle jeg lettelig overbevise hende om, at jeg ingenlunde var falsk og svigefuld i så fuldt et mål, som hun troede.

Se, sådan har min lod og lykke været i verden," sluttede gamle Kold, "og den kan jo tilvisse kaldes tynd nok; men jeg takker min Gud og skaber, der har tugtet mig med kærlighedens ris og sålunde lært mig at søge fred og lise i hans det evige livs ord."

Karen var så bevæget over, hvad hun havde hørt, at hun knap kunne fremstamme: "Hvor er jeg ringe og elendig ved siden af jer, fa'r Kold! I har båret eders kors med kristelig tålmod, mens jeg altid har støjet og harmet mig – bedre menneske end jer gives der ikke i verden, og det skal jeg nok sige Skipper Ingeborg!"

"Ja, sig hende, at jeg mindes hende i kærlighed," svarede han; "men ellers er det intet værd, at du rører nærmere ved den sag –

Herren styrer nok alt for os til det bedste, og hans stund og time er den belejligste. For resten vil jeg svare til det, du sagde før, at i mine unge år var også jeg utålmodig og klagede ofte, så jeg har intet at rose mig af, undtagen af mine skrøbeligheder. Men gå nu, mit barn. Jeg er ræd for, at Sidsel Ridefogeds savner dig og undrer sig over, hvor du bliver af. Ser du din broder, må du helst lade, som han er dig ganske fremmed og uvedkommende. Hvad jeg kan gøre for at hjælpe jer bort, ved jeg ej endnu; med Guds hjælp føjer det sig vel; men førend efter sengetid er der intet at gøre, og indtil da må I endelig være varsomme."

"Å, jeg skal være så snild, så snild," sagde hun og tog til døren. "Men sig mig blot ét endnu," vedblev hun og tøvede. "Hvi har I tøvet så længe med, hvad I først har sagt mig i aften om mit barn og min broder? Havde jeg vidst, at de levede, ville jeg for længe siden have stjålet mig bort og gået min vej."

"Ja, hvor ville du have gået hen, ene og uden ledsagelse og besat, som du en tid lang var, af onde ånder? Nej, nej, det kunne aldrig være gået godt! At din broder var i live, vidste jeg heller intet om, førend han selv kom og sagde mig det. Som det hidtil er gået, var det sikkerlig bedst – og begynder du ej at fatte, at Gud har været med dig?"

"Jo, nu er jeg vågnet af min døs, og jeg skal takke ham for hans nåde, så længe jeg lever!" svarede hun bevæget og skyndte sig bort.

Da hun kom over til Sidsel, spurgte hun ikke om den fremmede svend, men teede sig i det hele, som om intet nyt var hændet hende. Af en samtale mellem ridefogeden og hans kone erfarede hun, at svenden imod sædvane skulle ligge i tårnfløjen. Dette undrede hende; for lejesvende og andre karle, der kom i

lensmandens ærinde til Tjele, plejede ellers at få natteleje hos folkene, og det anede hende derfor straks, at en eller anden bestemt hensigt lå til grund for denne afvigelse fra reglen. Ved sengetid gik hun til sit kammer; men i stedet for at gå i seng, gav hun sig til at sammenpakke det bedste af sit tøj for at være rede til flugten.

18. Flugten

Et heftigt begær til Povl Broks smukke søster havde længe været optændt hos Klaus Wenzel, men da han ej turde forlange hende af lensmanden, havde den beslutning omsider modnet sig hos ham, at han ville bortføre hende – med eller mod hendes vilje, det kom ham noget nær ud på ét – og han lurede nu kun på en gunstig lejlighed til at kunne iværksætte sin flugt med pigen, til Tyskland eller hvor som helst, blot der fandtes et sikkert tilflugtssted, som gav rimelig udsigt til at kunne nås uden alt for stor fare for opdagelse under rejsen.

Med et sådant mål for øje var det ham altså en slem streg i regningen, at Povl så uformodet viste sig på skuepladsen, og tyskeren blev hurtigt enig med sig selv om, at broderen på en eller anden måde skulle skaffes af vejen, for at han ikke skulle hindre ham i hans udførelse af den skumle plan med søsteren. Derfor havde han fået det ordnet således, at Povl kom til at sove i det nederste tårnkammer, som var et meget afsides sted, hvor intet menneske var i nærheden, Kold undtagen; men denne havde jo sin vægterstue øverst oppe i tårnet og ville næppe kunne høre, hvad der foregik så langt nede.

En god stund efter almindelig sengetid, da alt var tyst og stille, og da det ikke kunne antages, at nogen mere var oven senge, sneg skytten og et par af borgsvendene sig langs muren og hen efter tårnfløjen; de nåede tårnet og ville just til at træde ind, da døren til vindeltrappen pludselig åbnedes, og Kold stod for dem med sin økse i hånden. Tyskeren, der var forrest,

studsede, yderlig forbløffet over dette uventede møde; men han fattede sig hurtigt og sagde i en brøsig tone:

"Du passer kun dårligt din post, vægter!"

"Det lader du være min sag," svarede vægteren roligt, "men hvad gør du her med svende og våben så silde aftens?"

"Jeg har lensmandens bud at fængsle en stimand, som i aften har sneget sig ind i gården," svarede han frækt, "og du skal komme til at undgælde for, at du har lukket ham ind!"

"Jeg lukker ind enhver, som bringer bud fra lensmanden," sagde Kold, "karlen red i lovligt ærinde og er alt borte igen, og din ulejlighed med at fængsle ham kan du gerne spare."

"Du lyver, gamle salmebræger!" råbte tyskeren opbragt, idet han rev døren op og fo'r ind i kammeret – buret var tomt og fuglen fløjten! Som en forrykt støvede han omkring derinde med dolken i hånden, smed dynerne på gulvet og gennemborede sengehalmen; men al søgen var forgæves. "Han må dog være her et steds – følg mig, karle, til vægterstuen!" skreg han og styrtede løs på Kold for at trænge ham til side og ile op ad trappen; men den gamle stillede sig i vejen for ham.

"Tilbage med dig, forløbne spydkarl og djævels hund, du est!" råbte han truende; "kun ulykke har du bragt med dig, siden du kom hid, og din herre har du sveget på alle måder! Hører I, karle!" vedblev han og vendte sig til de studsende, "den fremmede svend, som kom til gårde i kvæld og havde lensmandens bud at føre Karen til Års, ham vil Klaus Wenzel omkomme, for at han selv kan beholde pigebarnet!"

"Hænger det således sammen," grinede karlene og så til skytten, der stod og gloede, så gal som en uvan tyr – "pas kun så dine egne sager, bitte Klaus, og lad os være uden for spillet!"

"Løgn tilhobe!" brølede tyskeren og fo'r løs på vægteren for at støde ham ned; men den gamle havde haft øjnene med sig og sprang tidsnok til side, så at han undgik dolkestødet.

"Lig da på dine ugerninger, dit utyske!" råbte han og slog efter ham med bagen af øksen. Tyskeren dukkede sig, og slaget mistede derved noget af sin kraft; men øksen strejfede dog hans tinding så hårdt, at han tumlede til gulvet med et dumpt brøl. "I har set, karle," sagde Kold til svendene, "at Klaus først bar våben på mig."

"Ja, det skal vi aldrig fragå," svarede de; "men hvad skal vi gøre med utusket der? Han lader til at være dånet en kende."

"I må helst bære ham over i hans eget kammer og lægge ham på sengen," svarede Kold, "og kanske var det bedst, at I blev hos ham en stunds tid, om han skulle trænge til hjælp, når han vågner."

Karlen løftede skytten op, den ene tog ham ved skuldrene og den anden ved benene, og således hæflede de af sted med ham.

Da Povl Brok var blevet vist ind i tårnkammeret, satte han sig et øjeblik på sengekanten for at overveje, hvorledes han skulle bære sig ad for at træffe sammen med sin søster, og han var just blevet enig med sig selv om at gå ud for at prøve på at finde hende, da han pludselig blev opmærksom på, at nogen puslede udenfor døren. Han åbnede den, og en kvinde trådte ind med en pakke under armen.

"Povl, er det dig, kære, store Povl?" hviskede hun og lagde pakken fra sig.

Han kendte hende på røsten.

"Ja, det er mig, bitte Karen!" svarede han og krystede hende i sin favn.

Hans stemme skælvede, så at han knap kunne tale, og Karen hulkede.

Søsteren var dog den første, der lagde bånd på sine følelser og erindrede sig, at øjeblikkene var kostbare.

"Kom, kære broder!" hviskede hun og rev sig løs – "kom, og lad os fly tilsammen, men først op ad trappen til gamle Kold!"

Da de var kommet halvvejs op, hørte de døren til vægterstuen blive åbnet, og der lød trin ned ad trappen oven over dem. De standsede, til fodtrinene kom nærmere.

"Er det jer, fa'r Kold?" hviskede Karen; for der var bælgmørkt, så at de ikke kunne se hinanden.

"Ja, det er mig, mit barn!" svarede han, "er du alene?"

"Nej, vi er her begge to."

"Gå så op, til jeg kommer tilbage," sagde han, "jeg vil ned og se, om alt er stille i gården."

De skubbede sig forbi hinanden på den snævre vindeltrappe; de blev ved opad, mens han gik ned, og han kom just tidsnok til at mødes med skytten og forpurre hans plan.

Og mens sammenstødet fandt sted neden under ved indgangen til tårnet, sad søskendeparret med armen om hinanden oppe i vægterstuen og ventede i den største spænding på, at deres gamle ven og forbundsfælle skulle vende tilbage.

Endelig kom han.

"Nu, børn," sagde han, "nu er vejen klar, og nu af sted, så hurtigt I kan!"

Karen græd. Hun slyngede sine arme om hans hals og kyssede ham; selv var han meget bevæget; men der var ikke tid

til nogen lang og rørende afskedsscene. Han gik med dem ned ad trappen og førte dem ud igennem den lille portlåge, som han havde åbnet for dem.

"Men min gode hest!" sagde Povl, "hvordan får jeg fat i den?"

Kold slog sig med hånden for panden.

"Gamle dosmer, jeg er!" udbrød han dæmpet. "Hesten har jeg slet ikke tænkt på, og den kan I jo ikke undvære!"

"Og selv om vi kunne, ville jeg nødig miste den," sagde Povl, "jeg har fået den i gave af fru Eline!"

Der var ikke andet for, end at han selv måtte hente den; for der var mange heste i stalden, og Kold vidste jo ikke, hvilken der var den rette, eller hvor sadeltøjet var gemt. Efter Kolds råd fulgtes de alle tre ad om til ladegårdsporten, der som regel stod åben og var nærmere ved stalden end borgporten, hvis tunge fløje ikke kunne åbnes uden en hvinende larm af de tørre hængsler. Vægteren og Karen blev ved at gå ud ad vejen, mens Povl forsvandt gennem porten.

Lænkehundene vågnede og gøede voldsomt ad ham; men det fik ikke hjælpe, fremad måtte han jo. Han nåede uhindret stalden og gav sig til at lægge sadel og bidsel på hesten.

Døren til karlekammeret åbnedes, og en stemme spurgte søvndrukken:

"Er der nogen her?"

"Ja, det er mig!"

"Hvad for en mig?"

"Jeg er fra Års og har været her med bud fra lensmanden."

"Så er det vel dit, det fremmede bæst?"

"Ja vel, og nu skal jeg til dasken igen."

"Lykke på rejsen!"

Povl trak dyret ud på stenbroen og svang sig hurtigt i sadlen, og det var på høje tid. Der kom én travende ned over gården, og Klaus Wenzels stemme råbte:

"Stands, din hund, eller du er dødsens!"

Povl satte af sted i galop hen ad stenbroen; der lød et skud, men kuglen ramte ikke, den slog mod muren lige bag ved rytteren, ligesom han fo'r ud igennem porten. Han nåede uhindret søsteren, der imidlertid havde svævet i en gruelig angst for ham og var blevet end yderligere forskrækket ved lyden af det drønende skud.

"Vi må skynde os, Karen!" sagde han og tog hendes fremrakte hånd, og ved hans og Kolds forenede hjælp kom hun hurtigt til sæde på hesten foran broderen.

"Gud i vold, kære børn!" sagde Kold og skyndte på dem.

Et håndtryk og et kort, men bevæget og hjerteligt farvel til den gamle, trofaste ven og hjælper i nøden, og derpå af sted i susende fart! Povl styrede med den ene hånd, og med den anden støttede han søsteren, der holdt ham fast omfavnet med begge sine arme og lænede sit hoved op til hans bryst.

Ude i heden førte deres vej dem over en dyb og bred dal, og da de havde nået dalbunden, og det begyndte at blive opad igen, kom en rytter til syne oppe på bakken foran dem. Den del af dalbunden, hvor de i dette øjeblik befandt sig, lå stærkt i skygge for en fremspringende bakkeknude, mens rytterskikkelsen var udsat for månens fulde stråler og aftegnede sig skarpt på himlens lyse baggrund. De drejede hurtigt af til venstre og red op i en sidebal, hvor de blev holdende i skjul, mens rytteren passerede; for Povl var vis på, at det var den væbnede svend fra Havreballegård, som han havde efterladt såret på vejen, men

som altså nu måtte være kommet til kræfter igen og fortsatte ridtet til Tjele. Det varede ikke længe, inden han atter kunne ses op ad den modsatte bakke, og da han var kommet helt op, faldt månelyset så klart på ham, at de tydeligt kunne skelne spidsen eller toppen på hans stålhue, så der næppe var tvivl om, at det jo måtte være ham. Flygtningene ville give sig stunder, indtil han var kommet dem helt af syne. De kunne nu ikke se mere af ham end hovedet; men lige med ét holdt det stille, der viste sig tvende andre hoveder ved siden af hans, og der hørtes højrøstede stemmer der oppe fra. Det måtte være forfølgere fra Tjele, han var stødt sammen med. Karen skælvede og hviskede til broderen, at nu var det ude med dem. "Tys!" sagde Povl og holdt åndedrættet tilbage. "Den snedige hund!" lød det helt tydeligt med Klaus Wenzels opbragte stemme – "er han ej kommet her forbi, må han være redet ad Ørum-vejen, og vi kan snuppe ham endnu!" I det samme skiltes rytterne, de to kom tydeligere frem på bakkekammen og galopperede mod øst, mens den tredje, den sårede svend med stålhuen, langsomt forsvandt i nordlig retning.

"Tænkelig nu, at vejen til Vejrumbro er den sikreste for os," sagde Povl, da han endelig vovede sig frem af sit skjul og red videre; "den sårede svend har uvitterlig været vor frelser!"

Et par timer senere kom Klaus Wenzels ledsager tilbage til Tjele med en ledig hest ved hånden og meldte, at hesten under det rasende ridt var styrtet med skytten, og at han havde brækket sin hals. Karlen havde ikke bekymret sig mere om ham, end at han havde ladet ham ligge, hvor han faldt – et steds nede under Velds bakker – mens han red tilbage med hestene og hentede en vogn, og da han og et par andre karle endelig kom

med vognen, lå han endnu ubevægelig på samme sted, død, kold og stiv!

Og mens Karen og hendes broder uhindret fortsatte deres rejse ad Århus til, anede det dem mindst, at deres samvittighedsløse forfølger, der havde svoret dem død og undergang, blev kørt tilbage til Tjele som en død mand.

19. Hævnplaner

Lensmanden fængsledes i flere uger til sygelejet af de sår og stød, han havde fået i kampen med Povl Brok, og standsedes derved foreløbig i udførelsen af de skumle planer, han nu var opfyldt af.

Det sidste mislykkede forsøg på at bringe Eline i sin vold havde bevirket en fuldstændig omvæltning i hans indre, så at det ikke mere var det rasende begær efter at være forenet med hende, men had og tørst efter hævn, der nu gærede i ham. I de ensomme timer, han måtte tilbringe på sygelejet, gjorde samvittigheden vel af og til sin ret gældende, og i sådanne øjeblikke følte han rædsel for sig selv og sine onde gerninger; men hans natur var slet og hans sind forhærdet, og hævnfølelsen, hvis stemme råbte højest i hans bryst, overdøvede hurtigt samvittighedens påmindelser.

Imidlertid anså han det dog for rådeligst at gå varsomt til værks, og han oversá ingenlunde, hvilke farlige følger hans røveriske færd mulig kunne medføre for ham selv; den havde i hvert fald haft for mange vidner, til at han lige straks turde træde angribende op mod bispefamilien og de personer, der havde hjulpet Eline på flugten.

Men kort tid efter, at han var blevet rask igen, skete der noget, som fremskyndede gennemførelsen af hans hævnplaner.

Erik Grubbe havde mægtige venner ved hove, og gennem flere af disse modtog han meddelelser om, at biskoppen straks havde indgivet en heftig klage over ham både til kongen og

rigsrådet. Herover tabte han vel ingenlunde modet. Han stolede på, at han var mand for at trodse faren, og det var ingen løs grund, han byggede denne sin tillid på, for han hørte jo til Danmarks mægtigste rigsstand; han kunne ikke fængsles, før han var overbevist, og beviserne mod ham skulle føres for rigsrådet – således foreskrev håndfæstningen om adelsmænd, der sigtedes for lovbrud, som kunne medføre livsstraf eller ærestab. Men skønt der således ikke var nogen grund til at ængstes, da rigsrådet jo som bekendt udelukkende bestod af adelige, blandt hvilke han talte mange venner, og der, selv om klagen blev taget til følge, rimeligvis ville hengå både år og dag, inden han kunne stævnes til tinge, så gjaldt det dog nu på den anden side om at komme biskoppen i forkøbet og om muligt at få denne modstander bragt i klemme på en sådan måde, at ikke alene klagen kunne blive gjort virkningsløs, men at det hævnende sværd også kunne ramme Eline og hendes mand.

Lensmanden tyede nu igen til bispens avindsmand. De mødtes atter, og af klokkeren vil vi erfare, hvilke anslag der blev smedet.

"Som I ved, strenge herre," sagde han, "var det ifølge Hans Nåde kongens udtrykkeligt tilkendegivne vilje, at magister Bonde, der jo før var sognepræst ved Vor Frue kirke, blev forflyttet til sit nuværende embede som sognepræst ved Domkirken. Jeg kan tænke, at doktor Morten, der har været fru Eleonore Kristine Ulfeldts lærer, har tryglet om denne gunst for sin tilkommende svigersøn."

Erik Grubbe gjorde en utålmodig bevægelse.

"Nu kommer det, højgunstige velynder!" fortsætter klokkeren. "Mens magisteren altså var sognepræst ved Vor Frue

kirke, var han tillige kirkens værge og oppebar på dennes vegne store pengesummer; doktor Morten, ved I, har altid været rundhåndet mod de fattige og haft en sær lyst til at lefle med småfolk, og skønt han nyder stor landgilde og rigelig tiende, var han dog tid efter anden kommet svært tilbage og nød ej mere som tilforn kredit hos bysens folk, så siges der. Da nu bispen pintes svarligt for penge, og hr. Kristen så sin vordende svigerfaders store kvide, tilbød han på kort tid at låne ham nogle hundrede mark sølv af kirkens midler. Dette tilbud tog bispen imod og fik pengene. Imidlertid blev magisteren forflyttet til Sankt Clemens domsogn og skulle aflægge regnskab til Vor Frue kirke samt aflevere kapitlets penge. Bispen kunne ej betale; men som stiftets og kapitlets gejstlige overhoved var det ham ej vanskeligt at få sagen jævnet med hr. Svend Hansen Lønborg, magister Kristen Nielsens eftermand. I hvert fald – pengene skal ej være vederlagte endnu."

"Og dermed har I tiet så længe!" råbte Erik Grubbe i heftig sindsbevægelse – "nu skal både bispen og den lange præst få varmet et bad, der skal svie i deres skind!"

Følgen af denne samtale var, at lensmanden lod rejse anklage mod magisteren for uredelig embedsførelse og mod biskoppen som hans medskyldige, og sagen blev undersøgt; men resultatet blev, at sigtelsen viste sig at være aldeles grundløs.

Hensigten var altså for så vidt forfejlet; bispen og hans svigersøn slap ikke alene for "at stå åbenbar skrifte", men blev fuldstændigt frifundet. Magisteren tog sig derfor ikke sagen videre nær. Han og hans elskede hustru levede endnu i "hvedebrødsdagene", desuden er det jo ungdommens lykkelige forret at se livet fra den lyseste side, og under så gunstige

forhold er en uforskyldt krænkelse som den, der var blevet ham tilføjet, kun et ringe sår, som hurtigt lægedes. Derimod ramte slaget biskoppen langt føleligere, og han græmmede sig i stilhed over et så ondskabsfuldt og lumpent bevis på den mægtige lensmands nedrige sindelag imod ham og hans familie.

Men dette var kun en begyndelse og for intet at regne mod den beske skål, som han dernæst måtte tømme.

Ved Hans Skaanings bistand og – som det hedder i domsakten – ved hjælp af "60 vidner, som var tiltruede, fangne og overtalede", udspredtes der i byen og omegnen det skammelige rygte, at magisteren havde "ublu omgængelse" med sin svigermoder, bispinden, og der sørgedes for, at de vedkommende punktligt underrettedes om, hvad sladderen havde fået at løbe med. Beskyldningen ramte de ulykkelige som et lyn fra den klare himmel, og de følte sig så godt som værgeløse overfor en så djævelsk ondskab.

Bispen prøvede vel på at rejse hovedet og ride stormen af, og da han ikke var i tvivl om, hvem det var, der stod bagved det hele, begav han sig en dag til Havreballegård, og der fandt et voldsomt optrin sted mellem ham og lensmanden. Doktor Morten gik lige løs på sagen og sagde sin avindsmand de drøjeste sandheder af den slags, som svier og går til marv og ben, og skønt Erik Grubbe blev yderlig forbitret over den hårde og myndige tiltale af "en borgerlig", beherskede han sig dog i førstningen og svarede med et hånligt skuldertræk, ledsaget af et giftigt blik på bispen, at "han ej havde lavet det fatale rygte, men at det vel var kommet ham for øre, og at han havde grund til at tro, at det var sandt!" Under ordskiftet blev han dog mere

og mere hidsig og busede til sidst ud med, at Hans Skaaning havde "set forargelsen" fra lugen over kirkehvælvingerne og havde tilbudt at ville aflægge ed på det. Bispen kaldte harmglødende Gud til vidne på, at beskyldningen var lige så "falsk og løgnagtig som nederdrægtig fræk og ondskabsfuld!" og truede med at rejse anklage, hvortil lensmanden svarede med at vise ham døren.

Så fattede doktor Morten det forsæt at rejse til København for personlig at forebringe sit kæremål for kongen – et forsæt, hvori han enstemmigt støttedes af hele sin familie – og var dette sket, havde sagen vel fået en anden gænge; men sorg og græmmelse over den store uret, der var overgået familien – hvortil kom, at landsdommeren i Jylland lagde væsentlige hindringer i vejen for ham med hensyn til klagen over lensmanden i anledning af bortførelsen – havde nedbrudt hans legemlige kraft, og inden han kunne bringe sin beslutning til udførelse, blev han kastet på sygelejet, hvorfra han aldrig mere rejste sig. Under sygdommen nød han den kærligste og mest opofrende pleje af sine nærmeste, og så længe han lå syg, var familien så ganske optaget af sorg og bekymring for den elskede fader og svigerfader, at ingen kunne tænke på at foretage noget skridt til at værge sig mod "ondskabens hær"; men som tiden led, forværredes sygdommen, det blev mere og mere kendeligt, at han var mærket af døden, og hverken lægekunst eller hans elskedes tårer og bønner formåede at holde ham tilbage. Kun i to år overlevede han skandalen, og han døde den 16. oktober 1643, ikkun 48 år gammel. En historieskriver op imod den tid siger, at han "tog sig den blame" – dvs. beskyldningen mod hans hustru og svigersøn – "så nær,

at han både på sind og legeme heftig blev angreben af en besynderlig sygdom og stærk melankoli, som i sorg og græmmelse gjorde ende på hans liv."

Nogle dage senere sås et anseligt ligtog at bevæge sig fra Århus bispegård til Domkirkens hovedindgang.

Det var de jordiske levninger af biskop *doctor theologiæ* Morten Madsen, der nu skulle stedes til hvile i kirkens rolige skød, og som i al højtidelighed blev båret bort fra et hjem, hvor kun sorg og elendighed herskede.

I det store ligfølge sås den afdødes embedsbrødre, flere adelige herrer, byens fornemste magistratspersoner og en mængde borgere. Skaren bevægede sig langsomt fremad i dyb og alvorsfuld tavshed, og i alles ansigter stod at læse den oprigtigste sorg over den afdødes bratte bortgang og inderlig deltagelse for hans efterladte. Erik Grubbe og Hans Skaaning var ikke med i følget; men der var heller ingen, der savnede dem.

Den hedengangnes embedsbroder, biskoppen fra Viborg, forrettede jordpåkastelsen. Magister Frants Rosenberg var en høj og kraftig mand af et djærvt og frimodigt ydre, der ved denne lejlighed tydeligt var præget af, at han i sit inderste følte sig oprørt over de frække beskyldninger, man havde vovet at rejse mod fru Kirsten og hendes svigersøn og derved fremskyndet hendes husbonds tidlige død. I sin lange, gribende tale gav han først en historisk oversigt over den fromme tilsynsmands korte, men virksomme og velsignelsesrige liv, og gik dernæst over til at omtale hans grundige lærdom og utrættelige nidkærhed i den lutherske kirkes tjeneste, hans elskelige personlighed og brave, højmodige karakter, og

sluttelig dvælede han især udførligt ved den eksempelløse og uforskyldte hjemsøgelse, der i de senere år så uformodet havde ramt biskop Madsen og øjensynlig forkortet hans dage! – Havde biskop Rosenberg haft den katolske kirkes ritus at støtte sig til, ville han sikkert have udslynget et "anathema" over de "fule bagvaskere og æreskændere"; nu nøjedes han med at påkalde den guddommelige retfærdighed og udtale som sit sikre håb, at Herren ville kalde frem for lyset, hvad der var skjult i mørket, og lade gengældelsen ramme de skyldige.

Kisten nedsænkedes i graven, orglet sendte sit sidste vemodige farvel til den hensovede, og følget forlod kirken og skiltes ad i stilhed, mens biskop Rosenberg med den afdødes efterladte og nogle få nære slægtninge vendte tilbage til bispegården, hvor fru Kirsten lå syg og i febervildelse.

20. Hekseprøven

De hårde, men sande ord, som Erik Grubbe havde måttet høre af doktor Morten under deres sidste sammenkomst, havde efterladt en brod, der sad og stak og borede, og mod hvis sår han ikke vidste andet middel end at lade vreden og forbitrelsen råde og fare fort i sin forfølgelse mod hans efterladte. Og så havde bispen truet med "anklage for kongens trone", et ord, der havde en ilde klang i lensmandens øre; for han vidste godt, hvad han havde forbrudt, hvis der blev kæret på rette sted, og vel var bispen nu både død og borte; men han havde jo ladet sagen gå i arv til sine efterladte, og magisteren ville iværksætte, hvad doktor Morten ikke levede længe nok til at få gennemført. Dertil måtte det ingenlunde komme, og her var altså en grund mere for lensmanden til at gå angrebsvis til værks; det var ikke alene lyst til hævn, der drev ham; men selvopholdelsen bød ham simpelthen at komme magisteren i forkøbet med en anklage, at tilintetgøre sin modpart for at værge sig selv.

Hertil passede det godt, at heller ikke Hans Skaaning endnu havde fået hævn nok. Disse to værdige staldbrødre "udfyldte gensidig hinanden", idet den ene støbte kuglerne, og den anden skød dem ud.

Klokkeren sad hjemme i sin skumle bolig på Brobjerg og rugede over et nyt anslag, og så snart han havde planen færdig, begav han sig en aften til Havreballegård og udlagde den for sin "højgunstige velynder".

Det var ham vel bekendt, at der blev talt en del om bispens bratte endeligt, og at rygtet havde travlt med "den besynderlige sygdom", der havde voldt hans død. Ved at lytte til dette tusindtungede rygte havde kimeren undfanget ideen til en ny forfølgelse mod de efterlevende. Hvad om man beskyldte og lod bispinden anklage for, at hun havde forhekset sin mand? I vore øren lyder en sådan beskyldning ganske vist kun latterlig; men den passede ganske vel til de gængse meninger og forestillinger i hin overtroiske tidsalder, da næsten alle uden undtagelse troede på trolddom og hekseri, og da hekseprocesser hørte til dagens orden. Hans Skaaning var en af de få, som ikke delte tidens overtro, og han vidste bedre end nogen anden, at fru Kirsten var uskyldig i sin mands død; men det var et punkt, som han såre let kom over, og for ham var det af en langt mere afgørende betydning, at en hekseproces, hvori bispinden var den anklagede part, aldeles ikke ville tage sig underlig ud, selv i de højere og mere oplyste samfundslag, og at den i højeste grad ville interessere "den uvittige mængde". Sagen forberedte han ved at sætte et nyt, vældigt rygte i omløb, og her kom det ham vel tilpas, at Skipper Ingeborg så godt som dagligt havde haft og fremdeles havde sin gang i bispegården. Vel vidste han, at hoben snarere elskede og agtede end frygtede den "gode" spåkvinde; men det var ham lige så vitterligt, at ingen tvivlede om, at hun kunne hekse og trolde som den bedste, når og hvor hun ville. Dermed var den vanskelighed bortryddet. Den næste var, at lensmanden var bange for "heksen" og altid havde foretrukket at gå af vejen for hende og lade hende være i fred; men hans betænkeligheder var ikke vanskelige at få bugt med, så meget mindre som han hadede hende og inderligt ønskede

at blive "heksen" kvit, og planen for øvrigt vandt hans fuldeste bifald. Lensmanden troede ikke på nogen gud, hvorimod han nok troede, at der var en djævel til, og at denne havde sine mægtige svorne håndlangere her i verden; men hans tro på dette væsens tilværelse var dog ikke stærkere, end at den snilde klokker fik ham til at slippe den ved at holde et lille foredrag for ham om, at tro og overtro var lige tåbelige, at vantro var det eneste fornuftige, og at man overhovedet ikke skulde tro på andet, end hvad man kunne tage og føle på eller se for sine øjne. Den ny felttogsplan blev altså vedtaget og dens gennemførelse besluttet.

Det første udfald gjaldt Skipper Ingeborg, idet man nemlig anså det for rigtigst allerførst at foretage en hekseprøve med hende for uigendriveligt at kunne bevise, hvad det var for en person, fru Kirsten og hendes datter plejede omgang med. At prøven ville give et ønskeligt resultat, tvivlede man ikke et øjeblik om, og når det på den måde var godtgjort, at Skipper Ingeborg var en arg troldkvinde, der stod i pagt med Djævelen, ville hun aldrig komme på fri fod mere. Lensmanden ville så lade rejse anklage imod hende; ved hjælp af allehånde pinsler lykkedes det nok at få hende til at bekende sine misgerninger og deriblandt navnlig den, at hun og fru Kirsten havde hjulpet hinanden at forhekse biskoppen, og så skulle hun "efter loven dømmes til at kastes levende på ilden". Efter denne nødvendige forberedelse ville man dernæst, grundet på rygtets dom og Skipper Ingeborgs bekendelse, ligeledes rejse anklage mod bispinden; om hun skulle lide samme skæbne som hendes medskyldige, eller man måske kunne nøjes med at lade hende

stå åbenbar skrifte, ville alt komme an på størrelsen af hendes andel i brøden.

Dagen før Allehelgens dag 1643 lod lensmanden trommen røre på Århus gader og udråberen bekendtgøre, hvilket skuespil der skulle opføres ved Århusbugten ud for strandhytten, og da mængden nysgerrig strømmede til, lod han sine svende og karle omringe hytten for at pågribe "heksen". At det først blev bekendtgjort så sent, var en forholdsregel, man havde taget for at holde spåkvinden i uvidenhed om, hvad der forestod; for det gjaldt om at tage hende med overrumpling og hindre hende i at redde sig ved flugt.

Spåkvinden var ikke alene, da overfaldet skete. Efter sin heldige flugt fra Tjele havde Karen Brok nemlig skyndt sig at banke på hos sit barns brave plejemoder, sagt hende, at hun var dets moder, og hvem der havde sendt det, og efter at have modtaget disse meddelelser havde Skipper Ingeborg beredvilligt tilbudt hende husly hos sig i strandhytten, indtil hendes broder kunne skaffe hende et andet og bedre hjem.

På den nævnte dag sad de tvende voksne kvinder og barnet hos hinanden i den lille, fattige stue, og ingen af dem havde fjerneste anelse om det truende uvejr, der nærmede sig. Karen spandt og nynnede på en kæmpevise, Skipper Ingeborg bødede fiskergarn, mens hun lyttede til sangen, og barnet sad på sine knæ omme på bænken under vinduet og morede sig med et gammelt spil kort, som hun havde bredt ud på bordet foran sig. Pludselig sagde den lille:

"Mo'r og bedstemo'r! Hvad mon det er for mænd, der kommer? Mon de vil ind til os?"

Siden den rette moder var kommet, kaldte hun Ingeborg bedstemoder.

Begge de tiltalte holdt op med deres arbejde og gik til vinduet.

"Ej ved jeg, hvad de har i sinde, mit lam!" sagde Ingeborg; "men det er jo ham selv og hans svende, og klokkeren, det skimlede bæst er også med – det huer mig allerringest."

"De stævner lige hid!" udbrød Karen, der allerede begyndte at blive bange – "ej se, hvor folk kommer strømmende herud fra byen! Hvad mon alt dette betyder?"

"Å, vi blæser dem et stykke!" sagde Skipper Ingeborg; "lad dem bare komme an!"

Beregningen havde været rigtig: Erik Grubbe og klokkeren kom først, og i den mægtige lensmands påsyn vovede ingen af de hidstrømmende tilskuere at komme "heksen" til undsætning. Svendene havde fra først af ikke haft synderligt mod på det stykke arbejde, de skulle udføre; for de kendte Skipper Ingeborg og nærede stor respekt ikke alene for hendes overnaturlige kræfter, men også for hendes legemlige; men førend de drog af gårde, gav lensmanden dem nogle kander brændevin at styrke sig på, og da klokkeren, der ledede ekspeditionen, begyndte angrebet med en kraftig besværgelse mod "heksen" og hendes usynlige forbundsfælle, var der ingen ting i vejen, og de gik løs på hytten med dødsforagt. Erik Grubbe fulgte ikke med helt ned til huset, men blev holdende til hest i nogen afstand på et højt punkt, hvorfra han havde fri udsigt over skuepladsen og den nærmeste del af Århusbugten. Et par store, fladbundede både med årerne lagt til rette lå rede ude i sølandingen. Angriberne nærmede sig i sluttet trop og slog kreds om hytten;

nogle holdt øje med døren, andre med vinduerne, og atter andre stirrede op i vejret, som om de ventede, at "heksen" kunne få i sinde at fare bort igennem skorstenen. Hans Skaaning havde som en klog general, der på én gang forstod at lede og at sørge for sin egen sikkerhed, stillet sig bag ved hæren i nogle favnes afstand fra huset, hvor han stod og svingede sin stok som en kommandostav og tilråbte de menige, at de skulle gå mandigt frem og tage skansen med storm.

En tre-fire stykker af de modigste gav sig til at bumre på døren med de bare næver – for andre våben var det forbudt at bruge – men ingen gik ind, hvorimod Skipper Ingeborg, der indtil dette øjeblik endnu ikke havde anelse om, hvilken "prøve" der ventede hende, kom ud og syntes rede til at sætte magt imod magt og prøve på at slå fjenden tilbage. Lensmanden var for langt borte til at kunne høre den levende krydsild af skældsord, der veksledes mellem belejrerne og den belejrede, hvorimod han tydeligt så skipper Ingeborg smøge ærmerne op over albuerne og true med sine knyttede næver på den mest udfordrende måde. Den overlegne fjende stormede løs på hende, og der opstod en rasende kamp. En stund holdt hun sig tappert; hendes bare arme gik som trommestikker på mændenes hoveder, og flere af modstanderne sank i knæ for hendes kraftige næveslag; men der var alt for mange om hende, og efter en fortvivlet modstand blev hun overmandet, bundet på hænder og fødder og slæbt ned i den ene af bådene, hvor de bandt hende et langt stykke reb om livet.

Mandskabet fordelte sig i bådene, som derefter begge stødte fra land og lagde et par hundrede favne ud i bugten. Den fangne blev hevet over bord, en mand stod rede med kniven i

hånden og overskar i hast båndene, der sammenholdt hendes hænder og fødder, mens en anden mand holdt sig parat med en håndspage, for at hindre hende i at gribe fat i rælingen og prøve på at kæntre båden; men Skipper Ingeborg, der her var i sit rette element, syntes slet ikke at have noget sådant i sinde. Mens bådene lagde fra hinanden for at stramme rebet, der omtrent var lige langt til begge sider, og af hvilket en mand i hver båd havde fat i en ende, gjorde hun først nogle kraftige svømmetag indefter; men pludselig standsede hun, sank ned i en stående stilling og "trådte vande", så at det grangivelig så ud, som om hun stod på havbunden og hvilede sig med hovedet over vandet, mens ingen kunne se, at hun med hænderne skjult under vandfladen smøgede trøje og yderskørt af sig, med samt rebet, der var bundet derom.

"Hun flyder, hun flyder! Se til heksen, hun er ej i stand til at synke!" råbte Hans Skaaning fra den ene båd, mens mandskabet halede ud fra begge sider; men lige med et forsvandt hun under vandet og blev borte så længe, at flere af mændene begyndte at blive hede om ørerne og sende truende øjekast til klokkeren, der råbte i et væk: "Hal ud, for Djævelen! Træk på årerne! Stram rebet!" Bådene standsede pludselig med et ryk, hele den lange rebline lå strammet hen ad vandfladen; men ved rebet hang kun Ingeborgs yderklæder, "heksen" var forsvundet.

Svendene knurrede, og en af dem råbte: "Så gid Djævelen annamme jer, Hans Kimer, der har fået os med på den forretning! Har vi nu ikke der gået hen og myrdet et uskyldigt menneske – for *uskyldig* må hun jo være, om ellers prøven har noget at betyde!"

"Hej! Der er hun igen!" udbrød en af de øvrige og pegede ind efter.

Alles øjne fulgte retningen af karlens fremstrakte arm, og ganske rigtigt: Skipper Ingeborgs hoved var atter blevet synligt over havfladen en halv snes favne længere inde, og hun svømmede hurtigt ind imod land, men i en noget sydligere retning end huset, som om hun havde i sinde at gå i land omme under skoven.

"Kan I se, hun flyder!" råbte klokkeren – "efter hende, gutter! Vi må hale hende ind!"

"Ja, god dag, min nathue!" sagde svenden, der først havde talt; "Skipper Ingeborg kan naturligvis flyde og dukke, ligesom det bedst gefalder hende; hun er jo en gammel befaren sømand, og ved I hvad, kammerater, hun klarer sig min sæl som en karl!"

Stemningen blandt svendene havde pludselig vendt sig til gunst for spåkvinden; af frygt for lensmanden turde de dog ikke lade være at sætte efter hende; men det gik helt forvirret med vendingen og farten. Det var kun for et syns skyld, at der blev trukket på årerne af alle kræfter, og det halve antal årer skoddede bagud lige så meget som de roede frem. Flygtningen havde derfor stadig forspringet, og inden Hans Skaaning og hans uvillige hjælpere fik tid til at indhente hende, havde hun nået kysten. "Heksen" var sluppet fra dem og i land, og et øjeblik efter var hun forsvundet i skovens tykning.

Grunden til, at hun valgte denne landgang var frygt for, at lensmanden måske havde lagt en del af sin styrke i baghold, og hun ville først undersøge terrænet, inden hun turde nærme sig huset.

Vi vender tilbage til Karen Brok, der var forblevet hos barnet i stuen, hvorfra hun med angst og bæven var vidne til det brutale overfald på stakkels Ingeborg. Hun havde ikke mod til at forlade hytten, så længe kampen stod på; men så snart den var endt, og hele sværmen havde begivet sig ned til stranden, tog hun sin lille pige ved hånden og ilede ud og af sted. Så hurtigt hun kunne, ind efter Århus. Hun var dog ikke kommet ret langt, inden hun mødte Mette Skippers og Stærken Jørgen; Troels kom pustende et stykke bagefter.

"Er det sandt?" råbte Mette, længe førend de mødtes.

"Ja, du fredsenste Gud, Mette!" svarede Karen og vendte sig om; "de har bundet hende og trukket hende ned til vandet, og jeg er ræd for, de undliver hende. Hvor bliver I også af? Jeg så ingen af jer blandt hoben, og ingen af de andre rørte en hånd for at hjælpe hende!"

"Vi hørte det lige nyssen," svarede Skipper Ingeborgs datter og ilede af sted; hun var bleg som et lig og så helt forvildet ud. "Trommen var ej i Fiskergyden, og det bæres mig for, at det skete forsætlig for at holde det skjult for os! Ak, du min Gud og frelser, om vi kommer for sent til at hjælpe hende!"

Hun og Stærken Jørgen næsten travrendte, så at hverken Troels Øltapper eller Karen kunne følge dem.

Stærken Jørgen ragede hoben til side, og han og Mette gik helt ud til vandet.

De kom just i det øjeblik, da prøven gik for sig derude. Mette, der kendte sin moders færdighed i svømmekunsten, nærede et lønligt håb om, at hun nok skulle redde sig. Pigen havde gode øjne; hun stod med sammenknugede hænder og stirrede ud over bugten, mens hun kun halvt lånte øre til de

nærmestståendes forklaring om, hvorledes det hele var gået til. Hele den talrige tilskuerskare ventede i stor spænding på udfaldet af hekseprøven, alle nærede deltagelse for Skipper Ingeborg, og skønt deres tro på hendes uovervindelighed var blevet rokket, da de så hende bukke under i nævekampen, delte de fleste dog endnu Mette Skippers forventning om, at deres yndling, den gode "spåkvinde", til uddrag nok skulle klare sig.

Pludselig udbrød Mette: "Der er hun, der er hun, Guds moder ske pris og tak! Sikken fart, hun skyder, og de kan ikke nå hende! Hun er frelst!"

En lydelig bifaldsmumlen gik igennem forsamlingen, der ellers forholdt sig rolig og tavs; flere af de nærmeste tilskuere tyssede på Mette og holdt hende tilbage, da hun stod på spring til at ile moderen i møde omme under skoven. "Vær endelig stille og lad som ingen ting," sagde de, "Skipper Ingeborg hytter sig bedst, når hun råder sig selv."

Hun fulgte rådet, der blev givet i den gode mening, så længe som muligt at holde spåkvindens undvigelse skjult for Erik Grubbe, hvis syn ikke var det skarpeste, så at han næppe havde kunnet opdage det lille, mørke, svømmende punkt mellem bådene og kysten, og nærmere inde under land dækkedes flygtningen til sidst af en lille, skovbevokset odde, der skød sig ud i søen.

Mængden blev stående ganske rolig og ventede, til bådene kom nærmere og stævnede mod land. Klokkeren stod i forstavnen og så meget ilde ud.

Ved synet af Hans Skaaning kom blodet vældig i kog på Mette Skippers. "Er han også med, det hjelmede spøgelse!" udbrød

hun opbragt; "da er det ej at undres over, at Djævelen er løs! Han skulle rigtig nok have klø, skulle han!"

"Lad mig klemme ham lidt," sagde Stærken Jørgen; "kimeren og jeg har en liden høne at plukke sammen for den skammelige løgn, han bandt mig på ærmet for at forlede mig."

"Å, ja, Stærken Jørgen!" lød det ivrigt fra alle sider – "pin ham, klin ham, nap ham, klap ham! Giv ham dygtigt, og skån ham ej, den visne bandskrop! Lad ham få både for bispen og stakkels Ingeborg!"

Nu stødte den forreste båd mod sandgrunden, og en af svendene gik udenbords og tog Hans Skaaning på ryggen og vadede til land med ham.

"Hvad har I gjort ved Skipper Ingeborg?" sagde Stærken Jørgen i en truende tone.

Hans Skaaning sendte spørgeren et hurtigt, lurende øjekast, idet han svarede: "Hun flyede fra os, den forbandede heks!" og han trængte på og ville bort igennem mængden.

"Hvad! kalder I min skikkelige moder en heks?" råbte Mette Skippers og truede ad ham – "så gid Djævelen ramme jer bjæffendes tunge!"

Stærken Jørgen tog det mere praktisk, og idet han kastede begge sine kæmpenæver om den sprællende klokker, sagde han i en rolig, næsten gemytlig tone: "Nu skal kimeren til hekseprøve, at vi kan se, om han flyder eller synker – hvist!" Med disse ord gav han ham først et lille kast indefter for at få ham i slyng, og hivede ham så fra sig til den modsatte side med en sådan kraft, at klokkeren fløj som en kæmpefugl mange alen ud i bugten og faldt i vandet med et vældigt plask.

Tilskuerne undte ham hjertelig godt denne vældige dukkert; til et sådant optrin, der faldt så ganske i deres smag, kunne de ikke holde sig tavse, og mens Hans Skaaning kravlede op og vadede i land, hilsedes han med et så stormende latterbrøl, at det gav genlyd i skoven.

"Lensmanden!" lød det pludselig. Latteren forstummede, og alle vendte sig om.

Erik Grubbe, der havde set bådene lægge til land og var spændt på at erfare udfaldet af hekseprøven, nærmede sig i pasgang og standsede nu tæt bag ved folkehoben. Han kom tidsnok til at se hans Skaaning pjaske i land efter sit ufrivillige bad, og han følte ikke større deltagelse for denne sin rådgiver og staldbroder, end at han trak på smilebåndet og gottede sig over hans ynkelige udseende.

"Kom hid, Hans Klokker," bød han, "og sig mig, hvorlunde det gik. – Hvor er heksen blevet af?" vedblev han og så sig om blandt tilskuerne; "I var alle vidner til, at hun flød og ej kunne synke – ikke sandt?"

Men inden nogen kunne svare, trådte den savnede ud af skoven, og tilskuerne udbrød i munden på hinanden: "Dér er Skipper Ingeborg!"

Lensmanden fulgte retningen af mængdens blik; han vendte hesten med en sådan fart, at den næsten stejlede, og – "heksen"s frygtelige skikkelse stod for ham og stirrede ham op i ansigtet med en jaget ulvindes flammende øjne. Sin lodne kabuds havde hun tabt i kampen med svendene, hendes tykke, gråsprængte hår hang hende ned ad ryggen i lange, våde tjavser, og vandet dryppede fra hendes drivvåde klæder, lensmanden blegnede og blev så forfærdet ved synet af "heksen", at håret rejste sig på

hans hoved, mens hun trådte tæt hen foran hesten og greb fat i bidslet og råbte så højt, at alle kunne høre det:

"I er en satans soldknægt, Jerrik Grubbe, og fortjente ej bedre end at sparkes i rakkerkulen som en skabet hund! Men den voldsdåd, I har øvet mod mig i dag, skal komme ti fold over jert eget syndige hoved! I skal leve den dag, da al verden vender jer ryggen med væmmelse og foragt, og for al den skamfærd, I øver, skal forbandelse ramme både jer og jert afkom! Eders alderdom skal vorde æreløs, og ingen tåre skal væde jert leje, når I som et ådsel på møddingen ligger i den sidste strid! Eders eftermæle skal blive ringere end den usseligste træls, og eders undergivne skal trampe og danse på eders grav og juble af glæde over, at den Satans håndlanger Grubbe endelig er gangen af live! Ve, ve – ja, ti fold ve over den røde ridder på Havreballe!"

Efter at have sagt dette vendte hun sig fra ham og gik ned til strandhytten, mens han en stund som forstenet blev holdende ubevægelig og stirrede efter hende med den udtalte forbandelse rungende i sine øren.

Klokkeren nærmede sig og sagde med rystende stemme: "Giv dog befaling, strenge herre, at de griber hende atter, død eller levendes!" Han var så forfrossen, at tænderne klaprede ham i munden, så at han næsten ikke kunne tale forståeligt.

Lensmanden fo'r op. "Rejs ad Helvede til, elendige klerkepjalt!" hvæsede han – "hvi Fanden lod I hende slippe, da I havde hende?"

"Ak, strenge hr. lensmand! Hun gjorde sig løs og svømmede fra os," stammede klokkeren.

"Sov I da så længe, elendige fjog?"

"Nej, hr. ridder!" tog en af svendene ordet; "men hun dukkede ned under vandet og smøgede tøjret af sig."

"Dukkede!" råbte Erik Grubbe; "det var jo det, de skulle have hindret hende i!" Svendens troskyldige tilståelse gjorde lensmanden rasende.

"Ja, hun var nede længe," tilføjede svenden; "vi frygtede næsten for, at hun var druknet."

Der gik en knurrende mumlen gennem hoben. "Skipper Ingeborg er uskyldig, og det er bevist mere end nok!" lød det dæmpet fra mund til mund, og Troels Øltapper sagde højt: "Hans Nåde kongen ville hue det ilde, dette her, om han vidste det!"

"Hvo vover at mukke?" tordnede Erik Grubbe og tog til sit værge.

"Jeg mukker ingenlunde, strenge hr. lensmand!" genmælede Troels; "men fjerde Kristian kender jeg helt vel og ved, at han er en retfærdig herre. Det vil I vel heller ikke nægte!"

Erik Grubbe bed sig i læben og tvang sin opblussende vrede. Spillet var i hvert fald tabt, han havde mængdens dom imod sig, og sagen kunne måske få ubehagelige følger, om der blev kæret over det for kongen. Efter et øjebliks overvejelse vendte han hesten og red sin vej uden at mæle et ord mere.

"Skuespillet" var endt og det på en måde, der var yderst tilfredsstillende for den talrige tilskuerskare, som nu hurtigt opløste sig og vandrede hjem i smågrupper, ivrigt samtalende om, hvad de alle havde set og hørt.

Tre personer havde vundet i anseelse ved dagens begivenhed. Den første var naturligvis Skipper Ingeborg, der ej alene var gået sejrende ud af vandprøven, men som til slut i flere

hundrede menneskers påhør ustraffet havde kusket lensmanden så eftertrykkeligt, at mund og mæle forgik ham. I mængdens øjne var hun fra nu af en uovervindelig heltinde, og mange var af den mening, at det kun var på skrømt, hun bukkede under i nævekampen, for at hun kunne få lejlighed til at vinde sig en endnu herligere sejrskrans. Den anden var Troels Øltapper, der havde slået Erik Grubbe af marken med "fjerde Kristian". Og endelig havde Stærken Jørgen ved at "dyppe" klokkeren vasket det vanry af sig, han var kommet i ved bortførelseshistorien.

Klokkeren derimod var ved sin virksomme andel i hekseprøven sunket end dybere i mængdens omdømme; alle foragtede og afskyede ham som et nedrigt menneske. Da han mærkede, at lensmanden ikke ville have "heksen" fængslet, luskede han af og gik hjem, uden at nogen lagde mærke til det. Brobjerg nåede han, men i en yderst forkommen og elendig tilstand; han blev syg oven på den tur og måtte holde sengen i flere dage.

Skipper Ingeborg derimod slap nemmere over det. Så snart hun var kommet hjem, drak "den gamle, befarne sømand" allerførst en halv pægl brændevin; så afførte hun sig det våde tøj, gik i seng og faldt i søvn, og da hun vågnede igen, beroligede hun Karen Brok med den forsikring, at hun var "så kvik som en fisk".

Der gik en uges tid; Hans Skaaning var kommet på benene igen og havde atter begyndt at gruble på sine hævnplaner.

En aften silde – der var stille og tomt i gaderne, for det var alt over borgerlig sengetid – kom en af bysvendene, der var ude at

gøre sin runde, vandrende op ad Vestergade med sværd ved siden og en tændt lygte i hånden.

Da han gik over Storetorv, blev han opmærksom på en mørk skikkelse, der stod op ad muren på den gamle rådstuebygning og, uden at sige et ord eller forråde sin nærværelse ved en eneste lyd, bevægede sig i de sælsomste bugter og vridninger. Bysvenden holdt sin lygte i vejret og genkendte til sin store forbavselse klokkeren, der stod i gabestokken med jernbøjlen om halsen, hænderne bundet på ryggen og en knebel i munden.

"Det må vel være på borgmesterens befaling, at I er blevet stillet der, Hans Skaaning?" sagde svenden med et skadefro grin og gjorde mine til at ville gå videre.

Klokkeren stampede i brostenene og vrikkede ivrigt med hovedet. Svenden nærmede sig atter med lygten og opdagede nu, at der ikke var lås, men kun en pind for bøjlen, og dette var bevis nok for, at fængslingen ikke var sket på øvrighedens bud; den fangne måtte altså løslades. Først befriede han ham for kneblen, og mens han løste hans hænder, spurgte han: "Hvem har gjort det, Hans Skaaning?"

"Å! Det har Skipper Ingeborg gjort, den fordømte heks!" stønnede klokkeren, "hun overfaldt og kneblede mig, inden jeg kunne råbe om hjælp; men jeg skal tage hævn, gyselig hævn over hende, den bansatiske troldkvind!"

"Ja, det har jeg intet imod, når bare I kan få den," sagde svenden tørt, "se så, nu har I atter labberne fri og kan selv tage halstøjet af, og skynd jer så at komme hjem; det er langt over borgerlig sengetid."

Med disse ord tog svenden sin lygte igen og gik sin vej.

Hans Skaaning rev det rustne halsjern af sig og skyndte sig om til borgmesterens gård; men porten var lukket, og hvor ivrigt han end bankede og kaldte, kom ingen og lukkede op; lensmanden kunne han heller ikke vente at få i tale så sent på aftenen, så at der ikke var andet at gøre for øjeblikket end at følge bysvendens gode råd; han gik altså hjem og lagde sig til hvile med en hævntanke mere i hovedet.

Tidligt den næste morgen gik han til Havreballegård og forebragte mundtligt sin klage for lensmanden. Erik Grubbe medgav ham fire af sine væbnede svende, der fik ordre til at fængsle "heksen", og med dette drabelige følge skyndte klokkeren sig til strandhytten – døren stod åben, men hytten var tom, og denne ekspedition endte endnu mere frugtesløs end den forrige.

Skipper Ingeborg havde forladt både huset og egnen. Hvor opholdt hun sig? Ingen vidste det, og trods al sin ivrige spejden og spørgen var klokkeren ikke i stand til at finde hendes spor.

Først længe efter erfarede man, at Skipper Ingeborg, Karen Brok og hendes lille pige opholdt sig på Rosenholm, hvor den ædle Holger Rosenkrands havde givet dem husly og taget dem under sin beskyttelse. Under hr. Holgers vinger var spåkvinden betrygget både mod lensmandens og klokkerens efterstræbelser.

21. Ondskabens sejr

Efter den for lensmanden så uheldige hekseprøve besluttede han at opgive sigtelsen mod fru Kirsten for hekseri; for der skulle jo dog en nogenlunde rimelig grund til at rejse den på, og hverken han eller klokkeren kunne finde nogen ny i stedet for den påtænkte, der var glippet for dem.

Men ikke desto mindre stod han fast på at få hele bispefamilien lagt øde, og nu skulle den anden beskyldning – mod bispinden og hendes svigersøn – benyttes for fuldt alvor og så meget des kraftigere.

Den 17. november 1643 var lensmanden ved sit falske kæremål nået så vidt, at han havde erhvervet sig en kongelig ordre til at fængsle magister Bonde, og efter at bispen i Viborg ifølge kongelig befaling havde forbudt magisteren prædikestolen, lod Erik Grubbe ham under stærk bevogtning føre til København, hvor han blev indsat i Blåtårn; men da man ikke der kunne få nogen egentlig oplysning om sagen, og magisteren stadig påberåbte sig sin uskyldighed, sendtes han kort efter tilbage igen og indespærredes i Havreballegårds fængsler; for det var nu lensmandens hensigt ved langvarige pinsler at forkorte den ulykkelige fanges liv. Den 16. december lod han også bispinden fængsle og bevogte "ved en bestilt vagt"; men hun løslodes dog atter en måned efter, nemlig den 16. januar 1644, "da de svenske kom til Århus".

Den mægtige lensmand nød dog ikke sine triumfer med ublandet glæde. Kongen havde nemlig begyndt at tage sig af

sagen på en måde, som lod ane, at han var blevet påvirket til gunst for de anklagede.

Allerede den 2. december 1643 modtog Erik Grubbe en kongelig befaling til "at erklære sig over, hvorfor han straks havde skikket mester Kristen Nielsen til København, uagtet han havde tilbudet sig at stille borgen", og to dage senere erholdt han meddelelse om, at landsdommerne i Jylland, Erik Juel og Mogens Høg, var befalet at begive sig til Havreballegård for at forhøre mester Kristen Nielsen, samt at "bisperne i Ålborg og Viborg havde fået befaling til at kende på de sager, der af kommissionen, mester Kristen Nielsen anlangende, blev dem forelagte". 18. december: "Da Kristen Nielsen beklager sig, at efter at han er kommet hjem, holdes han så strengt, at han ej tør tale med nogen, så befales Erik Grubbe at lade ham tale, med hvem han vil, kun at det sker i nogens påhør, som han (Erik Grubbe) selv dertil forordner. *Item* da bispinden havde beklaget sig, at der var ingen i byen, som turde påtage sig hendes sag at forsvare af frygt for lensmanden, så befales denne, at han ikke må hindre nogen i at tale hendes sag, hvem hun dertil begærer og kan formå dertil."

Disse kongelige ordrer kom Erik Grubbe meget ubelejligt og gav ham adskilligt at bide på. At han havde en hemmelig modstander, der modarbejdede ham ved hove, kunne der næppe være tvivl om; men hvem var denne modstander eller fjende? Det kunne han ikke begribe, imidlertid: "fjerde Kristian" havde talt, hans ord krævede ubetinget lydighed, og lensmanden skyndte sig at efterkomme hans bud. Det harmede ham allermest, at magisteren, trods den strenge bevogtning, havde set sig i stand til at nå majestætens øre med sine klager;

men for at betage ham årsagen til at gentage dem, gav han nødtvungen ordre til, at hans fangenskab skulle formildes.

Den hemmelige modstander, der modarbejdede Erik Grubbe, var ingen anden end fru Eline, magisterens hustru.

Da sagen mod bispinden og hendes svigersøn var blevet anlagt og magisteren fængslet, rejste den unge frue uopholdelig med sin broder Oluf til København, nærmest i den hensigt at undgå sin fjendes efterstræbelser, der sikkert ikke ville udeblive. Hertil havde hendes mand også bestemt opfordret hende, mens han selv med mandig ro gik sin tunge skæbne i møde.

Ingen af dem havde ved skilsmissen anelse om, at han som fange skulle følge hende så at sige i hælene; men ikkun to dage efter sin ankomst til hovedstaden erfarede fru Eline gennem en af sine fornemme slægtninge, at hendes mand i det sidste døgn havde siddet indespærret i Blåtårn.

I sin bestyrtelse og angst herover prøvede hun først på at få adgang til ham i fængslet, for ved sin nærværelse at trøste og støtte ham; men da alle hendes anstrengelser i den retning var frugtesløse, forestillede hun sig til sidst, at han måtte være dømt til livsvarigt fængsel eller måske døden, og hun gik i en vånde og spænding, så at hun var nær ved at fortvivle.

Omsider lykkedes det hende at skaffe sig adgang til fru Eleonore Ulfeldt, for hvem hendes fader i sin tid havde været lærer, og vinde hendes deltagelse for sagen.

Fru Eleonore talte først med sin mand, rigshofmester Corfitz Ulfeldt, og bad ham give ordre til, at fru Eline måtte se og tale med sin mand i fængslet, så længe han var der, samt sørge for, at han blev behandlet så mildt som muligt; men hun fik til svar,

at magisteren allerede var sendt tilbage igen for at holdes fængslet i Århus, da man formente, at undersøgelsen retteligst burde fremmes der. For øvrigt havde rigshofmesteren så meget andet at tage vare og ville helst være fri for at blande sig i sagen til gunst for præsten; men da den lå hans hustru så stærkt på sinde, kunne hun jo tale med sin kongelige fader om den.

Dette gjorde hun og det med så megen varme, at det lykkedes hende at vække kong Kristians interesse for bispinden og magisteren, og følgen deraf var, at der, som allerede fortalt, indløb den ene kongelige ordre til Erik Grubbe efter den anden; til sidst befalede kongen endog, at lensmanden skulle frigive magisteren og modtage to mænds borgen for ham og fru Kirsten, indtil sagen kunne blive undersøgt og påbegyndt.

Efter dette gunstige resultat ilede fru Eline hjem til Århus, mens hendes broder blev tilbage som page hos Corfitz Ulfeldt, som den gang stod i sin lykkes fulde glans. Det var hendes håb, at sagen mod hendes mand og moder snart måtte blive afsluttet, når de nu fik en lovlig beskikket forsvarer, og det ville vel også være sket, hvis kongen havde vedblevet at skynde på for at få den tilendebragt; men han fik fra nu af andre og større ting at tænke på og tabte derved de ulykkelige af syne, og fru Elines og hendes families lyse håb endte for en lang tid i bitter skuffelse.

I Europa rasede Trediveårskrigen. Den trængte også ind over Danmarks ubeskyttede grænser og kaldte enhver våbenfør mand til dåd og værge for det betrængte fædreland. Navnlig i Jylland føltes virkningerne hårdt under den svenske general Torstensons hærgen og plyndren over så godt som hele halvøen. Alt og alle led, familiebånd sønderreves, og tidligere velstående

borgere bragtes i nød og elendighed ved krigens rædsler. Efter bispindens påstand var hendes bo, "der ved total forsømmelse af alle vedkommende var blevet spoleret og forrykket, af værdi over 30.000 rdlr.", og en mand ved navn Augustinus Miller vidnede siden, at han var med, da sølvet blev udtaget af dr. Mortens bo til de "tu regimenters indkvarterede ryttere, nemlig Polakken og Pensen." Dette er kun et enkelt eksempel, og således gik det alle vegne. Landets pengevæsen forkvakledes, og rettergang og domstole virkede ikke, for dommere og retsbetjente tabte hovedet og lagde al virksomhed til side under den almindelige forvirring. Krigen var vel ikke langvarig for Danmarks vedkommende, og freden sluttedes den 23. august 1645; men den havde kostet umådeligt og udtømt landets hjælpekilder, og efterveerne føltes i lang tid efter.

Intet under derfor, at det under disse forvirrede og sørgelige forhold trak i langdrag med rettergangssagen mod fru Kirsten og hendes svigersøn, og fra lensmandens side blev der heller ikke hastet med at få den påkendt, fordi det tilfredsstillede hans hævnfølelse at lade dem svæve i denne pinlige uvished så længe som muligt. Men gemt var ikke glemt; den 19. august 1647 lyste Erik Grubbes ridefoged på Århus byting fru Kirsten Johansdatter "fuld kettersche sag til for letfærdig leyermål og blodscham med hindis datters mand", og samme år blev magisteren ved dom afsat fra sit embede som sognepræst.

Der blev nu atter gjort forsøg på gennem fru Eleonore Ulfeldt at bevæge kongen til at tage sig af de forfulgte, men denne gang uden held. Den gamle konge var nedbøjet, ikke alene af alderdom og anstrengelser under den sidste sørgelige krig, men også og især som følge af den store fattigdom og nød, den

bragte landet i, og de mange ærgrelser, som rigsrådet voldte ham i hans sidste regeringsår ved dets ulyst til at gøre noget for landets opkomst.

I foråret 1648 døde den kongelige helt fra "Kolbergerhejde", budskabet derom fo'r som en løbeild over landet, og sorgen lagde sig med knugende vægt over folket. Tidenden ramte måske dog ingen føleligere end bispinden og hendes børn; thi med fjerde Kristians død syntes alt håb om oprejsning for den så forurettede og hårdt prøvede familie udslukt for stedse.

Endelig besluttede enken at rejse til København og gøre knæfald for kong Frederik den Tredje, af hvem hun udbad sig, at akterne i hendes sag måtte blive reviderede. Dette tillod kongen, og sagen blev atter foretagen og vidner indstævnede.

22. Oprejsning og gengældelse

Sagen kom denne gang i en anden gænge. Den 24. juni 1649 faldt herredagsdommen, der lød på fuldstændig frifindelse både for doktor Morten Madsens enke og magister Kristen Nielsen Bonde. Af voteringen anføres følgende:

"Efter de forhørte documenter kan landsdommerens dom Note 4), funderet på sandmænds tou Note 5) og vidnesbyrdene, icke vedgås, men hun bør fri at være."

"Hende er sket megen stor uret og bør billigen at absolveres."

"Uforsvarligt med hende procederet, och vidnerne tiltruet, och offuer talet til at vinde Note 6) på hende."

"Hun er uskyldig medhandlet forkyndet på prædikestolen om hendes ære."

"*Dom*: Landsdommers dom, vidnerne angående och tou'ens confirmation, bør icke at komme Kirsten Doctors på liff eller ære til skade i nogen måde, men derfor fri at være i alle måder.

Mester Kristen *cit.* Erik Juel och Mogens Høg for vidner de haffuer ved mact kendt og derpå næffning for kjætterie på hannem gjort er huilcken han formener och ganske mactesløst at være.

Vota & Sententia: Ingen siger derimod."

Samme år blev Erik Grubbe afskediget som lensmand.

Hans Skaaning var nær ved at gå fra vid og samling over denne sluttelige udgang på hans og hans "højgunstige velynders" så ihærdige og langvarige forfølgelse mod bispefamilien. Som et skumpelskud gik han og tossede

omkring i noget over et års tid derefter, og folk vidste ikke rigtigt, "om han var klog eller gal." Som et symptom på begyndende vanvid måtte det vel kaldes, at han nætter ud kunne kravle rundt på kirkehvælvingerne eller stå i lugen og stirre over mod bispegården, uagtet han vel vidste, at de personer, hvis liv og færd han ville udspejde, ikke mere boede der.

Det var en bidende kold novembernat i året 1650. "Døren var lukt, og lyset var slukt", og klokkeren var gået i seng, men kunne ikke falde i søvn. Tårnuret på Sankt Clemens slog 3 kvarter til 12, og den dybe, rungende lyd nåede klokkerens øre og vækkede ham af en urolig slummer. "Jeg kommer, jeg kommer!" råbte han og sprang op. Mens han med feberagtig hast klædte sig på, var der nogen, der puslede ved gadedøren. "Jeg kommer, jeg kommer!" gentog han og kastede slængkappen om sig, tog nøgleknippet i hånden og forlod skyndsomt huset. "Hvor blev I af, højgunstige velynder?" spurgte han og så sig om; det var meget mørkt, men det forekom ham, at han dunkelt kunne skimte en skikkelse, der trykkede sig op i krogen bag hjørnet af nabobygningen, som gik lidt længere frem i gaden. "Kom, nådige herre!" vedblev klokkeren og ilede af sted; "sidst vi fulgtes ad på denne færd, rendte I fra mig; men prøv, om I kan gøre det i aften! Hu, hvor det er koldt, og jeg fryser til marv og ben; men det nytter intet at klage, strenge hr. lensmand! Fremad må vi, fremad, fremad, til målet er nået!"

Under denne forstyrrede enetale havde han nået domkirken. Idet han standsede for at lukke op, forekom det ham, at han hørte snigende fodtrin efter sig hen over torvet.

"Kom, kom, nådigherre!" kaldte klokkeren dæmpet – "hvi nøler I så længe? Nu går jeg foran og lader døren stå åben!"

Der var en sælsom higende uro over ham, som om en usynlig jættemagt havde ham fat og tumlede af sted med ham. Frem ilede han ad den kendte vej: ind igennem kirken, op ad trappen og hen over hvælvingerne, og snart stod han på sin vante lurepost ved den åbne luge.

"End er der mørkt derovre," mumlede han; "men der kommer vel lys, og jeg skal kigge dem udi kortene, det lumperhaftige bispekram! Doktor Morten fik vi has på, og han ligger for længst med næsen i vejret der ude på kirkegården og sover den evige søvn. Det var noget, men ikke nok, og målet skal vorde fuldt! Den knibske bispetøs skal give sig til sidst, om hun end snor og vender sig nok så snildt, bispinden skal stå åbenbar skrifte og den lange præst vorde hængt – så er lensmandens vilje, og han gør, hvad han vil! Er I der igen, doktor Morten!" råbte han pludselig – "hvi stirrer I sålunde på mig med disse brustne, glasagtige øjne? Ej var det mig, men lensmanden, der drev på forfølgelsen, og jeg var ikkun hans viljeløse tjener. Vig fra mig, du luftige gespenst!" skreg han i den højeste rædsel og slog vildt omkring sig. "Nåde, doktor Morten!" vedblev han hylende og sank på knæ for den indbildte genganger – "nåde, nåde, nåde! Jeg tilbagekalder mine usande ord til lensmanden, at der er ingen Gud – jeg tror, han er til, og at han kender grandt alle vore veje! Ak, du min Gud og skaber, for dig vil jeg bekende, at jeg er ikkun en arm, elendig synder og hjemfalden til evig fortabelse, hvis ej du nådelig vil forbarme dig over mig uværdige ...! Ha, hvad er dette?" udbrød han studsende og rejste sig; for der var noget, der puslede på hvælvingen lige bag ved

ham – "er det eder, højgunstige velynder? Kom da og værg mig ulykkelige, som I så ofte har lovet … Hjælp!"

I det samme følte han sig grebet om halsen af en usynlig hånd, der holdt ham så fast som i en skrue, så at han var nær ved at kvæles; en anden usynlig hånd puttede ham en knebel i munden, hvorpå grebet om halsen løsnedes, og en hæs, uhyggelig røst hviskede ham lige ind i øret:

"Nej, gamle kæltring! Det er ikke lensmanden, men mig, *mig* forstår I? som I lejede til at vidne og sværge falskeligt for retten imod fru Kirsten og magisteren! I snød mig for betalingen, og da jeg ville hævne mig på jer elendige usling ved at give jer et livfuld hug, angav I mig for borgmesteren og lensmanden, bysvendene piskede mig offentligt, mens I gladelig stod og så til, og jeg blev smidt i hullet, hvor jeg nu har kreperet udi tre samfulde år! Men ligefuldt er jeg her i denne stund for at tage, hvad mit er, og give jer vederlag for eders niddingsfærd imod mig!"

Klokkeren sprællede og kæmpede som en rasende for at værge sig; men den langt stærkere modstander kastede ham over ende og udplyndrede ham næsten til skindet, hvorpå han med en hartad djævelsk koldblodighed slæbte ham ud i lugens åbning, og med det dæmpede udråb:

"Vi er kvit, Hans Skaaning, på det spark nær!" styrtede han ham ned.

Tidligt næste morgen fandt en forbigående klokkerens skrækkeligt lemlæstede og næsten ukendelige lig på gaden uden for domkirken. Rygtet om hans ulykkelige endeligt spredte sig hurtigt over byen, og alle gyste overfor den fuldbyrdede frygtelige "gudsdom". I førstningen troede man, at

nedstyrtningen måtte være sket ved et uheld, et fejltrin, skønt det på den anden side var ufatteligt, hvorfor den ulykkeliges lig var så godt som nøgent; men snart kom der lys i sagen. Trommen gik i gaderne, og politiet lod efterlyse en ilde berygtet og oftere straffet person ved navn Richard Hertz, der samme nat var brudt ud af Århusgårds fængsel, og da rettens betjente op ad formiddagen begav sig til Hans Skånings bolig på Brobjerg for at registrere boet, fandt de hans gemmer opbrudt, alle hans i så mange år sammenpugede penge og andre rørlige værdigenstande bortranede og kirkenøglerne henslængt på gaden. Det var altså klart, at der forelå en dobbeltbrøde: mord og ran, og at den undvegne fange var gerningsmanden; men alle anstrengelser for at få ham opsporet mislykkedes fuldstændig. Richard Hertz hverken hørte eller så man siden noget til i Århus, og hvor han havde forstukket sig, eller hvad der var blevet af ham, erfaredes aldrig.

To år efter, at herredagsdommen var faldet, modtog magister Bonde en læreplads, et såkaldt "lektorat", i Kristiania. Did hen drog han med sin hustru og hendes moder, efter at de havde solgt og gjort i rede penge, alt hvad de ejede, hvilket ikke var stort, da processen havde slugt meget, og store værdier var gået tabt for dem under de svenskes indfald og plyndren i Århus.

Efter at fru Elines broder Oluf var trådt ud af pagernes række, erholdt han en ansættelse ved hæren som kornet og kom derved ind på en bane, som bedst stemte med hans hjertes ønske om at være sit fædreland til tjeneste, og da krigen var endt, glimrede guldsporen på hans hæl, mens den såkaldte "Kristian den Fjerdes krave" bredte sig klædeligt over hans pyntelige fændrikuniform. Både han og broderen Martin var til

stede ved forkyndelsen af herredagsdommen, der gav deres moder og svoger fuld oprejsning for al den tort, der så uforskyldt var blevet dem tilføjet, og de var også til stede og blev delagtige i de æresbevisninger, hvormed borgerne i Århus på flere måder lagde for dagen deres hengivenhed for den gamle bispefrue og hendes børn, da de alle for stedse drog bort fra en by, hvor de vel i nogen tid havde oplevet meget glædeligt og velsignelsesrigt, men hvor familien også i mange år var blevet hjemsøgt af en række hadefulde forfølgelser og deraf flydende ulykker og tunge sorger.

Martin blev ikke præst, som fra først af bestemt. Han var allerede godt inde på den videnskabelige bane og drog nogle år senere til Paris for yderligere at uddanne sig i astronomien, som hans hu stod til, og som var en videnskab, der, med den berømte Tyge Brahe som banebryder, på den tid var i opkomst her i landet.

I en gammel beretning hedder det om fru Kirsten, at hun fra nu af "havde stor berømmelse for sin dyd og fromhed og levede agtet og æret af alle til sin død, som indtraf 1672 samme år som hendes svigersøn biskop Köning (i Ålborg) døde. Hendes anden svigersøn, magister Kristen Bonde ... levede længe i Kristiania og var i embedet endnu i året 1676. Det gik og hendes andre børn vel."

"Men den guddommelige hævn ytrede sig meget kendelig på hendes fjender. Den poetiske klokker, mester Hans Skaaning ... faldt ned igennem det foregivne hul på domkirkens tårn, hvorigennem han løgnagtig vidnede at have set den skammelige gerning, og brækkede sin hals. Erik Grubbe døde i stor foragt, og ikke bedre gik det hans døtre. Den ene blev

halshugget i København" (fordi hun havde forgivet sin egen mand). En anden datter, den bekendte Marie Grubbe, blev gift med Frederik den Tredjes uægte søn, den smukke og begavede Ulrik Frederik Gyldenløve. Han blev dog snart ked af den letfærdige tøjte, men opnåede først at blive skilt fra hende, da hans halvbroder, Kristian den Femte, kom på tronen. Hun blev siden gift med adelsmanden Palle Dyre til Sindinggård; men ham forlod hun og løb bort med kusken Søren møller, som hun så blev gift med, og med hvem hun i nogle år flakkede omkring som harpespillerske. Til sidst boede de i Borrehuset ved Grønsund, hvor de holdt kro. 1711 boede Holberg nogen tid hos Marie Grubbe, da han var draget bort fra København for pestens skyld, hvilket han omtaler i et af sine skrifter. Den gang var manden dog ikke til stede, såsom han var i "kongens tjeneste", det vil sige, han var i Slaveriet (på Bremerholm), fordi han havde slået en skipper ihjel.

En lykke for fru Maren Juel må det vel kaldes, at hun ikke oplevede at se begyndelsen til sine børns uhæderlige vandel og sørgelige skæbne. Hun var død allerede 1647.

Som ovenfor bemærket blev Erik Grubbe afskediget som lensmand i Århus. Vel fik han derefter det ubetydelige len Lund på Mors; men dette mistede han igen efter kun to års forløb, og senere erholdt han aldrig nogen tillidspost. Han døde år 1692 i en meget høj alder, men, som det i samme beretning hedder, "foragtet af alle".

Note 4:

Landsdommerens dom: Dommen fra 1647.

Note 5:

Sandmænds tou: Tousmænds udsagn. "Tousmænd" var alle de, som inden tinge "opkrævedes at dømme eller skelne" (iflg Chr. Ostersøns juridiske glossarium).

Note 6:

Vinde: Dvs. vidne.

23. Skipper Ingeborg vandrer til Tjele

Lensmandens afsked var en begivenhed, som vakte glædelig opsigt og hilstes med almindelig jubel blandt lenets beboere. Der var ingen, der tænkte på at hædre ham med æresbevisninger ved hans afrejse. Han forsvandt så at sige ubemærket, og hele egnen drog ligesom et dybt, lettende suk, da han var borte.

Så snart som det var blevet almindelig bekendt, at det nu var forbi med den onde lensmands tyranniske herredømme i Århusgårds len, og at han var borte for stedse, vendte Skipper Ingeborg tilbage igen og tog bolig i strandhytten, og "den gode spåkvinde" færdedes atter uhindret i Århus og omegn ligesom forhen. Med hende vendte også Karen Brok og hendes lille datter tilbage, og Skipper Ingeborg havde fremdeles både hus- og hjerterum for dem begge.

Det var en morgen i forsommeren 1651. Bispefamiliens afrejse skulle just finde sted den dag. Et fartøj lå for anker i Århus havn, rede til at tage magister Kristen, hans hustru og svigermoder om bord og overføre dem til deres fremtidige hjem i Kristiania, og Skipper Ingeborg var gået ind til Århus for at tage afsked med dem. Karen Brok var ikke med at deltage i denne afskedsfest, men hun og hendes datter sad alene hjemme i den fattige stue i strandhytten; thi dels var Karen overhovedet aldrig kommet i nogen nær berørelse med

bispefamilien, og dels havde den store modgang, hun havde lidt, givet hende et uudsletteligt præg af menneskeskyhed og tungsind, så at hun al tid foretrak ensomhed og helst undgik at komme sådanne steder, hvor mange var forsamlet.

Vejret var solvarmt og smukt, hyttedøren stod åben, den friske vårluft strømmede ind i stuen og fuglene sang og kvidrede derude i de græsgrønne vange og den nys udsprungne skov, mens Århusbugtens let krusede vover rullede sagte mod stranden nedenfor hytten og blandede deres dæmpede mumlen med fuglenes jublende sang.

Ingeborg Koldsdatter, der jo nu var en "stor pige", sad og strikkede på en strømpe, mens hendes moder trådte spinderokken og nynnede nogle vers af en gammel salme:

"Ak, levende Gud, jeg bekender for dig,
at jeg haver levet ugudelig!
Ak, hvor uværdig en synder jeg er,
det klager jeg for dig, min Herre kær.

Intet menneske tør jeg se op på,
det gør min synd, mig trykker så,
jeg haver syndet mod himmel og jord
og mod dine hellige bud og ord."

Hun drog et dybt suk og holdt inde med sangen, og mens hun lod hjulet snurre og flittigt brugte fingrene, henfaldt hun i dybe tanker, og der lagde sig et sørgmodigt drømmende udtryk over hendes alvorlige ansigt.

"Hvad tænker du på, mo'r?" spurgte datteren, der stadig iagttog hende med barnlig deltagelse.

"Å, det er knap, jeg ved rede på det, mit barn," svarede moderen; "men det bares mig for, jeg var hos min broder Povl, og at jeg hørte hans røst – sådan som den lød, da vi begge var små," lagde hun til.

"Morbroder Povl!" udbrød den lille; "å, fortæl noget om ham! Hvorfor kommer han aldrig og besøger os?"

"Det kan han jo ikke, mit lam! Vejen er alt for lang, og han kan vel heller ikke få hjemlov."

"Hvorfor ikke?"

"Det har jeg jo sagt dig så tit, bitte Ingeborg!"

"Ja, men sig mig det igen, lille moder! Jeg hover så godt at høre dig fortælle om morbroder Povl."

"Da han havde … hjulpet mig hid," fortalte moderen, "sagde han kort efter farvel til mig og drog til Kolding for at lade sig hverve som soldknægt i den danske hær; siden har jeg ikke set ham – Gud ved, om jeg nogen sinde ser ham mere!" lagde hun sørgmodig til.

"Hvorfor ville han være krigsmand?" spurgte barnet efter et øjebliks tavshed.

"Fordi hans hu stod til ledingsfærd og våbenleg," svarede moderen – "og desforuden kunne han kanske næppelig være tryg her."

"Hvifor ikke? Hvem ville gøre ham mén?"

"Det ville … de store og mægtige."

"Den onde lensmand? Men nu er den grimme mand jo for længst borte – hvifor kommer morbroder så ikke hjem igen?"

Der kom altid en pinefuld uro over den stakkels kvinde, hver gang hun af barnets mund – *hans* og hendes barn! – måtte høre

den gængse benævnelse på den afsatte lensmand. Hun stirrede på datteren med et næsten forvildet udtryk og svarede hastigt:

"En soldknægt kan ej sådan løbe af tjenesten, når han har lyst, men må blive og tjene sin tid ud. Morbroder kommer nok, så såre han kan, og Gud ved, at ingen længes hårdere efter ham end jeg! Men ej kan det nytte at spørge mere, bitte Ingeborg, al den stund jeg alt har sagt dig det lidet, jeg ved."

Den lille blev næsten forskrækket over moderens påfaldende, heftige adfærd; hun spurgte så ikke mere, men sad og så på hende i tavshed, mens Karen dæmpet nynnede videre på salmen:

Hvor skal jeg da henvende mig?
Hvem vil over mig forbarme sig?
Så stor er da min synd og dåd,
hos intet menneske finder jeg råd.

Hos dig alene søger jeg med skel
trøst, håb og hjælp for min arme sjæl,
dit kreatur og billede vist
foragter du ej, herre Jesu Krist!

Således vedblev hun med vemodig stemme at nynne hele den lange salme til ende. Derpå standsede hun spinderokken, og idet hun stod op, sagde hun til datteren: "Kom, bitte Ingeborg! Skal vi gå ud og se på skibet?"

Da de kom udenfor, så de, at fartøjet allerede havde lettet anker og stod for fulde sejl ud i bugten. En stor skare mennesker havde samlet sig på havnepladsen for at bringe de kære bortdragende en sidste afskedshilsen. Der svingedes med hatte, og der lød rungende leveråb fra forsamlingen og fra

fartøjets dæk sås tre enlige skikkelser ivrigt at svare på mængdens hengivenhedsytringer: magisteren ved at svinge med hatten og hans hustru og svigermoder viftende med deres lommetørklæder. De havde god og føjelig bør, afstanden fra kysten voksede hurtigt, og snart kunne de bortdragendes skikkelser ikke mere skelnes. Karen og hendes datter blev stående og stirrede efter fartøjet, der blev mindre og mindre, indtil det til sidst forsvandt i havdisen i retning af Samsø.

"Gud give dem en lykkelig overrejse!" sagde Karen stille, idet hun vendte sig om og med sin datter ved hånden atter gik ind i huset.

Kort efter vendte Skipper Ingeborg tilbage, ledsaget af Bent og hans kone.

De så alle helt bevægede ud, især den gode spåkvinde, hvis gamle, ærlige ansigt var lutter gråd og smil.

"Velkommen, begge to!" sagde hun til Bent og Inger; "sæt jer på bænken og hvil jer lidt inden I skal til dasken igen; I har lang vej hjem."

"Du var ikke i Års at sige farvel til de gode bispefolk?" sagde Inger Bents til Karen.

"Nej, bitte Ingeborg og jeg skulle blive hjemme og passe huset," svarede hun med et tvungent smil; "men vi så deres henfart, da skuden stod ud af bugten."

"Og mo'r bad en bøn til Gud, at han ville give dem en lykkelig rejse," sagde barnet – "jeg hørte det godt."

"Amen!" sagde Skipper Ingeborg og tørrede sine øjne. "Ja, den bøn er der mange, der har bedt i dag, og Han hører den visselig, den kære herre Gud; for det er jo grangiveligt nok, at han har

endt deres modgangsdage og begyndt at lade sit milde åsyn skinne over dem, de kære, velsignede mennesker!"

"Ja, det er tungt nok, at vi næppelig ser dem mere her i verden," sagde Bent; "men ellers tykkes alt jo nu vendt til det gode både for dem og os andre."

"Nej, vi ser dem aldrig mere," tog spåkvinden ordet, "og du har ret i, Bent, at det er tungt, og vi vil komme til at længes svarlig efter dem, hvilket ikke er mere, end de ærligt har fortjent; for bedre mennesker gives der ikke i verden. Du kan tænke dig, Karen, de tilbød såmænd at lade mig drage med dem til Norge, og magisteren lovede at give mig nådsens brød, så længe jeg levede, når blot jeg ville føje dem i deres begæring."

"Et kønt tilbud, i sandhed! Men I sagde altså nej?"

"Ja, jeg gjorde, børnlille! Jeg har såmænd ikke åbnet min mund om det til nogen moders sjæl, førend de nu er borte; for fristelsen var jo stor, og jeg var tit i hving Note 7), om jeg skulle hid eller did; men jeg holder af mit hjem, hvor fattigt det er. Det bares mig også hele tiden for, at jeg endnu havde mere at udrette her i Jylland – og nu, da loddet er kastet, takker jeg min Gud og skaber, at hjemkærligheden vandt sejr over lysten til at være hos fru Eline – Gud velsigne og bevare hende!"

"Da er vi ikke mindre taknemmelige, bitte Ingeborg og jeg," sagde Karen; "hvad skulle vi være blevet til, om bedstemo'r var rejst sin vej fra os?"

"Så kunne vel en anden dør have åbnet sig for jer," mente Bent, "og sært skulle det være, om ej du var kommet i tanker om, hvor Inger og jeg nu bor; hvor der er plads til to, er der også rum for tre – og den fjerde med," vedblev han, idet han tog fat på Ingeborg Koldsdatter og drog hende kærligt ind til sig, "og så

havde vi kanske fået, hvad vi altid har savnet: en knøv lille datter, en gæveste bitte pige, og nu og da et bitte 'nys' oven i købet" – her kyssede han hende – "og hvad siger så bitte Ingeborg til det?"

"Jeg vil helst være hos mo'r og bedstemo'r," svarede barnet.

"Din slemme tøs! Men du vil da komme og besøge os?"

"Ja, det vil jeg gerne; hvor er det, I bor?"

"Ved Rosenholm – du har jo været hos os før! Husker du ikke, at du og din moder en tid boede hos Bent Skovfoged og Inger Skovfogeds?"

"Jo, det kan jeg godt huske, det var bare navnet, jeg havde glemt – Rosenholm, Rosenholm. Ro ... sen ... holm! Nu skal jeg nok huske det. Mo'r og bedstemo'r, må jeg så gå med til Rosenholm og besøge Bent og Inger Bents?"

"Er du allerede rejsefærdig?" sagde mo'r og bedstemo'r i munden på hinanden.

"Å, ved I hvad, børnlille," sagde Inger, "gør nu ingen indvendinger, men und bare tøsen og os den bitte fornøjelse, siden I hører, at lysten er lige stor på begge sider. Vi skal såmænd nok passe på hende, og én af jer kan jo komme over og hente hende, når I ikke kan undvære hende længer."

Inden nogen af de tiltalte fik tid til at svare, åbnedes døren, og en fremmed, bondeklædt mand trådte ind; han var barfodet, havde stok i hånden og sine strømper og træsko i en bylt under armen.

"Guds fred og god dag! Det er jo her, Ingeborg ... Skipper Ingeborg bor?" begyndte den fremmede med en udtale, som røbede, at han ikke var fra Århusegnen.

"Ja, det er mig," svarede spåkvinden; "hvem er du, og hvor kommer du ifrå?"

"Mit navn er Johan Skrædder, jeg kommer fra Vinge, hvor jeg har hjemme, og mit ærinde er at bringe hilsen og budskab fra ..."

Han holdt inde og så spørgende fra den ene til den anden, som om han var i tvivl, om det var rigtigt at komme frem med sit ærinde, så længe der var så mange til stede.

"Tal kun frit ud, Johan Skrædder," sagde Skipper Ingeborg, "de er alle mine venner, som her er til stede; men kom først fra døren, og sid ned. Vi to har set hinanden en gang før, og der står glutten, du bragte mig."

"Er det hende, den kære Guds engel!" sagde skrædderen med et kærligt blik på barnet, idet han tog plads på bænken. "Ja, jeg har tænkt på hende hver evige dag siden, det kære lam! Å, hvor hun er vokset og blevet stor! Er det kanske hendes moder?" spurgte han så med et blik i retning af Karen.

"Ja, det er."

"Å ja! Der sker meget i verden, som er sært og underligt; men Gud ske lov endda, når han mager det så, at udgangen bliver god. Hvem skulle have sagt, da Kold hin aften kom og bankede os op ...? Men kronedød! Jeg snakker og glemmer at sige, hvorfor jeg er kommet. Det er gamle Kold på Tjele, der har sendt mig ..."

Han holdt inde og vendte sig om mod døren; Mette Skippers var nemlig trådt ind i det samme; men da hun hørte, hvem der var tale om, sagde hun ikke et ord, men blev stående indenfor døren, ventende på, hvad mere der ville komme.

"Hvad vil Kold?" sagde Skipper Ingeborg og kneb læberne sammen, mens hun sendte skrædderen et næsten hvast blik.

"Hans hilsen og begæring er, at du ville komme og se til ham," svarede sendebuddet bønligt.

"Nej, jeg vil ikke, bitte Johan!" sagde spåkvinden i en fast og afgørende tone. "Du kan hilse ham fra mig og sige nej! Jeg går nok ikke min fod lang til Tjele for at besøge *ham*, den ... fyr!"

"Mo'r!" sagde datteren og så bønligt på hende.

"Ja, du kan sige 'mo'r!' så meget du vil!" vedblev spåkvinden; "men hvad jeg har sagt, det står fast! Der er, når det kommer til stykket, ikke et menneske i verden, jeg er så arg på som på Kold, og det er slet ikke noget at byde *mig*, at jeg skulle besøge *ham*! Ved I nu det!"

Mette Skippers stod op ad dørstolpen med nedslagne øjne og så rød, at hun blussede; alle de andre stirrede forbavset på Skipper Ingeborg.

"Du overdriver vist og mener det kanske næppe så slemt, som du siger," mente Johan Skrædder, "for ellers havde du ikke, blot på et ord fra ham, taget imod den lille pige, som står der."

"Det gjorde jeg for barnets egen og ikke for hans skyld!" påstod spåkvinden. "Ja, ja, ja, kæreste børnlille," vedblev hun; "bittert har jeg bødet, fordi jeg fæstede min lid til *ham*! Jeg har gået som et skumpelskud blandt menneskene indtil denne dag, og ingen uden Gud i Himlen har set, hvad jeg led! Og nu forlanger han, der var skyld i min modgang, og hvem jeg ikke har set eller villet se i alle de mange, lange år – nu sender han mig bud og hilsen, at jeg skal komme til *ham*, *se* og *tale* med *ham*! Det vover han at byde mig!"

Hun havde rejst sig og gik i stærk bevægelse frem og tilbage på lergulvet; hendes ellers så rolige, dybtliggende øjne skød flammer under de grå, buskede bryn, og det brede, hvælvede bryst bølgede stærkt under vadmelskoften.

"Ja, så har jeg nok gået forgæves, efter hvad jeg hører," sagde sendebuddet, idet han langsomt rejste sig og ville gå; "men tungt er det rigtignok for alvor at komme hjem til Kold med den besked, om det ellers er Guds vilje, at jeg skal se ham levende mere," lagde han til og drog et lille suk.

"Er han syg?" råbte Skipper Ingeborg, hastigt og så spændt på ham.

"Fik jeg ikke det sagt før?" svarede skrædderen. "Ja mænd er han både syg og sengeliggende og lider svarligen, og da han nu troede, at det kanske blev hans helsot, og han længtes hårdt efter at få snakket med dig ..."

"Og han er ene blandt lutter fremmede, hårdhjertede mennesker på dette skrækkelige sted!" udbrød Karen grædende. "Jeg vil følge med jer tilbage, Johan, og passe og pleje ham, den kære, gamle ven ..."

"Har du glemt, hvem der er herre på Tjele?" afbrød Skipper Ingeborg hende – "eller lystes du kanske efter at mødes med *ham*?"

"Du milde Gud og fader, nej!" sagde hun forskrækket og foldede hænderne, "ham glemte jeg ganske ... det kan jo slet ikke lade sig gøre, desværre!"

"Ja, så vil jeg gå!" sagde Mette Skippers, idet hun kækt løftede hovedet og så sig om i kredsen med tåreblændede øjne; "nødigt skulle han dø i den tro, at vi har stenhjerter alle til hobe!"

Men Skipper Ingeborg var pludselig blevet omstemt og ligesom helt forvandlet. Efterretningen om, at hendes barns fader lå syg og måske for døden, havde i et nu henvejret og fuldstændig bortblæst det indbildte eller virkelige lag af vrede og bitterhed, hun skjult havde gået og gemt på i så mange år, og derunder fandtes, dybt på bunden af hendes varme, gode hjerte, et rigt væld af trofast kærlighed til vennen fra de lykkelige ungdomsdage – *det* var nu frigjort, dæmningen var brudt og sprængt, og ungdomsminderne krævede, hvad *deres* var, med kærlighedens uafviselige ret.

"Nej, det er mig, der er bud efter, og det er mig, der må af sted," sagde hun ivrigt. "Du, min frelser og genløser!" fortsatte hun i en slags enetale, idet hun vedblivende rokkede omkring på gulvet i det lille, snævre rum – "hvad er dog et menneskes vrede, at han tør vove at gå i rette med Herren sin Gud! Forlad os vor skyld, som og vi forlade vore skyldnere! Ja, Gud nåde mig, skylden var min og ikke hans alene, som jeg hidtil i min stærblindhed har gået og indbildt mig selv! Men nu ser jeg tydeligt Guds finger i dette – og havde jeg ikke nok en anelse om, at der var mere for mig at udrette her endnu, og at det just var fra den kant, der måske ville blive kaldt på mig? Ja, kære Kold, jeg kommer, og ej skal du forgæves kalde på din Ingeborg, især i nødens stund! Gud have lov, at jeg ej rejste bort, men blev og modtog denne tidende, der nu både ængster og glæder mig!"

Hun tørrede sine øjne og vendte sig til Johan Skrædder:

"Det er bedst, vi følges ad, såsom jeg ikke er vejkendt; men du er vel både sulten og træt?"

"Ja, sulten er jeg rigtignok til gavns," svarede han, "men ikke mere træt, end at jeg nok kan gå en tre-fire mil endnu i dag, når

jeg først kan få en god unnen."

"Ja, den har du ærlig fortjent, og den skal du give ham, Mette! Så lægger vi vejen om ad Fiskergyden – for her er kun smalhans til huse – men du, Karen, tør du så være ene i hytten med bitte Ingeborg, ingen af os ved hvor længe?"

Nej, det turde hun ikke. Men nu tog Inger Bents ordet.

"Karen er ræd og bange af sig," sagde hun, "det er noget, enhver kan se; men derfor kan du trygt tage til Tjele, Ingeborg; for hun og den lille kan jo følge med Bent og mig og bo hos os i skovfogedhuset, så længe de lyster, – er det ikke sært, at vi just sad og snakkede om at få barnet med os, lige før den fremmede mand kom?"

Således blev det. Hele selskabet forlod samtidig hytten og fulgtes ad ind til byen. Ved Mindebro sagde Bent og hans kone samt Karen Brok og lille Ingeborg farvel og begav sig på vandring ad Rosenholm til, mens de andre tre lagde vejen om ad øltapperboden i Fiskergyde, hvor Mette Skippers, med Troels' samtykke, sørgede for, at Johan Skrædder og hendes moder "fik lidt at stå imod med", inden de tiltrådte den lange fodrejse.

Mette Skippers fulgte sin moder et stykke på vej.

"Lad mig nu endelig se, mo'r," sagde hun til hende, "at I ikke lader det gamle sindelag få magten igen, men taler kærligt med ham, den gode fader, som jeg aldrig har set! Det er heller ikke sagt, han kan tåle det, om der blev rippet op i de gamle sager – bare han endda kunne komme sig igen!"

"Ja, ja, ja! Det var 'et, det var 'et!" svarede spåkvinden og skridtede ud – "al den gamle regning betyder ingen ting nu, den er revet i stykker; men give Gud, at jeg må komme tidsnok! For

jeg bliver aldrig menneske mere, om han er gået bort, uden at jeg har fået snakket med ham, det er vist og sandt! At det også aldrig før er faldet mig ind, at sådant kunne ske – hvor mon jeg har haft mine tanker i alle de mange år, vi har været skilt? Ja, vi må nok sige det, lille, at steds' kommer sorg og slukker anden. I morges var jeg forknyt over, at jeg altid skulle skilles fra fru Eline, nu har jeg fået en ny bekymring at bære på – og den er hundrede gange tungere end den anden! Å ja, Gud hjælpe os arme stakler!"

"Nu vil jeg dog sige jer, moder," sagde datteren, "hvad der var mit ærinde hos jer i dag, og det fik jeg jo ikke forrettet. Karsten Enevold har bejlet, og jeg har givet ham mit jaord og det med et glad hjerte, for Karsten er den gæveste svend, jeg kender, og nødig ville jeg have fæstet mig til nogen anden end ham."

"Jeg ved det, mit barn, jeg ved det og har vidst det længe."

"Nej, nej, moderlille, nu snakker I over jer!" udbrød datteren forundret – "ingen har vidst det, for det har været i al løndom."

"Jo, mine øjne har sagt mig det, og de plejer ikke at tage fejl," sagde moderen og blev ved at gå.

Datteren måtte se til hende to gange: at kunne gennemskue *den* hemmelighed havde hun netop ikke troet den gamle i stand til.

"Vi har jo rigtignok ikke meget at slå frem med, Karsten og jeg, men lidt har vi da lagt til side begge to, han er en brav og dygtig svend, vi holder så meget af hinanden, og når vi hjælpes ad, får vi vel det brød, vi skal æde. Det er vor agt at holde bryllup, så snart vi får tag over hovedet – hvis I ej har noget imod det?"

"Nej, ikke del mindste, og jeg siger også, det er godt og glædeligt alt sammen, hvad du der har sagt mig," svarede moderen; "men jeg synes, at du gerne kunne have gemt det til en anden gang – du ved, at jeg har fået andet at tænke på end brudefærd og bryllupsstads."

"Kære moderlille," sagde Mette og tog hendes arm; "eders sorg er visselig også min sorg; men jeg håber til Gud, at sorgen skal blive forvandlet til glæde, og det var egentlig for at sige jer det, at jeg tog bladet fra munden just nu – måske kan også I fange håb, hvortil I visselig trænger, når I har hørt, hvorlunde jeg ser på sagen. Jeg vidste, det ville blive et slemt skår i min lykke, når jeg selv var gift og hjemfaren, at mine gamle forældre skulle leve adskilt og hver for sig i deres ensomhed, og jeg vidste aldrig mit levende råd for, hvordan jeg skulle føre jer til hobe; men ligesom jeg allerbedst går og grubler over det, kommer tidenden om faders sygdom, og nu er I allerede på vejen til ham! I må tro, det er Himlens vilje, at han skal leve, og at I skal vorde til hobe føjede og leve sammen i kærlighed, indtil døden adskiller jer. Ja, give Gud, at det måtte blive udgangen på denne eders lange skilsmisse, ingen skulle da juble og være gladere end jeg! Men sæt nu også, at fader er til sinds at byde hånden til – vil I da holde eders tilbage?"

"Nej, nej! Jeg vil alt, hvad han vil, – bare det ikke er for sent!" svarede spåkvinden ivrigt.

"Sig endelig ikke det, kærmoder, men lad os bede til Gud, at han nådigt vil styre det så, som vi nu alle ønsker og attrår!"

"Tak, bitte Mette!" sluttede moderen samtalen. – "Tak for alle de gode ord, du har givet mig. Nu føler jeg mig trøstet og

styrket, og det bæres mig for, at jeg om en stund skal fange glæde for hjertesorg."

Dermed sagde de hinanden farvel og skiltes. Mette Skippers vendte tilbage til Fiskergyden, og Skipper Ingeborg og hendes ledsager fortsatte vandringen nordpå ad vejen til Randers.

Det viste sig snart, at hun var den skrappeste fodgænger, og imellem stunder måtte skrædderen næsten travrende for at følge hende; men det var jo også anden gang, han målte vejen ud i et træk, mens hun gav sig på farten med friske kræfter. Det hjalp, at Mette Skippers havde udrustet dem med en forsvarlig madpose, og så ofte de blev sultne og begyndte at føle sig matte, tog de sæde på vejkanten og holdt måltid, og så kunne de holde ud igen.

Johan Skrædder slap ikke med "en tre-fire mil" den dag, som han havde sagt; for Skipper Ingeborg blev ved at rokke af sted, først så lang dagen var, og dernæst det meste af natten med, så at de allerede den følgende morgen hen i dagningen var i Vinge; men nu var hendes ledsager også så overkørt, at han måtte i seng og faldt straks i søvn. Spåkvinden ville derimod ikke høre tale om hvile, hun *kunne* ikke sove, forsikrede hun, men nød blot en skål mælk og et stykke brød, og efter at skrædderens kone havde sagt hende, hvad vej hun skulle tage, fortsatte hun alene vandringen til Tjele.

Men overanstrengelsen havde været for stor. Da hun havde gået så langt, at der ikke var mere end en lille fjerdingvej tilbage, måtte hun kun hvile i nogle få minutter; men trætheden overvældede hende, og førend hun vidste af, faldt de tunge øjenlåg i, hun faldt i en dyb og tryg søvn og sov uafbrudt i flere timer.

Omsider vågnede hun, rejste sig over ende, gniggede sig i øjnene og så efter solen – den stod højt på himlen.

"Ej, ej!" mumlede hun, idet hun stod op og trådte ud på vejen; "det var nok ingen bitte morgenlur, jeg der tog mig; men søvnen har styrket mig, og bedre evner jeg nu at tage en dyst med Jerrik, i fald jeg træffer ham på Tjele."

Hun var endnu lidt fortumlet og tung i benene efter søvnen. Var det drøm eller virkelighed, at hun havde hørt en dundrende lyd som af en forbitravende hest? Et øjeblik blev hun stående og skyggede med hånden for øjnene, mens hun så sig spejdende om i alle retninger, og det varede ikke længe, inden hun fik øje på en velkendt rytterskikkelse, der måtte være kommet forbi uden at opdage eller genkende hende, og som i skarpt trav fortsatte sit ridt ad den kant, hvorfra hun nylig var kommet.

"Såmænd," vedblev hun sin enetale, idet hun vendte sig om og gik videre ad Tjele til, "det var Jerrik selv og ingen anden, og han er altså for tiden på Tjele; men lige meget – den karl ræddes jeg ikke for, og kanske er det netop bedst, at vi mødes."

Note 7:

Hving: Tvivl. Hvingelhoved er en person, der er i syv sind.

24. Gensynet

Da Skipper Ingeborg kom rokkende ind ad Tjele ladegårdsport, var der for øjeblikket ikke andre til stede, som hun kunne henvende sig til, end en gammel røgter, der kom trillende med en hjulbør hen over gårdspladsen; men idet hun nærmede sig, veg han ræd tilbage for den sære skikkelse, og det var kun med nød og næppe, hun fik ham til at give sig den underretning, hun ønskede; omsider fik hun dog ud af ham, at vægteren endnu var i live, og at han havde sit sygeleje i et af de nederste kamre i tårnfløjen.

Didhen styrede hun så med bankende hjerte sine fjed og gav sig til at lede sig frem fra det ene kammer til det andet; for den gamle røgter havde ikke været at formå til at ledsage hende og vise hende vej.

Endelig fandt hun den rette dør og trådte ind i et lidet, kvalmt rum, hvor der stod en elendig seng – et stråleje med nogle pjaltede dyner og puder – og i sengen lå hendes syge ven.

Igennem et lille, højtsiddende vindue, hvis små ruder var indfattet i bly, faldt lyset lige på den syges ansigt. Det var meget blegt og indfaldent; hans lange, grå hår lå i fugtige tjavser ned over den furede pande, og hele underansigtet var dækket af et vældigt skæg, der stak sælsomt af mod de gustne kinder, dybtliggende, matte øjne og fremstående kindben, og gav ham et i alle henseender yderlig forsømt, vildmandsagtigt udseende.

Han var vågen, da hun kom ind, og deres øjne mødtes, idet hun trådte ind i kammeret; for han lå således, at han vendte

ansigtet mod døren.

Således var "kæresteparrets" første møde efter en skilsmisse, der havde varet i 30 år.

Den ellers så mandhaftige og stærke kvinde blev i den grad overvældet, at hun straks ikke kunne fremføre et ord, men brast i heftig gråd, mens Kold ikke havde kræfter til at udtrykke sin bevægelse tydeligere end ved nogle næsten umærkelige trækninger i ansigtsmusklerne og en forhøjet glans i øjnene, der dog hurtigt forsvandt igen.

Skipper Ingeborg tog sin kabuds af og hængte den på sengestolpen, og derpå gik hun hen og lagde sig på knæ ved siden af sengen og strøg håret fra hans pande og kyssede ham gentagende, mens hun kyssede hans hånd og sagde med grådkvalt stemme:

Kold, stakkels hjertekære Kold! Kan du kende mig igen? Det er din gamle ven, din egen Ingeborg, der er kommet for at se til dig i din svare nød og fri dig ud fra dette pinested, det så er Himlens miskundelige vilje – og for at trygle om din tilgivelse for al min begangne uret og hårdhed imod dig ...

"Nej, det var mig ... der begik uret ... hele skylden var ... på min side," gispede han næppe hørligt.

"Å, dit sølle, ejegode, syge skind!" fortsatte hun grædende og kyssede ham atter, "du *har* altså givet mig til og er ej vred for al den uskel og modgang, du har lidt for min skyld? Så være Gud i Himlen da priset og takket for dette møde, hvor bedrøveligt det end ellers monne være! For nu dør jeg glad og gerne med dig og kan vandre heden med fred i min sjæl, siden vi har genfundet hinanden og er blevet forligt."

Han gjorde en sagte bevægelse med hovedet om imod hende, og hun fornam et svagt tryk af hans hånd.

"Tal ej om at dø, for nu bliver jeg nok karsk igen, siden du er kommet," hviskede han; "jeg er heller ingenlunde så mådelig, som jeg vat for nogle dage siden; da troede jeg ..."

"Hvad troede du, hjerte ven?" sagde hun og lagde øret tæt til hans mund – "at du skulle have været af sted?"

"Ja," svarede han, "men så traf det sig, at Johan fra Vinge kom og så til mig; han lovede at gå til Års, og siden jeg fangede håb om at få dig at se, har mine pinsler været mindre."

Disse ord rørte hende så dybt, at hun ikke kunne sige et ord. Hun satte sig op på sengekanten med bøjet hoved og foldede hænder og græd i stilhed, mens allehånde tanker gennemfo'r hendes i forvejen så fortumlede hoved.

Da hun atter vendte sig om mod den syge, lå han med lukkede øjne og trak vejret hurtigt og med en afbrudt, sagte stønnen; han var faldet i en let, urolig slummer.

"Gud have lov, han sover!" mumlede hun, mens hun blev siddende og så på ham med den inderligste deltagelse. "Å, ja, ja, ja, bitte Kold, bitte Kold! Jeg fatter ej, hvordan jeg kunne være dig så gram i alle de mange år – dig, som frem for nogen anden dog altid var mig usigelig kær! Men stiv og stind i nakken har jeg alle dage været og haft ondt ved at glemme og tilgive. Jeg har lidt og stridt, slæbt og stræbt for dem, som vel var det værd, men dog langt fra fortjente det så meget som du, min ungdoms hjertensven, som jeg forskød i vansindig vrede og uforstand og opførte mig imod, som var du min arge fjende! Men nu er angeren vågnet, og Gud have lov, at det ej er ganske for silde. Å, ja, ja, ja! Hm, hm! Nu ligger han mere stille og trækker ånden

dybere. Hvor dog søvnen er en velsignet ting, hartad den bedste part af vort livs skål! Sov sødt, vennen min, sov i Guds og Jesu navn!"

Der stod en gammel, ormædt, højrygget lænestol med pjaltet læderbetræk op til væggen; den gik hun til sidst hen og satte sig i, lænede hovedet tilbage og lod tankerne have frit løb.

Der gik et par timer således; så vågnede Kold, vederkvæget og styrket af den gode søvn. Hun var straks hos ham, så snart han begyndte at røre sig på lejet.

"Hvordan har du det, hjerte ven?" spurgte hun med kærlig deltagelse; "du har sovet så velsignet."

"Ja," svarede han og så kærligt på hende, "jeg har sovet og er nu meget bedre end før; men jeg er blevet tørstig – vil du hente mig en tår vand?"

Ja, det ville hun selvfølgelig hellere end gerne.

På den udvendige sengefjæl var der fastslået et lidet, firkantet, uhøvlet bræt, der tjente den syge som bord, og på dette stod en tom lerkrukke. Skipper Ingeborg satte sin kabuds på hovedet, tog lerkrukken i hånden og forlod kammeret.

Det var nu middagstid, og de øvrige gårdens folk var kommet hjem af mark og enge. Den gamle røgter havde samlet dem om sig på stenbroen uden for tårnet, hvor de stod og lyttede til hans beretning om den sære gæst, der havde indfundet sig og var forsvundet i tårnets indre. Hvem eller hvad hun var? Det var mere, end han var mand for at sige eller forklare dem. Han troede snarest, at hun måtte være en ond heks, der var kommet for at gøre ulykker; men det kunne også godt ligne efter, at hun ikke var noget "rigtigt" menneske med virkeligt kød og blod, men kun et "syn" ved højlys dag, et "varsel" for stakkels Kold, der

kanske nu lå derinde og alt havde draget sit sidste suk, skønt hvad det angik at gå ind og se, om det forholdt sig således, skulle *han* (røgteren) nok lade være at prøve på noget så dumdristigt ...

Pludselig trådte "varslet", med en lerkrukke i hånden, ud af tårndøren og nærmede sig flokken.

"Der er hun!" hviskede de dæmpet til hinanden og veg nogle skridt tilbage.

"Hør, bitte venner, I skal ej være rædde for mig!" sagde Skipper Ingeborg med en udtale, der lød lidt fremmed der på egnen, "men kan I vise mig, hvor brønden er?"

"Hun spørger efter brønden!" hviskede somme, mens alle gloede på hende.

Ridefogeden, der også var til stede, slog kors for sig og dristede sig til at sige:

"Er du et menneske, så tal! Men er du Satan, så vig!"

"Jeg *har* jo talt, dit fløs, om du ellers har øren at høre med!" råbte Skipper Ingeborg barsk, "men hvad er du selv for et tossehoved, der kan spørge så ærkedumt? Hvor er gårdens brønd, I skabhalse! Det var det, jeg spurgte om!"

Denne kraftige røst kunne næppe tilhøre et luftigt varsel – hun måtte altså være en heks, hvilket hendes påklædning og hele udseende da også nærmest tydede på.

Ingen svarede hende; men indbyrdes gjorde de dæmpet aftale med hinanden om, at hvis heksen prøvede på at nærme sig brønden, måtte de nødvendig vove en dyst med hende for at drive hende bort derfra, da det åbenbart var hendes hensigt at fordærve vandet; de begyndte allerede at se sig om efter håndsten og deslige våben.

"Hvad i djævels skind og ben har I i sinde, tosser?" råbte spåkvinden og gik dristigt løs på flokken; "vil I spærre mig vejen og nægte jeres syge medtjener en drik vand? Til side, eller det skal komme jer dyrt at stå!"

Hun satte krukken fra sig og begyndte at smøge sine ærmer op.

I det samme hørtes lyden af klaprende hestesko ind igennem ladegårdsporten.

"Der har vi nådigherren!" sagde ridefogeden i en tone, som når en general ville sige: Der kommer kongen.

Ridefogeden havde en kårde ved siden, en trekantet hat på hovedet og under hatten et meget glubsk ansigt, og hans i det hele krigerske udseende svarede således godt nok til stillingens alvor og det mandemod, der for tiden besjælede ham.

Han tog plads i spidsen for mandskabet, lagde hånden på kårdefæstet, drejede hovedet til siden og sagde over skulderen: "Bliv kun, til han kommer! Han må helst se, at vi alle er på vor post."

Mens ridderen nærmede sig i pasgang, holdt folkene trolig udkig med heksen og gav nøje agt på alle hendes bevægelser; enhver af dem langede hende et par øjne, hvori der tydeligt stod at læse: Hvordan tror du nu, det vil gå dig? Ja, du havde kanske bedst lyst til at smøre haser – hvis du kunne!

Men til deres store forundring røbede den fremmede mandkvinde hverken frygt eller lyst til at flygte; tværtimod blev hun stående ganske rolig med den tomme krukke i hånden, indtil ridderen havde fået øje på hende – da steg forundringen til den højeste forbavselse; for hun løftede hovedet kækt i vejret og råbte med lydelig røst:

"God dag, bitte fæstemand! Så mødes vi da endnu en gang – det havde I kanske næppe ventet?"

Men det blev galere endnu, og de troede alle som én, at hun havde forhekset nådigherren, for ved lyden af denne stemme, som han kendte så godt, var han pludselig standset som ved synet af et genfærd, og nu sad han der og stirrede på hende med et ansigt, der syntes forstenet af rædsel.

"Det er nogle kønne folk, I har her på gården, bitte Jerrik," tog spåkvinden atter til orde – "de under ej en gang en syg kammerat en bitte tår koldt vand."

At ridder Erik altid havde næret en vis overtroisk respekt for heksen, har vi oftere set bevis på i det foregående; så tit han havde prøvet på at feje hende til side, var han altid kommet galt fra det, hvorimod hun hver gang havde vist, at hun til gavns kunne kuske ham.

Hans frygt for hende var med årene snarere taget til end af, og efter det grundige nederlag, hun havde tilføjet ham ved hekseprøven, opgav han fuldstændig ævred; han var træt af kampen med sin "overmand", og under den ydmygelse, som det vel måtte være for ham, da han blev afskediget som lensmand, var han ikke fri for at finde en smule trøst i den omstændighed, at han nu kom så langt bort fra heksen, at hun ikke mere kunne nå ham.

Og nu viste hun sig pludselig på Tjele! Han var blevet så rystet ved dette uventede møde med sin skrækkelige modpart, at han hidtil knap havde lagt mærke til ridefogeden og hans svende; men spåkvindens sidste ord vækkede ham for så vidt, at han tilkastede dem et flygtigt blik og gav dem et vink, hvorpå de tøvende fjernede sig, men ikke længere bort, end at de kunne

høre hvert ord, der faldt mellem nådigherren og hans "fæstemø".

"Hvad har I at bestille her på gården, fule kvind?" sagde han med en stemme, som dirrede af undertrykt forbitrelse; "vil I da forfølge mig til min dødedag og aldrig lade mig i fred?"

"Å nej," svarede hun, "denne sinde vil jeg i grunden ikke *jer* noget, når I bare vil være skikkelig, og kan det fornøje jer, så er det slet ikke for jeres skyld, jeg er kommet; men I har en vægter her på Tjele, som hedder Kold, og som trænger til røgt og pleje ..."

"Ja, han ligger syg for tiden," afbrød ridderen hende i en tone, som røbede, at han begyndte at føle sig lettet – "hvad vil I ham?"

"Jo, jeg skal sige jer, bitte Jerrik," vedblev hun, "at i vore ungdomsdage har Kold og jeg pløjet den høje sø og bestået mangen dyst til hobe, og da jeg nu på en måde, som ville tykkes eder sælsom, blev videndes om, at han var krank og led ilde, så begav jeg mig hid for at se til min gamle ven og krigskammerat. Se, det er mit ærinde her, bitte Jerrik, og nu begærer jeg to ting af jer: at I uhindret lader mig gå ind og ud på Tjele og under mig kosten, så længe Kold er krank og sengeliggendes, og at I, så såre han atter vorder karsk, giver ham afsked og under ham fri og uhindret bortgang her fra gården – siger I ja til det, og holder I, hvad I lover, da er det rimeligt, at jeg aldrig mere skal formørke eders veje, men lade eder i fred, så længe I lever. Nå, hvad siger I, bitte Jerrik? I ved, jeg er lige parat til krig og fred, som det bedst gefalder eder, og hover I krigen bedst ..."

Hun holdt inde og afventede roligt svaret.

Det var hårdt for den højbårne ridder at lade sig foreskrive vilkår af et så "usseligt kreatur" som heksen; men han tænkte på

hendes truende advarsel til klokkeren om kirkelugen, og hvor ynkelig en død den ulykkelige havde fået netop fra dette sted, og han huskede på den skrækkelige forbandelse, hun efter hekseprøven havde udtalt over ham selv – når alt kom til alt huede dog freden ham bedst, det var vist klogest at bide i det sure æble, og han svarede derfor:

"Velan, Ingeborg! For løjers skyld vil jeg da en gang prøve at føje eder; men jo før I både kommer bort herfra, desto bedre."

"Som I vil, bitte Jerrik!" sagde spåkvinden, "så blev vi altså enige om den ting – et ord er et ord, og en mand er en mand. Vil I så sige til krammet der, at I og jeg er gode venner, og at de gør klogest i at hytte sig!"

Efter at have sagt disse ord som slut på overenskomsten, vendte Skipper Ingeborg sig fra ridderen og gik uhindret ned i gården, hvor hun selv fandt brønden og fyldte sin krukke, og gamle Kold fik så endelig sin tørst slukket.

Så snart Erik Grubbe var færdig med heksen, vendte han fluks sin ganger og råbte bistert, henvendt til "krammet":

"Hvad i djævels skind og ben står I der og glor efter? Ind til grødfadet med jer! Af sted øjeblikkelig!"

Dette sprog forstod de; i et nu var flokken fejet bort som løv for efterårsblæsten.

Kun ridefogeden var blevet stående; han nærmede sig ærbødigt og med blottet hoved. Nådigherren svang sig af sadlen og gav ham tøjlerne.

"Træk hesten i stald!" befalede ridder Erik kort og i en glubende tone, idet han smed ridepisken til ham og nær havde givet ham den lige i ansigtet.

"Ja vel, nådigherre!" sagde fogeden ydmygt; "vredes ej, hr. ridder!" vedblev han tøvende, "om eders ringe tjener har gjort jer til utykke ved at ville værge gården og os mod denne ... kabudskælling; havde vi vidst, hvem hun er ..."

"Hvem hun er!" gentog ridderen barsk og afbrød ham – "hun er Fandens oldemo'r, om intet værre, og gid hun sad på Bloksbjerg, den lede heks! Men lige meget: er hun aleneste kommet for at pleje vægteren, må ingen derudi hindre hende. Lad din kælling give hende mad og drikke, så længe hun er her, og så snart Kold kan orke at bruge benene igen, få så både ham og heksen på porten, og va'r dig vel, at de aldrig kommer her mere!"

Med disse ord vendte han sig fra ham og gik brummende sin vej i retning af hovedindgangen, mens ridefogeden svarede: "Vel, vel, strenge herre!" og trak af sted med hesten.

Men inde i borgestuen sad folkene ved grødfadet, fordybet i en ivrig underholdning om det sælsomme optrin, de nylig havde været vidne til. Det mærkværdigste ved det hele var nådigherrens øjensynlige frygt for den fremmede kæmpekvinde, heks, "eller hvad hun nu siden var", og alle enedes om, at når hun var *så* mægtig, at hun evnede at kyse *ham*, så var det nok også det klogeste for dem at gå af vejen for hende og lade hende skøtte sig selv, især så længe hun ikke kom nogen af dem for nær. Det blev altså udslaget af denne interessante samtale, og førend den var endt, indfandt ridefogeden sig og meddelte dem nådigherrens udtrykkelige ordre, hvorved de altså yderligere styrkedes i deres fredelige forsætter.

Endnu samme eftermiddag forlod lensmanden Tjele og drog til Mors – han og "heksen" havde set hinanden for sidste gang.

Alt havde således føjet sig heldigt for Skipper Ingeborg, der fra nu af i længere tid blev en stadig gæst på Tjele, hvor hun uhindret kunne udføre sit hverv: at passe og pleje sin syge ven. Ingen vovede oftere at antaste eller fornærme hende, og Sidsel Ridefogeds var føjeligheden selv og ydede hende punktlig alt, hvad hun ønskede og forlangte.

Under disse for så vidt gunstige forhold bedredes patientens kår betydelig. Skipper Ingeborg sørgede for, at han fik et bedre og renligere leje, så at han kunne ligge blødt og godt. Hun holdt kammeret rent og sørgede også for, at der altid var god og frisk luft; for vel var huslighed ikke hendes stærke side, men hun var vant til at færdes i det frie og befandt sig bedst, hvor hun kunne ånde let og frit, og hendes gode forstand sagde hende, at frisk luft vel måtte være lige så nødvendig og vederkvægende for den syge som for den sunde.

I et andet kammer ved siden af Kolds havde hun redt et leje til sig selv, og der sov hun om natten. Om dagen opholdt hun sig i sygekammeret, hvor hun vogtede på den syges mindste vink, lettede under hans hoved og puslede ved hans leje og gjorde alt, hvad en kærlig, øm og opofrende sygeplejerske er i stand til at optænke for at lindre smerterne for en stakkels lidende, der står hendes hjerte nær, og hvis helbredelse hun inderlig ønsker.

Kold befandt sig vel under denne kærlige pleje og skønnede på den, og han sagde hende mange gange om dagen, at hun havde reddet hans liv, og at således var han aldrig blevet plejet af sin moder.

Han bedredes også i dagetal, og efter et par ugers forløb var han allerede så rask, at han kunne være oppe nogle timer daglig og sidde i lænestolen. Skipper Ingeborg veg alligevel aldrig fra ham, men holdt trolig ud og forkortede ham de lange timer ved at fortælle om sine bedrifter i Århusegnen og ved skildringer af, hvorledes deres datter Mette, Karen Brok og lille Ingeborg havde det. Kold havde jo også til gengæld meget at fortælle, og gensidig gjorde de hinanden god rede for, hvad der havde tildraget sig med dem under den mangeårige skilsmisse. Det var et langt og alvorligt opgør, der fandt sted imellem dem; der blev intet gemt og intet glemt, og under de daglige samtaler følte de begge, at skønt foreningsbåndet havde "braget", var det dog aldrig "bristet", og at det nu nok skulle holde, indtil døden overskar det.

Den syges kræfter vendte lidt efter lidt tilbage og omsider var han kommet sig så vidt, at han kunne tåle at komme ud af fængslet nogle timer daglig, når vejret var godt og mildt; men ene kunne han ikke gå, og det var et syn, som nok var værd at se, hvorledes det gamle, trofaste par gik og rokkede omkring med hinanden under armen, den svage mand støttende sig til den stærke, mandhaftige kvinde, og begge med kærlighedens milde glans i øjet og altid med hjertelige, milde ord på læben. Folkene, der daglig var vidne til dette syn, lærte nu først at kende, "hvad og hvem" den fremmede kvinde var, og at indse, hvor uretfærdige de havde været i deres første hårde dom over hende. Vægteren havde altid været almindelig afholdt af sine medtjenende. At han og hun var ungdomsvenner, var let at skønne, og det gjorde indtryk på Tjele-folkene, at hun var ham tro under de grå hår og kom og besøgte ham i nøden. Skipper

Ingeborg havde kort sagt vundet deres fulde agtelse. Det havde begyndt med, at alle frygtede og afskyede hende, det endte med, at de kappedes om på allehånde måder at lægge for dagen, hvor grundigt de havde forandret deres mening til hendes fordel.

Om det så var den glubske ridefoged, hvis eneste leveregel dog ellers var at *lystre ordre*, så kunne han ikke lade være at give sin velvilje udtryk ved nu og da at lægge sit bulbiderfjæs i smilende folder og sende spåkvinden et taknemmeligt nik, noget, der for øvrigt ikke var frit for at klæde den gode mand en smule komisk.

Moder natur var vægter Kolds livlæge – han havde jo ikke råd til at lade sig behandle af andre – og ved denne mirakeldoktors ufortrødne omsorg, støttet af Skipper Ingeborgs aldrig svigtende pleje, genvandt patienten omsider sit fulde helbred. Hen ad høsten følte han sig stærk nok til at foretage en længere vandring, og en skøn dag fremstillede han sig for ridefogeden og tilkendegav denne sit ønske om at blive afskediget af tjenesten og erholde tilladelse til at rejse, hvorhen han ville

Vægteren var forberedt på intet mindre end et bestemt afslag, og Skipper Ingeborg havde allerede overvejet, hvorledes hun heldigst kunne gennemføre deres fælles ønske ved at iværksætte en natlig flugt og således til slut bortføre sin hjertenskær, trods alle hindringer og forbud; men til deres glade overraskelse var ønsket aldrig så snart udtalt, før det også var tilstået, og ridefogeden tilkendegav dem "nådigherrens nådige vilje" om afsked og uhindret bortgang for vægter Kold, hvad øjeblik denne fremsatte begæring om det. At "nådigherren" havde formuleret sin "nådige vilje" med andre og

mindre kønne ord, var en lille biomstændighed, som fogeden tog på sin kappe at lade vedkommende være uvidende om, og at han fulgte det øvrige tjenerskabs eksempel og venligt trykkede de bortdragendes hånd til afsked, i stedet for at "jage dem på porten", som ordren jo havde lydt – et større bevis på sit gode og velvillige sindelag kunne en mand som ridefogeden i følge sin stilling umuligt give.

Den gamle vægter samlede sine pakkenelliker – det var ikke mere, end de kunne hjælpe hinanden at bære – og han og Skipper Ingeborg sagde Tjele farvel og begav sig på vandring. Det var ingen vemodig afsked, Kold tog med det sted, hvor han havde tilbragt så mange år af sit liv, men hvortil der desuagtet ikke knyttede sig et eneste lyst og varmende minde, og de var derfor begge glade og frejdige i hu. Det var forsoningen og genforeningen, der fyldte dem med gensidig glæde og tilfredshed. Fremtiden, det korte spand af tid, der endnu var tilbage, viste sig for dem i et mildt og venligt aftenskær, den de håbede at tilbringe i kærlig fred og enighed i den fattige strandhytte, der nu, da livets prøvelser, storme og kampe syntes endt for dem begge, efter bestemmelsen skulle være deres fælles hjem, indtil døden adskilte dem.

Først gik de til Vinge og tog en hjertelig afsked med deres venner, det brave ægtepar Johan Skrædder og hans kone, der begge var helt bevægede ved tanken om, at det var sidste gang, de så "fader Kold".

Andre venner eller bekendte havde de ikke under vejs, og kost og nattely måtte de tigge sig til hos bønderne, hvor de kom frem, for det gik kun småt med farten: et par mil eller tre om dagen, mere orkede Kold ikke, og først efter tre dages vandring

nåede de endelig Århus og tog ind i øltapperboden i Fiskergyde, hvor de modtoges med åbne arme af Mette Skippers og med et hjerteligt velkommen af gamle Troels Øltapper.

25. Par og par

På Sankt Michaels dag 1651 var der dobbeltbryllup hos Troels Øltapper i Fiskergyden, og brudeparrene var: ungkarl, forhenværende helbefaren Kold Albrektsen og pige Ingeborg Hansdatter samt ungkarl, krambodsvend Karsten Enevold Simonsen og pige Mette Kirstine Koldsdatter. Det var ifølge den ældre bruds udtrykkelige ønske, at just denne dag var blevet valgt, fordi hun mente, at de derved på den smukkeste måde kunne mindes deres kære fraværende venner, magister Kristen Nielsen og hans hustru Eline Mortensdatter, der for 10 år siden havde holdt bryllup på den samme dag.

I et punkt, og just det allervigtigste, var der en lighed mellem brylluppet 1641 og dobbeltbrylluppet 1651; for ligesom det da var gensidig kærlighed, der havde ført brudeparret sammen, således manglede heller ikke det bedste her, den ægte, trofaste kærlighed, der tilmed for det ældre pars vedkommende var hårdt prøvet igennem en mangeårig skilsmisses og modgangs lutrende ild; det var den, der sammenføjede hjerterne, og det var den, der bredte sit gyldenskær over gejstligheden og kastede højtidsglans over dagen. Men her ophørte også ligheden, for dobbeltbrylluppet fejredes i al stilhed og tarvelighed, og brudeskaren, der ledsagede parrene til og fra kirken, var kun ringe og uanselig i sammenligning med den, der havde hidlokket så mange tilskuere ved brudefærden på Sankt Michaels dag for ti år siden, skønt tilskuere manglede der ingenlunde, for Skipper Ingeborg havde, som vi jo ved, mange

venner både i by og på land, og det var ingen ringe skare, som havde samlet sig i kirken for at se det gamle, hårdt prøvede og på deres vis navnkundige par lægge deres hænder i hinanden for Herrens alter og således vorde til hobe føjede for resten af deres dage. Men ellers blev der ingen "stads" gjort: kun kirkefærden, og så bagefter et lille gilde hjemme i Troels' bedste stue, det var det hele.

Bryllupsgæsterne var kun få, en lille udvalgt kreds af venner og bekendte, blandt hvilke særlig skal nævnes skovfoged Bent og hans kone fra Rosenholm samt Karen Brok og Ingeborg Koldsdatter, og blandt de øvrige Morten Skriver, Søren Lime og Stærken Jørgen. Desværre savnedes Poul Brok, der jo ville have været en kær gæst ved festen, og hvis fraværelse alle beklagede, men ingen mere end hans stille, tungsindige søster. Povl tjente fremdeles i kongens hær, og at få ham hjemkaldt i dagens anledning havde ikke været at tænke på.

På sin vis var måske ingen i selskabet gladere eller i bedre humør end værten selv, den gamle, gemytlige Troels. Fjerde Kristians billede var blevet flyttet fra skænkeboden ind i bryllupsstuen. Troels havde med egen hånd hængt det op midt på den væg, langs hvilken brudeparrene sad bænket, og selv havde han taget plads ved den udvendige side af bordet, således at han og kongen bekvemt kunne sidde og blinke til hinanden.

Den brave øltapper var, som altid, også ved denne lejlighed meget snaksom og underholdende.

"Ja, I må vide, venner," sagde han blandt andet, "at det er min datters bryllup, jeg gør; for vel er det hendes fader og moder, som sidder der ved siden af hende og Karsten – det ved vi jo

nok – men jeg vil også have lov til at kalde hende *min* datter. Mette er en god pige ..."

"Du mener kanske kone?" afbrød Morten Skriver ham og kvalte et lille suk i en slurk øl.

"Mette har altid været en god pige," vedblev øltapperen, idet han for øvrigt lod, som han slet ikke havde hørt afbrydelsen, "og jeg tror knap, jeg kunne have holdt mere af hende, om jeg så havde været hendes kødelige fader. Og er det ikke også mærkværdigt, venner, hvorlunde al ting har føjet sig efter mine ønsker! For det er ingenlunde for at smøre nogen om munden med gækkelig gammenstale, men mit ramme alvor og visselig sandt, at blandt alle de ungersvende, jeg kendte, var der ingen, der huede mig bedre end Karsten, og just som jeg gik og lurede på, om de ikke kunne komme i tanker om at vende sig kønt til hinanden, så kommer hun og fortæller mig, at alt er klappet og klart imellem dem. Mon jeg skulle have snakket over mig i en rus og på den vis givet dig kending på, hvad kurs jeg helst ønskede, du skulle styre, bitte Mette? Ellers fatter jeg vanskelig, hvorlunde du kunne falde på at slå til veds med justement den samme goden svend, som *jeg* havde i kikkerten?"

"Tror I kanske, at jeg har bejlet til Karsten?" lo Mette Skippers og blev rød; "nej, tøv lidt! Jeg lod ham nok selv om, hvorvidt han ville lukke munden op og forlange mig – eller helt lade være!"

"Nå sådan! Ja, det er jo også rimeligt nok, å ja! Men lige meget, hvem der begyndte bejleriet, du eller han, godt var det, at I blev kontente, for det var just det, I skulle være. Nå, men hvad jeg ville sige, venner – i samme gode lav som jeg fejrer min datters bryllup, gør jeg tillige afskedsgilde for mig selv, slår to fluer med et smæk, som ordet går ..."

"Hvad? Vil du rejse fra os, Troels?" lød det fra alle sider.

"Grumme nødig ville jeg indlade mig på sligt, venner!" vedblev øltapperen med en yderst alvorsfuld og højtidelig mine, idet han lod blikket hvile på fjerde Kristian; "nej, ingenlunde har jeg i sinde at forlade denne gode, rolige ankerplads og vove mig ud i rum sø på mine gamle dage – så var ej heller meningen; men – ja, det ved Mette og hendes hjertensven god besked om, men I skal alle vide det, venner – at så såre vi kan få det nødvendige ordnet med magistraten, så trækker jeg mig tilbage og overlader hus og forretning og samt til ... til min svigersøn, og fra den dag af er det ikke længer gamle Troels, men Karsten Enevold, der er vært ..."

Her blev taleren et øjeblik afbrudt, idet Søren Lime sprang op og greb sit ølkrus; men Troels standsede de ord, der svævede ham på læberne, og vedblev:

"Tøv en kende, Søren, og hør mig ud. Der er nemlig ét, jeg vil have mig forbeholden, og det er, at skiltet skal blive siddende, som det er, uforandret i alle måder. *Troels Øltappers Bod* står der skrevet over døren, det skal blive stående, og boden skal fremdeles hedde Troels Øltappers Bod, så længe jeg er i live. Sådan er min sidste vilje, dertil er I, hver og én, mine vidner, og gid det må blive os alle til glæde og kontentement i alle måder!"

Søren Lime, der var blevet stående med kruset i hånden, tog nu ordet:

"Ja, du har alle dage været en god og brav mand, Troels," begyndte han, "og at du er det i sandhed, derpå tydede just de ord, du nylig talede – ikke i den forstand, at vi er glade ved, at du vil ophøre at være vor vært, tvært imod! Det var os en vemodig mindelse om, at tiden skrider, og at vi alle bliver

gammelagtige – men det er imod det unge par, som sidder der og lyder til, at du beviser din store godhed; og at de ej er utaknemmelige, men skønner på det, det læser vi tydeligt af deres blussendes kinder og deres skinnendes øjne. Ja, de har årsag til at være glade, du er selv glad og tilfreds, Troels – det kan jeg se på dig – og vi er alle glade og gode, enige venner, og vil jeg da nu i eget og selskabets navn sige dig tak for godt værtskab i alle de forgangne år! Sundhed og helsen tilønsker jeg dig! Gid du leve længe, og at vi må samles med dig endnu så mangen god gang her i dette hus og drikke på dit velgående! Det er mit ønske, og at det må vorde opfyldt, derpå tømmer vi et krus til bunds!"

"Tai, tak, Søren! Tak, mine venner!" svarede Troels bevæget. Kvinderne blev siddende og nippede til øllet, mens alle mændene rejste sig, stødte krusene mod hinanden og drak ud.

Mens drikkekarrene atter fyldtes og bares frem, lå Morten Skriver lænet tilbage i sædet og med lukkede øjne, som om han var faldet i søvn, men at dette dog ikke var tilfældet, forrådtes ved, at han sad og trommede med fingrene på kanten af bordet. Omsider åbnede hanøjnene og lod blikket løbe rundt i kredsen, hvorpå han langsomt rejste sig og greb sit krus.

"Ja, bitte Mette," begyndte han og drog et dybt suk, "ingenlunde havde jeg tænkt, at *jeg* skulle komme til at drikke *din* skål på din bryllupsdag; men så er stundom verdens løb, at det, som vi mindst formoder, det allersnarest sker, og har det da nu vendt sig således, at du fra i dag af skal hedde Mette Karstens, et navn, der for øvrigt ingenlunde har en ilde klang. Ja, du ler ad mig, din skælm! Og du ser til Karsten, og han ser til

dig, og I trykker hinandens hånd ... Men hvad i al verden ler I da af alle sammen?" udbrød han og så fra den ene til den anden.

Alle havde siddet med smil på læben; men ved synet af Mortens forvirrede miner brød hele selskabet ud i en hjertelig latter. Under dette munterhedsudbrud vidste Morten intet bedre end at sætte sig ned; men med et sæt rejste han sig igen, og da latteren var forstummet, tilføjede han:

"Ja, nu har I forstyrret mig i min tale, og den bedste del af den har jeg glemt, hvilket er eders skyld; men så vil jeg da slutte med et hjerteligt ønske for vort kære unge brudepar – de leve længe! Held og lykke følge dem alle deres dage! Og gid Karsten må blive lige så flink en vært, som hans forgænger har været!"

"Tak, Morten! Det var kønt sagt, og bedre ønsker kunne ingen have udtalt for os," sagde Karsten Enevold.

Krusene stødtes mod hinanden, tømtes og fyldtes igen ligesom før.

Efter et lille ophold rejste Troels sig, men satte sig straks ned igen og begyndte således:

"Jeg kan vel gerne blive siddende, såsom det falder mig så umags at bruge snakketøjet standende – det er jeg uvant med, ordene kan vel også være lige kraftige. Nå, men hvad jeg skulle sige for godt: der er sket en fejler, idet vi nemlig har fået begyndt fra den urette ende. Vi burde have begyndt med brudefolkene: først Kold og Ingeborg, fordi de er de ældste, så Karsten og min datter, og var der så endelig én, der ville have givet mig et bitte mundsvejr, så havde det været godt, og hvis ikke, så havde det også været godt – jeg er ikke æresyg, som I ved. Men nu vil jeg se, om jeg kan bøde lidt på det forsømte og

give vore gamle venner der, hvad der med rette tilkommer dem ..."

"Å, det kan såmænd være det samme, bitte Troels," afbrød Skipper Ingeborg ham. "Kold og jeg kan godt undvære den slags æresbevisninger."

"Nå, du mener kanske, at I har nok i kærligheden?" svarede Troels; "såmænd, det er også en god ting, den samme; men derfor kan I jo da gerne lægge øre til og lyde på, hvad jeg har at fortælle jer, siden jeg nu en gang er kommet i sludrehjørnet. Jeg vil da begynde med, at da du foreslog Sankt Michaels dag, Ingeborg, var jeg først til sinds at sige nej – rent ud nej, forstår I, venner! – fordi det bares mig for, at det ikke var nogen lykkelig dog, ihukommende, hvad der skete på Sankt Michaels dag om aftenen for et decennium siden, da der var bryllup i bispegården, hvorlunde ridder Erik og hans kumpaner brød ind i bryllupshuset og bortførte bruden, så at brudgommen, den gode magister Kristen, måtte ved nattetid vanke hændervridendes omkring i Havreballe skov, søgende efter sin ranede hustru, indtil han ved Guds og gode menneskers hjælp var så lykkelig at genfinde hende og få hende udrevet af røvernes klør – se, alt dette randt mig i hu, da der blev tale om at holde bryllup igen på den samme dag og denne gang i mit eget hus, og jeg var nær ved at ræddes for, at det skulle blive et ondt varsel; men så tænkte jeg: er Ingeborg, som er en kvinde, ikke ræd for dagen, så bør du, som er mand, heller ikke lade dig mærke med noget. Jeg holdt altså tand for tunge og slog til, og således har det da føjet sig, at det er på Sankt Michaels dag vi sidder bænket her ved brudebordet sammen med tvende lykkelige brudepar, gid det da og må føje sig så, at vi får årsag

til at prise os lykkelige ved valget af dagen, at ingen kvinderøvere skal bryde ind og rane brudene fra os, men at dagen må ende lige så frydelig som den begyndte og har været indtil denne stund, og at den må efterfølges af mange, mange lige så glade og lykkelige dage for brud og brudgom at det må ske, det skal være mit ønske for Kold og Ingeborg!"

Med disse ord stod Troels og alle de mandlige gæster atter op og tømte deres krus på ønskets opfyldelse.

"Ej er det rimeligt, at kvinderøvere gør sig ulejlighed for at bortføre *mig* mere," sagde Skipper Ingeborg; "men lad dem bare komme an, om nogen har lyst! Intet behøver vi at ræddes for sligt."

"Ja, lad dem bare komme," istemte Stærken Jørgen, der måske fornam, at der skjulte sig en hentydning i hendes ord.

"Såmænd," sagde Troels og lod blikket vandre fra det kongelige orakel til spåkvinden, "det ved vi alle, Ingeborg, at du er en brav og mandhaftig kvinde, som altid har hjertet på rette sted, og at det fornemmelig var dig, der stod magisteren bi hin aften, da han og den onde lensmand på liv og død legede snipsnap om bruden ..."

"Nej, det var vi flere om," afbrød Skipper Ingeborg ham, "og han, der gjorde udslaget, er ikke til stede i dag."

Disse ord pressede vandet af Karens øjne, og uden at sige et ord stod hun op og forlod værelset.

"Povl Brok, ja, det er sandt," sagde øltapperen dæmpet og så efter døren, gennem hvilken hun var forsvundet. "Hm, hm, stakkels Karen! Hun har altid nemt til vands, som ej er at undres over efter al den forsmædelige modgang, hun har lidt. Men hvad jeg vil sige: ej er det vel rimeligt, at vi har mere ufred i

vente fra den kant; lensmanden er jo langt borte, kimeren er både død og begravet; og det bæres mig for, at vi herefter skal nyde fred og gode dage. Hvad mener du, Kold Albrektsen? Du sidder og siger ingen ting."

"Jeg håber og tror, at den almægtige Gud i Himlen vil nådig beskytte og skærme os, når vi tryggelig sætter alt i hans alfaderlige hånd," svarede vægteren.

"Det var et godt ord, Kold, og talt, som det sømmede sig en ægte sømand," sagde Troels, "du og din hustru har i hans navn pløjet den høje sø, ej alene til vands, men til lands med på en måde, og det sidste vistnok fremfor nogen af os andre. At I i denne stund sidder tryggeligt her som mand og hustru ved hinandens side, er et soleklart bevis for, at *han* har stået til rors og ført eders livsskude uskadt gennem alle brændinger og forbi alle klipper og skær til Århusbugtens fredelige strandbred, hvor eders hytte står. Gid I da der må finde en god og sikker ankergrund for resten af eders livs dage! Jeg er rigtig glad ved, at I endelig er kommet i havn så nær hos Mette og mig. Vi tre gamle sømænd skal her efter flittigt besøge hinanden og have megen gammen af at opfriske minderne fra vor ungdoms dage, da vi tumlede os på søen i sejrrig kamp mod fjenden, førte af ham, den kongelige helt, hvis billede hænger der på væggen, og hvis øje skuer ned på os så grangivelig levende, at man næsten skulle tro, han også kan høre hvert ord, vi taler om ham."

"Ja, Gud have lov for al sin nåde og miskundhed imod os," sagde Kold; "men da måltidet nu er til ende, som jeg ser, skal vi så ikke med hinanden synge en salme, inden vi står fra bords?"

Dette hørte Karen fra værelset ved siden af, døren gik lydløst op, og hun vendte tavs og stille tilbage og indtog sin plads ved

bordet.

De sang salmen:

Gud godhed ville vi prise,
vi kristne store og små,

og da den var sunget til ende, gentog de endnu to gange slutningsstroferne af sidste vers:

I Jesu Kristi navn
vi bede dig så såre,
giv os et fredeligt åre,
dig til ære og til gavn!

hvorpå de alle stod fra bords og sagde tak for mad.

Kold og Ingeborg fulgtes ad ud i byen og gjorde en lille vandring om forbi bispegården, samtalende med hinanden om fru Eline og magisteren, som spåkvinden stadig tænkte på.

Da de om aftenen havde sagt farvel til de andre og vandrede sammen ud efter strandhytten, sagde Kold:

"Hvad siger du nu, kæreste hustru min? Har vi nu ikke årsag til at være tilfredse og lykkelige?"

"Jo," svarede hun, "det har vi. Det eneste, jeg synes der mangler, er, at vi ikke blev viede af magister Bonde; men alligevel, jeg takker af hjertens grund min Gud og skaber!"

26. Slutning

Det var en yndig stille sommermorgen i året 1660. Solen var lige stået op og havde gydt sine lysstrømme ud over Århusbugtens let krusede vandspejl, der glimrede som lutter guld og diamanter.

En gammel tigger, klædt i en tæt tilknappet, sid og pjaltet vadmelskappe, der nåede ham helt ned til anklerne, og med en falmet, bredskygget filthat til hovedtøj, kom vandrende syd fra ad den tidligere omtalte landevej, der snoede sig ned igennem Havreballe skov og løb langs med strandkanten ind til Århus Mindeport. Et stort, hvidt skæg dækkede hele hans underansigt og hang ham ned på brystet, og hatten havde han trukket så dybt ned over øjnene, at han måtte bøje hovedet lidt tilbage for at kunne se frem for sig under kanten af dens nedhængende skygge.

Udtrykket i den gamle mands påfaldende klare og levende øjne var meget alvorligt, spændt og eftertænksomt. Han havde en pose på ryggen samt en kæp i hver hånd og vandrede kun langsomt af sted, og han betragtede opmærksomt alle genstande, som mødte hans øje både fra nær og fjern, stundom tilnikkende dem et venligt godmorgen, som var de kære, gamle bekendte, han længe ikke havde set.

"Å ja," mumlede han halvhøjt, idet han gik videre, "det er alligevel skønt og vederkvægende for ens sind atter at gense sin barndoms hjemstavn, og tykkes det mig næsten, at ethvert træ, enhver bygning, enhver krumning af vejen har sin liden krønike

at fortælle mig, nogle vel meget sørgelige og af den art, at man gerne ville glemme dem, hvis man kunne, men andre også både muntre og glædelige. Se, der ligger nu strandhytten med sine skæve, klinede lervægge og sit mosgroede stråtag, akkurat som i gamle dage." vedblev stodderen, idet han, efter at have passeret en bugtning af vejen, pludselig standsede, som om han ikke var fuldt bestemt på, om han skulle gå videre. "Jeg kunne gå raskere til, banke på og kanske få alt at vide i et nu – men *hvad* ville jeg få at vide? Kanske det, som ville fylde mit sind med bitter sorg og atter drive mig bort på ny, langt bort til fremmede egne ... og i så fald er det rimeligt, at jeg har set denne skønne plet for sidste gang!"

Han blev længe stående i dybe tanker og som i uvished med sig selv om, hvad han skulle foretage sig. Omsider forlod han vejen og gik op på en lille høj, på hvis top han satte sig og holdt øje med strandhytten, mens han dog også stundom vendte ansigtet mod øst og stirrede tankefuldt ud over bugten.

Der gik sejlere derude, og betleren lod mekanisk blikket vandre fra den ene til den anden, som om han havde ganske andre mål for sine tanker og betragtninger. Omsider faldt hans øje på en lille båd, som satte kurs imod land, omtrent i retning af det punkt, hvor han befandt sig, og han vedblev at følge dens fart, i førstningen ligegyldig, men da den ikke forandrede kurs og stadig kom nærmere, blev han efterhånden mere opmærksom.

"Skulle det være Skipper Ingeborg, som har været ude at røgte garn?" tænkte han; "men der er to i båden, og hun plejede altid at være ene? Give Gud, at det var så vel, som jeg håber!"

Båden nærmede sig for kraftige åreslag og lagde omsider til land ud for strandhytten. Årerne toges ind, og de tvende skikkelser gik fra borde og hjalp hinanden at hale båden bedre op på sandet.

"En mand og en kvinde!" mumlede iagttageren og rystede på hovedet, som om han følte sig skuffet. Afstanden var for stor til, at han kunne skelne deres ansigtstræk; men at begge var af et ældre udsende, var tydeligt nok. Hvad størrelse og øvrige legemsbygning angik, havde kvindemennesket vel en påfaldende lighed med Skipper Ingeborg; men hun var iført en ganske almindelig kvindedragt, han savnede kabudsen og vadmelskoften – og hvem var den gamle gråskæg, der hjalp hende?

Den høje kvindeskikkelse hev fiskekurven ud af båden, løftede den på skuldrene og gik op til hytten, inden for hvis lave yderdør hun snart var forsvundet, mens manden blev ene tilbage og gav sig i færd med at udbrede fiskegarnet til tørring.

Den gamle, skæggede tigger rejste sig og gik ned til ham.

Idet han nærmede sig, rettede fiskeren sin krummede ryg og så et øjeblik vist på den pjaltede skikkelse, men bukkede sig derpå atter ned og vedblev at passe sin dont.

"Guds fred og god morgen!" sagde stodderen.

"Tak, og dig desligest!" svarede gamle Kold – for ham var det – idet han ved lyden af den fremmedes stemme rettede sig helt i vejret og stirrede forskende på ham. "Har vi to set hinanden før?" tilføjede han.

"Det kan gerne være," sagde tiggeren, "men det er lange tider, siden jeg gæstede denne egn, jeg har faret viden om imens og kommer langvejs fra."

Kold så og så. Røsten syntes han at skulle kende, men skikkelsen var ham ubekendt.

"I går vel i Guds navn?" sagde han; "penge har jeg ej at give jer, men vil I gå med mig hjem, så skal I få en stegt fisk og en skive brød til davre."

"Tak, som byder," svarede stodderen; "men jeg har et andet ærinde, nemlig at bringe hilsen og budskab fra en god bekendt af jer – Povl Brok er hans navn."

"Povl Brok!" gentog Kold med levende interesse – "har I talt med Povl Brok for nylig? Ja, vel, han er en god ven og nær bekendt af mig! Hvor lider han, den gode svend?"

"Han lider godt og vel og agter snart at gæste sin hjemstavn; men mit ærinde gælder da ellers fornemmelig en anden – om hun end er i live og kanske endnu er til huse i hytten der?" sagde den fremmede og så på Kold, som om han skulle stirre sig øjnene ud af hovedet.

"Hans søster Karen?" svarede Kold, "jo, hun lever end og lider vel, er hun end lidt tung af sind og stundom plaget af sære tanker ..."

Inden han fik tid at tale ud, foregik der en sælsom forvandling med stodderens holdning og adfærd. Han snappede begge stokkene til sig og stak dem under armen, og så gjorde han omkring og gik, næsten løb med lette, ilende skridt op efter hytten.

Kold bagefter.

Han kom lige tidsnok til at se en endnu mere påfaldende forvandling med stodderen.

Skipper Ingeborg var i køkkenet, sysselsat med at gøre fisk rene; men inde i stuen stod Karen over for den fremmede, på

hvem hun stirrede i den største spænding. Det var gået hende som Kold: røsten kendte hun, men ikke personen.

Men lige som Kold trådte ind, rev stodderen sin bredskyggede hat af – og en blankpoleret stålhjelm kom til syne; dernæst befriede han sig for det lange forlorne gubbeskæg og kastede den pjaltede vadmelskappe – og den gamle, affældige stodder var forvandlet til en statelig, stærkt skægget, solbrændt krigsmand i læderkøllert, med hjelm på hovedet og sværd ved siden.

"Kære, hjerte søster, kender du mig nu?" sagde krigsmanden med bevæget røst og udbredte armene imod hende.

Hun udstødte et skrig og kastede sig i hans favn.

"Ja, Gud have lov, nu kender jeg dig, min egen, kære broder Povl!" sagde hun med øjnene fulde af glædestårer.

Gamle Kold gik med foldede hænder frem og tilbage på gulvet.

"Og Gud have lov, at du har hørt vore bønner og ført ham sund og karsk hjem igen!" mumlede han for sig selv.

Han åbnede døren og kaldte ud i køkkenet: "Kom ind, Ingeborg, og se Herrens store miskundhed imod os!"

Der skulle meget til at overraske Skipper Ingeborg; men hun standsede uvilkårligt og slog hænderne sammen, inden hun vel var kommet over dørtærsklen, og vel måtte hun gøre store øjne, for henne på bænken sad en fremmed soldknægt, og ved hans side den ellers så alvorlige og tungsindige Karen med hans hånd i sin og med et ansigt så glædestrålende, at det ordentlig lyste.

"God morgen, Ingeborg!" sagde krigsmanden og rejste sig. "I ser på mig, som I ej kunne kende mig – har mit store skæg og

mit vejrbidte ansigt da gjort mig så ganske ukendelig, at I ej kan se, hvem det er, der står for eder?"

"I Guds og Jesu navn – det er da virkelig Povl Brok og ingen anden!" udbrød spåkvinden og trykkede hans hånd. "Ja, vel er du blevet helt ukendelig, som ej er at undres over, efter alle de mange år, der er gået, siden sidst vi sås – og så denne statelige våbendragt! Men stor glæde skaffer du os atter ved at lade dig se iblandt os med sunde kinder og ved god helsen! Hvordan har du ellers haft det i al den lange tid?"

"Å, det har været både så og så," svarede Povl, idet han atter tog plads ved siden af søsteren. "Mangen dyst har jeg udstået i kamp med de svenske soldknægte, som har røvet og plyndret her i vort land; men altid har jeg kæmpet for konge og fædreland efter bedste evne, har den end stundom været ringe nok, og hist og her har jeg da hentet mig en net lille skramme; dog har Gud den almægtige ført mig gennem det alt sammen og bevaret mig førlighed og hele lemmer. Mangt og meget har jeg oplevet, som jeg siden skal fortælle om, det skal være vort tidkort i ledige stunder, når jeg om lidt er kommet i ro og har hørt, hvordan I alle har det; for nu har jeg for stedse sagt farvel til krigshåndværket og agter at søge mig en stilling og tjene mit brød her i min hjemstavn, siden Gud har undt mig den store lykke at finde dig i live og ved god helsen, min kære søsterlil!" vedblev han, idet han vendte sig til Karen og lagde armen om hendes liv. "Hvorlunde har du haft det i den lange tid? Jeg ser, at den ingenlunde har skånet dig, at den har furet din pande og bleget din kind, og dit hår begynder alt at grånes – har du haft modgang og hjertesorg?"

"Jeg har længtes så meget efter dig," svarede hun og så på ham med et blik, fuldt af den inderligste kærlighed.

"Og jeg i lige måde efter dig," sagde han; "men nu vil vi aldrig mere skilles."

"Nej, aldrig!" gentog hun, "og det var også den eneste lykke, jeg begærede her i verden, den jeg daglig har bedt om, lige siden du rejste."

"Hvad er det for tøj, der ligger?" spurgte Skipper Ingeborg og pegede på mummedragten, som Povl havde afført sig.

"Det er hans," sagde Kold, "du må vide, han kom til mig nede ved søen, forklædt i stakkelsdragt og med tiggerpose på ryggen, og begyndte med at bringe hilsen og budskab fra sig selv."

"Hvad skulle det mummespil betyde?" spurgte Skipper Ingeborg.

"I disse tider," sagde Povl, "kan det vel være rådeligt at dølge, hvem man er, især når man betræder en jordbund, hvor man kan være udsat for at blive hidset og jaget som en hund, selv om der hverken hænger lak eller mén ved éns navn; men I ved, for hvis skyld jeg fandt det klogest at rømme, og næppelig tør jeg vente, at han har skiftet sind, mens jeg var borte!"

"Den onde lensmand!" udbrød Skipper Ingeborg; "men det er sandt, du ved jo intet om, hvad der har tildraget sig, siden du rejste –" og hun meddelte ham derpå i korthed, hvad læseren allerede kender: Udfaldet af herredagssagen, klokkerens skrækkelige død og Erik Grubbes afskedigelse.

Povl lyttede opmærksomt til hendes fortælling, og da hun var færdig, udbrød han:

"Store og vigtige tidender jeg der hører! De uskyldige frikendt og de skyldige faldet i den grav, som de med ond vilje

ville grave for andre. Gud have tak og lov, at jeg atter tør færdes og frit drage ånde i min kære hjemstavn! Lensmandens efterfølger kender mig næppelig, og sært skulle det gå til, om jeg straks gav ham årsag til at vorde mig gram."

"Den gode hr. Niels Krag er en retfærdig mand og gør ingen fortræd," oplyste Kold; "han har givet os frit forlov at bo i strandhytten og bjerge vor føde på lovlig vis."

"Og derfor lønne ham Gud miskundelig!" sagde Povl med oprigtig alvor. "Men jeg blev ej færdig med at sige, hvorfor jeg havde forstukket mig i stakkelsdragten," vedblev han, "og næppelig havde jeg skjult mig alene for at undgå at blive genkendt af den onde lensmand, mod hvem jeg nu nok turde have vovet en våbendyst, ifald han ville gå mig på livet; men jeg har i den sidste tid været sært plaget af onde drømme og mørke anelser om min kære søster." – her gav han hende et kys på panden og lagde armen fastere om hendes liv – "og jo mere jeg nærmede mig Århus, desto vissere blev jeg på, at der ventede mig onde tidender om hende, at hun enten var død, eller at den tunge vanskæbne, der overgik hende i vor ungdom, atter havde ramt hende med en eller anden sørgelig tildragelse ..."

Karen afbrød ham.

"Det var, fordi du holdt så meget af mig," sagde hun mildt og stille og trykkede hans hånd, "mit sind var lige så plaget af ængstelse og bekymring for din lod og lykke i verden, hjerte broder!"

"Kære, lille vennen min!" sagde han og gengældte varmt hendes håndtryk. "Men kan I nu begynde at fatte, hvifor jeg ej ville give mig til kende straks? Havde Karen været død og lagt under mulde eller ... jeg ved ej hvad, så havde I, fa'r Kold, aldrig

fået at vide, hvem den gråskæggede gubbe var – jeg havde vendt mig og gået igen med min sorg, hvorhen min gode eller onde stjerne ville have ført mig. Dog Gud have evig lov, at mine onde anelser bedrog mig! Men hvorlunde går det ellers til, fa'r Kold," vedblev han, henvendt til den gamle, "at jeg træffer jer her i dag? Sidst vi sås, vår I tårngemmer på Tjele."

De fortalte ham, hvorledes vægteren, ved Skipper Ingeborgs bistand, var blevet udfriet af tjenesten, om deres tidligere forhold til hinanden og om dobbeltbrylluppet i Fiskergyden for ni år siden.

Fremdeles lutter gode tidender! Den hjemvendte krigsmand blev for hver meddelelse, han modtog, mere tilfreds og glad i hu.

"Men hvor er lille Ingeborg Koldsdatter?" spurgte han til sidst og så sig om; "ej må I tro, at jeg først savner hende nu; hun har været mig i tanke, siden jeg kom; men jeg troede, at hun omsider ville komme smuttende ind og vise sig for mig."

"Min lille navne er ingen gærdesmutte længere, men en rankvoksen ungmø," lo Skipper Ingeborg; "men hun har fået Mettes tidligere plads og er alt på tredje år skænketerne i Troels Øltappers bod."

"Da forlænges jeg sandeligen efter at se hende!" råbte Povl Brok og sprang op, "og vel er jeg ganske fastende og så sulten som en stork ..."

"Å, det er også skammeligt af mig," udbrød Skipper Ingeborg og rejste sig, "jeg sidder her og snakker og har hverken budt dig vådt eller tørt!"

"Ja, jeg lovede stakkelsmanden stegte fisk til davre," sagde gamle Kold med det ham egne tørre smil, der altid kom frem,

når han var i godt lune og glad i hu; "men siden stodderen har skudt ham og forvandlet sig til en hjemvendt sejrrig krigshelt, synes jeg næsten, at den kost er for simpel for ham."

Og kort at fortælle, der ville også gå for lang tid hen, inden husmoderen fik stegepanden til at snurre, og på Kolds forslag blev de fangne fisk båret ned til stranden igen og gemte i hyttefadet, hvorpå de fire glade mennesker fulgtes ad ind til byen og om i Fiskergyden for at berede vennerne der en glædelig overraskelse og lade sig beværte af Mette Skippers.

Og sikken glæde der blev i ølboden!

"Det er morbroder Povl!" udbrød den rankvoksne skænketerne, førend den hjelmsmykkede krigerskikkelse vel var kommet indenfor døren – at det måtte være ham, havde hun straks gættet af hans udseende, men især af sin moders strålende glade ansigt. Hun og gamle Troels – der endnu var rask og rørig – Mette og Karsten, alle ilede til for at trykke hans hånd til velkomst og overbyde hinanden i at lægge deres overvættes glæde over gensynet for dagen. Om det så var Mettes og Karstens tvende raske smårollinger – en dreng og en pige – ville de være med lige såvel som de andre, og Povl løftede dem op til sig, kyssede og klappede dem – han næsten overvældedes af al den kærlighed og glæde, der mødte ham fra alle sider; det var noget andet end at sidde ude på højen og drømme om, at hans søster var død, og at han måske var ganske forladt og venneløs i hele den vide verden!

Og det gamle ægtepars forventning om, at deres velstående datter ved en så sjælden og højtidelig lejlighed nok skulle vise sig i sin fulde husmoderlige glans og komme frem med en anretning, som i alle måder svarede til, hvad en hjemvendt

tapper fædrelandsforsvarer og længe savnet kær ven med rette kunne gøre krav på, blev ingenlunde skuffet.

I en håndevending blev der rettet an i bedstestuen, og mens Troels Øltapper, der fremdeles fungerer som vært – Karsten kan endnu ikke gøre det så godt som han – skikker sine gæster til sæde ved det dækkede bord, vil vi tage afsked med det lykkelige selskab og overlade til læseren selv at udmale sig, med hvilke ord den gamle, veltalende vært udbringer skålen for hædersgæsten, og hvilke samtaler, der under måltidet føres af dette trofaste, hjertelige vennelag, som er det sidste, vi ser samlet i "Troels Øltappers Bod".

Den følgende dag gik Povl Brok til Havreballegård for at melde sig hos den ny lensmand. Han bankede på jernporten, der straks åbnede sig for ham, og han trådte ind i borggården.

"Den gode hr. Niels Krag," som han kaldtes i modsætning til sin forgænger, "den onde lensmand", var en høj, svær herre med et fedt, glinsende, godmodigt ansigt og en stærkt purlet, fyldig hårvækst.

Han sad med bart hoved og i bare skjorteærmer på en bænk under det store kastanjetræ og havde en fyldt ølkande på bænken ved siden af sig.

Povl havde pudset sig omhyggeligt og navnlig poleret sin stålhjelm så blank, at den skinnede.

Han nærmede sig med raske skridt og standsede foran lensmanden med rank, militær holdning.

Lensmandens øjne hvilede først med velbehag på den statelige krigerskikkelse; men da Povl blev stående ubevægelig, mens han begyndte at fremføre sit ærinde med at sige, hvem

han var, lagde den mægtige mands pande sig i truende rynker, og han standsede ham brat ved at udbryde i en barsk og myndig tone:

"Nå, så der har vi dig endelig, Povl Brok! Troede du kanske, at du var glemt her i lenet? Det var dig, der voldeligt overfaldt og skændigt mishandlede min formand, den ædle og højbårne ridder Erik?"

"Det var kun simpelt nødværge, Eders Nåde!" svarede Povl.

"Du er altså lige stiv i nakken og kommer ej for at bede om pardon?" vedblev lensmanden i en tone, der i Povls øren klang som et vink om, at "pardon" kunne han få, hvis han begærede den.

Efter et øjebliks kamp med sin stolthed bøjede Povl sit ene knæ til jorden og blev liggende med ydmygt nedslagne øjne. For sin søsters og sin egen fremtids skyld kunne han gøre det over for Niels Krag, over for Erik Grubbe havde det været ham umuligt.

"Godt, godt – det er nok, min søn!" udbrød lensmanden i en mild og venlig tone, "stå kun op igen!"

Povl rejste sig og indtog sin forrige holdning.

"Du har været soldat?" begyndte Niels Krag på ny, idet han tørrede sveden af sin pande med skjorteærmet og tog sig en slurk af ølkanden.

"Ja, Eders Nåde! I nitten år har jeg tjent i Hans Majestæts hær og de to sidste år som korporal."

"Du har altså været med at vise Karl Gustav og hans fordømte soldknægte vintervejen?"

"Ja, efter ringe evne, Eders Nåde!" svarede Povl, og på lensmandens opfordring fortalte han, stadig stående, sine

oplevelser under krigene og skildrede navnlig udførligt sin og sine nærmeste våbenfællers andel i det heltemodige forsvar af København under de svenskes belejring 1658-59 og de danske våbens endelige sejr.

Lensmanden lyttede tavs og opmærksomt til hans fortælling, og da Povl var færdig og holdt inde, lod han en tjener bringe tvende sølvbægre, til randen fyldte med skummende vin, greb selv det ene og bød Povl tage det andet, og derpå sagde han:

"Du er en brav svend, Povl Brok, og du har fornøjet mig meget med din beskrivelse af krigen og dens gang, for så vidt du har set og selv deltaget i den. Jeg vil tømme dette bæger med dig, korporal, og takke dig for din andel i fædrelandets tapre forsvar. En skål til bunds for vort kære, gamle Danmark!"

De tømte bægrene og satte dem fra sig på bænken, hvorpå korporalen rettede sig og genindtog sin tidligere stilling.

"Du er altså en af mine, korporal," fortsatte lensmanden – "hvad har du nu i sinde, hvis du selv må råde?"

"At fortjene mit brød på ærlig vis," svarede Povl.

"Godt! Vil du tjene mig?"

"Ja, det vil jeg gerne."

"Meget vel!" sluttede den gode hr. Niels Krag; "du har rendt hornene af dig og har lært at være lydig og føjelig, kan jeg skønne. Vi finder så vel en plads, som kan være dig tjenlig, og har du en tro hånd og en tavs mund, så kommer vi nok til rette med hinanden."

Således endte dette møde, og glad i hu skyndte Povl sig ned til strandhytten og meddelte sin søster, hvilke gode udsigter han havde fået.

"Hvilken lykke for os to fattige, hjemløse stakler!" udbrød Karen et par dage senere, da hendes broder atter, og denne gang efter ordre, havde været oppe på gården. Lensmanden havde givet Povl en plads som skovløber i Havreballe skov og fæste på et gammelt hus med lidt avling og græsning til en ko, og denne "nådige gave" havde Povl med tak modtaget.

De havde nu altså tag over hovedet og udsigt til dagligt brød, og det var store ting for fattigfolk i de tider, især under et mildt og "nådigt" herskab.

Men der var desuden en omstændighed, som gav det fremtidige hjem et uskatterligt værd og et eget trylleri i søskendeparrets frem for i andres øjne. Huset var nemlig det samme, som deres forældre havde beboet, og hvor de selv var født og havde tilbragt deres første lykkelige barndomsår.

Karen græd glædestårer, da hun med broderen flyttede ind i den gamle, kære vrå; hun tog ham om halsen, kyssede ham og sagde, inderlig bevæget:

"Gud have evig tak, at vi fik lov at henleve vore dage her på dette velsignede sted! Her vil vi bygge og bo sammen og troligt hjælpes ad i gode og onde dage!"

"Ja, indtil døden adskiller os!" svarede Povl og sluttede hende i sin trofaste broderfavn.

Om "Den onde lensmand"

Forfatter: Knud skytte (1830-1901).
Org.udgave: *Den onde Lensmand. Historisk Fortælling.* Føljeton i *Husvennen* 21. oktober 1883-27. juli 1884, N. C. Roms Forlagsforretning, København 1884.
Denne udgave baseret på: Knud Skytte: *Den onde lensmand – historisk fortælling.* Føljetonroman i *Folkelæsning, Illustreret Ugeblad for danske Hjem*, 3. årgang (1903-04).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter portræt af Holger Rosenkrands den Lærde (1574-1642) – Tilskr. Johan Thim (?–?) – ca. 1534.

ISBN 978-87-7628-074-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-297-5 (Ølstykke 2013).

www.ebib1800.dk

